

ҲАҚИҚАТ Л.Т.Д. ШТИ. НАШРЛАРИ

КИТОБ-УС-САЛОТ

# НАМОЗ КИТОБИ

ТАЙЁРЛАГАН:  
**ҲАСАН ЁВОШ**

Биринчи нашр



Hakikat Kitâbevi  
Darüşşefeka Cad. 57 P.K.: 35 34262  
Tel: 0212 523 45 56 Fax: 0212 525 59 79  
<http://www.hakikatkitabevi.com>  
e-mail: [bilgi@hakikatkitabevi.com](mailto:bilgi@hakikatkitabevi.com)  
Fâtiḥ-İSTANBUL  
1999

## Бисмиллоҳирраҳмонирраҳим

Инсон учун уч турли ҳаёт бордир. Дунё, қабр ва охираат ҳаёти. Дунёда, руҳ бадан билан биргаликда ҳаёт кечиради. Инсон баданига, бу ҳаёт ва жонни бахш қилиб турган манба - руҳдир. Руҳ бадандан айрилганда, инсон бу ҳаётдан кўз юмади. Бадан мазорда чириб, тупроққа айланганида ёки ёниб кул бўлганида, ёхуд йиртқичга ем бўлганида, руҳ йўқолмайди. Ўлим билан бирга дунё ҳаёти хотимасига етиб, қабр ҳаёти бошланади. Қабр ҳаётида ҳис (сезги) бор, ҳаракат йўқдир. Қиёматда янгидан бир бадан яратилади ва бу бадан руҳ билан бирлашиб, абадиян Жаннатда ёки Жаҳаннамда яшайди.

Инсоннинг, дунёда ва охираатда бахтиёр, ҳушёр бўлиши учун, албатта мусулмон бўлиши лозим. Дунёда бахтиёр бўлиш, дегани - роҳат ва фароғатда яшаш, демакдир. Охираатда бахтиёр бўлиш эса - Жаннат аҳлидан бўлиш, демакдир. Оллоҳу таоло, қулларига раҳм қилгани учун, бахтиёр ва масъуд бўлишнинг йўлларини Пайғамбарлари воситасида қулларига билдирди. Чунки инсонлар, бу саодат йўлини ўз ақллари билан тополмайдилар. Ҳеч қайси Пайғамбар, ўз ақлидан ҳеч нарса таблиғ қилмаган ва айтмаган. Барчаси, фақатгина Оллоҳу таолонинг билдирганларини таблиғ қилганлар. Пайғамбарлар билдирган бу саодат йўлига - (Дин) дейилади. Муҳаммад алайҳиссалом ҳазратлари билдирган динга (Исломиёт) дейилади.

Одам алайҳиссаломдан бери дунёга мингларча Пайғамбар келган бўлиб, энг улуғ, энг етук ва энг охирчилари Муҳаммад алайҳиссаломдир. Аввалги бутун Пайғамбарларнинг таблиғ қилган динлари, асрлар давомида бузилиб катта ўзгаришларга учради. Шунинг учун замонамизда ва қиёматгача, саодат йўлини топишни орзу қиладиган наслар учун, Ислом динини ўрганишдан бошқа чора йўқдир. Исломиёт, қалб билан ишониладиган

(Иймон) илми ва бадан билан бажо келтириладиган (Шариат) илмидан иборатдир. Иймон ва шариат илмлари (Аҳли суннат олимлари)нинг китобларидан ўрганилади. Жоҳил саводсизлар, бузуқ ва ботил мазҳабсизларнинг бузуқ китобларидан ўрганилмайди. Ҳижрий 1000 (минг) йилдан аввал, ислом мамлакатларида жуда кўп (Аҳли суннат олими) бор эди. Ҳозир эса, ҳеч қолмади, ҳисоб. Бу улуг олимлар ёзган арабий ва форисий китоблар ва уларнинг таржималари, дунёнинг ҳар тарафидаги кутубхоналарда серобдир. “Ҳақиқат китобэви”нинг барча китоблари, ушбу муътабар манбалардан олинган. Саодат ва Ҳақиқат йўлига эришиш учун, (Ҳақиқат китобэви)нинг китобларини ўқингиз!

Агар оқил эрсанг, шариатга боғлан!

Шариатнинг аслидир, Ҳадис ила Қуръон!

Танбеҳ: Миссионерлар христиёнликни ёйишга, яҳудийлар ҳоҳом деган дин пешволарининг бузуқ фикрларини ёйишга, Истанбулдаги “Ҳақиқат Китобэви”, Исломийятни ёйишга, масонлар эса динларни тамоман йўқотишга уринмоқдалар. Ақли, илми ва инсофи бўлган бир инсоннинг, буларнинг ичидан энг тўғриси ҳеч қийналмасдан топиши ва ўша ҳақиқий йўлнинг ёйилишига, ёрдамларини аямасдан барча инсонларнинг саодатга эришишларига сабабчи бўлиши турган гап. Инсоният учун бундан ҳам қийматлироқ ва фоидалироқ хизмат бўлиши мумкин эмас.

Baskı: İhlâs Matbaacılık Gazetecilik Yayıncılık Sanayi' Ticâret A.Ş. İSTANBUL Tel: 454 29 38

Қуръони каримни тўғри ўқий олиш учун, Қуръони карим дарсларига, машғулотларига қатнашиш керак Тўғри ўқишни албатта ўрганиш ва фарзандларга ҳам ўргатиш лозим.

Қуръони каримни араб ҳарфларидан бошқа ҳарфлар билан тўғри ёзишнинг асло иложи йўқ. Шунинг учун уни, аслидан ўқиш керак. Ўқиш жудаям осон. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” бир ҳадиси шарифларида: “Фарзандларига Қуръони карим ўргатадиганларга ёки домлага юборадиганларга, ўргатилган Қуръоннинг ҳар-бир ҳарфи учун, ўн марта Каъба-и муаззамани зиёрат қилишнинг савоби берилади. Ва Қиёмат куни бошига давлат тожи кийдирилади. Буни кўриб, бутун инсонлар ҳавас қилишади,”- деб марҳамат қилганлар.

Оллоҳу таоло ҳаммамизни, иймон келтиргандан сўнгра: намозларини тўғри ўрганувчи ва адо этувчи, хайрли ишлар ишлагучи қулларидан айласин. Омин!

Ҳасан Ёвош

Милодий	Ҳижрий	шамсий	Ҳижрий	қамарий
1999	1377		1420	

## НАМОЗ ЎҚИЙЛИК

Келинг намоз ўқийлик, қалб зангини поклайлик,  
Оллоҳга қуллик бўлмас, намоз ўқилмагунча!

Қачон намоз ўқилур, гуноҳлар ҳам тўкилур,  
Инсон камол тополмас, намоз ўқилмагунча!

Қуръони каримда: ХАҚ, намозни кўп мадҳ этди,  
Деди: севмам кишини, намоз ўқимагунча!

Бир ҳадисда айтилди: Иймоннинг аломати,  
Инсонда маълум бўлмас, намоз ўқимагунча!

Бир намозни тарк этиш, гуноҳ-и кабоирдир,  
Тавба билан афв бўлмас, қазо ўқилмагунча!

Намозни менсинмаган, иймондан чиқар шул он,  
Мусулмон бўлолмас у, намоз ўқимагунча!

Намоз қалбни пок этар, ёмонликдан ман этар,  
Мунаввар бўлолмассан, намоз ўқимагунча!

## МУНДАРИЖА

Муқаддима: .....	4
Намоз ўқийлик (шеър) .....	5
Намоз Улуғ амрдир. (Муртад 13-, 193-бет) .....	9

### Биринчи Бўлим

Иймонимиз ва: намоз .....	14
Аввало иймон келтириш даркор .....	14
Иймон тўғри бўлиши керак .....	15, 193
Аҳли суннат эътиқоди .....	17, 18
Иймоннинг шартлари .....	20
1. Оллоҳу таолога: ишонмоқ .....	20
Сифати Зотийя ва: Сифати Субутийя .....	21, 22
2. Малакларга: ишонмоқ .....	23
3. Китобларга: ишонмоқ .....	23
4. Пайғамбарларга: ишонмоқ .....	25
5. Охиратга: ишонмоқ .....	34
6. Тақдирга: ишонмоқ .....	35

### Иккинчи Бўлим

Ибодатларимиз ва: намоз .....	38
Ибодат нима? .....	38
Мукаллаф - деб кимга: айтилади? .....	39
Афъол-и мукаллафин (Аҳком-и Исломийя) .....	40
1. Фарз .....	40
2. Вожиб .....	40
3. Суннат .....	41
4. Мустаҳаб .....	41
5. Мубоҳ .....	42
6. Ҳаром .....	42
7. Макруҳ .....	43
8. Муфсид .....	43
Исломнинг шартлари .....	45
1. Калима-и шаҳодат келтириш .....	45
2. Намоз ўқиш .....	45
3. Закот бериш .....	46
4. Рўза: тутиш .....	46
5. Ҳажга: бориш .....	46

### Учинчи Бўлим

Намоз ўқиш .....	48
Намоз кимларга: фарз? Бола: тарбияси .....	50
Намоз ўқийдиганларнинг ҳоллари .....	50
Манқиба: Зиндондан қутқарган намоз .....	50
Манқиба: Қозондаги сув .....	52
Манқиба: Ёнғин; Манқиба: Оёқдаги ўқ .....	53
Манқиба: Ҳушдан кетказувчи дори .....	54
Манқиба: Намоз учун фидокорлик .....	54

### Тўртинчи Бўлим

Намоз турлари, Нофила: намозлар .....	56, 145, 167, 173
Беш вақт намоз .....	56
Намознинг фарзлари .....	58
Намознинг шартлари (Ташқи фарзлари) .....	60
1. Ҳадасдан таҳорат .....	60
Таҳорат олиш .....	60
Таҳоратнинг фарзлари .....	61
Таҳорат қандай олинади? (таҳорат дуолари) .....	62

Таҳоратнинг суннатлари ва: адаблари	65
Таҳоратда: таъқиқланган нарсалар	67
Мисвок қўлланиш	68
Таҳоратда: диққат этиладиган хусуслар	69
Таҳоратни бузадиган сабаблар	70
Таҳоратни бузмайдиган нарсалар	71
Таҳорат учун қулайликлар (Маҳси ва: яра: устига: масҳ тортиш)	72
Хасталикда: намоз	80, 81, 83, 105, 135, 148 -151
Ғусл	75
Ғуслнинг Фарзлари ва: Суннатлари	76
Ғусл қандай олинади?	76
ИЗОҲ: (Тиш солдирган ва: пломбаси бўлганлар диққатига)	77
Бошқа: мазҳабни тақлид қилиш	78
Хотин-қизларнинг ҳайз ва: нифос ҳоллари	79
Таяммум	80
Таяммумнинг Фарзлари. Таяммумнинг Суннатлари	81
Таяммумда: диққат қилинадиган хусуслар	82
Таяммум қандай олинади?	84
Таяммумни бузадиган нарсалар	85
Таҳорат, Ғусл ва: Таяммумнинг фоидалари	85
2. Нажосатдан таҳорат	87
Оғир нажосат. Енгил нажосат	89
Истинжо	89
Истибро	90
3. Сатри овраг (Овраг жойлари ва: аёлларнинг ёпинишлари ҳақида)	59, 91
4. Истиқбол-и қибла: (Қиблага: ўгирилиш)	95
5. Намоз вақтлари	95
Бомдод намозининг вақти	96
Пешин намозининг вақти	96
Аср намозининг вақти	96
Шом намозининг вақти	97
Хуфтон ва: витр намозининг вақти	97
ИЗОҲ: (Қутбларда: намоз ва: рўза)	97
Рўза: тутишга: бошлаш вақти (Имсок вақти)	98
Азон ва: Иқомат	98
ИЗОҲ: (Азон микрофон орқали ўқиладими?)	101
Азоннинг ўқилиши	102
Азон дуолари	103
Азон калималарининг маънолари	103
6. Нийят	104
7. Таҳрима: такбири	105
Намознинг Рукнлари (Ичидаги фарзлари)	105
1. Қиём	105
2. Қироат	105
3. Рукуъ	106
4. Сажда:	106
5. Қаъда-и охира:	107
Намоз қандай ўқилади?	108
Калима-и таҳлил	110
Намознинг вожиблари	111
Таъдил-и аркон	112, 113
Сажда-и саҳв	113, 114
Тиловат саждаси. Шукр саждаси	116
Намознинг суннатлари	117, 168
Намознинг мустаҳаблари	118
Намознинг макруҳлари	119

Намоз ташқарисидаги макруҳлар .....	121
Намозни бузадиган сабаблар (муфсидлари) .....	122
Ҳар намозни бузишни мубоҳ қилгучи сабаблар .....	123
Ҳар намозни бузишни фарз қилгучи сабаблар .....	123
Жамоат билан намоз .....	124, 152
Имомликнинг шартлари .....	125
Имомга: иқтидо қилишнинг шартлари .....	127
Масбуқнинг намози .....	129
Ифтитоҳ такбирининг фазилатлари .....	131
Манқиба: Саройга қурилган масжид .....	132
Жума: намози .....	133
Жума: намозининг фарзлари .....	134
1. Адо шартлари .....	134
2. Вужуб шартлари .....	135
Жума: намози қандай ўқилади? .....	136
Жума: кунининг суннат ва: адаблари .....	137
Байрам (Ҳайит) намозлари .....	138
Байрам намози қандай ўқилади? .....	138
Ташриқ такбири .....	115, 139
Ўлимга: тайёргарлик .....	139
Ўлим нима? .....	141
Ўлим ҳақдир .....	141
Жаноза: намози .....	142
Жаноза: намозининг фарзлари ва: суннатлари .....	143
Жаноза: намози қандай ўқилади? .....	143
Таровиҳ намози .....	144

#### Бешинчи Бўлим

Сафарда: намоз .....	145
Хасталикда: намоз .....	148
Қазо намозлари .....	153
ИЗОҲ: (Суннатлар ўрнига: қазо ўқиладими?) .....	156
Қазо намозлари қандай ўқилади? .....	158

#### Олтинчи Бўлим

Намоз ўқимайдиганлар ҳақида: .....	160
Намоз ўқийдиганларнинг фазилатлари .....	162
Намознинг ҳақиқати .....	168
Намоздаги устунликлар .....	170
Намознинг сирлари .....	174
Намоздан кейинги дуо .....	176
Намознинг ҳикматлари (Намоз ва: соғлигимиз) .....	179

#### Еттинчи Бўлим

Намоз исқоти (Маййит учун Исқот ва: Давр) .....	182
Исқот ва: Давр иши қандай бажарилади? .....	153, 185

#### Саккизинчи Бўлим

Ўттиз икки ва: эллик тўрт фарз .....	193
Ўттиз икки фарз .....	194
Эллик тўрт фарз .....	195
Куфр баҳси .....	197
Гуноҳ-и кабоир. (Катта: гуноҳлар) .....	220
Аҳл-и суннат эътиқодида: бўлиш учун диққат қилинадиган хусуслар .....	224

#### Тўққизинчи Бўлим

Намоз суралари ва: дуолари .....	228
Сура: ва: дуоларни бошқа: алифбо билан ёзса: бўладими? .....	228
Сура: ва: Дуоларнинг маъоллари (маънолари) .....	229

## НАМОЗ УЛУҒ АМРДИР

Одам алайҳиссаломдан бери, ҳар динда бир вақт намоз бор эди. Буларнинг ҳаммаси тўпланиб, Муҳаммад алайҳиссалом умматига фарз қилинди. Намоз ўқимоқ, иймоннинг шарти эмас. Фақат, намознинг фарз эканлигига ишониш иймоннинг шартидир.

Намоз, диннинг устунидир. Намозларини ҳеч тарк этмасдан, тўғри ва дуруст ўқишга давом этадиган муъмин, Ислом биносини қуриб, динини мустаҳкамлаб, уни оёқда тик тутган бўлади. Намозини ўқимайдиганлар эса, динини бузиб, Ислом биносини йиқитган бўлади. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”: (Динимизнинг боши намоздир)- деганлар. Бошсиз инсон бўлмагани каби, намозсиз дин ҳам бўлмайди.

Намоз, Ислом динида иймондан кейин фарз қилинган биринчи амрдир. Оллоҳу таоло қулларининг фақат Унга ибодат этишлари учун намозни фарз қилди. Қуръони каримнинг юздан кўп оятида (Намоз ўқингиз!)- деб такрорланмоқда. Ҳадиси шарифда, (Оллоҳу таоло, ҳар куни беш вақт намоз ўқишни фарз қилди. Бунга қиймат бериб, бутун шартларини бажо келтириб, камчиликсиз ҳар куни беш вақт намоз ўқийдиган кимсани Жаннатга киргазишини ваъда қилди.) дейилди.

Намоз, динимизда бажарилиши амр қилинган жами ибодатларнинг энг қийматлигидир. Бир ҳадиси шарифда: (Намоз ўқимайдиганларнинг, Исломдан ҳеч насиби йўқдир!)- дейилди. Бошқа бир ҳадиси шарифда эса, (Муъмин билан кофирни ажратиб турувчи фарқ, намоздир)- дейилди. Яъни муъмин намоз ўқийди, кофир эса ўқимайди. Мунофиқлар бўлса баъзан ўқийди, баъзан эса йўқ. Мунофиқлар дўзахда (жаҳаннам) кўп азоб чекишади. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Намоз ўқимаганлар, қиёмат куни Оллоҳу таолони дарғазаб ҳолида кўрадилар.)

Намоз ўқиш, Оллоҳу таолонинг буюклигини ўйлаб, Унинг қаршисида ўзининг қанчалик заиф эканлигини тушуниб етмоқдир. Буни тушунган одам, ҳамма вақт яхшилик қилишга ҳаракат қилади. Ҳеч қачон ёмонлик



қилолмайди. Ҳар куни беш марта Оллоҳнинг ҳузурига чиқишни нийят қилган кимсанинг қалби, ихлос билан тўлади. Намозда бажарилиши буюрилган ҳар бир ҳаракат, қалбга ва баданга фоида келтирмоқда.

Масжидларда жамоат билан намоз ўқиш, мусулмонларнинг қалбини бирбирига боғлайди. Ораларида меҳр-оқибат туйғуларининг туғилишига сабаб бўлади. Бирбирларига қардош ва биродар эканликларини аниқлатади. Катталар кичикларга раҳмдил, кичиклар эса катталарга ҳурматкор бўлишади. Бойлар камбағалларга ва соғломлар касалларга ёрдам этадиган бўлишади. Соғлом кимсалар, касал бўлганларни масжидда учрата олмаганлари учун уйларига чопадилар. Зиёрат қилиш учун сўраб-суриштирадилар. (Дин қардошининг ёрдамига чопадиганларнинг ёрдамчиси Оллоҳу таолодир) ҳадиси шарифидаги суюнчига муяссар бўлиш учун яришадилар.

Намоз, инсонларни чиркин, ёмон, ифлос ва таъқиқланган тубан нарсалардан узоқ тутади. Гуноҳларнинг кечирилишига сабаб бўлади. Ҳадиси шарифда, (Беш вақт намоз, уйлариингизнинг ёнидан оқадиган ариқ кабидир. Бир кимса, ўша ариқда ҳар куни беш марта чўмилса, баданида кир қолмайдигани каби, беш вақт намоз ўқиганнинг ҳам кичик гуноҳлари ювилади.)

Намоз, Оллоҳу таолога ва Расулига иймондан кейин бутун амал ва ибодатларнинг энг устунидир. Шунинг учун намозларни фарз, вожиб, суннат ва мустаҳабларига риоя қилган ҳолда адо этиш керак. Пайғамбаримиз “саллаллоҳу алайҳи ва саллам” бир ҳадиси шарифларида бундай дедилар: (Эй уммат ва асҳобим! Шартларига бутунлай риоя қилиниб ўқиладиган намоз, Оллоҳ ёқтирадиган бутун амаллардан устундир. Бундай намоз, Пайғамбарларнинг суннати дир. Малакларнинг яхши кўрадиган нарсасидир. Маърифатнинг, ер ва осмоннинг нуридир. Баданнинг қуввати, ризқларнинг баракотидир. Дуонинг қабул бўлишига восита дир. Ўлим малагига қарши ҳимоячидир. Қабрда ёруғлик дир. Мункар ва Накир (деган сўроқ қилувчи малаклар)га жавоб дир. Қиёмат куни тепасида соябон. Дўзах (жаҳаннам) ўтидан сақловчи девор. Сирот кўпригидан яшин каби ўтказиб қўйгучидир. Жаннатнинг калити ва жаннатда бошига тождир. Оллоҳу таоло, муъминларга Намоздан ҳам улуғроқ,

аҳаммиятлироқ нарса бермаган. Агар намоздан ҳам қийматлироқ ибодат бўлса эди, аввало ўшани берарди. Зеро, малакларнинг баъзилари тик турган ҳолда, давомли қиёмдалар, баъзиси рукуъда, баъзиси саждада, баъзилари эса ташаҳҳудда ўтирибдилар. Оллоҳу таоло буларни бир ракъат намозда тўплаб, муъминларга ҳадия этди. Зеро, намоз иймоннинг боши, диннинг устуниси, Исломнинг асоси ва муъминнинг меърожидир. Осмоннинг нури ва дўзахдан (жаҳаннам) қутқаргучидир.)

Бир куни ҳазрати Алининг “карамаллоҳу ваҷҳаҳ” аср намози вақтлари ўтиб кетган эди. Бундан шунчалик изтироб чекдиларки, ўзларини тошларга уриб, йиғлаб фарёд этдилар. Расулуллоҳ жанобимиз, унинг бу ҳолидан хабар топган заҳоти, асҳоблари билан у кишининг ёнига келдилар. Ахволларини кўргач, коинотнинг сарвари бўлган Пайғамбаримиз ҳам йиғлай бошладилар. Оллоҳга ёлвориб дуо этдилар. Бу аснода, Қуёш қайтадан кўтарилди. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”: (Ё Али! Бошингни кўтаргин, қара қуёш ҳали ботмабди.) дедилар. Ҳазрати Али “родияллоҳу анҳ” бунга жудаям севиндилар ва намозларини адо этдилар.

Ҳазрати Абу Бакр Сиддийқ “родияллоҳу анҳ” бир кеча ибодат этганларидан уйқу босиб, витр намозлари ўтиб кетган эди. Бомдод намозида Пайғамбаримизнинг орқаларидан масжидга келиб, фарёд қилдилар: (Ё Расулуллоҳ! Фарёдимга етишинг, витр намозим ўтиб кетди), деб йиғлаб ёлвордилар. Расулуллоҳ жанобимиз ҳам бу ҳолга ачиниб, йиғлай бошладилар. Бу пайтда Жаброил “алайҳиссалом” келиб: (Ё Расулуллоҳ! Сиддийққа айтинг. Оллоҳу таоло уни кечирди.)- деди.

Авлиёнинг буюкларидан Боязиди Бистомий “қуддиса сирруҳ” хазратлари бир кеча уйқу оғир келиб, бомдод намозига уйғона олмадилар. Кейин пушаймон бўлиб шунчалик кўп йиғладиларки, ғойибдан бир овоз: (Эй Боязид! Бу камчилигингни кечирдим. Бу тавбанг туфайли сенга яна етмиш минг намоз савобини бердим!)- деди. Бир неча ойдан кейин, бомдод вақтида яна уйқу бостирган эди. Шайтон келиб муборак оёқларидан туртиб уйғотди ва: (Тур, намоз вақтинг ўтиб кетади)- деди. Боязид Бистомий хазратлари ҳайратланиб сўрадилар: (Эй малъун, сен қачондан бери хайрли ишга қўл урадиган бўлдинг?)

Ҳамманинг намоз вақти ўтиб кетишини хоҳлардинг-ку. Мени нега уйғотдинг?) Шайтон: (Сен бомдод намозини ўтказиб юборган кунинг шунчалик йиғладингки, эвазига етмиш минг намоз савоби олдинг. Мен шуни ўйлаб, сени намозга турғаздим, токи бир намоздан ортиқ савоб олмагайсан. Йўқса, яна етмиш минг намоз савобини олардинг!)- деб жавоб берди.

Буюк авлиё Жунайди Бағдодий ҳазратлари буюрдиларки: (Дунёнинг бир соати қиёматнинг минг йилидан афзалдир. Зеро, бу бир соатда яхши, солиҳ, мақбул ва савобли амал қилса бўлади, аммо қиёматнинг ўша минг йилида ҳеч нарса қилинолмайди).

Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” дедиларки: (Бир кимса, бир намозни билиб туриб кейинги намоз вақти билан бирлаштира, дўзахда (жаҳаннам) саксон ҳуқба ёнади). Бир ҳуқба, саксонга охират йилига тенг. Охиратнинг бир куни эса, мингга дунё йилига тенг. Шундай экан, эй дин қардошим! Вақтингни бўш ва фойдасиз ишлар билан ўтказмагин, вақтингни қийматини билгин. Вақтингни энг яхши, энг фойдали ишларга сарфлагин. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”: (Мусибатларнинг энг каттаси, вақтни фойдасиз нарсалар билан ўтказишдир),- деганлар. Намозларингни кечиктирмай ўз вақтида ўқигинки, қиёмат куни пушаймон бўлмагайсан ва катта савобларга қовушгайсан! Ҳадиси шарифда бундай дейилди: (Бир намозни вақтида ўқимасдан қазога қолдирган кимса, ўша намозини қазо этмасдан аввал вафот этса, у кимсанинг қабрига дўзах (жаҳаннам)дан етмиш дераза очилиб қиёматгача азоб чекади.) Бир намозини билиб туриб вақтида ўқимаган, яъни намоз вақти бўш ўтаётгани учун хафа бўлмаган кимса, диндан чиқади ёки ўлаётганида муртад бўлади, яъни иймонсиз кетади. Иймонсиз ўлган кимсанинг тириклигида қилган бутун ибодатлари йўқ бўлади. Ўзи эса, кофирлар каби абадий дўзахда қолади. У ҳолда, намоз ўқиш ҳаёлига ҳам кириб чиқмайдиган, ҳар инсонга намоз ўқиш фарз эканлигига аҳаммият бермайдиган ва (менинг кўнглим тоза)- деб, намозни ўзига вазифа билмайдиган бадбахтларнинг аҳволи нима кечади? Намозга аҳаммият бермайдиган, уни вазифа деб билмайдиган кимсанинг (Муртад), яъни кофир бўлишини тўрт мазҳабнинг барча

олимлари бир оғиздан билдирганлар. Намозини атайлаб ўқимайдиган, уни қазо этишни ҳам ўйлаб кўрмайдиган ва бунинг учун азоб чекишдан қўрқмайдиганнинг (муртад), яъни кофир бўлиши, Абдулгани Ноблусий ҳазратларига оид “Ҳадиқат-ун-надийя” китоби “Тилнинг офатлари” бўлимида очиқча билдирилган.

Имом-и Раббоний ҳазратлари (Мактубот) китобининг 1- жилд, 275- мактубида айтадиларки: Сизнинг ушбу неъматга эришишингиз, Ислом илмларини ўргатишингиз ва фиқҳ ҳукмларини ёйишингиз туфайлидир. Чунки, у диёрларни жаҳолат истило этган ва бидъатлар ёйилган эди. Оллоҳу таоло, севгили қулларининг муҳаббатини сизларга ҳам эҳсон этди. исломиятни ёйишга сизларни васила қилди. У ҳолда, дин илмини ўргатишга ва фиқҳ аҳкомини ёйишга қўлингиздан келадган барча имконларингизни сарфланг. Тинманг. Бу икки иш, бутун саодатларнинг боши, юксалишнинг воситаси ва нажотнинг сабабидир. Кўп ҳаракат қилинг! Дин намояндаси сифатида майдонга чиқинг! У ердагиларга амр-и маъруф ва наҳй-и мункар қилиб, ҳақ йўлни кўрсатинг! Музаммил сурасининг ўн тўққизинчи (19)- оятида маъолан: (Раббингни ризолигига эришишни истайдиганлар учун, бу албатта бир насиҳатдир.)- дейилди.

Бу ёшга келибсан не амал қилдинг?  
Умринг ўтиб кетди, пушаймон бўлдинг?  
Ҳузуримга қайси юзинг-ла келдинг? -  
деса: Оллоҳ, сен қандай жавоб берасан?

Икки йўл кўрсатдим, ҳам ақл бердим,  
Биттасини танлаш-чун эркиннга қўйдим.  
Шариатни тарк этиб, нафсинга уйдинг,-  
деса: Оллоҳ, сен қандай жавоб берасан?

Таҳорат олмадинг иссиқ-совуқ деб,  
Намоз ўқимадинг ҳеч, дунё ғамин еб,  
Гусл нима билмадинг, жанобат кезиб,-  
деса: Оллоҳ, сен қандай жавоб берасан?

Нега ўқимадинг ҳеч, покланиб намоз,  
Ёлвориб Холиққа этмадинг ниёз?  
Гусл олиш керак дойим қиш ва ёз,-  
деса: Оллоҳ, сен қандай жавоб берасан?

## ИЙМОНИМИЗ ВА НАМОЗ

Аввало Иймон Келтириш Даркор

Оллоҳу таоло, инсонларнинг ҳам дунёда роҳат ва ҳузур ичида яшашини, ҳам охиратда абадий саодатга қовушишларини хоҳлайди. Шунинг учун саодатга сабаб бўлгувчи, фоидали нарсаларни бажаришни амр этди. Фалокатга сабаб бўлгувчи нарсаларни таъқиқлади. Оллоҳу таолонинг биринчи амри, иймон келтирмоқдир. Иймон этиш бутун инсонларга фарздир. Барча учун иймон зарурийдир. Бу зарурийлик, инсоннинг ўзи учундир.

Иймон, лугатда бирор нарсага ёки бирор кимсага ҳеч шубҳа этмасдан ишонмоқ, деганидир. Исломиятда иймон дегани: Муҳаммад алайҳиссалом, Оллоҳу таолонинг Пайғамбари эканлигини, танланган хабар берувчи (Набий) эканлигини тўғри деб билмоқ ва ишониб сўзламоқдир. Ул ҳазратга Оллоҳу таоло тарафидан қисқача билдирилган нарсаларга қисқача ва кенгроқ қилиб билдирилганларга эса атрофлича ишонмоқ ва қўлидан келгунча (калима-и шаҳодат)ни тил билан сўзламоқдир. Иймонининг қувватли бўлишини, яъни ҳар кимнинг гапига кириб кофир бўлиб қолмасликни хоҳлайдиган кимса, бир илоннинг чақишига, оловнинг куйдиришига қандай ишонадиган бўлса, Оллоҳу таолога ва иймоннинг бошқа шартларига ҳам худди ўшандай ҳеч шубҳасиз ва гумонсиз ишонмоғи даркор.

Иймон, Муҳаммад алайҳиссаломнинг бутун айтганларини ёқтириб, қалби билан тасдиқлаш, яъни ишониш деганидир. Ана шундай ишонадиганларга (Муъмин) ва (Мусулмон) дейилади. Ҳар бир мусулмоннинг Муҳаммад алайҳиссаломга тобеъ бўлиши, У кишининг кўрсатган йўлидан юриши лозим. У кишининг йўли, Қуръони карим кўрсатган йўлдир. Бу йўлга (Исломийят)-дейилади. Бу йўлга кириш учун аввало иймон этмоқ, кейин мусулмонликни яхшилаб ўрганмоқ, кейин фарзларни бажариб, ҳаромларни тарк этмоқ, ундан кейин суннатларни ифо этиб, макруҳлардан қочинмоқ керак. Ундан кейин эса, мубоҳларни ишлашда ҳам, Пайғамбаримизга уйғун ҳаракат қилиш керак.

Динимизнинг пойдевори иймондир. Иймони бўлмаган кимсанинг ҳеч бир яхшилигини ва ибодатини Оллоҳу таоло севмас, ёқтирмас ва қабул этмас. Мусулмон бўлишни хоҳлаган кимсанинг, аввал иймон этмоғи лозим бўлади. Ана ундан кейин ғуслни, таҳоратни, намозни ва зарур бўлган бошқа фарзларни ўрганиши керак.

### Иймон Тўғри Бўлиш Керак

Сезиш органлари ва ақл етадиган илмлар кўпинча иймон келтиришга кўмакчилик қилади. Фан илмлари оламдаги низомнинг, тартибнинг тасодуфан эмаслигини ва бир яратувчининг борлигини, мана шундай бир мувозанатли дунёда яшаётганимизни тушуниш, билиш ва иймон келтиришга ундайди. Иймон деб, охирги пайгамбар Муҳаммад алайҳиссаломнинг Оллоҳу таолодан келтирган илмларини ўрганиб, ишонишга айтилади. Ишониш лозим бўлган бирорта аъқида учун, (ақлимга тўғри келса ишонаман)- дейиш, Пайгамбарларни инкор қилиш билан баравардир. Дин аъқоиди, мутафаккирларнинг ёки олимларнинг ўйлаб топган нарсалари эмас, балки Пайгамбарларга Оллоҳу таоло тарафидан ваҳй қилинган қоидалардир. Шунинг учун уларга, (ақлга тўғри келмайди)- деб ишонмаслик, Пайгамбарларга ишонмаслик бўлади. Тўғри иймонга эга бўлиш учун, севгили Пайгамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг Оллоҳу таолодан келтирган бутун қоидаларини, Уларнинг меросхўрлари бўлмиш (Аҳли суннат олимлари)нинг китобларидан ўрганиб, китобдагидек қилиб ишониш керак. Тўғри ва мақбул бир иймон соҳиби бўлиш учун, қуйидаги хусусларга ҳам диққат қилиш керак:

1. Иймон давомли ва собит бўлиши лозим. Яъни ҳеч қачон иймондан чиқиб кетишни орзу қилмаслик керак. (Уч йилдан кейин мусулмонликдан чиқаман) деган кимсанинг ўша заҳоти иймони кетади.

2. Муъминнинг иймони хавф ва ражо (умид) орасида бўлиши керак. Оллоҳу таолонинг азобидан қўрқиши, лекин раҳматидан ҳечам умидини узмаслиги керак. Ҳар гуноҳдан тийилмоғи керак, худди гуноҳ ишласа иймони кетадигандек қўрқиши керак. Бу билан бирга, агар ишламаган гуноҳи қолмаган бўлса ҳам Оллоҳу

таолонинг марҳаматидан умид узмаслиги лозим. Гуноҳлари учун тавба этмоғи даркор. Чунки тавба қилиб, ишлаган гуноҳига пушаймон бўлган кимса, ҳеч гуноҳ ишламагандек топ-тоза бўлади.

3. Жон [руҳ] ҳалқумга келмасдан аввал иймон келтирган бўлмоғи даркор. Чунки жон ҳалқумга келган вақтда, охиратдаги нарсалар ва ҳатто кетиладиган макон ҳам кўрсатилади. Буни кўрган кофирлар иймон этмоқчи бўладилар. Лекин, иймоннинг ғойибга бўлиши шарт бўлгани учун, уларнинг иймони қабул этилмайди. Кўрмасдан аввал иймон келтириш керак. Жон ҳалқумга келганида, келтирилган иймон қабул бўлмайди, фақат аввалдан иймон этган муъминларнинг тавбалари қабул бўлади.

4. Қуёш ғарбдан чиқмасдан аввал иймон этмоқ лозим. Қиёматнинг катта аломатларидан бири, қуёшнинг ғарбдан чиқишидир. Буни кўрган бутун инсонлар иймон келтирадилар. Фақат, бу иймонлари қабул этилмайди. Чунки, қуёш ғарбдан чиққанида тавба эшиклари ёпилади.

5. Ғойибни Оллоҳу таолодан бошқа ҳеч кимнинг билмаслигига ишонмоқ лозим. Ғойибни фақат Оллоҳу таоло ва У билдирган кимсаларгина билишади, халос. Малаклар, жинлар, шайтонлар ва ҳатто Пайғамбарлар ҳам ғойибни билишмайди. Лекин Пайғамбарларга, солиҳ қулларга ва авлиёларга баъзан ғойибни Оллоҳу таоло билдириб туради.

6. Диннинг, иймонга ва ибодатларга тегишли ҳукмини заруратсиз қасддан рад этмаслик лозим. Исломиятнинг амр ва ман этган нарсаларидан биттасини менсинмаслик, Қуръони каримни, малаклар ва Пайғамбарлардан бирини масхара қилмоқ ва улар воситасида билдирилган нарсаларни ҳеч заруратсиз, тил билан инкор этмоқ, куфрга сабаб бўлади. Оллоҳу таолонинг борлигини ва бирлигини, малакларни, гуслни ва намознинг фарз эканлигини ўлимдан ёки зулмдан қутилиш учун “инкор этдим” - деса, иймони кетмайди.

7. Ислом дини очиқча билдирган ҳукмларда ҳеч шубҳаланмаслик ва иккиланмаслик керак. Намознинг фарз эканлигига; шароб, спиртли ичимликлар, қимор, судхўрлик ва порахўрликнинг ҳаром эканлигига шубҳа назари билан қараш - куфрдир. Ёки машҳур бир ҳаромга:

ҳалол - дейиш ва ҳалол нарсага: "ҳаром" - дейиш инсонни диндан ва иймондан чиқаради.

8. Иймон - Ислом дини қандай билдирган бўлса, шундай бўлиши керак. Ўз ақлининг маъқуллаганига ва файласуф ёки фан тақлидчиларининг гапларига қараб ишонишга, иймон дейилмайди. Ёлғиз, Муҳаммад алайҳис салом билдирган қоидаларга ишониш орқали ҳақиқий иймонга қовушиш мумкин.

9. Иймонли кимса, фақат Оллоҳ учун севмоғи ва яна Оллоҳ учун душманлик этмоғи лозим. Яъни Оллоҳнинг дўстлари бўлган бутун мусулмонларни яхши, - деб билиш ва уларни Оллоҳ йўлида севиш керак. Исломиятга ва мусулмонларга қўли билан, тили билан, қуроли билан, теледастури билан, қалами билан ёки газетаси билан душманлик қиладиганлардан нафрат этиш керак.

[Ғайри муслим фуқароларга ва туристларга қарши мулойим, кулар юзли бўлиш ва уларга чиройли ахлоқ ва тарбиямиз билан динимизни севдиришимиз керак.]

10. Пайғамбаримиз ва Асҳоби кўрсатган тўғри йўлдаги муъминлар каби иймон этиш лозим. Аъқидани Аҳли суннат эътиқодига уйғун равишда тузатиш керак. [Аҳли суннат олимлари ёзган, ҳақиқий дин китобларига тобеъ бўлган мусулмонларга, юз шаҳид савоби берилади. Тўрт мазҳабдан бирига тобеъ бўлган олимларга (Аҳли суннат олими) дейилади. Аҳли суннат олимларининг раиси Имоми Аъзам Абу Ҳанифа ҳазратларидир. Бу олимлар, Асҳоби киромдан ўрганганларини китобларига ёзганлар, Асҳоби киром эса ўз навбатида, буларга Расулуллоҳдан эшитганларини ўргатганлар.]

## АҲЛИ СУННАТ ЭЪТИҚОДИ

Мусулмон бўлишнинг биринчи шарти иймон келтиришдан иборатдир. Тўғри иймон эса, Аҳли суннат эътиқодига мувофиқ бўлишига боғлиқ. Оқил ва болиғ бўлган ҳар бир мусулмоннинг биринчи вазифаси, Аҳли суннат олимларининг китобларидаги аъқоид ва иймон илмини ўрганиш ва уларга риоя этган ҳолда ишонишдан иборатдир. Қиёматда дўзах [жаҳаннам] азобидан қутилишнинг ягона йўли, уларнинг китобларида



билдирганларига ишонишга бўлишга боғлиқдир. Дўзахдан [жаҳаннам] қутиладиган муъминлар ҳам, уларнинг издошларидир. Бу бахтиёр муъминларга (Аҳли суннат) ёки (Сунний) дейилади.

Бир ҳадиси шарифда: (Менинг умматим етмиш уч фирқага бўлинади. Улардан фақат битта фирқа дўзах [жаҳаннам]дан қутилади, бошқалари эса ҳалок бўлишади, дўзахга кетишади.) дейилди. Бу етмиш уч фирқадан ҳар бири ўзларининг энг покиза мусулмон эканликларини рўкач қилишиб, дўзахдан қутилишларига ишонмоқдалар ва ҳадиси шарифда башорат қилинган фирқанинг ўзлари эканликларини иддао этишмоқда. Муъминун сураси 54-оят ва Рум сураси 32-ояти карималарида мазмунан: (Ҳар фирқа, ўзларининг тўғри йўлда эканликларини ўйлаб севинмоқдалар)- деб билдирилди. Ҳолбуки, бу фирқалар орасида қутиладиган ягона фирқанинг белгиларини жаноби Пайғамбаримиз қуйидагича билдирмоқдалар: (Бу фирқадагилар Менинг ва Асҳобимнинг издошлари бўладилар). Асҳоби киромдан фақатгина бирига душман бўлган кимса ҳам Аҳли суннатдан айрилган бўлади. Аҳли суннат эътиқодидан айрилган кимса эса ё кофир бўлади, ёки бузуқ фирқадан бўлади.

### Аҳли Суннат Эътиқодида Бўлишнинг Белгилари

Оллоҳу таоло, барча мусулмонларнинг Аҳли суннат эътиқодига мувофиқ иймон этишларидан розидир. Бу шарафли эътиқодга мансуб бўлишнинг бир неча муҳим шартлари ва аломатлари бўлиб, Аҳли суннат олимлари буни қуйидагича изоҳ этганлар:

1. Иймоннинг олтига шартига, яъни Оллоҳу таолонинг борлиги ва бирлигига, шериги ва ўхшаши йўқлигига; Малакларига; Китобларига; Пайғамбарларига; Охират ҳаётига; Тақдирга яъни яхши ва ёмон кунларнинг Оллоҳ тарафидан яратилганига ишониш керак. (Булар (Оманту)да билдирилган).

2. Оллоҳу таолонинг охирги китоби бўлмиш Қуръони каримнинг Оллоҳ каломи (сўзи) эканлигига ишониш керак.

3. Муъминман деган кимса, ўз иймонидан ҳечам шубҳаланмаслиги керак.

4. Пайғамбаримизга “саллоллоҳу алайҳи васаллам” иймон этиб, ҳаётида уни кўрган ва бу шарафга муяссар бўлган Асҳоби киромнинг ҳаммасини севиш ва ҳурмат қилиш керак. Тўрт буюк халифасига, яқин қариндошлари бўлган Аҳли байтига ва муҳтарам хонимларидан ҳеч бирига тил теккизмаслик керак.

5. Ибодатларни иймоннинг шарти деб билмаслик керак. Оллоҳу таолонинг амр ва таъқиқларига ишонган ҳолда, эриниб адо этмайдиган мусулмонларни кофир деб билмаслик керак. Ҳаромларга аҳаммият бермайдиган, менсинмайдиган ва исломиятни ҳазилга оладиганларнинг иймони кетади.

6. Аҳли қибла эканлигини, Оллоҳга ва Пайғамбари Муҳаммад алайҳиссаломга ишонишини айтган кимса, бузуқ эътиқодда бўлса ҳам, унга “кофир” демаслик керак.

7. Очиқча гуноҳ қилмайдиган ва қилгани ҳам билинмайдиган ҳар имомнинг орқасида намоз ўқиш керак. Бу ҳукм, Жума ва Байрам намозларини ўқитадиган амирлар ва ҳокимларга ҳам тааллуқлидир.

8. Мусулмонлар ўзларининг бошларидаги амирларига, бошлиқларига исён этмаслиги керак. Исён этиш, фитнага сабаб бўлади ва турли фалокатларга йўл очади. Ҳоким ва амирларнинг хайрли иш қилишлари учун дуо қилиш, уларни гуноҳ ва ёмон ишларидан қайтариш учун ширин гап билан насиҳат қилиш керак.

9. Таҳорат олаётганда оёқларни ювиш ўрнига ҳеч қанақа узр ва зарурат бўлмаса ҳам ҳўл қўл билан маҳси устига масҳ тортиш, эркак учун ҳам, аёл учун ҳам жоиздир. Яланг оёқ ва пайпоқ устига масҳ тортилмайди.

10. Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи васаллам” меърож ҳодисалари, ҳам руҳ ҳам бадан орқали амалга ошганига ишониш лозим. Бунга ишонмайдиганлар ва (Меърож фақатгина руҳий ҳодисадир) ёки (Меърож ру’ёда бўлган)- дейдиганлар, Аҳли суннат эътиқодига хилоф иш қилган бўлишади.

Жаннатда муъминлар Оллоҳу таолони кўришади. Қиёмат кунда Пайғамбарлар, солиҳ ва авлиё зотлар шафоат қилишади. Қабр саволи ҳақ бўлиб, қабр азобини руҳ ҳам, бадан ҳам тартади. Авлиёнинг каромати ҳақдир.

Каромат, Оллоҳу таолонинг севгили бандаларига эҳсон ва икром этган, одатдан ташқари, яъни физика, кимё ва биология қонунлари хорижида ҳосил буладиган ажойиб ҳоллардир. Кароматлар, валийларнинг ҳаётларида кўп рўй берган ва инкор қилинолмайдиган ҳодисалардир. Қабрдаги руҳлар тирик инсонларнинг гапирганларини эшитадилар. Қуръони карим ўқиш, садақа бериш ва ҳатто бутун ибодатларимизнинг савобини ўлганларга ҳадия этиш, уларнинг қабр азобларидан қутилишига, гуноҳларининг кечирилишига, Жаннатга тезроқ киришига, қабр азобларининг бироз енгиллашишига сабаб бўлмоқда. Буларнинг ҳаммасига ишониш, Аҳли суннат эътиқодида бўлган ҳақиқий Сунний мусулмонларнинг аломатларидандир.

## ИЙМОННИНГ ШАРТЛАРИ

Иймоннинг шартлари олтита бўлиб, (Оманту)да изоҳ этилган. Иймоннинг, маълум олтита хусусга ишонишдан иборат эканлигини Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” билдирганлар. Шунинг учун ҳар бир мусулмон, фарзандига аввало (Оманту)ни ёдлатиши ва маъносини ҳам яхшилаб ўргатиши лозим.

**ОМАНТУ:** (Оманту биллоҳи ва Малоикатиҳи ва Кутубиҳи ва Русулиҳи вал-явмил-охирини ва бил қадари, хайриҳи ва шарриҳи миналлоҳи таоло вал-ба’су ба’далмавти ҳаққун, Ашҳаду ан ло илоҳа иллоллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан абдуҳу ва расулуҳу)

### Биринчи Шарт

#### ОЛЛОҲУ ТАОЛОГА ИШОНМОҚ

(Оманту биллоҳи): Оллоҳу таолонинг бор ва бир эканлигига ишондим, иймон этдим, қалбим билан тасдиқ, тилим билан иқрор қилдим- деганидир. Оллоҳу таоло бор ва бирдир. “Бир” сўзининг, луғатда икки хил маъноси бўлиб, Биринчи маъноси: Иккиннинг ярми, саноқ сонларнинг аввалгиси бўлган бир. Иккинчи маъноси: Шериги ва ўхшаши бўлмаслик нуқтаи назаридан бўлган

бирдир. Оллоҳу таоло фақатгина, сон жиҳатидан эмас, балки шериги ва ўхшаши бўлмаслик жиҳатидан ҳам бирдир. Яъни зоти ва сифатларида ҳеч қайси жиҳатдан Унга шерик йўқ. Бутун махлуқотнинг зот ва сифатлари, Яратганнинг зот ва сифатларига ўхшамагани каби, Яратганнинг зот ва сифатлари ҳам, яратилган махлуқларининг зот ва сифатларига ўхшамайди.

Барча махлуқотнинг ҳар бир аъзосидаги ҳар бир ҳужайрасини йўқдан бор қилган холиқи - Оллоҳу таолодир. Оллоҳу таолонинг зотининг ҳақиқатини ҳеч кимса билолмайди. У, ақлга ва ҳаёлга келадиган бутун нарсалардан муназзаҳдир, узоқдир. Зотини ақлга, ҳаёлга келтириш жоиз эмас. Фақат, Қуръони каримда баён этилган исмларини, сифатларини ёдлаб, илоҳ эканлигини булар билан тасдиқ ва иқрор этиш керак. Оллоҳнинг бутун исмлари ва сифатлари азалий ва абадийдир. Зоти ҳеч бир ерда турмаганидек, биз биладиган олти томондан ҳам муназзаҳдир. Яъни олдинда, орқада, ўнгда, чапда, устда, пастда эмас. Унга фақат (Ҳар жойда ҳозир-у нозир) дейиш мумкин.

Оллоҳу таолонинг ўн тўртта сифати бўлиб, булардан олтитасига Сифат-и Зотийя, саккизтасига эса Сифат-и Субутийя дейилади. Буларнинг маъноларини билиш ва ёдлаш жудаям кераклидир.

## СИФАТ-и ЗОТИЙЯ

1. Вужуд: Оллоҳу таоло бордир. Борлиги азалийдир. Вожибу'л-вужуддир, яъни бор бўлмоғи лозимдир.

2. Қидам: Оллоҳу таолонинг борлигининг аввали, бошланғичи йўқдир.

3. Бақо: Оллоҳу таолонинг борлигининг охири ҳам йўқдир. Ҳеч қачон йўқ бўлмайди. Шеригининг мавжудияти мумкин бўлмаганидек, зоти ва сифатларининг йўқ бўлиши ҳам мумкин эмас.

4. Ваҳдонийят: Оллоҳу таолонинг зотида, сифатларида ва ишларида шериги, ўхшаши йўқдир.

5. Муҳолафатун-лилҳаводис: Оллоҳу таоло, зот ва сифатларида ҳеч бир махлуқининг зот ва сифатига ўхшамайди.

6. Қиём би-нафсиҳи: Оллоҳу таоло зоти билан қойимдир. Маконга муҳтож эмас. Модда ва макон

яратилмасдан аввал, У бор эди. Зеро, ҳар турли эҳтиёждан муназзаҳдир. Бу коинотни йўқдан бор қилмасидан аввал қандай бўлса, абадиян шундайлигича қолади.

## СИФАТ-и СУБУТИЙЯ

1. Ҳаёт: Оллоҳу таоло тирикдир. Ҳаёти махлуқларининг ҳаётига ўхшамаган бўлиб, зотига лойиқ ва махсус бўлган ҳаёти азалий ва абадийдир.

2. Илм: Оллоҳу таоло ҳамма нарсани билгучидир. Унинг билиши, махлуқотнинг билишига асло ўхшамайди. Қоронғи тунда чумолининг, қора тош устида ўрмалаётганини ҳам кўргучи ва билгучидир. Инсонларнинг кўнглидан кечаётган ўй-фикрларини, нийятларини ҳам билгучидир. Билишида ҳеч ўзгариш бўлмайди. Азалий ва абадийдир.

3. Сам': Оллоҳу таоло ҳамма нарсани эшитгучидир. Ёрдамсиз, жиҳатсиз ва воситасиз эштади. Эшитиши қулларининг ва махлуқларининг эшитишига сира ўхшамайди. Бу сифати ҳам, ҳар сифати каби азалий ва абадийдир.

4. Басар: Оллоҳу таоло ҳамма нарсани кўргучидир. Кўриши кўз орқали эмас. Асбобсиз, воситасиз ва шартсиз кўради.

5. Иродат: Оллоҳу таоло хоҳламоқ, тиламоқ сифатига соҳибдир. Тилаганини, хоҳлаганини яратади. Ҳамма нарса Унинг хоҳиши, истаги, иродаси натижасида бор бўлади. Унинг иродасига, тилагига ва хоҳишига ҳеч қанақа қудрат тўсқинлик қилолмайди.

6. Қудрат: Оллоҳу таоло ҳамма нарсага кучи етгучидир. Қудрат соҳибидир. Ҳеч қанақа иш Унга қийинчилик туғдирмайди.

7. Калом: Оллоҳу таоло сўзлагучидир. Гапириши сўз, ҳарф, товуш, тил ва восита орқали эмас.

8. Таквин: Оллоҳу таоло яратгучидир. Ундан бошқа яратувчи йўқ. Ҳамма нарсани У яратган ва яратади. Оллоҳдан бошқаси учун "яратмоқ" феълини қўлланиш, куфрга сабаб бўлади, яъни инсонни диндан чиқаради.

Оллоҳу таолога хос сифатларнинг ҳақиқатларини тушуниб етиш амри маҳолдир. Ҳеч ким ва ҳеч нарса Оллоҳу таолонинг сифатларига шерик ва ўхшаш бўлолмайди.

## Иккинчи Шарт

### МАЛАКЛАРГА ИШОНМОҚ

(Ва Малоикатиҳи): Оллоҳу таолонинг малакларига ишондим, деганидир. Малаклар Оллоҳу таолонинг қулларидир. Барчаси Оллоҳнинг амрларига итоат қиладилар, гуноҳ ишламайдилар. Эркак ёки ургочи эмаслар. Уйланмаслар. Жонли мавжудот бўлишиб, емаслар, ичмаслар ва ухламаслар. Ақлли ва нуроний жисмдирлар. Энг улуглари тўрт донадир:

1. Жаброил алайҳиссалом: Вазифаси Пайғамбарларга ваҳй келтириш, амр ва таъқиқларни билдириш.

2. Исрофил алайҳиссалом: Сур'а уфуриш билан вазифали бўлиб, биринчи уфлаши(чалиши)да ҳосил бўлган овозни эшитган Оллоҳдан бошқа бутун жонзот ўлади. Иккинчисида эса такрор тирилади.

3. Микоил алайҳиссалом: Ризқ юбормоқ, арзончилик, мўллик, қаҳатчилик, қимматчилик ва ҳар моддани ҳаракат этдириш билан вазифалидир.

4. Азроил алайҳиссалом: Вазифаси инсонларнинг руҳини қабз этмоқдир.

Булардан кейин яна тўрт синф фаришта [малак] бордир. Ҳамала-и арш деган фаришта [малак]ларнинг адади ҳам тўрттадир. Ҳузури илоҳийда турадиган малакларга Муқаррабин дейилади. Азоб малакларининг катталарига Керубиён, раҳмат малакларига: Рухониён дейилади. Жаннат малакларидан буюгининг исми Ридвон, Жаҳаннам малакларидан каттасининг исми Моликдир. Жаҳаннам малакларига Забоний дейилади. Коинотда сони энг кўп бўлган мавжудот, малаклардир. Кўкларда, малаклар ибодат қилмаётган бўш жой ҳеч йўқдир.

## Учинчи Шарт

### КИТОБЛАРГА ИШОНМОҚ

(Ва кутубиҳи): Оллоҳу таоло нозил қилган китобларга ишондим, деганидир. Оллоҳу таоло бу китобларни баъзи Пайғамбарларига Жаброил исмли малак билан ваҳй, яъни ўқитиш орқали, баъзиларига эса лавҳа узарига ёзуғлик ҳолда, баъзиларига малаксиз, эшиттириш орқали, нозил қилди. Нузул бўлган барча битиклар,

Оллоҳ каломи бўлиб, абадий ва азалийдир. Ҳеч бири махлуқ эмас. Самовий китоблардан бизга билдирилганлари бирюз тўрт дона бўлиб, барчаси ҳақдир. Булардан ўн суҳуф Одам алайҳиссаломга; эллик суҳуф Шит алайҳиссаломга; ўттиз суҳуф Идрис алайҳиссаломга; ўн суҳуф Иброҳим алайҳиссаломга; Таврот Мусо алайҳиссаломга; Забур Довуд алайҳиссаломга; Инжил Исо алайҳиссаломга; Қуръони карим Муҳаммад алайҳиссаломга нозил бўлмишдур.

Оллоҳу таоло, инсонларнинг дунёда ҳузур-ҳаловатда яшашлари, охираатда абадий саодатга қовушишлари учун, илк инсон ва илк Пайғамбар бўлган Одам алайҳиссаломдан, охириги Пайғамбар Муҳаммад алайҳиссаломгача, жуда кўп Пайғамбарлар воситаси билан китоблар юборган. Бу китобларда, иймон ва ибодат асослари изоҳ этилиб, инсонлар муҳтож бўлган ҳар мавзуда маълумот берилганди.

Булардан Қуръони карим, охириги илоҳий китобдир. Қуръони карим нозил бўлгач, бошқа бутун илоҳий китобларнинг ҳукмлари бекор қилинди. [Бу Оли Имрон сурасининг 85-оятини билан собитдир: (Ким исломдан бошқа дин ахтарса, (билсинки ўша дин) ундан қабул қилинмайди ва у охираатда ютқазганлардан бўлади).]

Жаброил алайҳиссалом, Қуръони каримни, Муҳаммад алайҳиссаломга йигирма уч йилда келтирган. Қуръони карим, 114 сура, 6236 оятдан иборатдир. Баъзи китобларда бу рақамларнинг ўзгача берилиши, Қуръони каримдан бирнеча оят чиқариб ташлаш ёки бирнеча оят илова қилишдан эмас, балки бир узун оятнинг бир неча оятга ажратилиб саналишидан юзага келган. Чунки, Қуръони карим нозил бўлганидан бери унга ҳеч қанақа ўзгартириш киритилмаган ва бундан кейин ҳам киритила олмайди. Оллоҳ каломи бўлган бундай китоб, инсонлар тарафидан ёзилган бўлиши асло мумкин эмас.

Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи васаллам” охираатга ташрифларидан кейин, илк халифалари бўлган ҳазрати Абу Бакр Сиддийқ “родияллоҳу анҳ”, Қуръони каримнинг оятларини бир китобда тўплатдилар. Натижада (Мусҳаф) вужудга келди. Асҳоби киромнинг тамоми, бу Мусҳаф даги барча оятларнинг ҳақ, яъни Оллоҳ каломи эканлигини бир овоздан иттифоқ-ла тасдиқлашди. Учинчи

халифа: ҳазрати Усмон “родияллоҳу анҳ” эса, бу мусҳафдан яна олти дона ёздириб, баъзи вилоятларга юбордилар.

Қуръони каримни, арабий аслидан ўқиш мақсадга мувофиқдир. Чунки, бошқа ҳарфлар билан ёзилган нусҳасига Қуръони карим дейилмайди.

а) Мусҳафни қўлга олаётганда таҳоратли бўлиш, қиблага қараб ўтириш ва диққат билан ўқиш керак.

б) Шошилмасдан, (арабча биладиган бўлса) тушуниб ўқиш керак.

в) Китобга қараб ва ҳар бир ояти каримага ҳурмат кўрсатиб, охиригача ўқиш керак.

г) Тажвид қоидаларига риоя этиш лозим.

д) Оллоҳу таолонинг каломини ўқиётганини унутмаслик керак.

е) Қуръони каримнинг амр ва таъқиқларига амал қилиш керак.

### Тўртинчи Шарт

### ПАЙҒАМБАРЛАРГА ИШОНМОҚ

(Ва Русулиҳи): Оллоҳу таолонинг Пайғамбарларига ишондим, деганидир. Бутун Пайғамбарлар, инсонларни Оллоҳу таолонинг ёқтирадиган йўлига қовуштириш (тушириш), тўғри йўлни кўрсатиш учун юборилганлар. Барча Пайғамбарларда қуйидаги еттита сифатнинг борлигига ишонмоқ лозим:

1. Исмат: Гуноҳ ишламаслик, бегуноҳлик. Пайғамбарлар, бутун дин яъни шариатларда ҳаром қилинган ёки қилинадиган катта-кичик ҳеч қанақа гуноҳ ишга таназзул этмайдилар. Ҳеч қайсилари кичик гуноҳ ҳам ишламаганлар.

2. Амонат: Пайғамбарлар ҳар тарафлама ишонарли кишилар бўлиб, асло амонатга ҳиёнат қилмайдилар.

3. Сидқ: Пайғамбарлар, гапларида, ишларида, ҳар турли ҳаракатларида ва муносабатларида ҳаққоний, тўғрисўз ва садоқатли инсонлардир.

4. Фатонат: Пайғамбарлар жуда ҳам ақлли ва жуда ҳам фаҳмли зийрак кимсалардир. Кўрлик, карлик каби қусур ва камчиликлари бўлган инсонлар, хотинлар ва ногиронлардан пайғамбар келмаган.



5. Таблиғ: Пайғамбарлар, инсонларга олиб келган, тушунтирган, айтган, изоҳлаган ва билдирган барча илм, қоида ва маълумотларнинг тамомини Оллоҳдан келган ваҳй орқали ўрганганлар. Улар билдирган амр ва таъқиқларнинг ҳеч қайсиси ўзларининг фикр ва тушунчалари эмас. Оллоҳдан нима буйрилган бўлса ҳаммасини таблиғ этишган.

6. Адолат: Пайғамбарлар ҳечам зулм ва ҳақсизлик қилмайдилар. Битта-яримтанинг кўнгли учун адолатни тарк этмайдилар. Ҳаммага адолат билан муомала қиладилар.

7. Амнул-азл: Улар, Пайғамбарлик вазифасидан чиқарилмайдилар. Дунёда ва охирагда ҳам Пайғамбар вазифасида қоладилар.

Янги дин ва шариат келтирган Пайғамбарларга Расул дейилади. Янги бир шариат келтирмаган, лекин инсонларни ўзидан аввалги динга даъват қилган Пайғамбарларга Набий дейилади. Пайғамбарларга иймон этиш демак, уларнинг орасида ҳеч қанақа фарқ кўрмасдан, ажратмасдан ҳаммасининг Оллоҳ тарафидан танланган содиқ, тўғрисўз эканликларига ишониб деганидир. Улардан биттасига ишонмаган кимса, ҳеч қайсига ишонмаган бўлади.

Пайғамбарлик - кўп меҳнат қилиш, кўп ибодат этиш, очлик, азоб, риёзат ва чилла чекиш, қийналиш орқали қўлга киритиладиган бир маслак эмас. Пайғамбарлик, ёлғиз Оллоҳу таолонинг эҳсони ва Унинг хоҳиши билан, азалда танлаган қулига насиб этиши билан, ҳосил бўладиган бир вазифадир. Пайғамбарларнинг аниқ сонлари маълум эмас. Лекин, 124 (юз йигирма тўрт) мингдан зиёд эканликлари ривоят қилинган. Булардан 313 (учюз ўнуч)таси Расулдир. Ичларида олтитасининг мартабаси бошқалардан устун бўлиб, уларга Улул'азм Пайғамбарлар дейилади. Булар: Одам, Нух, Иброҳим, Мусо, Исо ва Муҳаммад Мустафо алайҳимуссаломдир. Пайғамбарлардан ўттиз учтасининг исмлари машҳур бўлиб, булар: Одам, Идрис, Шит, Нух, Худ, Солиҳ, Иброҳим, Лут, Исмоил, Исҳоқ, Я'қуб, Юсуф, Айюб, Шуайб, Мусо, Хорун, Хидир, Юшо' бин Нун, Илёс, Алясо', Зулкифл, Шам'ун, Ишмоил, Юнус бин Мато, Довуд, Сулаймон, Луқмон, Закарийё, Яҳё, Узайир, Исо бин

Марям, Зулқарнайн ва Муҳаммад “алайҳи ва алайҳимуссалоту вассалом” дир.

Булардан фақат йигирма саккизтасининг исми Қуръони каримда билдирилган. Зулқарнайн, Луқмон, Узайир ва Хидир (Хизир)нинг Пайғамбар эканликлари ҳақида ихтилоф бор. Муҳаммад Маъсум ҳазратлари 2-жилд, 36-мактубда: Хидир алайҳиссаломнинг Пайғамбар эканликларини билдирган хабарнинг қувватлироқ эканлигини ёзганлар. 182-чи мактубда: Хидир алайҳиссаломнинг инсон шаклига кириши ва ишлар қилиши, Унинг ҳаётда эканлигига далил бўлолмайди. Оллоҳу таоло, Унинг ва кўпгина Пайғамбарларнинг ва валийларнинг руҳларига инсон шаклига кириб, кўринишларига рухсат берган. Уларни дунёда кўриш, ҳаёт эканликларини кўрсатмайди,- деганлар.

### Пайғамбаримиз МУҲАММАД “алайҳиссалом”

Оллоҳу таолонинг Расулидир. Ҳабибидир, яъни севгилисидир. Пайғамбарларнинг энг устун ва охиргисидир. Оталарининг исми Абдуллоҳдир. Милоднинг беш юз етмиш бир [571] санаси апрель ойининг йигирмасига тавофуқ этган Раби’ул-аввал ойининг ўниккисида душанба кечаси, тонгга яқин, Маккада таваллуд этдилар. Оталари у вақтда вафот этган эди. Олти ёшларида оналари, саккиз ёшга етганларида эса боболари вафот этди. Кейин, амакилари бўлмиш Абу Толибнинг қарамоғида вояга етдилар. Йигирма беш ёшларида Ҳадижа-тул-кубро ила уйландилар. Улардан тўрт қиз ва икки ўғиллари туғилди. Тўнғич ўғилларининг исми Қосим эди. Шунинг учун ул ҳазратларга (Абул-Қосим) ҳам дейилган. Қирқ ёшларида, бутун инсонларга ва жинларга Пайғамбар эканликлари билдирилди. Бундан уч йил ўтгач, ҳаммани иймонга даъват қила бошладилар. Эллик икки ёшларида, бир кеча Маккадан Қудусга (Ирусалим) ва у ердан кўкларга обчиқилиб обкелинди. Бу ҳодисага (Меърож) дейилади. Меърожда Жаннатни, Жаҳаннамни ва Оллоҳу таолони кўрдилар. Беш вақт намоз, ўша кеча фарз бўлди. Тарихчиларга кўра, милодий 622 йилда, Оллоҳу таолонинг амри билан Маккадан Мадинага равона бўлдилар. Бу сафарларига (Ҳижрат) дейилади. Мадина шаҳрининг Қубо қишлоғига келган кунлари бўлмиш

Раби'ул-аввалнинг саккизи, (Эйлул) сентябрь ойининг йигирманчи душанба куни мусулмонларнинг (Ҳижрий шамсий) тарих бошланғичи сифатида қабул қилинди. Мусулмонларнинг (Ҳижрий қамарий) йиллари эса, ўша йилнинг Муҳаррам ойидан бошланади ва Ой йўлдошининг ер курраси атрофида ўн икки марта айланиши бир қамарий йилга тенг бўлади. Ҳижрий 11 [м.632] йилда, раби'ул-аввал ойининг ўн иккиси, душанба куни тушдан аввал вафот этдилар. Сешанбани чоршанбага боғлайдиган кечанинг (Чоршанба кечаси) ярмида, муборак руҳи шарифаларини таслим қилган хоналарига дафн қилиндилар. Вафот кунларида, қамарий 63, шамсийга кўра 61 ёшларида эдилар.

Муҳаммад "алайҳиссалом" оқ танли ва бутун инсонларнинг энг чиройлиси эдилар. Чирой ва барноликларини ҳаммагаям маълум қилавермасдилар. Ул ҳазратларнинг ҳуснларини бир маротаба кўрган ва ҳатто тушида кўрган кимсаларнинг ҳам, умрлари лаззат ва хурсандчилик билан ўтмоқдадир. Ул ҳазрат, барча замонларда дунёнинг хоҳлаган минтақасида бўладиган, туғиладиган барча инсонлардан ҳамма тарафлама устундир. Ақллари, фикрлари, гўзал хулқлари ва барча аъзоларининг қуввати ҳар инсонникидан зиёда эди.

Бола чоғларида икки марта, тижорат карвонлари билан Шом сари бордилар ва Бусро деган жойдан изларига қайтдилар. Ундан бошқа ҳеч қачон, ҳеч қаерга бормадилар. Уммий эдилар, яъни ҳеч мактабга бормадилар. Ҳеч кимсадан дарс олмадилар. Лекин, ҳамма нарсани билардилар. Яъни ҳар нимаики ўйласалар ва ҳар нимаики билишни хоҳласалар, Оллоҳу таоло ўша заҳоти У кишига билдириб турарди. Жаброил "алайҳиссалом" исмли малак келиб, У киши хоҳлаган ҳар нарсасини билдириб кетарди. Муборак қалблари, қуёш каби нур сочарди. У сочган илм ва маърифат нурлари, Радио тўлқинлари каби ер, осмон ва ҳар томонга тарқаларди. Ҳозир эса бу нур, муборак қабри шарифларидан ёйилмоқда. Ёйилиш қуввати ҳам ҳар сония ортиб бормоқда. Электро-магнетик тўлқинларни қабул қилиб олиш учун радио олати лозим бўлгани каби, Ул ҳазратларнинг нурларини олабилиш учун ҳам, Уларга ишонадиган ва севадиган ва кўрсатган йўлларида юриб покланган қалб лозимдир. Бунақа қалб

соҳиби бўлган инсон, бу нурларни олади ва у ҳам ўз навбатида атрофига нашр этабошлайди Бундай буюк инсонларга (Валий) дейилади. Бу Валийни танийдиган, ишонадиган ва севадиган кимса, бунинг қаршисида адаб билан ўтириб ёки узоқда, уни адаб билан, севги билан хотирласа, ўйласа, ўша кимсанинг қалби ҳам нур ва файз олиб, поклана ва комиллаша бошлайди. Оллоҳу таоло баданимизни, моддамизни парвариш қилиш учун қуёш энергиясини сабаб қилгани каби, руҳларимизни, қалбларимизни комиллаштириш, инсонликда камолга етказиш учун ҳам, Муҳаммад алайҳиссаломнинг қалбларини ва у ердан фишқираётган нурларни сабаб қилган. Инсонни тўйғазадиган, ҳужайра ва тўқималарига куч бахш этадиган ва қувват билан таъминлаб турадиган барча озиқ-овқат маҳсулотлари, қуёш энергияси ва ҳархил раекциялар орқали ҳосил бўлгани каби, қалбга, руҳга озиқ бўладиган, авлиёнинг суҳбатлари, гаплари ва ёзувлари ҳам, барчаси Расулуллоҳнинг муборақ қалбларидан ёйилаётган нурлардан ҳосил бўлмишдур.

Оллоҳу таоло, Жаброил “алайҳиссалом” исмли малак орқали Муҳаммад алайҳиссаломга (Қуръони карим)ни юборди. Инсонларга дунёда ва охирада керакли, фоидали бўладиган нарсаларни амр қилди. Зарарли бўладиганларини эса таъқиқлади. Ўша амр ва таъқиқларнинг тамомига (Ислом дини) ёки (Исломиёт) дейилади.

Муҳаммад алайҳиссаломнинг айтган ҳар бир гаплари тўғридир, қийматлидир, фоидалидир. Мана шундай ишонадиган кимсага (Муъмин) ва (Мусулмон) дейилади. Муҳаммад алайҳиссаломнинг сўзларидан бирортасига ишонмайдиган, ёқтирмайдиган кимсага кофир дейилади. Оллоҳу таоло муъмин бўлган қулини севади. Уни абадиян Жаҳаннамга ташлаб қўймайди. Ё Жаҳаннамга ҳеч ташламайди, ёхуд, қабоҳати, гуноҳи учун дўзахга киргазса ҳам, маълум вақт ўтгач озод этади. Кофир бўлган кимса эса, Жаннатга асло киролмайди. Тўппа-тўғри Жаҳаннамга, яъни дўзахга боради ва у ердан илалабад чиқолмайди. Шунинг учун, Ул ҳазратга ишониш, Уларни севиш, бутун Саодатларнинг, ҳузур-ҳаловатнинг, роҳат-фароғатнинг ва яхшиликларнинг бошидир. Уларнинг Пайғамбар эканликларига ишонмаслик эса, бутун

фалокатларнинг, гам-ташвишларнинг, азоб-уқубат ва ёмонликларнинг бошланғичидир.

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”нинг илм, ирфон, фаҳм, яқийн, ақл, заковот, ҳотамтойлик, тавозу’, ҳилм (юмшоқлик), шафқат, сабр, гайрат, ҳамийят, садоқат, амонат, шажо’ат, ҳайбат, мардлик, балогат, фасоҳат, фатонат, малоҳат (гўзаллик), варо’, иффат, каромат, инсоф, ҳаё, зуҳд ва тақволари бошқа бутун Пайғамбарлардан зиёда эди. Дўст ва душманларидан кўрган зарарларини кечиб юборардилар. Ҳеч қайсиларига қайтариш қилмасдилар, яъни ўч ва қасос фикрида бўлмасдилар. Уҳуд жангида кофирлар, муборак гулдек яноқларини қонатиб, тишларини синдирган пайтларида, улар учун, (Ё Рабби! Уларни афв этгин! Бу ишларини уларнинг жоҳилликларига йўйгин!)-деб дуо қилган эдилар.

Муҳаммад алайҳиссаломнинг чиройли хулқ-атворлари жуда ҳам кўп бўлиб, ҳар бир мусулмон бу ахлоқни ўрганиши ва ўз хулқини ҳам шунга қараб тузатиши керак. Дунё ва охирагда фалокатлардан, азоб-уқубатлардан қутилиш ва ўша икки жаҳон сарварининг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” шафоатларига ноил бўлиш, мана шу тариқа, насиб бўлиши мумкин. Чунки, ҳадиси шарифда: (Оллоҳу таолонинг ахлоқи билан ахлоқланингиз!) - деб буйрилмоқда.

## АСҲОБ-И КИРОМ

Жаноби Пайғамбаримизнинг муборак юзларини кўришга ва ширин сўзларини эшитишга мушарраф бўлган мусулмонларга (Асҳоби киром) дейилади. Пайғамбарлардан кейин келган ва келадиган бутун инсонларнинг энг устун, энг хайрлиси, илк халифа бўлмиш Абу Бакр Сиддийқ “родияллоҳу анҳ”дир. Ундан кейин инсонларнинг энг устун иккинчи халифа Умар бин Ҳаттоб; Сўнгра энг хайрли инсон, Расулуллоҳнинг учинчи халифалари, иймон, ҳаё ва ирфон манбаи Усмон бин Аффон “родияллоҳу анҳ”; Ундан кейин инсонларнинг энг хайрлиси, тўртинчи халифа, ажойиб ҳислатлар соҳиби, Оллоҳу таолонинг арслони Али бин Абий Толибдир “родияллоҳу анҳ”. Ҳадиси шарифлардан англашилганига кўра, ҳазрати Фотима, ҳазрати Ҳадижа, ҳазрати Оиша,

ҳазрати Марям ва ҳазрати Осия дунё хотинларининг энг устунларидир. Ҳадиси шарифда: (Фотима, Жаннат хотинларининг энг устунидир. Ҳасан ва Ҳусайн ҳам Жаннат йигитларининг энг устуни бўлишади)- дейилди. Улардан кейин Асҳоби киромнинг энг буюклари (Ашараи мубашшара)дир. Булар, Жаннат билан муждаланган, яъни Жаннатга киришлари ҳаётларида билдирилган ўн киши бўлиб: ҳазрати Абу Бакр Сиддийқ, Умар-ул-Форук, Усмон бин Аффон, Али бин Абу Толиб, Абу Убайда бин Жарроҳ, Талҳа, Зубайр бин Аввом, Са'д бин Абий Ваққос, Са'ид бин Зайд ва Абдурраҳмон бин Авф "ридвонуллоҳи таоло алайҳим ажмоъин"дир. Устунлик даражасида энг аввало, бу ўн киши, кейин Бадр жангида, сўнгра Уҳуд ва ундан кейин Би'от-ур-ридвонда бўлганлар келади.

Расулуллоҳнинг йўлида жонларини, молларини фидо қилган, Ул ҳазратга ҳизмат этган Асҳоби киромдан барчаларининг исмларини ҳурмат ва севги билан тилга олиш бизларга вожибдир. Уларнинг буюкликларига ярашмайдиган гаплар айтиш, асло жоиз эмас. Исмларини беадаблик билан айтиш, дололат ва бузуқликдир.

Расулуллоҳга ҳурмат кўрсатмоқчи бўлган кимса, Асҳобининг тамомини яхши кўрмоғи ва ҳурмат кўрсатмоғи даркор. Чунки, ҳадиси шарифда айтилдики: (Асҳобимни севадиганларнинг, уларга бўлган бу ҳурматлари, Мени яхши кўрганликлари туфайлидир. Асҳобимни севмайдиганларнинг, уларга бўлган нафратлари эса, Менга бўлган душманликлари туфайлидир. Уларни ранжитадиганлар, Мени ҳам ражитишади. Мени хафа қиладиганлар эса, Оллоҳу таолони ранжитишади. Оллоҳу таолони ранжитадиганлар ҳам, албатта азобга дучор бўладилар.) Бошқа бир ҳадиси шарифда: (Оллоҳу таоло менинг умматимдан бирор қулига яхшилик қилгиси келса, ўша қулнинг қалбига Асҳобимнинг севгисини ерлаштиради. Ва у қул Асҳобнинг барчасини жонидек севадиган бўлади.)- дейилди. Пайғамбаримиз вафот этган куни, Мадина шаҳрида 33минг Саҳобий бор эди. Саҳобийларнинг умумий сонлари эса, юз йигирма тўрт мингдан кўп эди.

## Тўрт Мазҳаб Имоми ва Олимлари

Эътиқодда ҳақ ва тўғри бўлган ягона йўл бор. У ҳам бўлса (Аҳли Суннат вал-жамоат) мазҳабидир. Ер юзидаги барча мусулмонларга ҳақ йўлни кўрсатган ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг йўлларини ўзгартирмасдан, бузмасдан ўзи бўйича ўрганишимизга сабаб бўлган тўртта буюк зот бордир. Улардан биринчиси, имоми Аъзам Абу Ҳанифа Нуъмон бин Собит бўлиб, Ислом олимларининг энг буюкларидан бўладилар. Аҳли суннатнинг райиси ҳисобланадилар. Иккинчиси имоми Молик бин Анас, учинчиси имоми Муҳаммад бин Идрис Шофиъий, тўртинчиси имоми Аҳмад бин Ҳанбалдир “раҳматуллоҳи алайҳим ажмоъин”.

Бугун амалда, ўша тўртта имомдан бирига тобеъ бўлмаган, яъни бу мазҳаблардан бирортасини қабул қилмаган кимса, ҳалокат ёқасида турган кимса кабидир. Тўғри йўлдан адашиб қолган бечорадир. Биз бу китобимизда, Ҳанафий мазҳабига кўра, намоз билан алоқали масалаларни, шу мазҳабнинг буюк олимларининг китобларидан олиб, соддалаштириб билдирмоқчимиз.

Юқоридаги тўртта имомнинг талабаларидан иккитаси, иймон ва эътиқод илмида жуда юксак даражаларга қовушдилар. Шундай қилиб, эътиқодда иккита мазҳаб зуҳур этди. Қуръони каримга ва ҳадиси шарифга мувофиқ бўлган тўғри иймон ва эътиқод, ўша икки имомнинг китоблари орқали кунимизгача етиб келди. Фирқа-и Ножийя, яъни нажот топгучи фирқа бўлган Аҳли суннатнинг иймон ва эътиқод илмини, ер юзига ёйган буюклар - ўша икки имом бўлиб, бири Абу Мансур Мотуридий, иккинчиси Абул-Ҳасан Али Ашъорийдир.

Бу иккала имом ҳазратларининг, система-лаштириб, мазҳаб ҳолига келтириб кетган иймон ва эътиқод илми, кўринишда фарқли бўлса ҳам, ҳақиқатда бирбирининг айнисидир. [Ораларидаги баъзи кичкина фарқлар, уларнинг бирбирларига рақиб эмас, балки биродар эканликларини кўрсатиб турибди. Бу имомлардан ҳар бири, бир хил масалага фарқли тарафлардан ёндашиб, бири бу масаланинг бир жиҳатини назарда, аҳаммиятли деб, шунга кўра ҳукм берганлар. Иккинчи имом эса, ҳукм беришда худди ўша масаланинг бошқа

жиҳатини асос олганлар. Масалан: Мотуридийлар, (Мусулмонмисиз?) саволи қаршисида. (Алҳамдулиллоҳ яъни Худога шукр, албатта мусулмонман,)- деб жавоб беришади. Ашъорийларда эса, ундай жавоб бериш, жоиз эмас. Улар, (Иншооллоҳ, яъни Худо хоҳласа, мусулмонман,)- деб жавоб қайтаришади. Бу жавоб ҳам баъзи шартлари бўлмаган тақдирда, Мотуридийга кўра жоиз бўлмайди. Чунки, Мотуридий мазҳабида инсоннинг, бу савол берилган пайтдаги аҳволи эътиборга олиниб ҳукм берилган ва бу савол қаршисида. (Худо хоҳласа, мусулмонман,)- дейиш, иймоннинг йўқлигига далолат қилади. Ашъорий мазҳаби эса, бу мавзуга бошқа тарафдан қарашиб, охирги нафасни асос қилиб олганлар. Охирги нафасда кимнинг иймонли, кимнинг иймонсиз кетиши номаълум бўлгани учун, Ашъорийлар бу савол қаршисида инсоннинг сўнгги нафасидаги аҳволини назарда тутганлар. Шунинг учун бу мазҳабда албатта ва қатъийлик билдирадиган (Алҳамдулиллоҳ) жавоби, жоиз кўрилмаган. Чунки, Ашъорий нуқтаи назаридан, бу жавоб, (Охирги нафасда албатта иймонли кетаман,)- деган маънога келиб, ғойибдан қатъий хабар беришга таназзул этгани учун, ҳар иккала мазҳабда ҳам жуда ҳалокатли бир жавоб ҳисобланади. Ораларидаги бошқа фарқлар ҳам мана шу тариқа зоҳир бўлган бўлиб, иккаласи ҳам ҳақдир, тўғридир, Аҳли суннатдир. Бирини севиб, бирига душманлик қиладиганлар Суннийликдан чиқишади.]

Ислом олимлари Қуръони карим ва ҳадиси шарифларда мақталган бўлиб, бир ояти каримада: (Ҳеч, билладиганлар билан билмайдиганлар бир бўлурми?) дейилган. Шунинг учун уларга душманлик қилиш ва уларни ёмонлаш, дўзахга бориш учун энг осон йўл қилиб қўйилган.

Ҳадиси шарифларда билдирилди: (Оллоҳу таоло, малаклар ва бутун мавжудот, инсонларга яхшилик ўргатувчи мусулмонларга дуо қиладилар), (Қиёмат куни аввал Пайғамбарлар, сўнгра олимлар, кейин эса шаҳидлар шафоат қилишади), (Эй инсонлар, шуни яхши билингизки, илм - олимдан эшитиш орқали ўрганилади), (Илм ўргангиз. Илм ўрганмоқ ибодатдир. Илм ўргатадиган ва ўрганадиганга жиҳод савоби бор), (Илм ўргатмоқ, садақа бериш кабидир. Олимдан илм ўрганмоқ эса, таҳажжуд



намозини ўқиш кабидир), (Илм ўрганишга бериладиган савоб, бутун нофила ибодатларга бериладиган савобдан кўпдир. Чунки, бундан ўзига ҳам, ўргатадиган талабасига ҳам, фоида бор), (Ўзгаларга ўргатиш учун илм ўрганаётганларга, Сиддийқлар каби савоб ёзилади.), (Илм ҳазинадир. Калити эса сўраб ўрганишдан иборат), (Илм ўрганингиз ва ўргатингиз!), (Ҳамма нарсанинг бир манбаи бор. Тақвонинг манбаи, ориф (маърифатли, илмли кимса)ларнинг қалбларидир), (Илм ўргатиш гуноҳларга каффоратдир).

### Бешинчи Шарт ОХИРАТГА ИШОНМОҚ

(Вал-явмил охири): Охират кунига ишондим, деганидир. Охират, инсоннинг ўлган кунидан бошлаб, Қиёматнинг сўнгигача давом этади. Охират кунини дейилишининг сабаби ундан кейин тун бўлмагани ёхуд дунёдан кейин келгани учундир. Қиёматнинг қачон бўлиши билдирилмаган. Лекин, Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”, Қиёматнинг кўпгина аломатларини хабар берганлар: Ҳазрати Маҳдийнинг келиши. Исо алайҳиссаломнинг осмондан Шомга тушиши. Дажжолнинг чиқиши. Яъжуж ва Маъжуж деган кимсаларнинг ҳар тарафга фитна-фасод уруғи экиши. Қуёшнинг ғарбдан чиқиши. Катта-катта zilзилалар содир бўлиши. Дин илмининг унутилиши. Фисқ ва ёмонликнинг кўпайиши. Ҳамма жойда ёппасига гуноҳ, ҳаром ишланиши. Яманда катта ёнғин чиқиши. Осмон ва тоғларнинг парча-парча бўлиши. Қуёш ва ойнинг қорайиб кетиши... каби аломатлар шулар жумласидандир.

Охират, ўлим билан бошланади. Қабрда, мазорда савол-жавоб бўлиши ҳақдир. Бунга ишонмаслик, бузуқ эътиқодда бўлишнинг белгисидир. Қабрда, Мункар ва Накир малакларининг саволларига жавоб тариқасида қуйидагиларни ёдлаб олиш ва фарзандларга ҳам ёдлатиш керак: (Раббим Оллоҳу таоло, Пайғамбарим Муҳаммад алайҳиссалом, Диним Ислом дини, китобим Қуръони карим, Қиблам Каъба-и шариф, эътиқодда мазҳабим Аҳли суннат вал-жамоат, амалда мазҳабим Ҳанафий мазҳабидир). Қиёмат кунини ҳамма тирилади. Маҳшарда:

тўпланишади. Солиҳларнинг амал дафтарлари ўнг, ёмонларники эса чап ёки орқа тарафларидан берилади. Ширкдан, куфрдан бошқа ҳар хил гуноҳни Оллоҳу таоло хоҳласа, ҳеч сўроқсиз афв этади. Хоҳласа, кичкина гуноҳ учун ҳам азобга гирифтор қилади.

Охиратда амаллар тортилади. Улар учун маҳсус (Мезон) деган тарозилар бордир. (Сирот кўприги), Оллоҳу таолонинг изни билан Жаҳаннам узарига қурилади. Муҳаммад алайҳиссаломга оид бўлган (Кавсар Ҳовузи) ҳам бўлади.

Шафоат ҳақдир. Тавба этмасдан вафот этиб кетган муъминларнинг катта ва кичик гуноҳларининг кечирилиши учун Пайғамбарлар, Авлиёлар, солиҳлар, олимлар, малаклар, шаҳидлар ва Оллоҳу таоло изн берган қуллар, шафоат қилишади ва бу шафоатлари қабул қилинади. Улар, Оллоҳу таолонинг севгили қуллари бўлишгани учун, дуолари, шафоатлари қайтарилмайди. Уларнинг ҳурмати учун Оллоҳу таоло, гуноҳкор муъминларни афв этади.

(Жаннат ва Жаҳаннам) ҳозирдан мавжуддир. Жаннат етти қават кўкларнинг устида. Жаҳаннам эса, барча мавжудотнинг тагидадир. Жаннатнинг саккизта дарвозаси бўлиб, ҳар бир дарвозадан алоҳида алоҳида Жаннатларга кирилади. Жаҳаннам эса, етти табақа бўлиб, бирдан еттинчи табақага қараб азоблар шиддатланиб боради.

### Олтинчи Шарт

### ҚАДАРГА ИШОНМОҚ

[Тақдирга ишонмоқ]

(Ва бил қадари, хайриҳи ва шарриҳи миноллоҳи таоло): Тақдирга, хайр ва шаррлар (яхши ва ёмон кунлар)нинг Оллоҳу таолодан эканлигига ишондим, деганидир. Инсонларга келадиган хайр ва шарр, яхшилик ва ёмонлик, фоида ва зарар, қозонч ва зиёнларнинг ҳаммаси, Оллоҳу таолонинг хоҳиши, тақдир қилиши биландир.

Оллоҳу таолонинг, бирор нарсани азалда, яратишни хоҳлашига (тақдир)- дейилади. Ўша тақдирнинг, яъни яратилиши исталган, тақдир қилинган нарсанинг яратилишига (қазо)- дейилади. Тақдир ва қазо сўзлари кўпинча бир бирининг ўрнида ҳам ишлатилаверади.

Оллоҳу таоло қулларига (ирода), ихтиёр берган бўлиб, қуллардаги ўша ирода ва ихтиёрни, ишларнинг яратилишига сабаб қилиб қўйган. Бир қул бирор нарсани ишлашни истаганида яъни ихтиёр қилганида, Оллоҳу таоло ҳам ўша нарсанинг ишланишини тақдир қилган бўлса, у ишни яратади. Қул ихтиёр қилмаса, Оллоҳу таоло ҳам бу ишни хоҳламайди ва яратмайди.

Бу ергача жуда қисқа ва асос жойларини олиб, Аҳли суннат эътиқодини билдирдик. Бу тўғри эътиқодни батафсил ўрганмоқчи бўлганлар, Ҳақиқат Китобэви тарафидан нашр қилинган, буюк олим Мавлоно Холид Бағдодий ҳазратларининг форисий ёзилган (Эътиқоднома) китобини ва Камоҳлик Файзуллоҳ Афандининг таржимаси бўлган (Барчага лозим бўлган иймон) китобларини ўқисинлар. Бу китоблар жуда фоидали, ҳузурбахш асарлар бўлиб, файз ва баракатлари, икки жаҳоннинг саодати учун кифоя қилади.

Оллоҳу таоло ҳаммамизга таваккул қилишни амр қилган. (Таваккул иймоннинг шартидир) маъноли ояти карима, бу амрлардан биридир. Моида сурасида: (Агар иймонингиз бўлса, Оллоҳу таолога таваккул қилингиз!), сура-и Ол-и Имронда: (Оллоҳу таоло таваккул қиладиганларни албатта севади), сура-и Талоқда: (Бир кимса, Оллоҳу таолога таваккул қилса, Оллоҳу таоло унга кофий [етарли] бўлади), сура-и Зумарда: (Оллоҳу таоло қулига етмайдими?) маънолидаги ояти карималар, Оллоҳу таолога таваккал қилишнинг аҳаммиятини урғуламоқда.

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилиб буюрдиларки: (Умматимни менга кўрсатишди. Кўплигидан тоғлар ва саҳролар тўлиб кетганди. Умматимнинг бунчалик кўп эканлигидан ўзимда йўқ хусанд бўлдим. Севиндингми?– дедилар, ҳа- дедим. Булардан атиги етмиш минги ҳисоб-китобсиз Жаннатга киргай,– дедилар. Улар кимлар?– деб сўрадим. Улар- ишларига сеҳр, жоду, тугун отиб ўқиш ва фол аралаштирмасдан, Оллоҳу таолодан бошқасига таваккал ва эътимод қилмайдиганлардир,– дейишди). Буни эшитганлар орасида Укоша “родияллоҳу анҳ”, ўринларидан ирғиб туриб: (Ё Расулуллоҳ! Ҳаққимга дуо

қилсангиз-да. ўшалардан бўлсам)- деб илтимос қилганларида, (Ё Рабби! Уни ўшалардан айла!)- дедилар. Бошқа бири ҳам туриб, дуо сўраганларида, (Укоша сиздан чаққонроқ ҳаракат қилди)- буюрдилар.

Таваккул - деб, Сабабларга ёпишиб, (яъни барча чора ва тадбирларни олиб) у ёғини ўйлаб бошни оғритиб ўтирмасликка айтилади.

## ИБОДАТЛАРИМИЗ ВА НАМОЗ

Ибодат Нима?

Ибодат - деб, бизни ва бутун мавжудотни йўқдан бор қилган ва ҳар дақиқада кўринадиган ва кўринмайдиган бало-қазолардан асраб турган, ҳар дақиқада турли неъматлар, яхшиликлар бериб етиштирган Оллоҳу таолонинг амрларига ва таъқиқларига амал қилишга айтилади.

Ибодат - деб, Оллоҳу таолонинг севгисига мушарраф бўлган Пайғамбарларга, Авлиёларга, Олимларга ўхшаш учун ҳаракат қилишга, уларнинг айтганларини адо этишга ва уларга тобеъ бўлишга айтилади.

Инсонга битмас туганмас неъматлар, ризқлар юбориб турган Оллоҳу таолога, кучи етгунча шукр этиш, ҳарбир инсоннинг бир инсонлик ёки қуллик вазифасидир. Оқил инсонларга ярашадиган бу вазифа, ҳам қарз, ҳам фарздир. Лекин, инсонлар ўзларининг қусрли, ожиз, қисқа ақллари билан Оллоҳ (жалла жалолуҳу)га қандай қилиб шукр қилиш кераклигини ҳеч қачон тополмаганлар. Шукр ва ҳурмат мақсадида бажариладиган вазифалар Оллоҳу таоло тарафидан билдирилмагунча, инсонларнинг шукр ва ибодат қилаяпман деб ишлаётган нарсалари, ширк ёки ҳақорат бўлиши ҳам мумкин.

Ана шунинг учун инсоларнинг Яратганга қалб, тил ва бадан билан ўташи керак бўлган шукр қарзи, қуллик вазифалари Оллоҳу таоло тарафидан билдирилган бўлиб, Унинг суюкли Пайғамбари тарафидан бизларга таблиғ қилинди.

Оллоҳу таоло амр этган қуллик вазифаларига, “Исломиёт” дейилади. Оллоҳга шукр қилиш, Пайғамбарининг йулидан юриш орқалигина адо этилиши мумкин. Пайғамбар йўли эса, Аҳли суннатнинг мазҳаб имомларига тобеъ бўлиш орқали топилади. Ўша йўлдан юрмаган, четга чиққан кимсаларнинг ҳеч қайси шукрини, ҳеч қайси ибодатини Оллоҳу таоло қабул қилмайди ва улардан рози бўлмайди.

Демакки, эси-хуши жойида бўлган ҳарбир қул Оллоҳу таолога шукр ва ибодат қилиш учун, Муҳаммад

алайҳиссломнинг кўрсатган йўлларида юришга мажбур. Ул сарварга тобеъ бўлган киши, шубҳасиз мусулмондир. Оллоҳу таолога шукр қилишга, яъни Пайгамбарга тобеъ бўлишга ҳам "Ибодат" дейилади. Исломийят, икки қисмга бўлинади:

1. Қалб билан эътиқод қилиниши, ишонилиши керак бўлган нарсалар.

2.. Бадан ва қалб билан адо этиладиган ибодатлар. Бадан орқали бажриладиган ибодатларнинг энг улуғи НАМОЗдир. Мукаллаф бўлган ҳарбир мусулмоннинг, кунда беш вақт намоз ўқиши фарздир.

### Мукаллаф Деб Кимга Айтилади ?

Эси-хуши жойида, оқил ва булуғ чоғига кирган ўғил-қизга Мукаллаф дейилади. Мукаллаф бўлган ҳарбир инсон, Оллоҳу таолонинг буйруқ ва таъқиқларига бўйсунушга мажбурдир. Динимизда мукаллаф кимсага аввало иймон, сўнгра ибодат амр қилинган. Ундан ташқари, мукаллаф кимса, ишланиши ҳаром ёки макруҳ бўлган ва таъқиқланган ишлардан ҳам тийилмоғи лозим.

Ақл - англовчи қувватдир. Фоидали нарсани зарарлидан ажрата олиш учун яратилган бўлиб, бир ўлчов асбоби каби иккита нарсани қиёслаш йўли орқали, яхшилар ичидан яхшироғини, ёмонлар ичидан эса ёмонроғини ажратишга ярайди. Ақлли инсон - фақатгина яхши ва ёмонни танийдиган эмас, балки яхшини кўрганида уни оладиган, ёмонни кўрганида эса уни тарк этадиган одамдир. Ақл - кўзга, Дин эса - ёруғликка ўхшайди. Ёруғлик бўлмаганида кўз кўролмагани каби дин бўлмаса, ақл ҳам ҳеч нарсага ярамайди.

Булуг чоғи - балоғат ёши демакдир. Ўғил болаларнинг булуғ чоғи, 12 (ўн икки) ёшга тўлишлари билан бошланади, ки буни билдирадиган аломатлари бордир. Фақат бу белгилар 12 ёшли болада кўринмаса, 15 (ўн беш) ёшга тўлганида, динан болиғ бўлиб ҳисобланади.

Қиз боланинг булуғ чоғи 9 (тўққиз) ёшидан бошланади. Агар 9 ёшида балоғатга етганини билдирадиган аломатлар кўринмаса, 15 ёшида болиғ деб ҳукм қилинади.

## Афъол-и Мукаллафин (Аҳком-и Исломиёя)

Ислом динининг амр ва таъқиқларига, “Аҳкоми Шарийя” (Шариат ҳукмлари) ёки “Аҳкоми исломийя” (исломийят ҳукмлари) дейилади. Бунга яна “Афъоли мукаллафин” (Мукаллафнинг вазифалари) ҳам дейилмоқда. Афъоли мукаллафин саккизта бўлиб: Фарз, Вожиб, Суннат, Мустаҳаб, Мубоҳ, Ҳаром, Макруҳ ва Муфсиддир.

1. **ФАРЗ:** Оллоҳу таоло, инсонларнинг бажо келтиришини ояти карималарда очиқча ва қатъий равишда амр қилган ҳукмларга, фарз дейилади. Яъни Қуръони каримда амр этилган бутун хусуслар фарздир. Фарзларнинг тарки ҳаромдир. Фарзга ишонмайдиган ёки менсинмайдиган ва адо этишга аҳаммият бермайдиганлар Худо сақласин, кофир бўлишади. Икки турли фарз бордир.

а) Фарзи 'айн: Мукаллаф бўлган ҳарбир мусулмоннинг бевосита ўзи адо этиши керак бўлган фарзлардир. Яъни бирининг ўрнига бошқа бири қила олмайдиган фарз ибодатларга, “Фарзи 'айн” дейилади. Масалан: Иймон келтириш, таҳорат олиш, гусл, беш вақт намоз ўқиш, рамазонда рўза тутиш, бой бўлганда закот бериш ва ҳажга бориш каби вазифалар фарзи 'айнга, яъни ҳар ким ўзи адо этиши керак бўлган ибодатларга киради. Ўттиз икки ва эллик тўртта фарз машҳурдир.

б) Фарзи кифоя: Мусулмонлардан бир нечтаси ёки ёлғиз биттасининг адо этиши билан бошқаларнинг жавобгарликдан қутулишига сабаб бўладиган фарзларга айтилади. Мисол учун, саломга бир кишининг алик олиши, жанозани ювиш, жаноза намози ўқиш, қори бўлиш, жиҳод қилиш, санъатига ва тижоратига етадигандан кўпроқ диний илм ёки фан илми ўрганиш, фарзи кифояга киради.

2. **ВОЖИБ:** Бажо келтирилиши фарзлар каби қатъий бўлган амрлардир. Фақат бу амрларнинг Қуръони каримдаги далиллари, фарзлар каби очиқ бўлмай, гумонлидир. Витр намози, байрам (ҳайит) намози, бой бўлган кимсанинг қурбон сўйиши, фитра бериш каби амаллар-вожибдир. Вожибнинг ҳукми, худди фарз каbidир.

Вожибнинг тарки таҳриман макруҳ бўлиб, ишонмайдиганлар кофир бўлишмайди, лекин адо этмайдиганлар Жаҳаннам оташига лойиқ бўлишади.

3. СУННАТ: Оллоҳу таоло тарафидан очиқча билдирилмаган, лекин Пайғамбаримиз ишланишини, бажарилишини ёқтирган ёхуд ўзлари давомли ишлаган ёхуд ишланаётган пайтда кўриб индамаган нарсларга “Суннат” дейилади. Суннатни ёқтирмаслик ёки менсинмаслик кофирликдир. Ёқтириб, фақат ишламаганга азоб бўлмайди. Сабабсиз тарк этадиганлар азобга ва савобидан маҳрум бўлишга лойиқ бўлишади. Азон айтиш, иқомат ўқиш ёки қомат келтириш, жамоат билан намоз ўқиш, таҳорат олишда мисвок қўлланиш, уйланганида халққа ош бериш, фарзандларини суннат қилдириш каби амаллар суннатдир. Суннатлар 2 турли бўлади:

а) Суннати муаккада: Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” давомли равишда ишлаб келган ва жуда сийрак тарк этган ишларига айтилади. Бомдод намозининг суннати, Пешиннинг илк ва охириги суннатлари, Шомнинг суннати ва Хуфтоннинг сўнгги суннати, Суннати Муаккадага киради. Бу суннатлар сабабсиз ҳеч қачон тарк этилмайди. Муаккада суннатларга аҳаммият бермайдиганлар кофир бўлишади.

б) Суннати ғайр-и муаккада: Пайғамбаримизнинг ибодат мақсадида баъзан ишлаган суннатларидир. Аср ва Хуфтон намозларининг илк тўрт ракъатлик суннатлари бунга мисол бўла олади. Бу суннатлар кўп тарк этилса ҳам ҳеч нарса қилмайди. Бироқ, бекорга ва сабабсиз бутунлай тарк қилинса, жавобгарликка ва шафоатдан маҳрум бўлиб қолишга сабаб бўлади.

Беш ўн кишидан бири ишлаган тақдирда, бошқалардан соқит бўладиган суннатлар ҳам борки, уларга “Суннати ’алал кифоя” дейилади. Салом бериш, иътикофга кириш каби амаллар шулар жумласидандир. Таҳорат олиш, ейиш, ичиш ва ҳар муборак ишнинг бошида бисмиллоҳ айтиш суннатдир.

4. МУСТАҲАБ: Бунга одоб ҳам дейилади. Суннати ғайри муаккада ҳукмида бўлиб, севгили Пайғамбаримизнинг умрларида бир-икки марта бўлса-да ишлаган, ёқтирган ва яхши кўрган ишларидир. Бунга, янги туғилган



чақалоққа. еттинчи куни исм қўйиш, ўғил ёки қиз фарзанд учун ақиқа. мол сўйиш, чиройли кийиниш, ҳуш бўй ҳидли атир суруниш, мисол бўла олади. Буларни мустаҳаб нийяти билан ишлайдиганларга. кўп савоб берилади. Ишламаганларга. азоб қилинмайди. Шафоатдан маҳрум ҳам қилинмайди.

5. МУБОҲ: Ишланиши амр ҳам, ман ҳам қилинмаган нарсаларга. мубоҳ дейилади. Яъни гуноҳ ёки тоъат эканлиги билдирилмаган нарсалардир. Буларнинг яхши нийят билан ишланишида. савоб, ёмон нийят билан ишланишида. эса. азоб бордир. Ухлаш, ҳалолидан турли хил таомлар ейиш, ҳалолидан турли хил либос кийиш каби ишлар мубоҳ бўлиб, агар булар Исломийятга. ва шариятга. риоя қилиш мақсадида. ишланса, савоб бўлади. Соғлиги тузук бўлиб, ибодат қилиш учун куч тўплаш мақсадида. ейиш ва. ичишнинг ҳам катта. савоби бор.

6. ҲАРОМ: Оллоҳу таолонинг Қуръони каримда, “ишламангиз” дея очиқча таъқиқлаган нарсаларига. ҳаром дейилади. Ҳаромларнинг ишланиши ва. қўлланилиши қатъиян ман қилинган. Ҳалолга, ҳаром дейдиганнинг ва. ҳаромга, ҳалоли дейдиганнинг иймони кетади. Ҳаромларни тарк этиш, фарзларнинг бошланғичи бўлиб, жуда. катта. савоби бордир. Ҳаромлар иккига. ажралади:

а) Ҳаром ли-айниҳи: Одам ўлдириш, зино, ливота. қилиш, қимор ўйнаш, шароб ва. ҳар турли спиртли ичимликлар истемол қилиш, ёлғон гапириш, тўнғиз-чўчқа. гўшти ейиш, қон ва. ўлакса. ейиш, ўғирлик, хотин-қизларнинг бошлари, қўллари ва. оёқларини очиб кўчага. чиқишлари қатъиян ҳаром бўлиб, катта. гуноҳ ҳисобланади. Бир кимса, ўша. гуноҳларни ишлашда. “бисмиллоҳ” деса. ёки “ҳалоли” деб эътиқод қилса. ёхуд ҳаром эканлигига. аҳаммият бермаса, писанд қилмаса, Худо сақласин, кофир бўлади. Бу гуноҳларни ишлаётганда, ҳаром эканлигини билиб туриб ёки қўрқиб туриб ишласа, кофир бўлмайди, фақат Жаҳаннам азобига. лойиқ бўлган бўлади. Агар ўша. гуноҳига. давом этса, ҳеч тийилмаса. ва. тавба. қилмасдан ўлгудек бўлса, иймонсиз кетишига. сабаб бўлади.

б) Ҳаром ли-ғайриҳи: Булар аслан ҳалоли бўлиб, ўзгаларнинг ҳақлари аралашгани учун ҳаром бўлган

нарсалардир. Масалан: Бир кишининг боғига кириб, мева-лардан сўроқсиз узиб олиб ейиш, ўғирланган пул ёки ашёни ишлатиш, омонатга ҳиёнат қилиш, порахўрлик, судхўрлик(фоиз) ва қимор йўли билан пул топиш ҳаромдир. Буларни ишлаётган кимса, “бисмиллоҳ” билан ишга бошласа ёки “булар ҳалолдир” деса, иймони кетмайди. Чунки ўша мол бирор кишининг ҳалол мол-мулки ва ҳаққидир. Қайтариб олиши мумкин. Инсонларнинг ҳақларини поймол қилиш, тортиб олиш катта гуноҳдир. Беш ярим арпа (бир данқ) оғирлигидаги кумуш қийматича келадиган киши ҳаққи учун, эртага Қиёмат кунда, жамоат билан ўқилган 700 ракъат қабул бўлган намоз савоби Оллоҳу таоло тарафидан олиниб, ҳақ соҳибига берилади. Ҳаромлардан тийилиш, ибодат қилишдан устунроқ ва савоби ҳам кўпроқдир. Шунинг учун, ҳаромларни ўрганиб, улардан қочинишга ҳаракат қилиш керак.

7. МАКРУҲ: Оллоҳу таоло ва Муҳаммад алайҳис-салом ёқтирмаган ва ибодатларнинг савобини кетказувчи нарсаларга макруҳ дейилади. Макруҳлар икки хил бўлади:

а) Таҳриман макруҳ: Вожибнинг тарк этилишидан содир бўладиган, ҳаромга яқин макруҳлардир. Уларга йўл қўйиш азобга гирифтор қилади. Қуёш чиқаётганда, тол тушда ва ботаётганда намоз ўқиш таҳриман макруҳдир. Буларни қасдан ишлаганлар осий ва гуноҳкор бўлишади ва Жаҳаннамга лойиқ бўлишади. Бир намозда вожибларни тарк этиш, таҳриман макруҳ бўлиб, ўша намознинг бошқатдан ўқилиши вожиб бўлади. Агар, унутилиб тарк этилса, намоз сўнгида саждаи саҳв қилинади.

б) Танзиҳан макруҳ: Мубоҳга, яъни ҳалолга яқин ва тарк этилиши афзалроқ бўлган макруҳлардир. Бу тур макруҳлар, ғайри муаккад суннатлар ва мустаҳабларнинг таркидан ҳосил бўлади.

8. МУФСИД: Динимизда машруъ, яъни шариятга уйғун бўлган бир ишни ёки бошлаб қўйилган бир ибодатни бузадиган, фасод қиладиган хусусларга айтилади. Иймон ва намозни, никоҳни, ҳажни, савдо-сотиқни бузадиган нарсаларга муфсид дейилади. Масалан: Оллоҳга ва китобига ҳақорат қилиш, сўкиш иймонни; Намозда кулиш таҳоратни ва намозни; Рўзадор пайтда билиб туриб еб-ичиш рўзани бузади. Мана шу ишларга муфсид,- дейилади.

Фарз, вожиб ва суннатларни бажо келтирадиганларга ва макруҳдан тийиладиганларга ажру савоб берилади. Ҳаром ва макруҳларга риоя қилмай, фарз ва вожибларни тарк этадиганларга эса кўп-кўп гуноҳ ёзилади. Битта ҳаромдан тийилишнинг савоби, бир фарзни адо этишнинг савобидан кўп ва устун туради. Бир фарзнинг савоби, бир макруҳдан тийилишнинг савобидан, у ҳам ўз навбатида бир суннат савобидан устун туради. Мубоҳлар ичида Оллоҳу таолонинг ёқтирадиган нарсаларига “Хайрот ва Ҳасанот” дейилади. Буларни ишлаганларга ҳам савоб берилса-да бу савоб, суннат савобидан оздир.

## ИСЛОМ ДУШМАНЛАРИ

Ислом душманлари, Исломиятни йўқ қилиш учун Аҳли суннат китобларига тинмай ҳужум қилмоқдалар. Қуръони каримда, Моида сурасида, охирги жузнинг сўнгги саҳифасида, (Исломнинг энг катта душманлари, яҳудийлар билан мушриклардир) дейилган. Мушрик - бутга, ҳайкалга сиғинувчи кофирдир. Христиёнларнинг мушрик эканлигига ҳеч қанақа далилнинг кераги йўқ. Яманлик Абдуллоҳ бин Саба' исмли яҳудий Аҳли суннатни йўқотиш учун (Ши'я) фирқасини қурган эди. Ши'яларнинг бошқача исми (Қизил бош) бўлиб, кўпчилиги ўзларига (Алавий) демоқда. Мушрикларнинг энг осий ва йўлдан энг озганлари инглизлардир. Улар императорлик қувватлари билан, Ҳиндистон ва Африқодан, зулм ва қонхўрлик қилиб талон - тарож этган бойликлари билан, Ислом ўлкаларида тузоқларига илинтирган баъзи пул жинниси пасткашлар билан, (Ваҳҳобийлик) исми тагида чоп этаётган, жирканч ёлғонларга тўла китоблари билан Аҳли суннатга, яъни Ислом динига қутурган итдек ҳужум қилмоқдалар. Дунёнинг қайси минтақасида бўлмасин, абадий саодат иштиёқида бўлган насли пок инсонлар учун, Ши'я ва Ваҳҳобий китобларига ва олтинларига алданмасдан, Аҳли суннат олимларининг муътабар китобларини ўқишларини тавсия қиламиз.

## ИСЛОМНИНГ ШАРТЛАРИ

Ислом дини мансубларига, яъни мусулмонларга фарз бўлган, албатта адо этилиши керак бўлган бешта асос вазифа бордир:

1. Исломнинг шартларидан биринчиси (Калимаи шаҳодат)ни, яъни (Ашҳаду ан ло илоҳа иллоллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан абдуҳу ва расулуҳ) калимасини айтиб иймон келтиришдан иборат. Эси-хуши жойида, гапира оладиган, оқил ва болиғ кимса, (Ер ва кўкда Оллоҳдан бошқа ибодат қилишга, таъзим ва сажда қилиб сиғинишга лойиқ ҳеч нарса ва ҳеч ким йўқ. Ҳақиқий маъбуд, ҳақиқий илоҳ ёлғизгина Оллоҳу таолодир). У вожиб-ул-вужуддир. Бутун устунлик ва буюкликлар Унга махсусдир. Унда ҳеч қанақа камчилик йўқ. Унинг исми (Оллоҳ) дир. Ва яна, ўша гул рангли, оқ-қизғиш, нурли, севимли юзли, қора қош ва қора кўзли, табаррук пешоналари очиқ, чиройли ахлоқли, соялари ерга тушмайдиган, ширин сўзли ва Арабистоннинг Макка шаҳрида туғилганлари учун Араб миллатидан саналган, Ҳошимий авлодидан (Абдуллоҳнинг ўғли Муҳаммад алайҳиссалом, Оллоҳу таолонинг қули ва расулидир, яъни Пайғамбаридир). Ваҳабнинг қизи бўлмиш Оминанинг ўғлидурлар,- деса ва бунга қалб билан ишонса, Исломиятнинг биринчи шартини бажо келтирган бўлади.

2. Исломнинг бешта шартидан иккинчиси, шартларига ва фарзларига риоя қилган ҳолда, ҳар куни беш марта (Вақти кирганда, намоз ўқиш)дир. Ҳарбир мусулмоннинг, ҳар куни вақти киргач, беш маҳал намоз ўқиши, ўқиган намозининг вақти кирганини билиши фарздир. Намозларни фарзларига, вожибларига, суннатларига амал қилган ҳолда ва кўнгилдан Оллоҳу таолога берилиб туриб, вақтидан ўтказиб юбормасдан адо қилиш керак. Намоз, Қуръони каримда (Салот) калимаси билан ифода қилинган бўлиб, луғат маъноси: Инсонларнинг дуо қилиши, малакларнинг истиғфор ўқиши, Оллоҳу таолонинг марҳамат, яъни раҳм қилишидир. Исломиятда (Салот) дегани, илмиҳол [мухтасар] китобларида билдирилганидек, баъзи ҳаракатларни ифо ва баъзи нарсаларни қироат маъносига келади. Намозга (Ифтитоҳ

такбири) билан бошланади. Яъни эркакларнинг қўлларини қулоқларига кўтариб, киндик тагига тушираётганда. (Оллоҳу акбар) дейиши билан намозга кирилади. Охирги ўтиришда, бошни ўнг ва чапга буриб салом бериш билан намоз битирилади.

3. Исломнинг учинчи шарти, (Молининг закотини бериш)дир. Закотнинг луғат маъноси: тозалик, мақтов ва яхши, чиройли ҳолга келиш деганидир. Исломиятда закот: эҳтиёжидан ортиқ ва (Нисоб) деган маълум бир миқдорда (Закот моли)га молик бўлган кимсанинг, мол-мулкидан маълум бир қисмини ажратиб, Қуръони каримда билдирилган мусулмонларга, миннат қилмасдан бериши, деганидир. Закот етти тоифа инсонга берилади. Тўрт мазҳабда ҳам тўрт хил закот моли бўлиб, булар: Олтин ва кумуш закоти, тижорат моли закоти, ярим йилдан зиёд яйловда қолган қурбонликка ярайдиган ҳайвонлар закоти ва томорқа ҳосили закотидир. Бу тўртинчи закотга (Ушр) дейилади. Томорқадан ҳосил олинар олинмас ушр берилиши лозим. Нариги уч хил закот эса бойлик, нисоб миқдорига етгандан бир йил ўтгач берилади.

4. Тўртинчи шарт, (Рамазон ойида ҳар куни рўза тутиш)дир. Рўзанинг арабчаси (Савм) бўлиб, луғатда бир нарсани бирор нарсадан сақлаш, муҳофаза қилиш деган маънога келади. Исломиятдаги маъноси эса, шартларига риоя қилган ҳолда Рамазонда, Оллоҳу таоло амр қилгани учун, кунда учта нарсадан ўзини тийиш деган маънога келади. Бу уч хусус: ейиш, ичиш ва жимоъдир. Рамазон ойининг рўзаси, осмонда ҳилол(янги ой)нинг кўриниши билан бошланади. Тақвимлар воситасида аввалдан ҳисоблаш билан бошланмайди.

5. Исломнинг бешинчи шарти эса, (Кучи-қудрати етадиган кимсанинг умрида бир маротаба ҳажга бориши)дир. Йўл беҳатар, бадан соғлом бўлиб, Маккаи мукаррама шаҳрига бориб келгунча оиласига етадиган озиқ-овқат, пул ва молдан бошқа, йўлига етадиган бойликка эга бўлган кимсанинг умрида бир марта, эҳромга ўралиб, Каъба-и муъаззамани тавоф қилиши ва Арафот майдонида туриши фарздир.

Юқорида билдирилган Исломнинг беш шартидан энг устуни, (Калимаи шаҳодат) айтиш ва маъносига ишониш бўлиб ҳисобланади. Ундан кейин навбати билан намоз,

рўза, ҳаж ва закот келади. Бешта шартдан Калимаи шаҳодатнинг, ҳаммасидан устун эканлигини олимлар иттифоқ билан билдирганлар. Нариги тўрттасининг устунлик даражаларида эса, олимлардан кўпчилиги, юқорида билдирилганидек қарор берганлар. Чунки, булардан Калимаи шаҳодат Исломиётнинг бошланғичида, яъни биринчи бўлиб фарз қилинган. Беш вақт намоз, биъсатнинг ўн иккинчи йилида, ҳижратдан бир йилу бир неча ой илгари, меърож кечасида фарз қилинди. Рамазони шариф рўзаси ҳижратнинг иккинчи йилида, Шаъбон ойида фарз бўлди. Закот бериш, рўза фарз бўлган йили, Рамазон ойи ичида фарз бўлди. Ҳаж эса, ҳижратнинг тўққизинчи йилида фарз қилинди.

## Учинчи Бўлим НАМОЗ ҲАҚИДА

Динимизда иймондан кейин энг муҳим бўлган ибодат намоз бўлиб, беш вақт намоз диннинг танчидир. Намоз- ибодатларнинг энг устуни ва Исломнинг иккинчи шартидир. Арабчада намозга (Салот) дейилади. Салот аслида, дуо, раҳмлилик ва истиғфор маъносида бўлиб, намозда ўша учта маъно жам бўлгани учун, салот дейилган.

Оллоҳу таолонинг энг кўп ёқтирадиган ва қайта-қайта амр этган нарсаси, беш вақт намоздир. Оллоҳу таолонинг, инсонларга иймондан кейинги энг муҳим амри бўлган намоз, динимизда фарз қилинган илк ибодатлардан бўлиб ҳисобланади. Қиёматда ҳам, иймондан кейин биринчи бўлиб намоздан сўроқ қилинади. Беш вақт намознинг ҳисобини тўлиқ берган бахтиёр кимса, бошқа бутун ташвишу имтиҳонлардан осон қутилиб, абадий саодатга эришади. Жаҳаннам оташидан нажот топиб, Жаннатга муяссар бўлиш, намозларни тўғри ва камчиликсиз адо этишга боғлиқ. Камчиликсиз намоз учун, аввало қусурсиз бир таҳорат олиш ва кечиктирмасдан намозга туриш керак. Намоздаги ҳарбир ҳаракатни энг мукаммал тарзда бажо келтиришга тиришиш керак.

Барча ибодатларни ўзида мужассам қилган ва инсонни Оллоҳу таолога энг зиёда яқинлаштирадиган хайрли амал - намоздир. Севгили Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилиб айтдиларки: (Намоз диннинг таянчидир. Намоз ўқийдиган кимса, динини қувватлантирган, ўқимайдиган эса динини вайрон қилган бўлади). Намозини тўғри адо этишга мушарраф бўлган кимса, чиркин ва ёмон нарсалардан сақланган бўлади. Чунки, Анкобут сурасининг 45- оятида маъолан: (Тўғри ўқиладиган намоз, инсонни чиркин, ифлос ва ман қилинган нарсаларни ишлашдан асрайди) дейилган.

Инсонни ёмонликлардан қайтара олмайдиган намоз, тўғри ва ҳақиқий эмас, балки фақат кўринишдагина намоз бўлиб ҳисобланади. Бу билан бирга, тўғри ва ҳақиқийсини ўқийшга муваффақ бўлгунга қадар, кўринишда бўлса-да намозни қўлдан чиқариб қўймаслик керак. Ислом

олимлари: (бир нарсанинг тамоми бажарила олмаса, қолганидан ҳам ажралиб қолмаслик керак) деб танбеҳ қилганлар. Чексиз эҳсонлар соҳиби бўлган Раббимиз, кўринишни ҳам ҳақиқат сифатида қабул қилиши мумкин. Шунинг учун, чала ўқиладиган намоз эгаларига (Унақа, пала-партиш ўқигандан кўра ўқимай қўяқолганинг тузукроқ!)- дейишнинг ўрнига, (Намозни чала ўқигандан кўра тўғри ўқи!)- дейиш лозим. Хатоларини тузатишига ёрдамлашиш керак.

Намозларни жамоат билан ўқишга ғайрат қилиш жуда муҳимдир. Намозда барча аъзоларимиз тавозеъ кўрсатиб туриши, қалбларимиз ҳам Оллоҳдан бироз қўрқув вазиятида бўлиши керак. Инсонни дунёда ва охирагда ташвишу фалокатлардан қутқарадиган ягона амал - намоздир. Оллоҳу таоло, Муъминун сурасининг бошларида маъолан: (Муъминлар албатта нажот топишади. Улар намозларини хушуъ билан адо этгучилардир.)- деб айтган. Таҳлика, хавф-хатар бўлган жойларда адо этиладиган ибодатларнинг савоби ҳам кўп бўлади. Душман ҳужум қилган пайтда, аскарнинг уларга қарши кичкина қаршилиқ кўрсатиши қанчалик қийматли бўлса, ёшларнинг ибодат билан машғул бўлиб, ҳархил шаҳвоний нарса, ўйин-кулги ва ҳаромлардан тийилиши ҳам шунчалик катта қийматга эга. Чунки, нафсларининг зарарли, шайтоний истакларини жиловлаб, унга қарши келган бўладилар.

Навқирон ёшлиқ даврида инсонга мусаллат бўладиган уч хил душман, унинг ибодат қилишига қаттиқ тўсқинлик қилади. Булар: шайтон, нафс ва ёмон дўстдир. Ёш ўсмирлар ўша душманлардан келадиган ёмон истакларга бўйин эгмасдан намозларини ўқиб, ҳеч тарк этмасдан юрса, бу амалларининг қиймати шунчалик ошадики, эвазига қари инсонларнинг айни ибодатларидан ҳам кўпроқ савобга ноил бўлишади. Яъни, озгина ибодатлари учун жуда бисёр савоб олишади.



## НАМОЗ КИМЛАРГА ФАРЗ?

Намоз ўқиш, оқил ва болиғ бўлган ҳарбир эркак ва аёл мусулмонга фарздир. Намознинг инсон зиммасига фарз бўлиши учун учта шарт мавжуд:

1. Мусулмон бўлиш шарти.
2. Ақлли бўлиш шарти.
3. Балогат ёшига етиш шарти.

Динимизда ақлли бўлмаган ва балогат ёшига етмаган болалар, намоздан жавобгар бўлишмайди. Лекин ота-оналар, фарзандларини кичиклигиданоқ диний вазифаларга ўргатиб, билдириб келмоқлари лозим. Пайғамбаримиз “алайҳиссалом” айтдиларки: (Барчангиз бир поданинг чўпони кабисиз! Чўпон подасига қандай гамхўрлик қиладиган бўлса, сурувни йиртқичлардан қандай қўриқлайдиган бўлса, сиз ҳам уй халқингизни ва қўлингиз, яъни амрингиз тагида бўлганларни Жаҳаннам оташидан худди шундай ҳимоя қилишингиз керак! Уларга мусулмонликни ўргатишингиз керак, ўргатмасангиз жавобгар бўласизлар). Бошқа бир ҳадиси шарифда: (Бутун чақалоқлар мусулмон табиатида дунёга келишади. Уларни кейинроқ, ота-оналари христиён, яҳудий ёки динсиз қилиб етиштиришади.) дейилди.

Демакки, ҳарбир мусулмоннинг биринчи вазифаси-фарзандларига Исломиятни ва Қуръони карим ўқишни, намоз ўқишни, иймонинг ва исломнинг шартларини ўргатишдан иборат бўлиши керак. Фарзандининг муъмин-қобил бўлиб, дунёда ва охирада роҳатликка, ҳузурга қовушишини хоҳлайдиган ота-она, аввало ўша вазифасини бажо келтириши даркор. Чунки, новда ёш пайтида эгилади. Қариб қуриганда уни эгмоқчи бўлсангиз синади, зарарли бўлади.

Ислом илми, чиройли ахлоқ ва Ислом тарбияси берилмаган бола ифлос, ёмон ва бузуқ йўлдаги кимсаларга тезда алданиб қолади. Ота-онасига, давлатига ва миллатига фақатгина зиён ва лаънат келтиради.

### Намоз Ўқийдиганларнинг Ҳоллари

#### Манқиба: Зиндондан Қутқарган Намоз

Хуросон волийи Абдуллоҳ бин Тоҳир жуда адолатли ҳукумдор эди. Бир куни миршаблари бир неча

Ўғрини тутишиб, унга хабар беришади. У аснода ўғрилардан бири қочиб қолади. Ҳиротлик бир темирчи ҳам Нишопурда икки ой бўлиб, ўша куни уйига қайтаётган бўлади. Қочоқ ўғрини ахтариб юрган миршаблар ярим кечаси уйига келаётган темирчини ўғри деб тутиб келтиришиб, волийнинг ҳузурига чиқаришади. Волий эса ҳаммасини зиндонга ташлашни буюради. Бегуноҳ темирчи зиндонда таҳорат олиб, намоз ўқий бошлайди. Кейин қўлларини самога очиб дуо қилади: (Ё Рабби! Мен бечорани қутқаргин, гуноҳсиз эканлигим фақат сенгагина аён. Мени бу зиндондан ёлғиз сен қутқара оласан. Ё Рабби! Мени қутқар!) Ўша кеча волий тушида, тўртта бақувват одам келиб тахтини оёғи осмондан қилиб ағдармоқчи бўлиб турган пайтда уйғониб кетади. Ўрнидан туриб таҳоратланиб икки ракъат намоз ўқиб ётади. Яна ўша тўрт кимса келиб тахтини тўнкармоқчи бўлганида, уйғониб кетади. Волий ортиқ бир мазлумнинг ҳақини еганини ва қарғишига дучор бўлганини тушунади. Шеър:

Мингларча милтиқ-у тўп қилолмас асло,  
Кўзёшларнинг саҳар вақти қилганларини.  
Кофир подаси қирилар, биллолмас асло,  
Бир муъминнинг Оллоҳга деганларини.

Ё Рабби! Буюклик фақат сенга ярашади! Сен шунчалик улуғсанки, улуғлар ва кичикларнинг бошига арзимас бир мушкilot тушса, ҳаммаси дарров сенга ёлворишади. Сенга ёлворадиганлар эса албатта муродларига эришишади.

Волий ўрнидан салчиб туриб зиндон қаровулини чақиртиради ва: (Зиндонда бирор бегуноҳ борми?) деб сўрайди. Қаровул: (Билмайману лекин битта маҳкум кечаси билан намоз ўқиб, йиғлаб дуо қилиб чиқди)-деб жавоб беради. Олиб келиниши буюрилганда, темирчини келтиришади. Унинг бошига келганларни эшитиб пушаймон бўлган волий узр тилаб: (Ҳаққингни ҳалол қилгин. Шу мингта кумуш ҳадиямни ҳам қабул айла ва бирор ҳожатинг бўлса менинг ёнимга келгин.)- дейди. Темирчи: (Ҳаққимни сенга ҳалол қилдим, яъни сендан розиман. Ҳадиянгни ҳам қабул айладим. Фақат, ҳеч қачон ҳожатимни сўраб ёнингга келмайман!)- деб, жавоб беради. - Нима учун? - Чунки, менга ўхшаган бир бечора учун,

сенингдек буюк султоннинг тахтини бир неча бор терс ағдарган Эгамни ташлаб ҳожатларимни бошқалардан тиланиш, қулликка ярашадими? Намоздан кейинги дуоларим мени қанча бало - қазолардан қутқарди. Қанчалаган муродларимга ноил қилди. У ҳолда мен қандай қилиб бошқаларга сиғинаман? Раббим чексиз марҳаматининг эшикларини очиб, эҳсон дастурхонларини ёзиб қўйган бўлса-ю мен қайси ақлим билан бориб бошқасидан нажот тилай? Қани ким истади-да ололмади? Оллоҳу таоло қани, кимга бермади? Қандай қилиб исташ кераклигини билмайдиганлар албатта ололмайдилар. Ҳузурда одоб сақлаб туришни билмайдиганлар, албаттаки марҳаматига ноил бўлолмайдилар.

Шеър:

Ибодат поясига ким ки бир кеча бош қўйса,  
Ажаб эмас Оллоҳ унга минг бир эшик очиб қўйса.

Авлиёнинг буюкларидан бўлмиш Робиа-и Одвийя (раҳматуллоҳи алайҳа) бир одамнинг: (Ё Рабби, менга марҳаматингни эшигини оч),- деб дуо қилаётганини эшитганларида: (Эй, ҳомкалла! Оллоҳу таолонинг марҳамат эшиги бугунгача ёпиқ турганмиди-ки, оч деб ёлворасан?)- дедилар. [Раҳматнинг чиқиш эшиги ҳамма вақт очиқ бўлса ҳам, кириш эшиги бўлган қалблар ҳамма инсонлардаям очиқ эмас. Ўз қалбимизнинг очилиши учун дуо қилайлик!]

Илоҳий! Ҳаммани дардан, ғамдан қутқарадиган ёлғиз сенсан. Бизни дунёда ва охирада қийин аҳволга туширмагин! Муҳтожларга ҳар турли неъматлар юбориб турадиган ҳам, фақат сенсан! Дунёда ва охирада хайрли, фоидали бўлган нарсаларни бизларга юборгин! Дунёда ва охирада бизни ҳеч кимга муҳтож қилиб қўймагин! Омин!

Манқиба: Қозондаги Сув

Асҳоби Киромдан бўлган Абдуллоҳ бин Шаҳир “родияллоҳу анҳ” айтадилар: (Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”нинг ёнларида намоз ўқиётган эдим. Табаррук кўксларидан оташ устида қайнаётган сув овозига ўхшаш саслар эшитдим).

## Манқиба: Ёнгин

Авлиё-и Киромдан Ҳомид-и Тавил ҳазратлари уйида намоз ўқимоқда эдилар. Уйда ёнгин чиқди. Инсонлар йиғилишиб ёнгинни ўчиришди. Хонимлари ҳовлиқиб ёнига келди ва асабий ҳолда: “Уйинг ёняпти, инсонлар тўпланди. Шунча иш турибди-ю сен эса ўрнингдан ҳам қўзғалмайсан,- деди. Ҳомид-и Тавил ҳазратлари: “Оллоҳга қасам ичиб айтаманки, буларнинг ҳеч биридан хабарим йўқ!” - дедилар.

Оллоҳнинг дўстлари, Унга муҳаббат ва яқинликда шунчалик юксак даражаларга эришган эдилар ва дўстнинг муножоти лаззатига шунчалик ром бўлишгандики, ҳатто ўзларини ҳам унутиб қўйишганди.

## Манқиба: Оёқдаги Ўқ

Расулуллоҳнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” севгили куёвлари ҳазрати Али “карамоллоҳу важҳаҳ”, намозга турганларида, дунё йиқилса хабари бўлмасди.

Ҳақларида мана бундай бир воқеа бор: Бир муҳора-бада ҳазрати Али “родияллоҳу анҳ”нинг табаррук оёқларига бир ўқ келиб то суягига қадалганди. Ўқни ҳеч ким тортиб чиқара олмади. Табибга кўрсатдилар. Табиб: “Сизга хушдан кетказувчи дори бериш керак. Фақат шундагина ўқни чиқарса бўлади. Акси ҳолда унинг оғриғига чидай олмайсиз.” - деди. Амир ул-муъминин ҳазрати Али “родияллоҳу анҳ”: “Хушдан кетказувчи дорининг нима кераги бор. Бироз сабр қилинг. Намоз вақти кирсин, намоз ўқиётганимда чиқарасизлар.” - деди. Намоз вақти киргач ҳазрати Али “родияллоҳу анҳ” намозга бошладилар. Табиб ҳам ҳазрати Алининг оёқларидаги ўқни чиқарди. Ярани боғлади. Ҳазрати Али намозни битиргач: “Чиқардингизми?,- деб сўрадилар. Табиб: “Ҳа, чиқардим”, - деди. Ҳазрати Али: “Ҳеч сезмадим”, - дедилар.

Аслида, бу ерда ажабланадиган ҳеч нарса йўқ! Ҳатто Юсуф алайҳиссаломнинг чиройини ва барнолигини кўрган Миср аёллари, ҳайрон бўлиб ўзларини шу даража унутиб қўйишгандики, ўз қўлларини кесганларидан ҳам хабарлари бўлмаган эди. Оллоҳу таолонинг намоздаги

ҳузури ҳам, севилган бандаларни ўз-ўзини унутадиган аҳволга тушириши, табиий ҳолдир. Муъминлар ҳам вафот этаётганларида Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ҳазратларининг бутун оламларни ром қиладиган муборак ва нурли жамолларини кўриб маст бўлганларидан, ўлим азобини сезмасдан жон берадилар.

### Манқиба: Хушдан Кетказувчи Дори

Авлиёлардан бўлган Омир-и Қайс ҳазратларининг оёқ бармоғидан бирида жуззом хасталиги кўрилди (йиринглаш). Уни кесиш керак дедилар. Омир ҳазрат қарорга таслим бўлиш қулликнинг шартидир- деб, рози бўлдилар. Жарроҳ бармоқни кесди. Бир неча кундан кейин хасталикнинг оёққа ҳам ўтганини кўрдилар. Оёқ ҳам кесилдиган бўлди. Динимиз бунга рухсат беради, дедилар. Жарроҳ кўргач: “Хушидан кетказувчи дори берайлик. Оғриқни сезмасин. Чидаш жуда қийин бўлади,”- деди. Омир ҳазрат: “Бунча заҳматнинг нима кераги бор? Менга ҳушовоз бирини келтиринг. Қуръони Карим ўқисин ва юзимда бир ўзгариш кўрилган заҳоти, оёғимни кесинг”- деб буюрдилар. Айтганларини қилдилар. Бири келиб яхши бир овоз билан Қуръон ўқишга бошлади ва Омир-и Қайснинг юз ранги ўзгарганда жарроҳ оёқларини кесиб, боғлади. Қуръон қироати тинди. Омир ўзига келдилар ва кесдингизми?- деб сўрадилар. Оёқларини кесибдилар, боғлабдилар фақат ҳазратнинг хабарлари бўлмабди. Кейин кесилган оёғини қўлларига олиб: “Ё Рабби, берган сенсан. Мен сенинг қулингман. Ҳукм сенинг ҳукминг, қазо ҳам сенинг қазонгдир. Агар қиёмат куни амр қилиб бирор гуноҳга бир қадам отдингми?- десанг, шу оёқни ушлаб туриб айта оламан ки, ҳеч қачон сенинг амринг бўлмасдан туриб бир қадам ҳам юрганим, бир нафас ҳам олганим йўқ.”

### Манқиба: Намоз Учун Фидокорлик

Бурса /Туркия/ шаҳри Усманийларнинг қўлига ўтмасдан аввал, шаҳарда ўтирадиган рум христиёнлардан бири, яширинча Ислом динини қабул қилган эди. Энг яқин бир сирдоши бунинг сабабини сўради: “Сен қандай қилиб, ота-бобонгнинг динини ўзгартирдинг?” Мусулмон Румнинг жавоби таъсирли бўлди:

- Бир куни жангда асир тушган бир мусулмонни менга бердилар. Уни қамаб қўйдим. Асир, хонада эгилиб-туриб ажойиб ҳаракатлар қила бошлади. Ундан нима қилаётганини сўрадим. Ҳаракатларини битириб қўлини юзига сурди ва менга намоз ўқиганини айтди. Шу шу бўлди-ю, мен ҳар намозда унга ҳалақит бера бошладим. Бир куни ана шундай ҳалақит берганимда, асир бундай деди: “Агар рухсат берсанг, ҳалақит бермасанг, ҳар намоз учун битта олтин бераман”. Бу таклифига жон деб рози бўлдим. Ва ҳар куни намознинг баҳосини ошириб бордим. Ҳатто, ҳар намоз учун 10та олтин истадим. Қабул этди. Бу мусулмоннинг, ибодати учун қилаётган фидокорлиги мени жудаям ҳайратга туширди. Бир куни унга озод қилишимни айтганимда жуда севинди ва қўлларини очиб менга бундай деб дуо қилди: “Эй Оллоҳим! Бу қулингни иймон билан шарафли қилгин!” Худди шу ернинг ўзидаёқ, қалбимда мусулмон бўлиш орзуси ҳосил бўлди ва шунчалик кўпайдики ўша заҳоти калима-и шаҳодат келтириб мусулмон бўлдим.

## Тўртинчи Бўлим

### НАМОЗ ТУРЛАРИ

Мусулмонларга ўқишлари амр қилинган намозлар Фарз, Вожиб ва Нофила бўлмоқ узра учга айрилади. Булардан:

1. **ФАРЗ** намозлари: Беш вақт намознинг фарзлари, Жума намозининг икки ракъат фарзи ва Жаноза намозидир. (Жаноза намози фарзи кифоядир)

2. **ВОЖИБ** намозлари: Витр намози, байрам намозлари, аталган яъни бирон нарса учун ният ва назр қилинган намозлардир. Бошланиб, ярмида чала қолган намозни битириш ёки бошқатдан ўқиш вожибдир. Қазога қолган Витр намозининг қазосини ўқиш ҳам вожибдир.

3. **НОФИЛА** намозлари: Беш вақт намознинг суннатлари, таровиҳ намози ва савоб учун ўқиладиган таҳажжуд, таҳият ул-масжид, ишроқ, дуҳо, аввобин, истиҳора, тасбиҳ каби намозларни ўқиш нофила ибодат ҳисобланади. Яъни буларни ўқиш мажбурий эмас. Фарз ва вожиб намозларидан қарзи бўлмаган инсоннинг нофила намозларига ҳам савоб берилади.

Бу китобимизда, Беш вақт намоз билан Жума, Байрам, Жаноза ва Таровиҳ намозлари ҳақида кенг маълумот берамиз. Яна сафарда, хасталикда, узрли ҳолларда, намозларнинг қандай ўқилиши ва қазо намозларини баён қиламиз.

### БЕШ ВАҚТ НАМОЗ

Намоз Оллоҳу таолонинг амридир. Оллоҳу таоло, Қуръони каримнинг юздан кўп жойида: “Намоз ўқинг” - деб буюрмоқда. Ақлли бўлган ва балоғат ёшига етган ҳар бир мусулмоннинг, ҳар куни беш марта намоз ўқиши, Қуръон-и Каримда ва ҳадиси шарифда амр қилинган.

Рум сураси 17чи ва 18чи ояти карималарида маъолан : (Шом ва тонг вақтларида Оллоҳни тасбиҳ этинг. Кўкларда ва ер юзидагиларнинг тоатлари, аср ва пешин вақтларида айтилган ҳамдлар, барчаси Оллоҳу таоло учундир). Бақара сураси, 239-оятида маънан: (Намозларни ва Аср намозини муҳофаза қилинг [яъни, ўтказиб юборманг]) - дейилди. Ояти карималардаги тасбиҳ ва ҳамд

калималарининг “намоз” эканлиги олимларнинг тафсир китобларида билдирилган. Худ сураси 114-ояти каримада маънан: (Кундузнинг икки палласида [пешин ва аср вақти] ва тунга яқин уч вақтда, [шом, хуфтон ва бомдод] намоз ўқи! Тўғриси, бу яхшилик, [беш вақт намознинг савоби кичик] гуноҳларни маҳв этади. Бу, ибрат истаганлар учун бир насиҳатдир)- дейилган.

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом, ҳам айтдиларки: (Оллоҳу таоло қулларига ҳар куни беш марта намоз ўқишни амр этди. Яхшилаб таҳоратланиб, бу беш вақт намозни вақтида ўқийдиган, рукуъ ва саждаларини камчиликсиз бажо келтирадиганларни Оллоҳу таоло кечиради.)

Беш вақт намознинг йиғиндиси қирқ ракъат бўлади. Булардан ўн етти ракъати фарз, уч ракъати вожиб, йигирма ракъати эса суннатдир. Яъни:

1. Бомдод намози: Тўрт ракъат бўлиб, аввал икки ракъат суннати, кейин икки ракъат фарзи ўқилади. Бу суннат жуда қувватли бўлгани учун унга вожиб деган олимлар ҳам бўлган.

2. Пешин намози: Ўн ракъатдан иборат. Аввал тўрт ракъат илк суннати, кейин тўрт ракъат фарзи, ундан кейин яна икки ракъат охирги суннати ўқилади.

3. Аср намози: Саккиз ракъатдир. Аввал тўрт ракъат суннати, кейин тўрт ракъат фарзи ўқилади.

4. Шом намози: Беш ракъатдир. Аввал уч ракъат фарзи, кейин икки ракъат суннати ўқилади.

5. Хуфтон намози: Ўн уч ракъатдир. Аввал тўрт ракъатлик илк суннати, кейин тўрт ракъат фарзи, сўнгра яна икки ракъатлик охирги суннати ва унинг орқасидан уч ракъатлик Витр-и вожиб намози ўқилади.

Аср ва Хуфтон намозларининг илк тўрт ракъатлик суннатлари, Ғайри муаккад суннатдир. Уларнинг иккинчи ракъатларида ўтирилганда, Аттаҳийётудан кейин “Оллоҳумма солли” ва “Оллоҳума борик” дуолари ўқилади. Учинчи ракъатга турилганда “бисмилло”ни айтмай туриб худди биринчи ракъатдагидек “Субҳонака” ўқилади ва давом этилади.

Пешин намозининг илк тўрт ракъатлик суннати эса Муаккад суннатдир. Яъни қувват-ла амр қилинган бўлиб, савоби ҳам кўпроқ бўлади. Бу намознинг иккинчи ракъатидан кейинги ўтиришда, худди фарзлардагидек



фақатгина: “Аттаҳийёту” ўқилиб, учинчи ракъат учун турилади. Ундан кейин “бисмиллоҳ” айтилиб тўғридан тўғри “фотиҳа” ўқилади.

Пешин ва: Хуфтоннинг фарзидан кейин тўрт ракъат, Шомнинг фарзидан кейин олти ракъат намоз ўқиш, мустаҳабдир, катта савоби бор. Бу намозларни битта салом билан ёки ҳар икки ракъатда бир салом бериш билан ўқиса ҳам бўлади. Иккаласида ҳам, илк икки ракъати охирги суннат ўрнига ўтади. Қолганлари мустаҳаб намозлари бўлади. Бу мустаҳаб намозларини, охирги суннатдан кейин, алоҳида ўзини ўқиса ҳам бўлади.

Намозлардаги биринчи ракъат, “Оллоҳу акбар” деб кирган заҳоти бошланади, бошқа ракъатлар эса саждадан ёки ташаҳҳуд(аттаҳийёту)дан қад ростланганда бошланади. Ва кейинги ракъат учун такрор туришгача давом этади. Жупт ракъатларда иккинчи ракъатдан кейин албатта ташаҳҳудга ўтирилиш керак.

Ҳар бир ракъатда намознинг фарзлари, вожиблари, суннатлари, муфсидлари ва макруҳлари бўлади. Кейинги саҳифаларда уларни ҲАНАФИЙ мазҳабига кўра билдирамиз.

## НАМОЗНИНГ ФАРЗЛАРИ

Фарз: Оллоҳу таоло амр қилган ва ишланиши мажбурий бўлган ишлардир. Бир ибодатнинг фарзлари бажарилмагунча, ўша ибодат саҳиҳ бўлмайди. Намознинг саҳиҳ бўлиши учун эса, ўн иккита шартни бажариш лозим. Бу фарзларнинг еттитаси намоз ташқарисида, бештаси эса ичидадир. Ташқарисида бўлган фарзларга (шартлар), ичидаги фарзларга эса (рукнлар) дейилади.

[Баъзи олимлар, таҳрима такбирини намознинг ичидаги фарзлардан деб, санаганлар. Бу олимларга кўра, намознинг шартлари ҳам, рукнлари ҳам олтита бўлади.]

### А) Намознинг Ташқарисидаги Фарзлар

(Шартлари):

1. Ҳадасдан таҳорат: Таҳоратсиз бўлган одамнинг таҳорат олиши ва жунуб (яъни ифлос, булганган) кимсанинг гусл олишига айтилади.

2. Нажосатдан таҳорат: Намоз ўқийдиган кимсанинг вужудини, кийимини, намоз ўқийдиган жойини катта-кичик нажосатдан, яъни динимизда ифлос деб билинган нарсалардан тозалашига айтилади. (Мас: қон, сийдик, спирт, йиринг, каби моддалар динимизда ифлос бўлиб ҳисобланади).

3. Сатри овраг: Овраг жойини уртмоқ, яъни ёпмоқ деганидир. Уртиниш, ёпиниш- Оллоҳу таолонинг амридир. Мукаллаф бўлган инсоннинг, намоз ўқиётганида очиши ёки ҳамма вақт бошқа бирига кўрсатиши ва бошқаларнинг ҳам қараши ҳаром бўлган жойларга ОВРАГ ЖОЙИ дейилади. Эркакларнинг киндик билан тизза оралари, аёлларнинг юз ва кафтдан бошқа бутун баданлари - овраг жойи саналади.

4. Истқболи қибла: Намоз ўқишдан аввал Қиблага қараб туришга айтилади. Мусулмонларнинг Қибласи, Макка шаҳрида жойлашган Каъба биносининг арсосидир. Яъни ердан Аршгача бўлган ўша бўшликка Каъба дейилади.

5. Вақт: Намозни ўз вақтида адо этишга айтилади. Яъни намоз вақтининг кирганини билиш ва ўқийдиган намозининг вақтини кўнгилдан ўтказишдир.

6. Нийят: Намозга бошларкан қалб билан нийят қилишга айтилади. Ёлғиз оғиз билан айтишга нийят дейилмайди. Нийят - намознинг исмини, вақтини, қиблани, жамоат билан ўқиладиган бўлса, имомга иқтидо қилишни қалбдаан, кўнгилдан ўтказиш деганидир. Нийят, таҳрима: такбирдан аввал қилинади. Такбирдан кейин қилинган нийят, тўғри бўлмайди ва ўша намоз ҳам қабул этилмайди.

7. Таҳрима: Такбири: Намозга бошлаётганда: “Оллоҳу акбар” деганидир. Бу такбирга: “ифтитоҳ такбири” ҳам дейилади. Намозга кириш учун “Оллоҳу акбар” калимасидан бошқа: бир сўз айтилса, намозга бошланган бўлиб саналмайди.

## Б) Намознинг Ичидаги Фарзлар (Рукнлари):

Намозга бошлангандан кейин, қатиян бажарилиши керак бўлган беш фарз бордир. Буларга: (Рукн) дейилади. Намознинг ичидаги фарзлар қуйидагилардир:

1. Қиём: Намозга; бошлаганда; тик туришга; айтилади. Тик туриб ўқишга; кучи етмайдиган беморлар, ўтирган ҳолатда; ўқишади. Ўтира; олмайдиган даражада; бетоб бўлган кишилар эса; жойида; ётган ҳолатда; ўқишади. (имо-ишорот билан ўқишади). Стул, кресло каби ўтиришга; мосланган жиҳозларга; ўтириб намоз ўқиш, жоиз эмас.

2. Қироат: Маъноси, оғиз билан ўқиш демакдир. Яъни Қуръони каримдан сура; ёки оят ўқишга; айтилади.

3. Рукуъ: Қиёмда; қироатдан кейин қўлларни тиззалар устига; қўйган ҳолатда; эгилиш деганидир. Рукуъда; энг камида; уч марта; (Субҳона; роббиял озыйм) дейилади ва; (Самиъ оллоҳу лиман ҳамидах)- деб қад ростланади. Бу ҳолатда; ҳеч қимирламасдан (Роббана; лакал ҳамд) дейилади.

4. Сажда: Рукуъдан кейин қилинадиган ҳаракат бўлиб, қўлни, пешонани ва; бурунни кетма-кет ерга; қўйиш билан адо этилади. Ҳар бир саждада; энг камида; уч марта; (Субҳона; роббиял аъло)- деб айтилиди.

5. Қаъда-и охира: Охирги ракъатдан кейин аттаҳийёту дуосини ўқиш учун ўтган вақт қадар ўтиришга; айтилади. Бунга; “охирги ўтириш” ҳам дейилади.

Намознинг қанчалик маъсулиятли, буюк ва; ибодатларнинг энг муҳими эканлигини, шартларининг кўплигидан ҳам тушунса; бўлади. Буларга; яна; вожибларини, суннатларини, мустаҳабларини, макруҳларини ва; муфсидларини ҳам қўшадиган бўлсак, қулнинг Оллоҳ наздида; қай вазиятда; туриш ва; қай йўсинда; ҳаракат қилиш кераклиги яна; ҳам яхшироқ тушуниб етилади. Қуллар - ожиз, заиф, кучсиз ва; қувватсиз яратиқлардир. Ҳар он ва; ҳар дақиқада; Оллоҳу таолога; муҳтождирлар. Намоз - қулга; ожизлигини билдирадиган бир ибодатдир.

## НАМОЗНИНГ ШАРТЛАРИ

### 1. ҲАДАСДАН ТАҲОРАТ

Бу моддада; таҳорат, гусл ва; таяммум ҳақида; маълумот берилади.

#### ТАҲОРАТ ОЛИШ:

Таҳорат олиш, намознинг фарзларидан биридир. Қуръони каримни тутиш, Каъбани тавоф қилиш, тиловат

саждаси қилиш, жаноза; намозини ўқиш учун ҳам таҳорат олиш лозим. Доимо таҳоратли юриш, ётганда; ҳам таҳоратли ётиш, таҳоратли ҳолда; ейиш ва; ичиш, катта; савобдир.

Таҳорати бор пайтда; вафот этганларга; шаҳид савоби берилади. Пайгамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва; саллам” айтдиларки:

(Таҳоратли ҳолда; ўлган киши, ўлим азобини чекмайди. Чунки, таҳорат иймонли бўлишнинг аломатидир. Таҳорат намознинг калити, гуноҳларнинг тозаловчисидир).

(Бир мусулмон таҳорат олганида; гуноҳлари кулоқларидан, кўзларидан, қўл ва; оёқларидан тўкилади, Ўтирганида; эса; гуноҳсиз, маъсум бир қул сифатида; ўтиради).

(Намоз - амаллар ичида; энг хайрли бўлган ибодатдир. Доимо таҳоратли бўлишга; ҳаракат қилиш, мусулмонларга; хос ҳислатдир. Мусулмон, кеча; ва; кундуз таҳоратли бўлиши керак. Фақат, шундай бўлган тақдирдагина; Оллоҳу таоло, уларни ўз паноҳида; асрайди. Таҳоратли кишининг барча; еган ва; ичганлари, Оллоҳу таолони зикр қилади. Айни пайтда; эгаси учун Оллоҳу таолога; тавба; - истиффор қилади).

Таҳоратнинг фарзлари, суннатлари, одоблари ва; таъқиқланган нарсалари, яъни таҳоратни бузадиган муфсидлари бордир. Таҳорати йўқлигини билиб туриб, намоз ўқиган кимса; кофир бўлади. Намоз ўқиётган пайтда; таҳорати бузилган кимса; дарров салом бериб намоздан чиқади. Ва; бу намознинг вақти чиқмасдан аввал таҳорат олиб, намозини такрор ўқийди.

### Таҳоратнинг фарзлари

Ҳанафий мазҳабида; таҳоратнинг фарзи тўрт донадир:

1. Юзни бир марта; ювиш.

2. Икки қўлни тирсаклари билан бирга; бир марта; ювиш.

3. Бошнинг тўртда; бирини масҳ этиш, яъни ҳўл қўлни бошга; суриш.

4. Оёқларни тўпиқлари билан биргаликда; бир марта; ювиш.

Шофиъий мазҳабида; нийят ва; тартиб ҳам фарздир. Нийят юзни юваётганда; айтилади. Агар сув юзига;

гегмасдан туриб нийят қилинса; таҳорати саҳиҳ (тўғри) бўлмайди. Юз ва; жағлардаги сақолни ҳам ювиш Шофиъийда; фарздир. Моликий мазҳабида; далк [силамоқ] ва; муволот [кетма-кет тез-тез ювиш] фарздир. Ши'ялар оёқларини ювишмайди. Ялангоёқ устига; масҳ этишади. (лекин бу тўғри эмас.)

### Таҳорат Қандай Олинади?

1. Таҳоратга; бошлашда; қуйидаги дуо ўқилади: “Бисмиллоҳил-озыйм. Валҳамдулиллоҳи аъло динил-Ислом. Ва; аъло тавфиқ-ил-иймон. Ал-ҳамду лиллоҳиллази жаъолалмоа; тоҳуран ва жаъалал-ислома; нуран<sup>[1]</sup>” Кейин қўллар уч марта; ювилади.

2. Сўнгра; ўнг қўл билан оғизга; уч марта; сув беришда; ушбу дуо ўқилади: “Оллоҳуммас-қиний мин хавди набийика; ка'сан ло азмау баъдаҳу абадан<sup>[2]</sup>”

3. Ўнг қўл билан бурунга; уч марта; сув берилади, чап қўл билан қоқилади ва; ўша; пайтда; қуйидаги дуо ўқилади: “Оллоҳумма; арихний ройиҳатал жаннати варзукний мин ниъамиҳо. Ва; ло туриҳний ройиҳатан-Нор.<sup>[3]</sup>”

4. Ҳовучга; сув олиниб пешонадан жағларнинг тагигача; бутун юз ювилаётганда; ушбу дуо ўқилади: “Оллоҳумма; баййид важҳий бинурика; явма; табядду вужуху авлиё ика; ва; ло тусаввид важҳий би зунуби явма; тасвадду вужуху аъдоика<sup>[4]</sup>”

5. Ўнг қўл тирсаги билан бирга; ювилаётганда; “Оллоҳумма; аътиний китобий бияминий ва; ҳосибний ҳисобан ясийран<sup>[5]</sup>” дуоси ўқилади.

---

[1] Озийм бўлган Оллоҳу таололнинг (исми билан) бошлайман. (Бизга) Ислом динини берган ва иймонни эҳсон этган Оллоҳу таолога ҳамду санолар бўлсин. Сувни тозаловчи, Исломни эса нур қилган Оллоҳу таолога ҳамду санолар бўлсин.

[2] Эй Оллоҳим! Ул нарсадан ичилгандан кейин ҳеч қвчон чанқатмайдиган “Ҳавзи Набий”дан бу банданга ҳам бир коса ичказгин.

[3] Эй Оллоҳим! Менга Жаннат бўйларини ҳидлат ва мени Жаннат неъматлари билан ризқлантиргин. Жаҳаннам ҳидидан эмас.

[4] Эй Оллоҳим! Нулинг билан авлиёнинг юзини ёритганингдек, менинг юзимни ҳам оқартгин. Душманларингни юзлари қорайган кунда, менинг юзимни гуноҳларим сабабли қора қилмагин.

[5] Эй Оллоҳим! Китобимни (амал дафтарим) ўнг тарафимдан бергин ва менинг ҳисобимни осон қилгин.

6. Чап қўл тирсаги билан ювилаётганда: эса: “Оллоҳумма: ло тутиъни китобий би шимолий ва: ло мин варои зоҳрий ва: ло туҳасибний ҳисобан шадидан<sup>[6]</sup>” дуоси ўқилади.

7. Ҳар икки қўлни ювиб бўлгандан кейин, такрор қўлларни бир марта: ювиб ҳўл кафти билан, бошга: масҳ тортилаётганда: “Оллоҳумма: харрим шаъри ва: башарий алан-Нор. Ва: азылланий тоҳта: зиллий аршика: явма: ло зилла: илло зилла: аршика<sup>[7]</sup>” дуоси ўқилади.

8. Кейин ўнг ва: чап қўлнинг кўрсаткич бармоқлари билан қулоқларнинг ичини тозалаётганда: бош бармоқлар билан қулоқларнинг орқаси масҳ этилади ва: “Оллоҳум-мажъалний миналлазина: ястимиъунал-қовла: фа: ятта-биъуна: аҳсанаҳу<sup>[8]</sup>” дуоси ўқилади.

9. Қўлнинг терс тарафи билан энсани (бўйин) масҳ этаётганда: “Оллоҳумма: аътиқ рақабатий минан-Нор<sup>[9]</sup>” дуоси ўқилади.

10. Кейин чап қўлнинг кичик бармоғи билан ўнг оёқнинг жимжилоғидан бошлаб бармоқ ораларини тозалаш билан, тўпиқгача: бўлган жой, тўпиғи билан бирга: ювилади. Шу пайтда: қуйдаги дуо ўқилади: “Оллоҳумма: саббит қадамайя алас-сироти явма: тазиллу фиҳил-ақдому<sup>[10]</sup>”

11. Чап оёқни ювишда; оёқ бармоқларининг орасини бу сафар яна: чап қўлнинг жимжилоғи билан, фақат энди оёқнинг бош бармоғидан бошлаб, бармоқ оралари тозаланари ва: тўпиғи билан ювилади. Ва: “Оллоҳумма: ло тотруд қадамайя алас-сироти явма: тотруд куллу ақдами аъдоика: Оллоҳуммаъж-ал саъий машкуран ва: занбий мағфуран ва: амалий мақбулан ва: тижоратий лан табура<sup>[11]</sup>” дуоси ўқилади.

---

[6] Эй Оллоҳим! Китобимни чап тарафимдан ва орқамдан бермагин. Мени қийин ва азобли сўроққа тортмагин.

[7] Эй Оллоҳим! Вужудимни ва сочимни Жаҳаннам оташида ёқмагин. Ҳеч қандай соя бўлмайдиган кунда, мени арши аълонинг соясида сақлагин.

[8] Эй Оллоҳим! Мени гап тинглаб, улардан энг яхшиларини оладиган ва риоя қиладиганлардан айла.

[9] Эй Оллоҳим! Бўйнимни Жаҳаннам оловидан халос айлагин.

[10] Эй Оллоҳим! Барча оёқларнинг қоқилмасдан ва тоймасдан ўтиши қийин бўлган Сирот кўприги устида менинг оёқларимни собит (мустаҳкам) айлагин.

[11] Эй Оллоҳим! Сенинг душманларингни оёқлари Сиротда тоядиган куни, менинг оёғимни тойдирма. Эй Оллоҳим! Ишларимни шукр қилгучи айла. Гуноҳимни авф айла. Амалимни қабул айла. Тижоратимни ҳалол айла.

Пайгамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” айтдиларки: (Бир кимса, таҳорат олгач кўкка қараб мана бу дуони ўқиса, Субҳонакаллоҳумма: ва: биҳамдика, Ашҳаду ан ло илоҳа: илло анта: ваҳдака: ло шарика: лака: астағфирука: ва: атубу илайка: ашҳаду ан ло илоҳа: иллоллоҳ ва: ашҳаду анна: Муҳаммадан абдука: ва: Расулука<sup>[12]</sup>. Ҳақ таоло ҳазратлари ўша: кимсанинг гуноҳларини кечиради ва: қабул имзоси билан тасдиқлаб, Арши аълонинг остига: муҳофазага: олади. Қиёмат куни эса, ўша: дуони ўқиган кимса: келиб савобнинг ажрини олади).

Бошқа: ҳадиси шарифда: эса: (Ҳар ким таҳорат олгандан кейин. “Инна: анзалнаҳу” [Қадр] сурасини бир марта: ўқиса, Ҳақ таоло ҳазратлари ўша: кимсани сиддийқлардан ёзади. Икки марта: ўқиса, шаҳидлардан ёзади. Уч марта: ўқиса, (қиёматда) Пайгамбарлар билан бирга: тирилтади)- деб айтилди.

Яна: бир ҳадиси шарифда: (Бир кимса, таҳорат олгач Менинг ҳаққимга: ўн марта: салоту салом келтирса, Ҳақ таоло ҳазратлари, ўша: кимсанинг ғамини кетказиб, уни хурсанд қилади, дуосини қабул этади)- деб айтилган.

Таҳорат олаётганда, юқоридаги дуони билмайдиганлар ўқимаса: ҳам бўлади. Лекин тезроқ ёдлаб олиш ва: таҳорат олаётганда: ўқиш фоидали бўлади. Катта: савоби бор. Таҳоратни битираётганда: ёки битиргач: “Оллоҳум-мажъалний минат-таввобин важъалний мин-ал-мута: таҳҳирийн, важъалний, мин ибодик-ас-солиҳийн, важъалний минал-лазийна: ло хавфун алайҳим ва: лоҳум яҳзанун” дуосини ўқиш жуда: катта: савоб келтиради.

Таҳорат дуосини билмаганлар, ҳар аъзосини юваётганда: (калима-и шаҳодат) ўқишлари ва: катта: савобга: қовушишлари керак.

ИЗОҲ: Таҳорат дуолари учун, 245 ва: 246 саҳифаларга: қаранг!

Оқил эрсанг қил намозни, чун саодат тожидур.

Сен намозни андоқ бил ким, муъминнинг меърожидир.

---

[12] Эй Оллоҳим! Сени ҳамдинг билан тасбиҳ ва: танзиҳ қиламан. Сендан бошқа маъбуд йўқлигига, бир эканлигинга ва: шеригинг йўқлигига ва: Муҳаммад алайҳиссалом Сенинг қулинг ва: Расулинг эканлигига: гувоҳлик қиламан.

## Таҳоратнинг Суннатлари

Таҳоратнинг ўн саккизта: суннати бор:

1. Таҳоратга: бошлашда: бисмиллоҳ дейиш.

2. Қўлларни билаклари билан бирга: уч марта: ювиш.

3. Оғизни алоҳида: алоҳида: уч марта: чайқаш. Бунга:

(Мазмаза) дейилади.

4. Бурунни алоҳида: алоҳида: уч марта: сув тортиб, қоқиш. Бунга: (Истиншоқ) дейилади.

5. Қош, сақол ва: мўйловнинг тагидаги кўринмай-диган терини, юзни юваётиб ҳўллаш.

6. Юзни юваётганда: икки қошнинг тагини ҳўллаш.

7. Сақолнинг узун қисмини масҳ этиш.

8. Сақолнинг узун қисмига: ўнг қўлнинг ҳўл бармоқларини тароқ каби суқиш, (ҳилоллаш).

9. Тишларни бирор нарса: билан ишқалаб тозалаш. [Мисвоқ қўлланиш муҳим бир суннатдир].

10. Бошнинг тамомини бир марта: масҳ этиш.

11. Икки қулоқни бир марта: масҳ этиш.

12. Энсани учта: бирлашган бармоқнинг орқаси билан бир марта: масҳ этиш.

13. Қўл ва: оёқ бармоқларининг орасини ҳилоллаш.

14. Ювилиши керак бўлган аъзоларни уч мартадан ювиш.

15. Юзни ювадиган пайтда: қалб билан нийят қилиш.

16. Тартибга: риоя қилиш, яъни аъзоларни ўз ўрнида; тартиби билан ювиш.

17. Далк, яъни ювиладиган аъзоларни уқалаш.

18. Муволот, яъни ҳар аъзони бирин-кетин тез-тез ювиш.

## Таҳоратнинг Адаблари

Таҳоратнинг йигирма: саккизта: адаби бор:

Бу ерда; “АДАБ”- ишланганида: савоб, ишланмаган тақдирда: эса: гуноҳ бўлмаган нарсалар, - деганидир. Ҳолбуки, суннатларда: ундай эмас. Суннатлар, ишланганида: савоб, ишланмаганида: танзиҳан макруҳ бўлади. Адабларга; “Мандуб” ва: “Мустаҳаб” ҳам дейилади. Таҳоратнинг адаблари қуйидагилардир:



1. Таҳоратни намоз вақти кирмасдан аввал олиш. (Узрлилар вақт кирганидан кейин олишлари керак).

2. Ҳожатхонада; ич таҳорат олаётганда; Қиблани ўнг ёки чап тарафга; олиб ўтириш. Қибланинг орқа; ва; олд тарафга; тўғри келиши, таҳриман макруҳдир.

3. Нажосат тегмаган бўлса; ҳам сув билан тозаланиш. Нажосат дирҳам миқдоридан оз бўлса; ювиш суннат; дирҳам миқдори қадар бўлса; ювиш вожиб; дирҳамдан катта; эса; ювиш фарз бўлади. Ювишда; маълум бир адад йўқдир. Тоза; бўлганига; ишонч ҳосил қилгунча; ювилади.

4. Ич таҳоратдан (истинжо) кейин без билан артиниб қуриқланиш.

5. Истинжодан (ич таҳорати) кейин овраг жойини тезда; ёпиш.

6. Таҳоратни бошқасининг ёрдамисиз, ўзи олиш.

7. Таҳорат олаётганда; Қиблага; қараб ўтириш.

8. Ҳар бир аъзони ювишда; калимаи шаҳодат келтириш.

9. Таҳорат дуоларини ўқиш.

10. Оғизга; сувни ўнг қўл билан олиш.

11. Бурунга; сувни ўнг қўл билан бериш.

12. Бурунни чап қўл билан қоқиш. (тозалаш)

13. Оғизни чайишда; тишларни мисвок билан тозалаш. [Мисвок бўлмаса; тиш чўткаси ҳам бўлади]

14. Оғизни юваётганда; рўзадор бўлмаса; бўғзида; енгил бир фарғара; қилиш, таҳоратда; ҳам гуслда; ҳам суннатдир. Рўзадор бўлса; фарғара; макруҳдир.

15. Бурунга; сувни, бурун суягига; етадиган қилиб тортиш.

16. Қулоқни масҳ этаётганда; битта; бармоқни тешигига; суқиш.

17. Оёқ бармоқларининг орасини ҳилоллашда; чап қўлнинг жимжилоғини қўлланиш.

18. Қўлларни юваётганда; кенг узукни ўрнидан ўйнатиш ҳам мустаҳабдир. Тор ва; сиқиб турадиган узукни ўйнатиш зарур бўлиб, фарздир.

19. Сув кўп бўлса; ҳам, исроф қилмасдан тежамкорлик билан қўлланиш.

20. Сувни худди ёғ сураётгандай қилиб оз ҳам ишлатмаслик керак. Яъни ҳар бир ювилган аъзодан, энг камида; икки томчи сув томиши шарт.

21. Қумғондан ёки шунга; ўхшаш бошқа; идишдан таҳорат олгандан кейин, ўша; идишни қайтадан сувга; тўлдириб қўйиш керак, токи ўзидан кейин таҳорат оладиган одамга; заҳмат бўлмасин.

22. Таҳоратнинг ўртасида; ёки битганда; Оллоҳуммаж-алний минаттаввобийн... дуосини ўқиш.

23. Таҳоратдан кейин икки рақъатлик Субҳо намози ўқиш.

24. Таҳоратли бўлса; ҳам, янги намоз вақти кирганида; яна; таҳорат олиш.

25. Юзни юваётганда; кўзнинг атрофини (шилпиқдан) тозалаш.

26. Юзни, қўлларни, оёқларни ювишда; сув тегиши фарз бўлган жойдан бир оз кўпроғини ювиш. [Қўлни юваётганда; ҳовучга; сув тўлдириб тирсақка; қарата; оқитиш керак].

27. Таҳорат олаётганда; ишлатилган сувдан уст-бошга; кийимга; сачратмаслик.

28. Ўз мазҳабида; макруҳ бўлмаган бирор нарса; бошқа; мазҳабда; фарз бўлса; бунга; амал қилиш мустаҳабдир.

### Таҳоратланиш Асносида Таъқиқланган Хусуслар

Таҳорат олиш жараёнида; таъқиқланган ҳатти-ҳаракатлар ўн иккита; бўлиб, буларни ишлаш ҳаром ёки макруҳдир:

1. Ҳожатхонада; қирда; далада; таҳорат синдираётганда; олд ва; орқанинг Қибла; тарафга; келиши.

2. Истинжо (ич таҳорат олиш) учун кишининг ёнида; овраг жойини очиш ҳаромдир.

3. Ўнг қўл билан истинжо қилмаслик керак.

4. Сув бўлмаган пайтда; мева; сабзавот, тезак, суяк, мол озиғи, кўмир; бошқа; бирининг мол-мулки; чинни парчаси, керамит, қамиш, япроқ, без, ва; қоғоз билан нажосат тозалаш макруҳдир.

5. Таҳорат олинадиган ҳовузга; туфламаслик ва; бурун қоқмаслик керак.

6. Ювилиши фарз бўлган аъзосини, керагидан жуда; ҳам ошириб (кўп) ёки кам ва; уч мартадан кўп ёки кам ювмаслик керак.

7. Таҳорат аъзоларини, истинжодан кейин овратини артган без билан артмаслик керак.

8. Юзни ювишда; сувни юзга; уриб ювмаслик ва; пешонадан пастга; қараб секин тўкиб, ювиш керак.

9. Сувга; уфламаслик керак.

10. Кўзни ва; оғизни сув тегмайдиган қилиб қисиб турмаслик керак. Кўз қовоқларининг буришган жойларига; ва; лабнинг кўринадиган юзасидан бирорта; кичик жойга; сув тегмай қолса; таҳорат қабул бўлмайди.

11. Ўнг қўл билан бурун қоқмаслик, тозаламаслик керак.

12. Бошни, қулоқларни ва; энсани, ҳар бирида; алоҳида; алоҳида; қўлни ҳўллаб, бир мартадан кўп масҳ қилмаслик керак. (Фақат қўлни янгидан ҳўлламасдан такрор масҳ қилса; бўлади).

**МИСВОК** қўлланиш: Мисвок: бир қарич узунлигида; кесилиб, тишларни тозалаш мақсадида; ишлатиладиган ва; арок деган дарахтдан ёки зайтун толидан олинган таёқчадир.

Таҳорат олишда; мисвок ишлатмоқ - суннати муаккададир. Бир ҳадиси шарифда: (Мисвок қўлланиб кейин ўқилган намоз, мисвоксиз ўқилган намоздан етмиш марта; устундир), - дейилди.

“Сирож-ул-ваҳҳож” (АбуБакр бин Али Хаддодий Яманий) китобида; мисвок қўлланишининг 15та; фойдаси ҳақида; маълумот берилган:

1. Ўлим онда; калимаи шаҳодат келтиришга; сабаб бўлади.

2. Тиш милкини мустаҳкамлайди.

3. Балғамни кетказди.

4. Ўт безининг ажралишини тартибга; солади.

5. Оғиз оғриғини олади.

6. Оғиз исини кетказди.

7. Оллоҳу таоло ундан рози бўлади.

8. Бош қон томирларини қувватли қилади.

9. Шайтонга; ғам чектиради.

10. Кўзлар нурланади.

11. Хайрли ишлари ва; ҳасаноти кўпаяди.

12. Суннатга; риоя этган бўлади.

13. Оғзи пок бўлади.

14. Фосих-ул-лисон бўлади. Яъни чиройли гапирадиган бўлади.

15. Мисвокли ўқилган намознинг савоби, мисвоксиз ўқилган намознинг савобидан жуда: кўп бўлади.

Мисвок - Арабистонда: етишадиган Арок дарахтидан олинган бир новдадир. Бир учидан 2 см.лик пўсти арчилиб, бир неча: соат сувга: ботирилиб қўйилади. Кейин эзилса: чўтка: каби очилади. Арок дарахти бўлмаса; зайтун ёки тут толидан олинishi ҳам мумкин. Аёлларнинг мисвок ўрнига; мисвок қўлланиш нийяти билан сақич чайнашлари, мақсадга: мувофиқдир.

### Таҳоратда: Диққат Қилинадиган Хусуслар

Таҳорат олаётганда: зарурат ва: мажбурият бўлмагунча: қуйидаги 10та: нарсага: риоят қилиши лозим:

1. Икки қўли чўлоқ кимса; таҳорат ололмагани учун қўллари тупроққа; юзини эса: деворга: суркаб таяммум олади. Агар юзида: ҳам яраси бўлса; намозини таҳоратсиз ўқийди, ва: ҳеч қачон тарк этмайди.

2. Касал кишига: завжаси (хоними), жорияси (хизматкор аёл), фарзандлари ёки қариндош (ака:ука; опа: -сингил)лари таҳорат олдиришади.

3. Тош ва: шунга: ўхшаш нарсалар билан истинжо қилиш, сув ўрнига: ўтади.

4. Тутқаноғи тутиб қолган ёки хушидан кетган бир кимсанинг, хушсиз аҳволи 24 соатдан узун давом этадиган бўлса; хушига: келгач бу вақт ичида: қазога: қолган намозларнинг қазосини ўқимайди. Спиртли ичимликдан, наша; кўкнори ва: дори таъсирида: хушидан кетган, маст бўлган кимса; тузалгач намозларининг қазосини ўқийди.

Ётган жойида: боши билан имо қилолмайдиган даражада: оғир касалнинг, касаллиги 24 соатдан кўп давом этса: ҳам, ҳатто ақли хуши жойида: бўлса: ҳам, унга: намоз фарз булмайди.

5. Таҳоратхонага: ва: ҳожатхонага: хусусий, хос шолвор ва: бошга: бир нарса: кийган ҳолда: кириш, мустаҳабдир.

6. Ҳожатхонага: кираётганда; қўлда: Оллоҳу таоло-нинг исми ва: Қуръони карим ёзилган нарса: бўлмаслиги керак. Бирор нарсага: ўралган ёки чўнтакда: бўлиши керак.

7. Ҳожатхонага: чап оёқ билан кирилиб, ўнг оёқ билан чиқилиш керак.

8. Ҳожатхонада: овраг жойини, ўтиргандан кейин очиш ва: гапирмаслик керак.

9. Овратига: ва: нажосатга: қарамаслик керак.

10. Ҳеч қанақа: сувга: ва: деворга; қабристонга: ва: йўлга: таҳорат синдирмаслик керак.

### Таҳоратни Бузадиган Сабаблар

Таҳоратни бузадиган нарсалар етти қисм бўлиб, қўйидагилардир:

1. Орқадан ва: олддан чиқадиган нарсалар.

а) Катта: ва: кичик таҳорат синдириш ва: ел чиқариш.

б) Олатнинг учи ёки инсон бармоғи орқадан суқиб чиқарилганда: атрофи нам бўлса; таҳоратни бузади. Қурғоқ бўлса; таҳоратни янгилаш афзалдир.

в) Эркак ва: аёлларнинг сийдик чиқмаслиги учун олдларига: қўядиган пахта: тампонларнинг ташқарида: қолган қисми ҳам ҳўлланса; таҳорат бузилади.

2. Оғиздан чиқадиган нажс нарсалар:

а) Қусуқ, оғиз тўлиб чиққанида;

б) Туфланган пайтда; тупукда: қон кўп бўлса;

в) Ошқозон ва: жигардан келадиган суюқ қон, Имом-и Аъзамга: кўра: оз бўлса: ҳам бузади.

г) Қулоққа: томғизилган дори, оғиздан чиқса; бузади.

3. Бадандан ва: теридан чиқадиган нарсалар:

а) Қон, жароҳат ва: сариқ сув алоҳида: чиқса;

б) Чечак касаллигидан ва: ҳар қандай қизамиқ ёки угридан чиқадиган қон ёки сариқ сув, гуслда: ювилиши фарз бўлган жойга; яъни баданнинг ташқи юзига: ёйилса; Бурундан келадиган қон, бурун суягидан ўтса; таҳорат бузилади. Қулоқ ичидаги қон ёки яра: сувлари, қулоқ тешигидан чиқса; яна: таҳорат бузилади.

в) Яра; угри каби яралардаги қон ёки сувни пахтага: шимдириб олинса; таҳорат бузилади.

г) Мисвок (тиш чўткаси ёки чўп) устидаги қон, оғизга: ёйилса: ёки чапаланса; таҳорат бузилади.

д) Қулоқ, киндик ва: сийнадан (кўкрак) оғриқ ёки хасталик туфайли бир суюқлик чиқса; таҳорат бузилади.

ж) Сулук кўпроқ қон эмса: (бадандан), таҳоратнинг бузилишига: йул очади.

4. Ухламоқ. Ёнбошлаб, тирсагига; таяниб ёки бирор нарсага; суяниб ухлаш, таҳоратни бузади.

5. Хушдан кетиш, жинни бўлиш, тутқаноқ тутиши ва; юраётганда; чайқаладиган даражада; маст бўлиш, таҳоратни синдиради.

6. Рукуъ ва; саждалари бўлган намозларда; қаҳқаҳа\* билан кулиш, таҳоратни бузади. Агар кичкина; бола; кулса; бузилмайди. Намозда; табассум\*\* қилиш, намозни ҳам таҳоратни ҳам бузмайди.

7. Мубошарат-и фоҳиша; яъни яланғоч бўлиб овраг жойларини суртиниш, эркакнинг ҳам аёлнинг ҳам таҳоратини бузади.

Таҳорат олганини эслаган, фақат бузилганини эслолмаган ёки бузилганидан шубҳа; этган кимсанинг таҳорати бор, деб қабул қилинади. Таҳорати бузилганини эслаган, лекин кейин янгидан таҳорат олганини эслолмаган ёки таҳорат олганига; шубҳа; қилган кимсанинг эса; таҳорати йуқ, деб қабул қилинади ва; таҳорат олиши лозим бўлади.

### Таҳоратни Бузмайдиган Нарсалар

1. Оғиздан, қулоқдан ва; бадандан, ярадан чиқадиган қуртлар.

2. Балғам (қақриқ) қусиш.

3. Қон қусганда; бошдан келадиган суюқ қон тупукдан оз бўлса;

4. Тишдан оқадиган қон, тупукдан оз бўлса;

5. Бошдан келадиган қуюқ (қаттиқ, қотган) қон, кўп бўлса; ҳам бузмайди.

6. Меъдадан ва; жигардан келадиган қуюқ қон, оғиз тўлдириб чиқмаса;

7. Қулоққа; томғизилган ёғ, қулоқдан ёки бурундан чиқса;

8. Бурунга; тортилган нарса; бир неча; кундан кейин бурундан қайтиб чиқса; ҳам бузмайди.

9. Бирор нарсани тишлаган пайтда; ўша; нарсанинг устида; қон кўринса;

10. Ҳеч қандай касаллиги бўлмасдан, бошқа; сабаблардан йиғлаганда; ва; пиёз, тутун, газлар таъсири натижасида; кўздан ёш оқса; таҳорат бузилмайди.

\* Қаҳқаҳа- Ўзига; ва; ёнидагига; эшитиладиган қилиб кулиш.

\*\* Табассум- Ўзига; ҳам эшитилмайдиган қилиб кулиш.

11. Чақалоқ эмизилганида; таҳорат бузилмайди.
12. Қаттиқ терланганда; ҳам, бузилмайди.
13. Пашша; чивин, бурга; ва; тахта; бити каби ҳаша-ротлар кўп қон сўрса;
14. Кам бўлиб ёйилмайдиган қон (чиққан жойида; қолган қон) ва; оғиз тўлиб қусилмаган қайт, таҳоратга; зарар бермайди.
15. Ухлаётганида; суйнган нарсаи олинса; ёки тортилса-ю йиқилиб тушмаса;
16. Намозда; уйқисирамоқ;
17. Тиззалар тик қилиниб, бошни тиззаларга; қўйган ҳолда; ухланса;
18. Оёқлар бир ёндан чиқарилиб, аёллар каби ўтирилиб ухланса;
19. Эгарсиз улов устида; ухланса; ҳайвон юқорига; (тепага) чиқаётган ёки текис йўлда; кетаётган бўлса;
20. Намозда; табассум қилиш.
21. Намозда; кулганини ёлғиз ўзи эшитса; бунга; (даҳқ) дейилади. Даҳқ фақатгина; намозни бузади.
22. Соч, сақол, мўйлов қирқиш.
23. Яранинг қобиғи тушса; таҳорат бузилмайди.

### Таҳорат Учун Қулайликлар (Маҳси ва; Яра; Юзасига; Масҳ тортиш)

МАСҲ - уқаламоқ, силамоқ деганидир. Икки турли масҳ бор:

#### 1. МАҲСИ ЮЗАСИГА МАСҲ:

Таҳоратда; оёқнинг ювилиши фарз бўлган жойларни бекитиб турадиган, сув ўтказмайдиган оёқ кийимга; маҳси ёки маст дейилади. Маҳси каттароқ бўлиб, бармоқлар маҳсининг учигача; бориб турмаса; ва; тортилган масҳ бўш жойга; тўғри келса; унга; масҳ тортиш жоиз бўлмайди. Маҳси, кийилиб бир соат қадар юрилганда; ҳам, оёқдан ечилиб кетмайдиган даражада; соғлом, яъни мустаҳкам ва; оёққа; уйғун [лойиқ] бўлиши керак.

Таги билан усти чарм ёки фақатгина; таги чармдан тикилган пайпоқлар устига; масҳ тортиш жоиздир.

Қаттиқ ва; қалин бўлиб, юраётганда; оёқдан ечилмайдиган пайпоқ устига; ҳам масҳ тортиш жоиздир.

Маҳсилар таҳоратсизликнинг оёққа: ўтишига: тўсқинлик қилмоқда: Оёқларни ювгандан кейин маҳсиларни кийиш ва: ундан кейин таҳорат олиш ҳам жоиздир.

Масҳ, маҳсининг устига: тортилади. Тагига: тортилмайди.

Суннатга: риоя этган ҳолда: масҳ тортабилиш учун, ўнг қўл ҳўлланиб бармоқлари билан ўнг маҳсининг устига: чап қўл бармоқлари ҳам айни шаклда: чап маҳсининг устига: босилиб, бармоқ учларидан юқорига: қараб тортилади. Кафт тегизилмайди. Тортилган масҳ (яъни намлик)нинг эни ва: бўйи, учта: қўл бармоғининг эни ва: бўйи қадар бўлиши фарздир.

Масҳни қўлнинг ташқи қисми билан тортиш жоиз бўлса: ҳам, қўлнинг ич қисми билан тортиш суннатдир.

Шудринг тушган нам ўтлар устида: юрилиб ёки ёмғир билан маҳсининг усти ҳўлланса: масҳ ўрнига: ўтади.

Маҳси устига: масҳ тортилгандан кейин ўша: масҳнинг муддати муқим кимса: учун, йигирма: тўрт соатдир. Мусофир, яъни сафарий бўлган кимса: учун, уч кун ва: уч кечадир. (етмиш икки соат). Бу муддат, маҳсини кийган вақтдан эмас, балки маҳси кийилгандан кейин илк таҳорат синиши билан бошланади. Маҳсиси бўлган муъмин, таҳорати бузилгандан кейин 24 соат ўтмасдан сафарга: чиқса: ўша: маҳсисини ечмасдан устига: масҳ тортиб, таҳорат олиб уч кун ва: уч кеча: фойдалана: олади. Лекин, муддати тўлгандан кейин маҳсисини ечиб янгидан тўлиқ бир таҳорат олиши керак бўлади. Мусофир кимса: бирор жойга: келиб ерлашса:ю маҳсисининг узаридан 24 соат ўтган бўлса: таҳорат олаётганда: маҳсисининг устига: масҳ тортаолмайди. Чунки, у аллақачон муқим инсон ҳукмига: кирган бўлади. У ҳолда: маҳсисини ечиб оёқларини ювиш шарти билан таҳорат олади.

Оёқнинг учта: бармоғи сиғадиган даражада: йиртиғи бўлган маҳсининг устига: масҳ тортиш жоиз эмас. Йиртиқ бундан бироз кичик бўлса: масҳ тортиш жоиз бўлади. Бир маҳсининг бир неча: жойида: кичкина-кичкина: йиртиқлари бўлса: булар фаразан бир жойга: тўпланади. Агар уларнинг йиртиқларининг йиғиндисидан ҳосил бўладиган йиртиққа: учта: оёқ бармоғи сиғадиган бўлса: бу маҳсига: ҳам масҳ тортиш ярамайди. Агар кам бўлса: масҳ тортиш жоиз бўлади. Маҳсиларнинг биттасида: икки бармоқ кўринадиган



катталиқда: йиртиқ бўлиб, иккинчисида: ҳам ана: шунча: ёки бир бармоқ кўринадиган катталиқда: йиртиқ бўлса; ҳар иккала: маҳсига: ҳам масҳ тортиш жоиз бўлади. Чунки, учта: бармоқ катталигидаги йиртиқ ўлчови, фақатгина: бир маҳсига: тегишли. Йиртиқлар текширилаётганда: ҳар икки маҳси алоҳида: текширилади. Ва: ҳеч қачон бирининг йиртиғи иккинчисининг йиртиғига: қўшилиб ўлчанмайди. Бир маҳсининг яроқсиз ҳолга: келганини билдирадиган ўлчов - ундаги йиртиқнинг учта: бармоқ учи сигадиган даражада: бўлиши эмас. Балки, бу учта: бармоқнинг тамоми кўринадиган даражада: бўлиши керак. Агар ундан кичик йиртиқ бўладиган бўлса; у маҳсининг устига: масҳ тортса: бўлади.

## 2. ЯРА ва: БИНТ УСТИГА МАСҲ:

Яра: ва: қизамиқнинг устига: ва: бадандаги ёриқ, кесикларнинг ичига: қўйилган малҳам, пахта, бинт, без каби нарсалар олинганда: ёки ечилганда: ярага: зарар келадиган бўлса; уларнинг устига: масҳ тортилади.

Узрли инсон хоҳлаган пайтда; таҳорат олиши мумкин. Ва: бу таҳорати билан истаганича: фарз, нофила: намозлари ва: Қуръони карим ўқиши мумкин. Фақат ҳар намоз вақти чиққанида; таҳорати бузилади. Ҳар бир намоз вақти киргач таҳорат олиб, вақт чиққунча: хоҳлаган ибодатини қилаолади.

Узрли бўлиш учун, таҳоратни бузадиган нарсалардан биттаси давомли равишда: ҳалиги кимсада: мавжуд бўлиши керак. Яъни, бир намоз вақти ичида: таҳорат олиб, намознинг фарзини адо этадиган вақт қадар таҳоратини тутиб туролмайдиган кимса; узр соҳиби бўлади. Узр соҳибининг вужудидаги таҳоратни бузадиган ҳол, кейинги намоз вақтларида: ҳам такрорланса; у кимсанинг узри ҳам давом этаверади.

Намознинг тўғри бўлиши учун, таҳорат ва: гусл ҳам тўғри ва: бекаму кўст бўлиши керак. Булганган эркак ва: аёлга; ҳайз ва: нифосдан чиққан ҳар бир хотин-қизга; бир намоз вақти ўтмасдан аввал, гусл олиб тозаланишлари фарздир. Булганиш (ифлосланиш) - жинсий алоқа; ва: ихтилом натижасида; юзага; келади.

Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” марҳамат қилиб айтдиларки:

(Ғусл олиш учун ўрнидан турган кимсага; баданидаги тукларнинг сони қадар [яъни жуда; кўп] савоб берилади. Ва: яна; шунча; гуноҳи ҳам кечирилади. Жаннатдаги даражаси ортади. Ғусл учун унга; бериладиган савоб, дунёдаги бутун махлуқотдан ҳам хайрлироқ бўлади. Оллоҳу таоло малакларга; Шу қулимга; қара! Тунда; эринмасдан ўрнидан туриб, Менинг амримни ўйлаб, ифлосликдан гусл қилапти. Гuvoҳ бўлингизки, бу қулимнинг гуноҳларини авф ва: мағфират қилдим,- дейди]

Бошқа; бир ҳадиси шарифда: [Жунуб бўлгач тезда; гусл олинг. Чунки кироман котибин малаклари ифлос кимсадан хазар қилишади],- дейилди.

Имоми Ғазолий “раҳматуллоҳи алайҳ” айтадиларки: (Бир кимса; руёда; менга; бундай деди: “Ҳаётлигимда; озгина; вақт қадар ифлос ҳолда; кезгандим. Ҳозир эса; ўша; гуноҳим учун эгнимга; оловдан бир кўйлак кийдиришди. Ҳамон олов ичидаман.”)

Бир ҳадиси шарифда: (Жонли расм, ит ва: жунуб инсон бўлган уйга; раҳмат малаклари кирмайди)- дейилди.

Намоз ўқийдиган ёки ўқимайдиган ҳарбир инсон, бир намоз вақтини жунуб [ифлос, булганган] ҳолда; ўтказса; жуда; шиддатли азобга; дучор бўлади. Бундай ҳолларда; сув билан ювиниб тозаланиш мумкин бўлмаса; таяммум олиш керак.

Жунуб бўлган [булганган] кимсага; қуйидаги нарса; - ларни ишлаш ман қилинган:

1. Намоз ўқиш.
2. Қуръони каримга; ва: оятларга; қўл тегизиш.
3. Каъбани тавоф қилиш.
4. Жомеъ ва: масжидларга; кириш.

## Ғуслнинг Фарзлари

Ҳанафий мазҳабида: ғуслнинг фарзи учтадир:

1. Оғиз ичида: сув тегмаган жой қолмайдиган қилиб оғиз ичини ювиш, чайқаш. Тишларнинг ораси ва ковакларига: сув кирмаса, ғусл бўлмайди.

2. Бурунни ювиш. Бурундаги қотган ифлосларнинг тагига: ва: оғиздаги хамирга: ўхшаган озиқ қолдиқлари ёпишган жойларга: сув тегмаса, ғусл бўлмайди. Ҳанбалий мазҳабида: бурун ва: оғизни ювиш, ғуслда: ҳам таҳоратда: ҳам фарздир. Шофиъий мазҳабида: эса, ғуслга: нийят қилиш фарздир.

3. Игнадек қурғоқ жой қолмайдиган қилиб бутун баданни ювиш. Киндик чуқури, мўйлов, қош ва: сақолни, уларнинг тагини, терини ювиш, фарздир. Тирноқларда: лаб, кўз қовоғи ёки вужуднинг бошқа: хоҳлаган жойида: тагига: сув ўтказмайдиган бирор модда: бўлса, ғусл қабул бўлмайди. Баданда: игнанинг учи қадар қурғоқ жой қолмайдиган қилиб ювинмагунча, ғусл тамом бўлмайди.

## Ғуслнинг Суннатлари

1. Аввал қўлларни ювиш.

2. Адаб (оврат) жойларини ювиш.

3. Бутун баданни кирлардан тозалаш.

4. Ғуслдан аввал таҳорат олиш ва: юзни юваётганда: ғусл учун нийят қилиш. Шофиъий мазҳабида, нийят қилиш фарздир.

5. Бутун баданни уч маротаба: уқалаб ювиш.

6. Бутун баданни ювгандан кейин икки оёқни ювиш.

## Ғусл Қандай Олинади?

Суннатга: риоят этган ҳолда: ғусл, қўйидагича: олинади:

1. Аввал тоза: бўлса: ҳам, икки қўл ва: оврат жойи ва: баданнинг ифлос бўлган жойлари ювилади.

2. Кейин тўлиқ бир таҳорат олинади. Юз ювилаётганда: ғуслга: нийят қилинади. Ишлатилган сув тўпланиб оёқ тагида: кўлмак ҳосил қилмаётган бўлса, оёқлар ҳам ювилади.

3. Сўнгра: бутун баданга: уч марта: сув тўкилиб ювилади. Аввал уч марта: бошга; кейин ўнг елкага; сўнгра эса: чап елкага: ҳам уч марта: сув тўкилиб, ҳар тўкишда: ўша тараф тамоман ҳўлланиши керак. Биринчи сув тўкишда; қўл ёки без билан яхшилаб ишқаланиб ювилади.

Ғуслда: бир аъзога: тўкилган сув, бошқа: аъзоларга: оқитилса; оқитилган узвлар ҳам тозаланган бўлади. Чунки ғуслда; бутун бадан бир аъзо бўлиб ҳисобланади. Ваҳоланки таҳорат олаётганда; бир аъзога: тўкилган сув билан бошқа: аъзони ювиб бўлмайди. Ювилса: ҳам, покланган ҳисобланмайди. Ғусл олинган, дарров орқасидан таҳорат олиш, макруҳдир. Лекин ғусл олаётганда: таҳорати синган бўлса; янгидан таҳорат олиши шарт бўлади.

Диққат!!!

Тиш Солдирганлар ва: Пломбаси Бўлганлар Учун

Ҳанафий мазҳабида: тишларнинг орасига; тиш чуқурларига: сув тегмаса; ғусл олинган бўлиб ҳисобланмайди. Шунинг учун заруратсиз тиш қоплатиш [солдириш] ва: пломба: қўйдириш, ғуслга: моне'лик қилади. Бу аҳволдаги инсонлар, жунубликдан покланолмайдилар. Олтин, кумуш ва: нажс бўлмаган бошқа: моддалардан ишланган сунъий тиш ва: пломба:ларнинг татига: сув кирмагани учун, Ҳанафий мазҳабининг бутун олимларига: кўра; ғусл жоиз бўлмайди.

Тоҳтавий ҳазратлари, “Мароқ ил-фалоҳ” асарининг хошиясида: (96-саҳифа:) ва: бунинг таржимаси бўлган “Неъмат-и ислом” китобида: бундай деб ёзганлар:

(Ҳанафий мазҳабида: бўлган бир муъминнинг, ўз мазҳабида: қилаолмаган бир ишни қилаолиши учун Шофиъий [ёки Моликий] мазҳабини тақлид қилишида: бир ба'ис йуқдир.)

“Баҳр-ур-роиқ” ва: “Наҳр-ул-фоиқ” китобларида: ҳам худди ана: шундай деб ёзилган. Лекин, бу ишни амалга: оширишда; ўша: [ёки Моликий] мазҳабининг шартларига: ҳам риоя қилиниши керак. Машаққат ва: қийинчилик бўлмаган ва: шартларига: риоят қилмаган ҳолда; бошқа: мазҳабни тақлид қилиш жоиз эмас. Ундай қиладиган одамларга: мулаффиқ дейилади. Мулаффиқ: қулайликларни йиғувчи деган маънони билдирадики, бундай қилиш жоиз эмас.

Битта: фарзни, ўз мазҳабининг шартларига: кўра: адо этиш мумкин бўлмаса; ўша: фарзнинг бажарилиши учун, бошқа: мазҳабни тақлид қилиш лозимдир. Фақат бу ишни қиларкан тақлид этаётган мазҳабнинг шартларига: ҳам риоя қилиш, шартдир. Тиш солдирганлар ва: пломбаси бўлганлар, Шофиъий ёки Моликий мазҳабини тақлид қилишлари лозим. Бунинг учун эса; гуслда: ва: таҳоратда; намозга: нийят қилишда: Имоми Шофиъийга: ёки Имоми Моликка: тобеъ бўлганлигини кўнгилдан ўтказмоқ, кифоя қилади. Яъни гусл учун: “Нийят қилдим Оллоҳ ризоси учун Шофиъий ёки Моликий мазҳабига: кўра: гусл олишга.”- жумласини қалбидан ўтказадиган кимсанинг, гусли саҳиҳ бўлади. Ифлосликдан қутилади, пок-покиза: бўлади. Шофиъий ва: Моликий мазҳабини тақлид этгани учун, таҳорати ҳам ўқийдиган намозлари ҳам саҳиҳ бўлади. Бу кимса; сунъий тиши ва: пломбаси бўлмаганларга: ҳам имомлик қила: олади. Шофиъий мазҳабини тақлид этадиган кимсанинг қуйидаги нарсаларга: эътибор қилиши керак:

Имомнинг орқасида: Фотиҳа: сурасини ўқиши; ўзининг ёки ўзганинг овраг аъзоларига: қўлнинг ич қисми, яъни кафти билан текканида: ва: никоҳ билан олиши ҳаром бўлган 18 та: аёлдан (маҳрамларидан) ўзга: аёлнинг терисига: очиқ териси билан текканида: янгидан таҳорат олиши; таҳоратда: албатта: нийят қилиши ва: озгина: нажосатдан ҳам тозаланган бўлиши керак.

Қуръони каримни қўлига: олмоқчи бўлганида: ҳам, Шофиъий мазҳабига: кўра: таҳоратли бўлиши даркор. Ҳанафий мазҳабидаги бир йўловчининг, зарурат туфайли Шофиъий мазҳабини тақлид этган ҳолда: Пешин билан Асрни ва: Шом билан Хуфтон намозларини тақдийм [эрталатиб] ва: та'хир [кечиктириб] қилиб бирликда: ўқий олиши учун, яна: Шофиъий мазҳабига: кўра: таҳорат олган бўлиши керак.

## Хотин-Қизларнинг Ҳайз ва Нифос Ҳоллари

Динимизда: ўнбир турли ғусл бўлиб, булардан бештаси фарздор. Фарз бўлган бешидан иккитаси, хотин-қизларнинг ҳайз ва нифос ҳолларидан тозаланиш мақсадида: олган ғусллари дор.

Ибни Обидин ҳазратларининг “Манҳал-ул-Воридин” асарида: айтилишича: “Ҳарбир мусулмон эркак ва: хотин кишига: илмиҳол [муҳтасар] ўрганиш фарз эканлигини фикҳ олимлари иттифоқ билан билдирганлар. Ҳарбир муслима: хонимга: ҳайз ва: нифос илмини ўрганиши фарздор. Ҳарбир мусулмон эр, уйланадиган чоғида; хотинларнинг ҳайз ва: нифос ҳолларини ўрганиши ва: уйлангач хоними(аёли)га: ҳам ўргатиши керак”.

Ҳайз - деб, саккиз ёшини битириб тўққиз ёшига: тўлган соғлом бир қиз боладан ёки ҳайз ҳолининг сўнгги дақиқасидан ўн беш кун ўтган хотиндан келадиган ва: энг кам уч кун давом этадиган қонга: айтилади. Оқ рангдан бошқа: ҳар рангли ва: аралаш қонга; ҳайз қони дейилади. Бир қиз бола: илк ҳайзини кўргандан бошлаб балоғат ёшига: етган бўлади. Ва: хотин ҳукмида: бўлиб, динимизнинг бутун амр ва: таъқиқларидан жавобгар бўлади.

Қон кўрилган пайтдан тўхтаган пайтгача: (кунгача) бўлган муддатга: “Одат вақти” ёки “Ҳайз вақти” - дейилади. Бу вақтнинг энг ками уч кун, энг кўпи эса: ўн кундор. Ҳар бир заифа; ўз ҳайзининг кун сонини ва: соатини билиши лозим. Саккиз ёшини тамомлаётган қиз болага: онасининг, онаси бўлмаса; бувиси, опалари, амма: ва: холаларининг ҳайз ва: нифос илмини ўргатишлари фарздор.

Нифос - янги туққан, кўзи ёриган аёлдан келадиган қонга: айтилади. Бу қоннинг энг оз вақти бўлмайди. Шунинг учун, қон тўхтаган заҳоти дарҳол чўмилиб, ғусл олиши керак бўлади. Нифоснинг энг кўп муддати, қирқ кун бўлиб бу қирқ кун тамом бўлганида: тўхтамаса: ҳам, ғусл олиб тозаланиб, намозларга: бошлаш керак бўлади. Чунки, қирқ кундан кейин келадиган қон - истиҳоза; яъни узр бўлади. Заифаларнинг, нифос кунларини ҳам ёдда: тутишлари шартдор.

Истиҳоза: - уч кундан (яъни етмиш икки соатдан) беш дақиқа: бўлса: ҳам кам бўладиган; Ҳайзи янги

бошлаганларда: эса; ўн кун давом этадиган; Ҳайз кўришлари бир неча: бор такрорланганларда: ҳайз қони, одатдагидан кўпроқ давом этадиган, ўн кунни ҳам ошадиган; Ҳомилалардан; Эллик беш (55) ёшдан ўтган аёллардан; Тўққиз (9) ёшдан кичик бўлган қиз болалардан келади қонга: - истиҳоза: қони [узр қони] дейилади. Бу қон, касаллик белгисидир. Узун муддат оқиши хавфли бўлиб, дўхтирга: кўринмоқ лозим.

Истиҳоза: кунларида: бўлган хотин, тез-тез бурни қонайдиган одамга: ўхшайди. Бу ҳолда: намоз ўқиши ва: рўза: тутиши мумкиндир.

Ҳайз ва: нифос ҳолида: бўлган хотин-қизлар, намоз ўқимайдилар ва: рўза: тутмайдилар. Тоза: бўлганларида: эса; тутмаган рўзаларининг қазосини тутишади. Лекин намозларининг қазоларини ўқишмайди. Бу кунларида; тиловат ва: шукр саждасини қилишолмайди. Қуръони каримга: қўл тегизишолмайди. Жомеъ ва: масжидга: киришолмайди. Каъбани тавоф этишолмайди. Жинсий алоқа: қилишолмайди. Шунинг учун ҳар бир муъмина: аёл ҳайзнинг бошлаганини эрларига: билдирмоғи лозим.

Пайғамбаримиз “саллоялоҳу алайҳи вас-саллам” ҳазратлари: (Ҳайзнинг бошлаганини ва: битганини эридан яширадиган хотин малъундир [яъни лаънатлидир])— деганлар. Ҳайз ва: Нифос битган заҳоти тезда: гусл олиш фарздир. Оллоҳу таолонинг амридир.

Никоҳнинг бузилишига; яъни ажрашишга: сабаб бўладиган жуда: кўп сўзлар бордир. Киши, иймоннинг кетишидан қўрққани каби никоҳнинг бузилишидан ҳам қўрқиши керак. [“Том Илмиҳол Саодат-и Абадийя” 585-бетга: қараңг]

## ТАЯММУМ

Таяммум - тупроқ билан тозаланиш деганидир. Таҳорат ёки гусл олиш учун сув топилмаса; ёки сув бўлса; ҳам ундан фоидаланишнинг имкони бўлмайдиган тақдирларда; тоза: тупроқ, қум, тупроқнинг шўри, шўрҳок каби тупроқ жинсидан бўлган тоза: моддалар билан таяммум қилинади.

Таяммум- қийин аҳволларда; таҳорат ва: гусл учун бир қулайликдир. Динимизда; тупроқ билан таяммум

қилиш, сув билан покланиш каби айни вазифани кўради. Динимиз, кўпгина: нопокликларнинг тупроқ билан ҳам тозаланиши мумкин эканлигини билдирмоқда:

## Таяммум Олишга: Мажбур Бўладиган

### Ҳолларимиз

1. Таҳорат ва: гусл олиш учун пок сув топилмаса, (Шаҳарда: ҳамма: вақт сув ахтариш фарздир.)

2. Сувдан фоидаланишга: тўсқинлик қилувчи бирор касаллик ёки сув ишлатилганида: совуқдан ўлиш ёхуд касалланиш хавфи мавжуд бўлса;

3. Сувнинг ёнида: душман, йиртқич ёки заҳарли ҳайвон бўлса;

4. Сувга: эҳтиёжи бўлган кимса: қамоқда: бўлса-ю сувдан фоидаланишнинг имкони бўлмаса;

5. Сув ишлатган тақдирда; бирор зўравон тарафидан ўлим билан таҳдид қилинган бўлса;

6. Сафарда: бўлиб, ёнида: ичимлик сувидан зиёда: суви бўлмаса;

7. Қудуқдан сув чиқаришнинг имкони бўлмаса; таяммум олинади. [сафарда]

### Таяммумнинг Фарзлари

Таяммумнинг 3 (учта) фарзи бор:

1. Нийят қилмоқ.

2. Икки кафтни тупроққа: уриб, юзнинг тамомини масҳ этмоқ.

3. Кафтни тупроққа: уриб, аввал ўнг, сўнгра: чап қўлни тирсаклари билан бирга: масҳ қилмоқ.

Таяммумнинг фарзига: иккита: деган олимлар ҳам бор. Бу олимлар, юқоридаги иккинчи ва: учинчи фарзларни бир фарз деб ҳисоблаганлар. Буларнинг ҳар иккала: шакли ҳам тўғридир.

### Таяммумнинг Суннатлари

1. Бисмиллоҳ деб бошламоқ.

2. Тупроққа: кафтнинг ичини қўймоқ.

3. Кафтни тупроқ устида: олдинга-кейинга: ҳаракат эттирмоқ.



4. Кафтга: тупроқ ёпишган бўлса; қўллар очиқ ҳолда; кафтлар пастга: қаратилиб, тупроқ зарралари тамоман тўкилгунгача; бош бармоқларни бирбирига: тўқнаштирмақ.
5. Қўлни тупроққа: қўяётганда; бармоқ ораларини очмоқ.
6. Аввал юзни, кейин ўнг қўлни, сўнгра: чап қўлни масҳ этмоқ.
7. Таяммумни худди таҳорат олаётгандек тез-тез олмақ.
8. Юзда: ва: қўлларда: масҳ этилмаган жой қўймаслик.
9. Таяммумдан аввал умид қилган жойлардан сув ахтармоқ.
10. Қўлни тупроққа: қўяётганда: кафтни қувват билан қўймоқ суннатдир.
11. Қўлларни юқорида: билдирилган шаклда: масҳ этмоқ.
12. Бармоқларнинг орасини масҳ этмоқ ва: ўша: аснода: узугини ўйнатмоқ.

#### Таяммумда: Қуйидагиларга: Диққат Қилиш Керак

1. Таҳоратсиз кимса; талабасига: кўрсатиш мақсадида: таяммум олса; бу таяммуми билан намоз ўқиёлмайди.
2. Таяммум билан намоз ўқийолиш учун фақатгина: (таяммум олишга):- деб ният қилиш кифоя қилмайди. (Таяммум олиб намоз ўқишга):- деб ният қилмоқ лозим.
3. Бир жойдаги тупроқдан бир неча: киши таяммум олиши мумкин. Чунки таяммум олинган тупроқ, қум ва: шағал каби жинслар мустаъмал яъни ишлатилган, кирланган бўлмайди. Аммо таяммумдан кейин юздан ва: қўллардан тўкилган зарралар мустаъмал бўлади.
4. Таяммум олишга: ярайдиган моддалар билан ярамайдиган моддалар аралаш бўлса; у ҳолда: қаралади, қайси модда: кўпроқ бўлса; ўшанинг исми қоришмага: берилади.
5. Битта: таяммум билан ҳар турли намоз ўқишга: бўлади.
6. Мусофир кимса: 2 км.дан кам масофада: сув борлигини белгиларидан фаҳмласа: ёки ақлли, болиғ ва: одил бир мусулмоннинг дараж бериши орқали сув борлигига: умид қилса; ҳар тарафга: 200 м.гача: бориб ёки биттасини

юборио сув ахтармоги фарз булади. Агар умид қилмаса,  
сув ахтармоги лозим бўлмайди.

7. Бир кимса; сув борлигини суриштирмасдан таяммум олиб намозга; бошласа-ю сўнгра; ёнидаги бирорта; одил, тўғрисўз бир шахсдан сувнинг борлигини эшитса; таҳорат олиб намозини иёда; этади яъни бошқатдан ўқийди.

8. Икки километрдан узоқда; сув бўлган тақдирда; ҳам таяммум олиб намоз ўқиш жоиздир. (Сафарий учун)

9. Ашёлари орасида; йўл учун олинган сувнинг борлигини унутган кимса; агар шаҳар ёки қишлоқда; бўлмаса; таяммум олиб намоз ўқиши мумкин.

10. Сувнинг тугаганини таҳмин қилган муъмин, таяммум билан намоз ўқиса-ю кейин сувнинг тугамаганлигини кўрса; таҳорат олиб, намозини иёда; қилади.

11. Мусофир кимсага; ёнидаги йўлдошларидан сув истамоги вожибдир. Сув беришмаса; таяммум билан намозини ўқийди. Агар йўлдоши сувни ўз нархига; сотадиган бўлса; оритқча; пули бўлган мусофир уни сотиб олиши керак. Эгаси сувни ўз қийматидан қиммат нархга; сотадиган бўлса; мусофирнинг таяммум этмоги жоиз бўлади. Сувни ўз нархига; оладиган пули ҳам бўлмаса; у ҳолда; яна; таяммум олади.

12. Чўлдан ўтадиган йўлларда; ёнида; ичимлик суви мавжуд бўлса; ҳам таяммум олишга; бўлади.

13. Агар сув кам бўлса; мусофирлар орасида; бир жунуб йўловчи, бир янги ўлган маййит ва; бир ҳайзли хотин бўладиган бўлса; энг аввал жунуб йўловчи гусл олиши керак. Сувнинг эгаси ҳаммадан аввал ювиниш ҳаққига; эга; Бу вазиятда; бошқа; бошқа; инсонларга; тегишли бўлган сувлар бир жойга; тўплатилса; аввал маййит ювилади.

14. Жунуб (булганган) бир кимса; таяммум олгандан кейин таҳорат бузувчи бирор ҳодиса; рўй берса; ўша; кимса; яна; жунуб бўлиб қолмайди. Балки фақат таҳорати бузилган бўлади. Ва; агар ёнида; гуслга; етмайдиган даражада; оз миқдор суви бўлса; фақатгина; таҳорат олади халос.

15. Жунуб кимсанинг баданининг ярмидан кўпи яра; чечак ёки бошқа; сув тегизиш зарарли бўладиган яра; билан қопланган бўлса; таяммум олади. Агар баданининг ярмидан кўпи соғлом бўлса; ва; яра; бўлган қисмларига; сув

тегизмасдан чўмилишнинг имкони бўлса; фақат ўша; соғ қисмини ювиб гусл олади. Агар ярага; сув тегизмасдан чўмилишнинг имкони бўлмаса; у ҳолда; таяммум олади.

### Таяммум Қандай Олинади?

1. Аввал жунубликдан ёки таҳоратсизликдан пок- ланиш учун нийят қилинади.

Таяммум билан намоз ўқийолиш учун ёлғиз таяммум олишга; деб нийят қилиш етмайди. Ибодат бўлган бирор ҳукми, масалан жаноза; намози, тиловат саждасини адо этиш учун ёки гусл ва; таҳорат учун таяммум олмоқчиман, деб нийят қилиш керак.

Таяммум нийятида; таҳорат ёки гусл учун- деб, ажратиб айтиш ҳожат эмас. Чунки, таҳорат учун нийят қилинганда; айнаи вақтда; жунуб бўлса; жунубликдан ҳам покланган бўлади. Гусл учун нийят қилиниб, олинган таяммум билан намоз ўқишга; бўлади. Бу таяммумдан кейин (Таҳорат олишга)- деб, иккинчи марта; таяммум олишга; ҳожат йўқ.

2. Енглар, тирсакдан юқорироққача; шимарилиб, икки қўл кафти пок тупроққа; тошга; тупроқ ёки оҳак билан шувалган деворга; суркалади ва; энг камида; учта; бармоқ тегадиган қилиб, икки кафт билан юзга; бир марта; масҳ тортилади. Кафт, юзнинг зарра; қадар жойига; тегмасдан ўтса; таяммум олинган бўлиб ҳисобланмайди.

Юзни тамоман масҳ эта; олиш учун, ҳовуч очиқ ҳолда; тўртта; бармоқ бирбирига; ёпиштирилган ва; икки қўлнинг энг узун бармоқлари бирбирига; тегизилган шаклда; иккала; кафт билан сочнинг тугаган жойидан жағларга; қараб секин силаб тушилади. Бунда; бармоқлар кўндаланг вазиятда; пешонави, қовоқларни, буруннинг икки ёнини ва; лабнинг уст қисми билан лабнинг ўзини ва; юзни яхшилаб силаб ўтиши керак. Бу аснода; кафтнинг ичи ҳам чакка; (яноқ)ларни силаб ўтади ва; масҳ том (тўлиқ) тортилган бўлади.

3. Кейин яна; икки кафт тупроққа; сурилиб, бирбирига; тўқнаштирилиб тупроқлари қоқилган, аввал чап қўлнинг тўртта; бармоғининг ичи билан ўнг қўлнинг ост тарафи бармоқ учидан тирсаккача; силанади. (Бу пайтда; ўнг қўлнинг кафти кўкка; қараб туриши керак). Ундан кейин, ўнг қўлнинг ич тарафи чап қўлнинг ички тарафи билан

тирсакдан бармоқ учларига; қараб силанади. Охирида; чап бошбармоқнинг ичи билан ўнг бошбармоқнинг ташқариси силанади. Бу вақтда; узук бармоқдан чиқартилган бўлиши керак. Кейин яна; худди ўша; тартиб ва; ўша; шаклда; ўнг қўл билан чап қўл масҳ қилинади. Кафтлар тупроққа; суркалиши шарт. Сурилгандан кейин кафтларга; албатта; тупроқ ёпишган бўлиши, шарт эмас.

Ҳам таҳорат учун, ҳам гусл учун таяммум бир хилда; олинади.

## Таяммумни Бузадиган Сабаблар

Таяммумни ижоб' эттирадиган, яъни зарур қилиб қўядиган узр ҳоли йўқолганида; сув топилганида; таҳоратни ва; гуслни бузгувчи ҳодисалар содир бўлганида; таяммум ҳам бузилади.

## Таҳорат, Гусл ва; Таяммумнинг Фоидалари

Ибодат мақсадида; ишланадиган ҳар иккала; тозалик ҳам бадан соғлигимиз нуқтаи назаридан жуда; кўп фоидаларни ихтиво қилмоқда; Бунинг ёнида; руҳ соғлигимизга; ҳам катта; ижобий таъсир кўрсатмоқда; Илмий тажрибалар натижасида; аниқланган беҳисоб фоидаларидан баъзиларини қуйида; билдиришни афзал кўрдик:

1. Кундалик ҳаётимизда; қўлимиз тегмаган жой қолмагани каби қўлимизга; ёпишмаган микроб ҳам қолмайди. Таҳорат олаётганда; қўл, юз ва; оёқларни ювиш, ҳар турли тери-таносул касалликлари ва; йиринглашнинг олдини олиш учун энг чиройли тадбир ва; муҳофаза; бўлмоқда; Чунки, микроблар ва; паразит бактериялар инсон баданига; асосан тери орқали дохил бўлишади.

2. Нафас олиш системамизнинг посбони бўлган бурунни ювиш билан, у ердаги чанг ва; микроб йиғиндиларини ҳам вужудимизга; киритмасдан, бартараф қилган бўламиз.

3. Юзнинг совуқ сув билан ювилиши эса; юз терисини мустаҳкам ва; соғломлаштириб, бошдаги оғриқ ва; хорғинликни ҳам камайтмоқда; Айни пайтда; асаб ва; қон томирларини ҳам ҳаракатга; келтириб, баданни ҳамма; вақт тетик тутмоқда; Давомли таҳорат олиб юрадиган

қарияларнинг юзларидаги чирой ва гўзалликнинг кетмаслик боиси ҳам, шундадир.

4. Жинсий алоқа; ва; бошқа; жунублик сабабларида; инсон вужуди катта; энергия йўқотмоқда; Сарфланган энергия натижасида; юрак уриш ва; қон айланиш тезлиги ортмоқда; нафас олиш ҳам кучаймоқда; Йўқотилган қувват билан бирга; хорғинлик, ҳаракатсизлик ва; ҳолдан тойиш каби дармонсизлик ҳис қилинмоқда; Бунинг оқибатида; кўпинча; зеҳний фаолиятларнинг секинлашгани қайд қилинмоқда; Бу вазиятда; гусл олиш билан, вужуд ўзининг дастлабки ҳолига; қовушиб, тикланиш жараёнига; кирмоқда; Баданни маълум оралиқларда; ювиб туриш, вужуднинг таянч ва; ўзини ҳимоя қилиш хусусиятларини орттирмоқда;

5. Инсон организми нормал ҳолатда; бир электростатик майдон билан ўралган бўлиб, ўша; билан салбий оқимларга; қарши ҳимояланиб туради. Вужуд соғлиги, бу майдоннинг мувозанати билан бевосита; боғлиқдир. Ўша; мувозанат, психологик ҳолларда; иқлим ўзгаришлари, кийим-ашёлар, кундалик ҳаёт шартлари, иш жойларидаги шароит ва; жунублик натижасида; бузилади. Ўша; электростатик юк, инсоннинг асаби бузилганда; тўрт барабар кучаяди. Жунубликдан кейин эса; нормал ҳолатдагидан ўн икки марта; ошиб, руҳга; салбий таъсир кўрсата; бошлайди. Замонамизда; инфра-қизил нурлар ёрдамида; текшириш натижасида; инсоннинг жинсий алоқадан кейинги ҳолати суратга; туширилган ва; натижа; қуйидагича:

Бу ҳолатда; олинган суратларда; вужуднинг бутун юзасида; ортиқча; статик электрик табақалари вужудга; келгани кўрилган. Ўша; табақа; организмнинг тери орқали кислород алмашилишига; тўсқинлик қилгани каби тери рангининг бузилиши ва; терининг тезда; буришиб, қариб қолишига; ҳам сабаб бўлиши аниқланган. Зарядланган бундай зарарли электрик табақасидан қутулиш учун вужудда; игна; учидек қуруқ жой қўймасдан ювиниш керак бўлади. Ана; ўшанда; сув зарралари вужуддаги электр майдонини олиб уни тупроқлайди ва; танани янгидан нормал ҳолатга; қайтаради. Бу нуқтаи назардан, гусл - тиббий жиҳатдан албатта; бажарилиши керак бўлган бир вазифадир.

6. Таҳорат ва гуслнинг организмдаги қон айланиш ва модда алмашилиш системалари устида ҳам каттагина мусбат таъсири аниқланган. Бу тур ибодатлар, яъни гусл ва таҳорат амаллари, қон томирларидаги торайиш ва қаттиқлашишнинг олдини олмоқда. Таҳорат амалида, баданимизнинг ҳаётӣ муҳим нуқталарига; исобат қилиб, ўша нуқталарни ҳаракатга; келтирувчи ва огоҳлантирувчи ҳаракатлар бор. Масалан: Лимфатик системанинг энг муҳим марказларидан бўлган бурун ичи (орқаси) ва ангина; яъни муртак безлари, таҳорат ёки гусл олинаётганда; сув тегиши натижасида; ҳаракатга; келади ва фаолияти активлашади. Бундан ташқари бўйин ва чаккаларнинг ювилиши ҳам лимфа системасига; ижобий таъсир кўрсатади. Таҳорат ва гусл олиш орқали фаолияти тезлашадиган ва осонлашадиган лимфа; натижасида; лейкоцит деган ҳужумчи қон ҳужайралари вужудни зарарли унсурлардан муҳофаза; қилишади ва баданнинг чидамлилигини орттиришади.

7. Сув топилмаган пайтларда; тупроқ билан олинадиган таяммум ҳам вужуддаги ортиқча; зарарли кучланиш ва зарядларни йўқ этмоқда; уни тупроқламоқда;

## 2. НАЖОСАТДАН ТАҲОРАТ

Баданда; либосда; ва; намоз ўқиладиган жойда; нажосат ва; ифлослик қўймасдан тозалашга; - нажосатдан таҳорат, дейилади. Рўмол, салла; бошкийим, маҳси ва; оёқкийим ёки пайпоқ ҳам либосдан саналади. Салладан осилиб турадиган ва; икки курак ўртасига; ташлаб қўйилладиган матоҳ ҳам намозхон билан бирга; ҳаракат қилиб тургани учун, либосдан ҳисобланади ва; ўша; жой ҳам тоза; бўлмаса; намоз қабул бўлмайди. Жойнамознинг оёқ бо- сиб туриладиган жойи билан бош қўйилладиган жойи пок бўлса; бас, намоз қабул бўлади. Бошқа; жойларида; нажосат бўлса; ҳам унинг намозга; зарари йўқ. Чунки жойнамоз, сал- ланинг осилиб турган учи каби инсоннинг баданига; ёпишиқ ҳолда; эмас. Лекин иложи борича; тамоман покиза; бир сажжода; (жойнамоз) устида; намоз ўқишга; ҳаракат қилиш керак. Оғзи ёпиқ шишада; ёки целофан халтада; сийдигини ташиб юрадиган касалларнинг намозлари жоиз бўлмайди. Чунки шиша; ёки целофан халта; сийдик ҳосил бўладиган

жой эмас, балки сийдик, дастлаб организм ичида: ҳосил бўлиб, сўнгра: ўша: халта: ёки шишага: келади. [Демак бундан шуни ҳам тушунса: бўладики: чўнтакда: спирт ва таркибида: спирт бўлган ҳархил суюқликларнинг шишаси ёки ёпиқ бир қутида: қонга: булганган дастрўмол ёхуд нажосат артилган без бўлса; у ҳолда: намоз жоиз бўлмайди.] Демак, икки оёқ босадиган жой, шунингдек сажда: қилинадиган маҳал тоза: бўлса; кифоя. Агар намоз ўқиладиган жойда: нажосат бўлса; устига: без, ойна; клёнка: ва: шунга: ўхшаш нарсаларни тўшаб қўйиб устида: намоз ўқиш мақбулдир. Саждага: энгашганда: этак ёки балоқ қуриган нажосатга: тегса; намозга: зарари бўлмайди.

Бадаанда; либосда: ва: сажжодадаги бутун майда-чуйда: нажосатлар бир жойга: тўпланса-ю уларнинг йиғиндисининг оғирлиги, ҳовуч ичига: сиғадиган ўртача: катталикдаги юмалоқ темир танга: (дирҳам) миқдоридан кам бўлса; ўша: ҳолатда: ўқиладиган намоз қабул бўлади. Агар аҳвол, бунинг акси бўлса; қабул бўлмайди. Агар ўша: оғир нажосатнинг оғирлиги дирҳам миқдorigа: тенг бўлса; таҳриман макруҳ бўлиб, ювиб поклаш вожиб бўлади. Агар дирҳам миқдоридан кўп ва: катта: бўлса; у ҳолда: ювиш фарз бўлади. Дирҳам миқдоридан кам нажосат теккан бўлса; тозалаш суннат бўлади. Шароб ва: спиртли маҳсулотнинг бир томчиси теккан бўлса; ҳам уни ювиб кетказиш фарздир. Имомайнга: кўра: ва: нариги уч мазҳабда; оғир нажосат саналадиган моддаларнинг заррасини ҳам ювиш фарздир. “Нажосат миқдори” деганда; нажосатнинг кийимга: баданга: ва: жойнамозга: юққан вақти эмас, балки намозга: туриладиган пайтдаги нажосат юққан майдоннинг катта-кичиклиги инобатга: олинади.

Дирҳам миқдори- қуриган нажосатларда: бир мисқол, яъни 4 грам ва: 80 сантиграм оғирликдир. Суюқ нажосатларда: эса; очиқ ҳолатда: турган кафт ўртасидаги чуқурда: оқмасдан тураоладиган сув кўлмагининг юза: кенглиги қадар кенгликдир. Оғирлиги бир мисқолдан кам бўлган қуруқ нажосат, кийимда: кафт чуқуридан кенгроқ юзага: ёйилган бўлса; ҳам намозга: монеълик (тўсқинлик) қилмайди. Чунки, қуруқ нажосат учун чекланган ўлчов бирлиги - бир мисқол оғирликдир. Кафт чуқурининг кенглиги билан ўлчаш бирлиги эса; суюқ нажосатларга: хосдир.

## Нажосатлар икки турли бўлишади

1. Оғир нажосат: Инсон баданидан чиқиб, таҳорат ёки гусл олишга: сабаб бўладиган ҳар нарса; гўшти ейилмайдиган ҳайвонлар ва: болаларининг (кўршاپалакдан бошқа) шилинган, ишлов берилмаган терилари, гўшти, тезаги бавл (сийдик)и; Инсон ва: бутун ҳайвонларнинг қонлари ва: шароб (спирт); Ўлакса; чўчқа-тўнғиз гўшти; Уй ва: юк ҳайвонларининг тезаги, қўй ва: эчкининг нажосатлари - ғализдир, оғир нажосатдир.

2. Енгил нажосат: Гўшти ейиладиган ҳайвонларнинг бавли (сийдиги) ва: гўшти ейилмайдиган паррандаларнинг тезаги енгил нажосат ҳисобланади. Кабутар ва: чумчуқ каби гўшти ейиладиган қушларнинг тезаги тоза: ҳисобланади. Енгил нажосатлар, бирор аъзомизга: ёки либосимизнинг бир қисмига: юқса; кирланган жой ўша: аъзо ёки ўша: қисмнинг тўртда: биридан кам бўлса; намозга: зарар бермайди.

Узумни ва: бошқа: маҳсулотларни бижғитиш йўли билан ҳосил қилинадиган рақи, спирт каби алкоголь ичимликлар оғир нажосат бўлиб, уларни истеъмол қилиш шароб ичиш каби ҳаромдир. Намоз ўқишдан аввал либос ва бадандаги одеколон, лосьон, дезодорант, гель, қон ва: бошқа спирт аралашган малзамалар ювиб тозаланиши шарт. Бу хил моддаларнинг баданда: ёки либосда: қуришлари, учиб кетишлари, кийимнинг ва: баданнинг тоза: эканлигига далилат бермайди. Албатта: сув билан ювилиши шарт. Намоздан аввал юқорида: санаб ўтилган оғир нажосатлар ва ўхшашлари, оғзи берк идишда: бўлса: ҳам, уларни чўнтакдан олиб бир четга: қўйиш керак бўлади.

Нажосатни ҳар турли пок сув билан, таҳорат ва гуслда: ишлатилган сув билан, сирка: ва: гул суви каби оқувчи суюқликлар билан тозаласа: бўлади. Таҳорат ва гуслда: ишлатилган сувга: (мустаъмал) сув дейилади. Бу сув тоза: бўлиб, ёлғиз нажосатни тозалашда: ишлатилиши мумкин. Лекин ҳадасдан покланишда; яъни таҳорат ва гуслда: ишлатила: олмайди.

ИСТИНЖО: Олддан ва: орқадан нажосат чиқгач, ўша аъзоларнинг покланишига: истинжо- дейилади. Истинжо (ич таҳорат) - суннати муаккададир. Яъни, эркак ёхуд аёлнинг ҳожатхонада: таҳорат бузгандан кейин тош, кесак ёки сув билан икки маҳражни тозалаб, бавл ва: нажосатни кетказишлари суннатдир. Фақат, ёнида: одамлар бўлиб,



ёлғиз қолишнинг имкони бўлмай, уларнинг ёнида: овратини очиб истинжо қилолмаса; нажосат кўп бўлса; ҳам сув билан ич таҳорат қилишни тарк этади. Овратини очмайди. Намозини истинжосиз ўқийди. Агар ёнида: атиги бир кимса; бўлса; ҳам, унинг кўзолдида: овратини очиб истинжо қилса; фосиқ (гуноҳкор) бўлади. Ҳаром ишлаган бўлади. Танҳо бир жой топса; ўша: жойда: истинжо қилиб, таҳоратланиб намозини иёда: (бошқатдан) этади. Чунки, бирор амрни бажо келтириш учун албатта: бир ҳаром ишланиши керак бўлган тақдирда; аввалги амр тарк этилади, бажо келтирилмайди.

Суяк, таом, тезак, гишт, ойна: парчалари, кўмир, ҳайвон еми, бегонанинг моли билан, муҳтарам яъни пулга: чақиладиган қийматли ашёлар, масала: ипак билан, масжиддан отилган нарсалар билан, замзам суви билан, барг билан, қоғоз билан истинжо - таҳриман макруҳдир. Ёзув ёзилмаган оппоқ қоғозга: ҳам ҳурмат кўрсатиш керак. Муҳтарам бўлмаган исмлар, динга: ярамайдиган ёзувлари бўлган газета: ва: қоғозлар билан истинжо жоиздир. Аммо, Ислом (Араб) ҳарфлари билан ёзилган қоғоз билан, нима: ёзилганидан қатъий назар, истинжо - жоиз эмас. Олд ва: орқани Қиблага: қаратиб, тикка: туриб, узрсиз яланғоч ҳолда: таҳорат синдириш - макруҳдир. Оёқ тагида: бавл кўлмак ҳолда: йиғиладиган бўлса; ўша: жойда: гусл олиш - жоиз бўлмайди. Агар, бавл тўпланмасдан оқиб кетадиган бўлса; гусл жоиз бўлади. Истинжода: ишлатилган сув нажс бўлиб, уни кийимга: сачратмаслик керак. Шунинг учун истинжо, танҳо: ва: овраг маҳалли очилиб қилинади. Ариқ ёки чашма: ёнига: бориб, қўлни иштонга: тиқиб, бавл аъзосини ҳовучидаги сувга: ювиш билан истинжо бўлмайди. Бир томчи бавл томган заҳоти, ҳовучдаги сув нажс бўлади ва: ўша: сув томган кийим ҳам ифлос бўлади. Кийимга: томган томчиларнинг йиғиндиси агар кафт чуқури юзасидан кенгроқ юзага: ёйилган бўлса; бу либос билан ўқилган намоз қабул бўлмайди.

**ИСТИБРО:** Эркакларга; бавлдан кейин бироз юриш, йўталиш ёки чап тарафини босиб бироз ётиш орқали истибро, яъни бавл йўлидаги томчиларни чиқаришлари вожибдир. Бавл томчилари қолмаганига: ишонч ҳосил қилмасдан аввал таҳорат олмаслик керак. Агар, таҳоратдан кейин бир томчи сизиб чиқса: ҳам таҳорат бузилади, яна: ич

кийим ҳам ифлосланади. Агар, ичкийимга: кафт чуқури юзасидан оз миқдорда: бавл сизадиган бўлса; таҳорат олиниб бу кийим билан ўқилган намоз макруҳ бўлади. Кўп сизадиган бўлса; намоз қабул бўлмайди. Истиброда: қийналадиганлар, оврагига: (бавл йўлига) арпадай келадиган пахтани юмалоқлаб суқишлари керак. Ўшанда; сизаётган бавлни пахта: шимиб олади. Лекин, пахтаинг бир учи ташқарига: чиқиб қолмаслиги шарт. Агар, ташқарига: оз бир учи чиқиб қолгудек бўлса; бавлни шимганида; ташқаридати учи ҳам ҳўлланади ва: бавл бадандан ташқарига: чиққани учун таҳоратни бузади.

### 3. САТР-и ОВРАТ

(Оврат Маҳалли ва: Муъминаларнинг Ҳижоблари Ҳақида)

Бир кимсанинг бошқа: бирига: кўрсатиши ва: бошқаларнинг ҳам қараши ҳаром бўлган жойга: - овраг маҳалли дейилади.

Эркакларда: овраг, киндикдан тизза: кўзининг тагига: чадир. Тизза: оврагдан ҳисобланади. Ҳанафий мазҳабида; ўша: жойлари очиқ ҳолда: ўқилган намоз қабул бўлмайди.

Намозда: вужуднинг бошқа: қисмларини ҳам беркитиш, масалан: қўлларни, бошни ёпиш ва: пайпоқ кийиб намоз ўқиш Ҳанафийда: эркакларга: суннатдир. Бу аъзоларни ҳеч қанақа: заруратсиз очиб, намоз ўқиш макруҳдир.

Хоним (хотин-қиз)ларнинг юзи ва: кафтларидан бошқа: бутун аъзолари, қўлларининг усти, соч, оёқлар тўрт мазҳабда: ҳам овраг ҳисобланади. Хоним ва: заифаларга: юз ва: кафтдан бошқа: бутун узвларини ёпишлари фарздир. Овраг аъзоларидан бирининг тўртда: бир қисми, бир рукн бўйича: (миқдорида) очиқ қолса; намоз бузилади. Агар ундан кам муддат очиқ қолса; макруҳ бўлади ва: намоз бузилмайди. Либос ёки рўмол юпқа: бўлиб ичидаги аъзонинг шакли кўринадиган, ёхуд либос шаффоф бўлиб тананинг ранги билинадиган бўлса; динимизда: бундай либоснинг ҳукми - кийилмаган, яъни очиқ бўлиб ҳисобланади.

Аёлларга: ёлғиз пайтларида: намоз ташқарисида; киндик билан тизза: оралиғини ёпишлари фарздир. Орқани

ва: қоринни ёпиш эса; вожиб; бошқа; узвларнинг ёпилиши ҳам одобдандир.

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” айтдиларки: (Бегона: хотин (қиз)га: шаҳват билан қараган кимсанинг кўзларига: олов тўлдирилиб, дўзахга: ташланади. Бегона: хотин (қиз) билан қўл олишган кимсанинг қўллари энсасидан боғланиб, дўзахга: ташланади. Бегона: хотин (қиз) билан заруратсиз шаҳват билан гаплашганлар, ҳар бир сўзлари учун минг йил дўзахда: азоб чекишади.)

Бошқа: бир ҳадиси шарифда: (Қўшнининг хонимига: (аёлига:) ва: дўст-биродарларнинг хонимларига: шаҳват билан қараш, бегона: хотинларга: қарашдан ўн марта: баттар гуноҳдир. Турмушга: чиққан жувонларга: қараш, қизларга: қарашдан минг марта: баттарроқ гуноҳдир. Зино гуноҳининг даражалари ҳам юқоридагидай бўлади.) - дейилди.

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” буюдиларки: (Ё Али! Тиззангдан юқорисини очма: ва: ҳоҳ тирик, ҳоҳ ўлик бўлсин кимсанинг тиззасидан юқорисига: қарамагин!)

(Оврат жойларингизни зинҳор очмангиз! Чунки ёнингизда: сиздан ҳеч қачон ажрамайдиган кимсалар бор. Улардан ҳаё қилинг ва: ҳурмат кўрсатинг.) [Улар ҳафаза, яъни елкадаги малаклардир.]

(Овратингни ёпгин. Жувфти ҳалолинг ва: канизагингдан (қул, хизматкор қиз) бошқа: ҳеч кимга: кўрсатма. Ёлғиз қолганингда: эса, Оллоҳу таолодан ҳаё қилгин.)

(Ўзларини хотинларга: ўхшатадиган эркакларга: ва: эркакларга: ўхшатадиган хотинларга: Оллоҳу таолонинг лаънати бўлсин.)

(Бир қизнинг гўзаллигини кўрган кимса, дарҳол кўзларини ундан олиб қочса, Оллоҳу таоло унга: бир ибодатнинг лаззатини эҳсон этадики ўша: кимса, бу лаззатни дарров ҳис қилади.)

(Оврат жойини очадиганларга: ва: бошқа: бирининг оврат маҳаллига: қарайдиганларга: Оллоҳу таолонинг лаънати бўлсин.)

(Ўзларини бирор қавмга: ўхшатадиганлар, ўшалардан бўлишади.)

Демакки, ахлоқини, юриш-туришини, ишларини ва: ибодатларини бошқаларга: ўхшатадиган кимса: ўшалардан бўлар экан. Модага, кофирларнинг одатларига: эргаша-

диганлар, ҳаром ишларга: “санъат асари”, ҳаром ишлайдиганларга: эса: “санъаткор”, дейдиганлар бу ҳадиси шарифлардан ибрат олишлари, қўрқишлари ва: бу гафлатдан уйғонишлари лозим.

Эркак эркакнинг, хотин хотиннинг овраг жойларига: қарамаслиги керак. Бундан кўришиб турибдики, эркакнинг хотинга: ва: хотиннинг ҳам эркакнинг овраг жойига: қараши ҳаром бўлганидек, эркакка: эр кишининг, хотинга: ҳам аёл кишининг овраг жойига: қараши ҳаромдир.

Эркакнинг эркак учун ва: аёлнинг аёл учун қараши ҳаром бўлган овраг маҳалли - тизза: билан киндик орасидир. Эркакнинг, бегона: аёл учун ҳам овраг маҳалли - тизза: билан киндик ораси бўлиб саналади. Аёл кишининг, бегона: эркак учун овраг жойи эса; кафтлари ва: юзидан бошқа: бутун баданидир. Бегона: аёл (қиз)нинг овраг жойига: шаҳватсиз қараш ҳам ҳаромдир.

Кўрпа: тагида: яланғоч ётган касал, бошини кўрпага: буркаб ётган ҳолда: намоз ўқиса; намозни яланғоч ўқиган бўладики, бу жоиз эмас. Бошини кўрпадан чиқариб ўқиса; кўрпа: билан баданини ёпиб ўқиган бўлиб, жоиз бўлади.

Бир эр киши (йигит), уйланиши абадиян ҳаром бўлган ўн саккизта: аёл ва: қизнинг бошига; юзига; бўйнига; қўлларига; тиззадан паст болдирига; агар шаҳватсиз қарай олишига: кўзи етса; қараши мумкин. Бу қариндош аёлларнинг кўкракларига; қўлтиқларига; сонларига; тиззаларига: ва: орқаларига: қарашга: бўлмайди. Қараши мумкин бўлган аъзоларига: агар шаҳватсиз қарай олмаса; қарамаслиги керак.

Бир аёл киши (қиз) учун, ўзининг тоға; амаки, амма: ва: холасининг ўғиллари ҳам бегона: эркак ҳисобланади. Почча: ва: қайинлари ҳам бегона: эркак ҳукмидадирлар Улар билан гаплашиши, ҳазиллашиши ва: ёлғиз қолиши ҳаромдир. Ўғил бола: учун ҳам ўз тоға; амаки, амма: ва: холасининг қизлари билан, болдизи ва: янғаси билан гаплашиши ҳаромдир.

Бир эркак ҳаёти бўйича; қуйидаги ўн саккизта: [Маҳрам] хотин-қизга: уйланаолмайди. Бу ўн саккиз аёл, унинг маҳрам қариндошидир. Улар билан гаплашиши, ёлғиз қолиши мумкин. Бир аёл киши учун ҳам ўн саккизта: эркак абадиян ҳаром бўлиб, буларга: маҳрам дейиладики шахснинг аҳбоб ва: ақраболаридир:

## НАСАБ ОРҚАЛИ ҚАРИНДОШ БЎЛГАНЛАР:

### ЭРКАКЛАР

1. Ота;
2. Боболар (Ота; ва; онанинг оталари)
3. Ўғли ва; ўғлининг ўғли. (невара)
4. Ака; укалари.
5. Ака; ёки уканинг ўғли.
6. Опа; ёки сингилнинг ўғли.
7. Амаки ва; тоға;

### АЁЛЛАР

1. Она;
2. Бувилар (Ота; ва; онанинг оналари).
3. Қизи ва; қизининг қизи. (невара)
4. Опа; сингиллари.
5. Опа; ёки сингилнинг қизи.
6. Ака; ёки уканинг қизи.
7. Амма; ва; хола;

## СУТ ОРҚАЛИ ҚАРИНДОШЛИК:

### ЭРКАКЛАР

8. Эмчакдошининг отаси. (Сутота)
9. Сутота; ва; сутонасининг оталари. (Боболар)
10. Сут ўғли. (ўзи эмизган ўғли)
11. Эмчакдош ака; ва; ука;
12. Эмчакдош ака; ёки укасининг ўғли.
13. Эмчакдош опа; ёки сингилсининг ўғли.
14. Эмчакдош тоға; ва; амакиси. (Суттоға; ва; сутамаки)

### АЁЛЛАР

8. Эмчакдошининг онаси. (Сутона)
9. Сутона; ва; сутотасининг оналари. (Бувилар)
10. Сут қизи. (хоними эмизган қизи)
11. Эмчакдош опа; ва; сингил
12. Эмчакдош опа; ёки сингилсининг қизи.
13. Эмчакдош ака; ёки укасининг қизи.
14. Эмчакдош амма; ва; хола; си. (Сутамма; ва; сутхола)

## НИКОҲ ОРҚАЛИ ҚАРИНДОШЛИК:

### ЭРКАКЛАР

15. Қайнота;
16. Ўғай ўғли.
17. Ўғай ота;
18. Куёви.

### АЁЛЛАР

15. Қайнона;
16. Ўғай қизи.
17. Ўғай она;
18. Келини.

Оврат маҳаллари очик ҳолда: ташқарига: чиқадиган ва: бошқаларнинг оврат жойларига: қарайдиган эркак (йигит) ва: аёллар (қизлар), Жаҳаннамнинг шиддатли оловларида: азобга: дучор қилинадилар.

#### 4. ИСТИҚБОЛ-и ҚИБЛА

/Қиблага: ўгирилиш/

Истиқболи қибла- намозни қиблага: қараб ўқиш деганидир. Макка-и Мукаррама: шаҳрида: жойлашган Каъба: биносига: (Қибла) дейилади. Қибла; авваллари Қудус шаҳри эди. Хижратдан ўн етти ой ўтгач, Шаъбон ойининг ўртасида: сешанба: куни Қудусдан Каъбага: ўгирилиш буйрилди.

Қибла: - Каъбанинг биноси эмас, балки унинг арсо-сидир. Яъни, Каъба: биносининг энича: келадиган устунни ер қарига: ва: осмону фалакка: давом эттирганимизда; ҳосил бўладиган улкан ўққа: айтилади. Бошқача: қилиб айтганда; ердан Аршгача: бўлган ўша: бўшлик Қибладур. Шунинг учун денгизларда; жарларда; қудуқ-ғорларда; баланд тоғларда: ва: тайёраларда: намоз, ўша: тарафга: қараб ўқилади. Кўз қири нервининг қиялаб кетадиган истиқомати орсидеги бурчак, Қиблага: тўғри келадиган бўлса; намоз қабул бўлади. Фақат:

1. Касаллик сабаби,
2. Молнинг ўгирланиш хавфи,
3. Йиртқич ҳайвон хавфи,
4. Душманни сезмай қолиш хавфи,

5. Уловидан тушгандан кейин, ёрдамсиз такрор мина: олмайдиган бўлса; намозини кучи етган, ўгирила: оладиган тарафига: қараб ўқийди. Кемада; поездда: ва: учоқ (тайёра)да: бу хавфлар ва: узрли ҳоллар бўлмагани учун Қиблага: ўгирилиш фарздир. Енгил автомобилда: намоз бўлмаслиги ҳақида: илгариде: баён қиламиз.

#### 5. НАМОЗ ВАҚТЛАРИ

Расул-и Акрам “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” бир ҳадиси шарифларида: айтдиларки: (Жаброил “алайҳис-салом” Каъбанинг эшиги ёнида: менга: икки кун имом бўлди. Иккаламиз, шарқ тараф оқара: бошлаган пайтда: БОМДОД

намозини, Қуёш тик вазиятдан бироз оғанида: ПЕШИН намозини, ҳар жисмнинг сояси ўз бўйига тенглашган пайтда: АСР намозини, Қуёш тўлиқ ботган заҳоти ШОМ намозини ва: ғарбда: уфқ қорайгандан бошлаб ХУФТОН намозини ўқидик. Иккинчи куни эса, Бомдод намозини кун (ҳамма: нарса: бемалол кўринадиган бўлиб) ёришганида: ўқидик. Пешин намозини, ҳар жисмнинг сояси ўз бўйининг икки бараварига: тенглашганида; Аср намозини ҳам дарров унинг орқасидан; Шом намозини, рўза: (ифтор вақти) очадиган пайтда: ва: Хуфтон намозини эса; кечанинг учда: бири ўтгач ўқидик. Ундан кейин, “Ё Муҳаммад “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам”, Сенинг ва: ўтган Пайгамбарларнинг намоз вақтлари мана: шу бўлади. Умматинг беш вақт намоздан ҳар бирини, мана: шу икки вақт орасида: адо этсин”- деди). Ҳар куни ўқилиши амр қилинган намоз сонининг бешта: эканлиги ушбу ҳадиси шарифдан ҳам англашилмоқда:

Бомдод намозининг вақти: Субҳ-и содиқ яъни шарқ тараф уфқининг ранги ўзгаргандан (оқара: бошлагандан) эътиборан, қуёшнинг бир чеккаси чиққунгачадир.

Пешин намозининг вақти: Соялар, қисқариб яна: узая бошлаганидан эътиборан, жисмнинг бўйи баравар ёки жисмнинг бўйига: икки баравар келадиган паллагача: давом этади. Булардан биринчиси, икки имомга; яъни имоми Абу Юсуф ва: имоми Муҳаммадга: кўра; иккинчиси эса; имоми Аъзам Абу Ҳанифага: “раҳматуллоҳи алайҳим” кўрадир.

Аср намозининг вақти: Пешин вақти битганда: бошланади. Бу ҳам:

1. Имоми Абу Юсуф ва: имоми Муҳаммадга: кўра; жисмнинг сояси ўз бўйи баравар бўлганида: бошланади ва: то қуёш кўздан ғойиб бўлгунгача: давом этади.

2. Имоми Аъзамга: кўра: эса; жисмнинг сояси ўз бўйининг икки бараварига: тенглашганида: бошланиб, қуёш ғойиб бўлгунгача: давом этади.

Лекин, қуёш ботишига: бир найза: бўйи қолганида: (ўша: куннинг аср намозининг фарзидан бошқа) ҳар қандай намозни ўқишга: киришмоқ - ҳаром бўлади. Аср намозини ўша: вақтгача: кечиктириш ҳам ҳаромдир. Аср намози, ўша: вақтгача: кечиктирилган бўлса; қуёш ботмасдан туриб ўқиб олиш лозим бўлади. Чунки намозни ўз вақтидан кейинга: кечиктириш - ундан ҳам каттароқ гуноҳ бўлади.

Шом намозининг вақти: Қуёш тамоман ботгандан бошлаб, уфқда: қирмизилик йўқолгунгача; яъни уфқ қорайгунгача; давом этади.

Хуфтон намозининг вақти: Шом намозининг вақти чиққандан бошлаб, Субҳ-и содиққачадир.

Имоми Аъзам “раҳматуллоҳи алайҳ”га: кўра; Хуфтон вақти - осмон тамоман қоронғи бўлганда; яъни шарқ ва: ғарб уфқларнинг фарқи билинмай қолган паллада; бошланади. Бу, худди аср намозининг вақтидагидек икки ижтиҳод билан билдирилган бўлиб ҳар иккаласи ҳам тўғридир. Имомайнга: кўра; (Имоми Абу Юсуф ва: имоми Муҳаммад), Хуфтон вақти - ғарбда: қизиллик йўқолганда; киради. Ана: ўша: вақтдан ярим соат ўтказилиб, кейин намозга: турилса; бутун имомларнинг ижтиҳодига: мувофиқ намоз ўқилган бўлади. Хуфтон намозини, узрсиз ва: сабабсиз туннинг иккинчи ярмига: кечиктириш - макруҳдир.

Ёлғиз нофила: намоз ўқиш макруҳ бўладиган икки вақт бордир. Булар: Бомдоднинг фарзини ўқигач, қуёш чиққунгача; ва: Асрнинг фарзини ўқигач, Шом намози вақти киргунгача; бўлган вақтлардир.

Намоз ўқиш таҳриман макруҳ, яъни ҳаром бўладиган учта: вақт бўлиб, бу уч вақтда: бошланган фарз намозлар саҳиҳ бўлмайди. Қуёш чиқаётганда; тепага: келганда; ва: ботаётганда: Бу уч вақтда: аввалдан тайёрланган жанозанинг намози, сажда-и тиловат ва: сажда-и саҳв ҳам жоиз бўлмайди. Қуёш ботаётганда: фақатгина: ўша: куннинг Аср намози фарзини ўқиса: бўлади.

### ИЗОҲ: Қутбларда: Намоз ва: Рўза:

Ҳар бир мамлакатнинг намоз вақтлари, ўша: мамлакатнинг экватордан узоқлиги ва: мавсим (фасл)ларга: қараб ўзгариб туради.

67°С даражадан юқорида; шимолий қутб доирасининг яъни, 67°С градус паралеллдан юқорида: жойлашган совуқ ўлка: ва: мамлакатларда; қуёшнинг горизонтал қиялиги ортган пайтда; оқшом уфқ қораймасдан туриб Субҳ-и содиқ (саҳар) бошланади. Шунинг учун Болтиқ (Балтика) денгизининг шимолий чеккасида; ёз бўйича: тун бўлмайди. Бу сабабдан Хуфтон ва: Бомдод намозларининг вақти ҳам кирмайди.



Ҳанафий мазҳабида; вақт - намознинг сабаби ҳисобланади. Агар сабаб мавжуд бўлмаса; намоз ҳам фарз бўлмайди. У ҳолда; ўшанга; ўхшаш мамлакатларда; истиқомат қилаётган мусулмонларга; бу икки вақт намоз фарз бўлмайди. Жанубий Ярим Шарда; ҳамма; тараф уммон билан қоплангани учун унақа; мамлакат ҳам мавжуд эмас.

Шаъбон ойининг ўттизинчи куни ер куррасининг хоҳлаган бир шаҳрида; ҳилол (янги ой) кўринса; бутун дунёда; рўза; тутишга; бошланилиши фарз бўлади. Кундуз кўринадиган ҳилол, келаётган кечанинг ҳилоли бўлиб ҳисобланади. Шунинг учун динига; содиқ мусулмонлар, Рамазон ойининг кирганини, Саудия мамлакатининг масхарабозларидан эмас. Илмий китоблар раҳбарлигида; ҳилолни кузатиш орқали ўрганишлари керак.

[Қутбларга; ва; Ойга; сафар қилган мусулмон, агар сафарийликка; нийят қилмаган бўлса; Рамазон ойи кирди дегунча; ҳар куни рўза; тутиши лозим бўлади. Кундузи 24 соатдан узун бўладиган ўлкалардаги мусулмонлар, Рўза; [саҳарлик ва; ифтор]ларини соатга; қараб тутишади. Улар, кундузи узун бўлмайдиган шаҳарлардаги тақвимлардан фоидаланишади. Агар рўза; тутмасалар, кундузи узун бўлмаган шаҳарларга; қайтиб келишганларида; қазосини тутишади.]

## АЗОН ва; ИҚОМАТ

Азон - хабар бериш, халойиққа; билдириш деганидир. Беш вақт намоз учун, қазо намозлари учун ва; Жума; намозларида; эркакларнинг азон айтишлари- суннати муаккададир. Аёл кишиларга; азон ёки иқомат айтиш макруҳдир. Азон - бошқаларга; билдирмоқ мақсадида; юксакроқ жойга; чиқиб айтиладиган бир ибодатдир. Азон айтаётганда; муаззиннинг, икки қўлини қулоқларига; кўтариб, бармоқларининг биттаси билан қулоқ тешикларини беркитиши мустаҳабдир. Иқомат айтиш, азон айтишдан афзалроқдир. Азон ҳам, иқомат ҳам Қиблага; қараб айтилади. Азон ва; иқомат айтаётганда; гапирмаслик ва; бири салом берса; муаззин олмаслиги керак.

## Азон ва: Иқомат Қандай Шароитларда: Айтилади?

1. Қирда; далада; ёлғиз ёки жамоат билан қазо ўқишда; эр кишиларга; овоз чиқариб азон ва: иқомат айтиш суннатдир. Ўша; азонни эшитадиган инсонлар, жинлар ва: тошлар қиёмат куни гувоҳлик қилишади. Бир нечта; қазо намозини бир вақтда; ўқимоқчи бўлган муъмин, энг аввало азон ва: иқомат айтади. Кейинги қазо намозлари учун азон айтиб ўтирмасдан, ҳар бирига; алоҳида; иқомат келтириб ўқийверади.

2. Уйда; ёлғиз ёки жамоат билан вақт намози ўқиш учун азон ва: иқомат айтиш шарт эмас. Чунки маҳалла; масжиди ва: жомеъларида; айтилган азон ва: иқомат уйда; ҳам айтилган бўлиб ҳисобланади. Уйда; азон ва: иқомат ўқимаслик учун масжидларда; азон тўғри ўқилиши шарт. Масалан: Азоннинг микрофонсиз, инсоннинг ўз табиий овози билан айтилиши, ҳар қандай вазиятда; ҳам масжиднинг ташқарисида; ўқилиши мақсадга; ва: суннатга; мувофиқдир. Акси ҳолда; унга; азон дейилмайди. Масжидларда; азон тўғри ўқилган бўлса; ҳам уйдаги намозхоннинг, ҳар намоз учун азон айтиши афзалроқдир.

Маҳалла; масжидларида; ва: жамоати аҳолига; маълум бўлган масжидларда; азон ва: иқомат айтилиб, вақт намозларидан бири жамоат билан ўқилгандан кейин, ўша; маконда; ёлғиз намоз ўқимоқчи бўлган кимса; азон ва: иқомат ўқимайди.

Йўл ёқасида; жойлашган ёки имоми ва: муаззини бўлмаган ёхуд жамоати маълум бўлмаган масжидларда; келган ҳарбир намозхон ёки жамоат алоҳида; азон ва: иқомат айтишади. Улардан кейин ташриф этганлар ҳам алоҳида; айтишади. Бу сифатларга; молик масжидларда; ёлғиз намозхон ҳам азон ва: иқоматни ўзи эшитадиган баландликда; айтади.

3. Мусофир инсонлар, ўзаро жамоат намозида; ҳам ёлғиз намозда; ҳам азон ва: иқоматни тарк этишмайди. Ёлғиз ўқимоқчи бўлган намозхоннинг ёнида; намоз ўқиётган ёки бошламоқчи бўлиб турган бири бўлса; азонни тарк этиши уйғун бўлади. Сафарий кимса; намозини бир уйда; ёлғиз ўқимоқчи бўлса; ҳам, азон ва: иқомат айтади. Чунки масжидда; айтилган азон ва: иқомат сафарийлар учун ўтмайди. Сафарийлардан баъзилари бир маконда; азон

айтгач, ёнидаги йўлдошлари намозларини кейинроқ ўқишса; ҳам алоҳида; азон айтишлари шарт эмас.

Ақлли бола; кўр, валад-и зино (ҳароми) ва; азон айтишни биладиган саводсиз жоҳилнинг, азон айтиши кароҳатсиз жоиздир. Жунуб кимсанинг азон, иқомат айтиши; таҳоратсиз азон айтиш; аёл киши, маст, фосиқ ва; ақлсиз боланинг азон айтишлари - ҳаромдир. Ўтириб азон айтиш ҳам ҳаром ҳисобланади. Агар охирги санаб ўтганларимиздан бирортаси азон айтиб қўйган бўлса; ўша; азон такрор ўқилади. Азоннинг саҳиҳ, тўғри ва; ҳаққоний бўлиши учун муаззин, мусулмон ва; ақлли бўлиши шарт. Азонни микрофон ва; карнай орқали ўқиш саҳиҳ бўлмайди. Ибодатларда; ва; гувоҳликларда; фосиқ, яъни очиқ-ойдин гуноҳ ишлайдиган кимсаларнинг сўзи қабул қилинмайди. Шунинг учун бу тоифанинг айтган азони ҳам саҳиҳ бўлмайди. Фосиқ инсон тарафидан айтилган азонга; қараб вақтнинг кирганига; ишонмаслик ва; унинг айтган азони, гапи ёки ишорати билан рамазонда; оғиз очмаслик керак. Одил кишиларга; ёки шахсий тажрибага; асосланиб ҳаракат қилиш керак.

Азонга; ҳурмат кўрсатадиганлар ва; уни ардоқлаб ҳарфларини, сўзларини ўзгартирмасдан, бузмасдан, куйга; солмасдан минорага; ёки бир баландроқ жойга; чиқиб ўз овози билан суннатга; риоя қилган ҳолда; айтадиганлар, албатта; катта; мартаба; ва; савобларга; ноил бўлгайлар.

Агар азон, суннатга; хилоф равишда; ўқиладиган бўлса; Масалан; баъзи ҳарф ёки сўзлари ўзгартирилиб, таржима; қилиниб, бузиб ёхуд баъзи жойлари ашулага; монанд қилиниб ўқиладиган бўлса; ёки микрофон ва; овоз юксалтигич каби карнай-сурнайдан чиқартилмоқчи бўлиб уринилаётган бўлса; (Чунки микрофондан чиқадиган овоз, имом ёки муаззиннинг овози бўлмайди. Уларнинг овози электро-магнетик тўлқинларга; айланади ва; ўша; электр ва; магнитдан ҳосил бўлган тебранишлар эшитилади.) уни эшитган ҳеч қайси муъмин унинг битта; ҳарфини ҳам ичида; қайтармайди. Чунки Пайғамбаримизга; амр қилинган ва; муъминларга; мерос қолган азон унақа; эмас эди.

## ИЗОҲ: Азон Микрофон Орқали Ўқиладими?

Минораларга: ва: гумбазларга: ўрнатилган овоз юксалтгич карнайлар, муаззинлар учун дангасалик воситаси бўлиб хизмат қилиб келаяпти. Карнайлар, муаззинларнинг азонни қоронғи хоналарда: ўтириб олиб, суннатга: риоя қилмасдан масжиднинг ичида: айтишларига: сабаб бўлаяпти. Асрлар давомида: кўкларга: бўй чўзиб турган маънавий беағимиз бўлган миноралар, ўша: чиркин бидъат дастидан, худди радиокарнай учун қурилган устунга: айлангандек, гўё.

Ислом олимлари фан-технологиядаги янгиликларга: яхши муносабат билдирганлар. Масалан, матбаанинг қурилишини ташвиқот қилганлар, фоидали китобларнинг чоп эттирилиб, илмнинг ёйилишини истаганлар. Радио ва: микрофонга: ўхшаш асбоблар билан ҳархил фоидали насихатлар, эшиттиришлар уюштириб туриш, Исломият ёқтирадиган ва: хайрли хизматларда: ишлатиладиган бир кашфиёт эканлиги шубҳасиздир. Лекин, мусулмонларни азоннинг мулойим, ёқимли овозидан жудо қилиб, микрофон ва: карнайларнинг мияни тирнайдиган хирилдоқ овози билан ибодат қилиш, жуда: ҳам зарарли бўлмоқда: Микрофон ва: овоз юксалтгич қурилмаларин жомеъ ва: масжидларга: ўрнатиш кераксиз бир исрофдир.

[Қуръони Каримнинг ўн тўртта: жойида: сажда: оятлари бўлиб, бу оятларни ўқиган, эшитган ҳар мусулмоннинг бир марта: тиловат саждаси қилиши вожибдир. Агар ушбу оятлар, бир тоғдан акс-садо бўлиб қайтиб келса: ёки қуш ўқиса; у ҳолда: тиловат саждаси вожиб бўлмайди. Чунки, тиловат саждасининг вожиб бўлиши ёки умуман айтганда: динимизда: эътиборга: олинishi учун ўқилган оят, дуо ёхуд азоннинг инсон овози бўлиши шартдир. Тоғ-тошдан қайтиб келган акс-садо, табиий бўлишига: қарамасдан инсон овози деб қабул қилинмас ва: эътиборга: олинмас экан, карнайдан чиқадиган овозга: инсон овози дейиш, албаттаки ақлли инсоннинг оғзига: ярашмайдиган бир бемаънилик бўлади.

Намоз ўқиётганда; намоз ташқарисидаги бир амрга: ёки овозга: итоат қилиш ёхуд жавоб бериш - намозни бузадиган омиллардан бири эканлиги кўпгина: биродарларимизга: маълумдир.]

Иймон тўла; қалбларга; илоҳий таъсирлар ўтказадиган, солиҳ муаззинлар овозининг ўрнига; худди черков қўнғироғи каби зириллайдиган асбоблар масжидларга; кирмаган пайтларда; минораларда; баланд супаларда; айтилган азонлар у масжидлардан эшитилган такбирларнинг чин қалбдан отилиб чиққан наволари, ажнабий ва; гайри динларнинг ҳам юракларини юмшатиб, кўзларига; ёш келтирарди. Ҳар маҳалладан самоларга; юксалган азон овозларидан маст бўлиб, масжидларни тўлдирган жамоат, Пайгамбаримиз ва; Асҳоб-и Киром замонидагидек намозларини хушув билан, берилиб адо этишарди. Ҳозирги аҳвол ҳаммага; аён, қарнай билан бошланаётган намозлар, жанжал билан тугаяпти. Азоннинг муъминларни ҳаяжонга; келтируви илоҳий таъсири, микрофон ва; қарнай-сурнайнинг хирилдоқ овозларига; айланиб, ғойиб бўлмоқдадир.

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва; саллам” ҳазратлари бир ҳадиси шарифларида; (Ҳар ким азон овозини эшитганида; муаззин билан бирга; паст овозда; такрорлаб турса; ҳар бир ҳарфига; мингта; савоб берилади, мингта; гуноҳи кечиради.)- деб марҳамат қилганлар.

Азонни эшитган кимса; Қуръони қарим ўқиётган бўлса; ҳам эшитганларини ичида; такрорлаши суннатдир. Хайя ало...лар айтилаётганда; уларнинг ўрнига; (Ло ҳавла; вало қуввата; илло биллоҳ)- дейилади. Азон битгач, саловат келтирилиб сўнгра; азон дуоси ўқилади. “Ашҳаду анна; Муҳаммадан Расулуллоҳ” калимаси иккинчи бора; айтилаётганда; иккита; бош бармоқнинг тирноқларини ўпиб икки кўз устига; суриш, мустаҳабдир. Иқомат айтилаётганда; эса; ундай қилинмайди.

### Азоннинг ўқилиши

Оллоҳу акбар	4 марта;
Ашҳаду анло илоҳа; иллоллоҳ	2 марта;
Ашҳаду анна; Муҳаммадан расулуллоҳ	2 марта;
Ҳайя алас-салоҳ	2 марта;
Ҳайя алаал-фалоҳ	2 марта;
Оллоҳу акбар	2 марта;
Ло илоҳа; иллоллоҳ	1 марта;

Елғиз, бомдоднинг азонида: “Ҳайя алаал-фалоҳ”дан кейин икки марта: “Ас-салоту хайрун мина’н-навм” калимаси айтилади. Иқоматларда: эса; “Ҳайя алаал-фалоҳ”дан кейин икки марта: “Қад қоматис-салоту” дейилади.

### Азон Дуолари

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” айтдиларки: (Азон ўқиладиганида, қуйидаги дуони ўқинг: Ва: ана: ашҳаду анло илоҳа: иллоллоҳу ваҳдаҳу ло шарикалаҳ ва: ашҳаду анна: Муҳаммадан абдуҳу ва: расулуҳ ва: радиту биллоҳи роббан ва: бил исломи динан ва: би Муҳаммадин саллоллоҳу алайҳи ва: саллама: расулан набийё)

Яна: бошқа: бир ҳадиси шарифларида: айтдиларки: (Эй менинг умматим, азондан кейин бу дуони ҳам ўқинг: Оллоҳумма: робба: ҳо зиҳид-даъвати’т-томмати вас-салотил-қоимати оти Муҳаммадани’л-василата: вал фазилата: вад-даражата’р-рафиата: ва: бъасҳу мақоман Маҳмудани’ллазий баадтаҳу иннака: ло туҳлифу’л-миёд).

### Азон Калималарининг Маънолари:

**ОЛЛОҲУ АКБАР:** Оллоҳу таоло буюкдир. Унинг ҳеч кимга: ва: ҳеч нарсага: эҳтиёжи йўқ. Қулларининг ибодатларига: ҳам муҳтож бўлишдан покдир. Ибодатларимизнинг Унга: ҳеч қанақа: фойдаси йўқдир. Бу муҳим маъно зеҳнларга: яхшилаб жойлашсин деб, буни тўрт марта: айтишади.

**АШҲАДУ АНЛО ИЛОҲА ИЛЛОЛЛОҲ:** Буюклиги билан ҳеч кимнинг ибодатига: муҳтож бўлмагани каби ибодат қилинишга: ва: сиғинилишга: Ундан бошқа: ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ эканлигига: ҳам гувоҳлик қиламан ва: албатта: ишонаман. Ҳеч нарса: Унга: асло ўхшамайди.

**АШҲАДУ АННА МУҲАММАДАН РАСУЛУЛЛОҲ:** Муҳаммад “алайҳи ва: ало алиҳиссалоту вас-саллам” Оллоҳнинг элчиси ва: юборган Пайғамбари эканлигига: ва: Оллоҳу таолога: фақатгина: Пайғамбаримизнинг билдириб ва: кўрсатиб кетган ибодатларигина: ярашишига: гувоҳлик қиламан. Ва: албатта: шунга: ишонаман.

**ҲАЙЯ АЛАС-САЛОҲ, ҲАЙЯ АЛАЛ-ФАЛОҲ:** Муъминларни саодатга; нажотга; қутилишга: чақирадиган калималардир.

ОЛЛОҲУ АКБАР: Ҳеч кимса; Унга; лойиқ ибодат қила; олмайди. Ким бўлишидан қатъий назар ҳар кимнинг қилган ибодати, Оллоҳу таолога; лойиқ бўлишдан узоқдир. Оллоҳу таолонинг улуғлиги, буюклиги Унга; лойиқ ибодатнинг бажо келтирилишидан покдир, муназзаҳдир.

ЛО ИЛОҲА ИЛЛОЛЛОҲ: Ибодат учун ҳузурида; таъзим қилинишга; мустаҳақ, яъни ҳаққи бўлган ёлғизгина; Удир. Унга; лойиқ ибодатни ҳеч ким қилолмагани каби, Ундан ўзга; ҳеч ким ўзига; ибодат қилинишга; ҳаққи йўқдир.

Намознинг шарафини улуғлигини, уни халойиққа; хабар қилиш учун танланган ушбу калималарнинг буюклигидан ҳам тушунса; бўлади.

## 6. НИЙЯТ

Намозга; бошладан, яъни ифтитоҳ ёки таҳрима; (қулоқ қоқиш) такбиридан аввал нийят қилинади. Намозга; нийят қилиш дегани, намознинг исмини, вақтини, қиблани, имомга; иқтидони дил (кўнгил)дан ўтказиш деганидир. Таҳрима; такбиридан, яъни “Оллоҳу акбар” деб намозга; кирилгандан кейин қилинган нийят саҳиҳ бўлмайди ва; намоз ҳам қабул бўлмайди. Фарз ва; вожиб намозларга; нийят қилишда; қайси фарз ёки вожибни ўқимоқчи эканлигини билиши шарт. Раъъатларнинг сонига; нийят қилиш ҳожат эмас. Суннат намозларда; ёлғиз, “намоз ўқишга;”- деб нийят қилиш етарлидир. Жаноза; намозида; эса; “Оллоҳ учун намозга; маййит учун дуога;”- деб нийят қилинади.

Имомнинг, эркакларга; имомлик қилишга; деб нийят этиши шарт эмас. Имом “ҳозир бўлган жамоатга; имом бўлишга;”- деб нийят қилмаса; жамоат савобидан ўзи маҳрум бўлади. Имомлик қилишга; ҳам нийят қилса; бу савобга; эришади. Агар жамоатда; аёл кишилар ҳам бўлса; имомнинг “аёлларга; имомлик қилишга;”- деб алоҳида; нийят қилиши лозим бўлади. Аёллар учун нийят қилмаса; жамоат ва; имомнинг намози саҳиҳ бўлади-ю лекин аёлларнинг намози бўлмайди.

Ибодат учун ёлғиз оғиз билан айтиб қўяқолиш, нийят бўлмайди. Дилдан, қалб билан нийят қилинмаса; ибодатлар қабул бўлмайди.

## 7. ТАҲРИМА ТАКБИРИ:

Намозга: бошлашда: “Оллоҳу акбар”- дейиш фарз бўлиб, унга: (таҳрима) ёки (ифтитоҳ) такбири дейилади. Бунинг ўрнига: ўтадиган бир бошқа: калима: йўқдир. Таҳрима: такбири намознинг шартларидан ҳисобланади, рукнига: кирмайди.

## НАМОЗНИНГ РУКНЛАРИ:

Намознинг ичидаги фарзларига: (рукн) дейилади. Рукнлар ҳаммаси бўлиб беш донадир:

1. ҚИЁМ: Намоздаги бешта: рукндан биринчиси бўлиб, оёқда: тикка: туриш деган маънони англатади. Тик туролмайдиган хаста; намозини ўтириб ўқийди, ўтира: олмайдиганлар эса; чалқанча: ётган ҳолда: боши билан имо-ишора: қилиб ўқишади. Бу вазиятда: касалнинг юзи осмонгамас, Қиблага: қараб туриши учун, бошининг тагига: ёстиқ қўйилади. Оёқларни Қиблага: узатиб ётмаслик учун, тиззаларни букиб ётиш керак.

Тик туриб ўқиёлмайдиган касал, ўтириб ўқиётганида; рукуъда: бироз эгилади. Саждада: эса: бошини ерга: қўяди. Ерга: сажда: қилолмайдиган касал, саждада: рукуъдагидан кўпроқ эгилади. Бу касалнинг сажда: учун эгилиши, рукуъ учун эгилишидан камроқ бўлса; намози қабул бўлмайди. Олдига: тош, тахта: ёки шунга: ўхшаш сал баландроқ нарса: қўйиб устига: сажда: қилса; намози қабул бўлса-да: гуноҳ ишлаган, яъни таҳриман макруҳ бўлади.

2. ҚИРОАТ: Суннат ва: витр намозларининг ҳар ракъатида; фарз намозини ёлғиз адо этаётганда; илк икки ракъатида: тик турган ҳолда: Қуръони каримдан бир оят ўқиш фарздир. Қисқа: суралардан тиловат қилиш афзалдир. Қироат- оғиз билан ўқиш деганидир.

Бу ерда: қироат сифатида: Фотиҳа: ўқиш, суннат ва: витр намозларининг ҳар ракъатида; фарз намозларининг илк икки ракъатларида: Фотиҳадан кейин бир сура: ёки уч оят ўқиш вожибдир. Фарзларда; Фотиҳани ва: замми сурани илк икки ракъатда: ўқиш вожиб ёки суннатдир. Фотиҳани замми сурадан аввал ўқиш ҳам вожиб. Намознинг қироат рукнида: бу бешта: вожибдан биттаси унутилса; саждаи саҳв керак бўлади. Қироатда: Қуръони каримнинг таржимасини ўқиш асло жоиз эмас.



Имомнинг, Жума ва: Байрам намозларидан бошқа: жамоат билан ўқиладиган бутун намозларда: биринчи ракъатда; иккинчи ракъатда: ўқийдиганидан икки марта: узун сураларни ўқиши суннатдир. Ёлғиз ўқиётганида: ҳар ракъатда: бир хил сураларни тиловат қилиши мумкин. Имомнинг, маълум намозларнинг, маълум ракъатларида: маълум сураларни ўқишни одат қилиб олиши, макруҳдир. Биринчи ракъатда: ўқиганини иккинчи ракъатда: ҳам ўқиши, танзиҳан (ҳалолга: яқин) макруҳ бўлади. Сураларни тизилиш тартибининг терсига: ўқиши, баттарроқ макруҳ бўлади. Иккинчи ракъатда; биринчисида: ўқиган сурадан кейин келадиган сурани ташлаб ундан кейинги сурани ўқиш ҳам макруҳдир. Сураларни, Қуръони Каримдаги навбатига: кўра: ўқиш ҳамма: вақт вожибдир. Агар бирортаси ташланиб ундан кейингиси ўқилмоқчи бўлса; у ҳолда: орада: ташлаб ўтилган сураларнинг сони камида: икки дона: бўлиши керак.

3. РУКУЪ: Қиёмда: қироатдан кейин такбир айтиб эгилиш фарз бўлиб, бунга: (рукуъ) дейилади. Рукуъда: эркаклар, бармоқ ораларини бироз очишиб, тизза: кўзининг устига: қўйишади, орқаларини ва: бошларини бир текисликда: тутишади. Рукуъда: энг кам ўч марта: “Субҳона: роббиял озыйм” - дейилади. Жамоат уч марта: айтишга: улгурмасдан имом қаддини рукуъдан кўтарса; жамоат ҳам рукуъдан туради. Рукуъда: қўллар ва: оёқлар букилмайди. Аёл кишилар рукуъда: бармоқ ораларини очишмайди, орқаларини, тизза: ва: қўлларини текис тутишмайди. Рукуъдан қад тиклаётганда: “Самиъ аллоҳу лиман ҳамидаҳ” дейиш, имомга: ва: ёлғиз намозхонга: суннатдир. Жамоат эса: бунини демайди. Қад ростлангач “Робана: лакал ҳамд” дейилади. Кейин “Оллоҳу акбар” дейилиб, саждага: борилади. Саждага: аввал ўнг тизза: кейин чап, сўнгра: ўнг кафт кейин чап кафт, кейин навбат билан бурун ва: пешона: қўйилади.

4. САЖДА: Саждада: қўл бармоқларининг ораси ёпиқ ҳолда: қулоқларнинг ҳизосига: қўйилади. Яъни саждага: қўйилган кафтлар, қулоқларнинг тўғрисига: қўйилган бўлиши керак. Бош эса; икки кафтнинг орасига: қўйилади. Пешонани тозароқ жой; тош, тупроқ, тахта; мато устига: қўйиш фарз бўлиб, бурунни ҳам саждага: қўйиш вожиб, дейилди. Сабабсиз, узрсиз ёлғиз бурунни саждага: қўйиш,

жоиз эмас. Ёлғиз пешонанинг ўзини қўйиш ҳам макруҳ бўлади.

Иккита: оёқни ёхуд ҳеч бўлмаганда: ҳар бирининг биттадан бармоғини ерга: қўйиб туриш фарз ёки вожибдир. Яъни бунга: фарз деган олимлар ҳам, вожиб деган олимлар ҳам кўпчиликини ташкил қилади. Яна: икки оёқ ерга: тегмай турса; намоз қабул бўлмайди ёки макруҳ бўлади. Саждада оёқ бармоқларини букиб Қиблага: қаратиб туриш суннатдир.

Эркаклар саждада; қўл ва: оёқларини қорин ва биқинларига: тегизмасдан айри тутадилар. Тирсаклар ерга тегмайди. Кафт ва: тиззани ерга: қўйиш суннатдир. Тўпиқларни, қиёмда: бирбиридан тўрт энлик узоқ тутиш, рукуъ ва: саждада: бирлаштириб тутиш, суннатдир. Саждага бораётганда: шим каби либосларнинг балогини, этагини юқорига: тортиш макруҳдир. Намоздан аввал кўйлак ва шимнинг енг ва: балоқларини шимариб қўйиб намозга киришиш ҳам макруҳ бўлади. Енг, балоқ ва: этаги қисқа либослар билан намоз ўқиш макруҳдир. Бундан, калта: қўллик кўйлак билан намоз ўқишнинг макруҳ эканлиги келиб чиқади. Эринчоқлик қилиб ёки бош кийим билан ёхуд узун қўллик кўйлак билан намоз ўқишнинг аҳаммиятини ўйламасдан бош ва: қўл очиқ намоз ўқиш макруҳдир. Агар бош ва: қўл очиқ намоз ўқишининг сабаби, намозга: аҳаммият бермагани бўлса; дарҳол кофир бўлади. Чунки, намозга: аҳаммият бермаслик куфрдир. Ифлос ва: иш кийими билан намоз ўқиш макруҳдир.

5. ҚАЪДА-и ОХИРА: Сўнгги ракъатда: бир аттаҳиёту миқдори ўтириш фарз бўлиб, бунга: (қаъда-и охира) дейилади. Бир аттаҳиёту дуосини ўқишга: кетадиган вақт қадар ўтирганда: бармоқлар билан ишорат қилинмайди. Эркаклар чап оёқларини, бармоқ учлари ўнг тарафга: узатилган ҳолда: ётқизишиб устига: ўтиришади. Ўнг оёқ тик ҳолда: тутилиб, бармоқлари Қиблага: қаратилиб букилади. Бу ўтириш суннатдир.

Аёл кишилар думбаларини ерга: қўйиб, сонларини бирбирига: яқинроқ қилиб ўтиришади. Ўнг оёқ ўнг тарафдан ташқарига: чиқарилади, чап оёқ эса; бармоқ учлари ўнгга: қаратилган ҳолда: тагда: қолади.

## НАМОЗ ҚАНДАЙ ҰҚИЛАДИ?

ЕЛҒИЗ ҰҚИЙДИГАН ЭР КИШИНИНГ НАМОЗИ

МАС: БОМДОД СУННАТИНИНГ ҰҚИЛИШИ

1. Аввало қиблага: қараб турилади. Оёқ ораси бирбиридан тўрт бармоқ энлигида: бўлиб, паралелл тутилади. Қўлнинг бош бармоғи қулоқ юмшоғига: тегизилиб, ҳовуч ичи қиблага: қаратилади. Бармоқ оралари озмунча: очиқ тутилади.

(Оллоҳ ризоси учун Қиблага: ўгирилдим ва: бугунги Бомдод намозининг суннати ни ўқишга: нийят қилдим)- деб кўнгилдан ўтказилгач, “Оллоҳу акбар” деб, қўллар киндик узра; ўнг қўлни чап қўл устига: қўйиш билан боғланади. Ўнг қўлнинг бош ва: кичик бармоқлари чап билакни ҳалқа: қилиб ўраб туради. Нариги учта: бармоқ эса: чап билакнинг устига: қўйилади.

2. Кўзлар сажда: жойига: қараб турган ҳолда;

а) Субҳонака: ўқилади.

б) Аъзу-басмаладан кейин фотиҳа: ўқилади.

в) Фотиҳадан кейин (омин) дейилиб бир Замми сура: ўқилади. [Шофиъий мазҳабида: фотиҳа: билан замми сура: орасида: бисмиллоҳ айтилади.]

3. Замми сурадан кейин “Оллоҳу акбар”- деб, рукуъга: эгилинади. Рукуъда: кафтлар билан тизза: кўзлари қопланиб ушланади. Бел, орқа: ва: бош бир текис ҳолда: тутилади. Кўзлар оёқ учига: қараб туради. Бу вазиятда: уч марта: “Субҳона: роббиял озыйм” дейилади. Беш ёхуд етти марта: айтилиши ҳам мумкин.

4. Кейин “Самиъ аллоҳу лиман ҳамидаҳ”- деб қад ростланади. Бу пайтда: шимнинг балоғи тортилмайди ва: кўзлар сажда: жойидан узилмайди. Қад ростлаб бўлгач, “Роббана: лакал ҳамд”- дейилади. [Қад ростлаб тик туришга қавма: дейилади.]

5. Сўнгра: дарров “Оллоҳу акбар” дейилиб саждага: борилади. Саждага: бораётганда: навбат билан;

а) Ўнг тизза; чап тизза; ўнг қўл, чап қўл, бурун ва: пешона: ерга: қўйилади.

б) Оёқ бармоқлари Қиблага: қараб букилади.

в) Бош икки қўлнинг орасига: олинади.

г) Қўл бармоқларининг ораси ёпиқ бўлади.

д) Ҳовуч ичи ерга: текис тегизилади.

е) Кўзлар буруннинг икки ёнига: қараб туради.

ж) Тирсак биқиндан, сон қориндан узоқ тутилади.

з) Бу вазиятда: энг кам уч марта: “Субҳона: роббиял аъло” дейилади.

6. Сўнгра: “Оллоҳу акбар” дейилиб, чап оёқ учи ўнг тарафга: қараб ётқизилади. Ўнг оёқ тик ҳолатда: бармоқ учлари Қибла: истиқоматида: букилган бўлади. Чап оёқ устига: ўтирилади. Қўл бармоқларининг учлари тиззанинг букилган жойига: тўғри келтирилиб, оралари бироз очиқ ҳолда: сон устига: қўйилади. [Бу вазиятда: бир марта: (Субҳоноллоҳ) дейдиган вақт миқдори жим ва: қимирламасдан турилади. Бу ҳаракатсизлик таъдил-и аркондан бўлиб, вожибдир.]

7. Кўп кутилмасдан “Оллоҳу акбар”- деб иккинчи саждага: борилади. [Икки сажда орасида ўтиришга жалса: дейилади.]

8. Саждада: яна: энг кам уч марта: “Субҳона: роббиял аъло” дейилгач, “Оллоҳу акбар”- деб қад ростланади. Ўриндан турилаётганда: қўллар билан ерга: таянилмайди; Оёқлар ўрнидан ўйнатилмайди. Саждадан туришда: навбат билан аввал пешона; сўнгра: бурун, кейин чап қўл ва: ўнг қўл, чап тизза: ва: ўнг тизза: ердан кўтарилади. Бу ҳаракатлар давомида: бошқаларнинг диққатини жалб қилмайдиган, сезиларсиз ҳаракат қилиш яхши.

9. Қиёмда: кўзлар яна: сажда: жойида: бўлиб, аввал басмала: (бисмиллоҳ), сўнгра: Фотиҳа; ундан кейин Замми сура: ўқилади. Кейин “Оллоҳу акбар”- деб рукуъга: эгилинади.

10. Иккинчи ракъат ҳам, худди биринчи ракъатда: таъриф қилинганидек адо этилади. Фақат, иккинчи саждадан кейин “Оллоҳу акбар”- деб туриб кетилмасдан чап оёқ устига: ўтирилади ва: кўзлар ўнг тиззада: бўлган ҳолда:

а) “Аттаҳиёту”, “Оллоҳумма: солли”, “Оллоҳумма: борик” ва: “Роббана: отина” дуолари ўқилиб аввал ўнг елкага: кейин чап елкага: алоҳида: алоҳида: “Ассалому алайкум ва: раҳматуллоҳ”- деб, намоз тугатилади.

б) Салом бергандан кейин “Оллоҳумма: антассалом ва: минкассалом таборакта: ё зал жалоли вал икром” дейилади ва: ҳеч бир ортиқча: нарса: қўшимча: қилинмасдан, гапирилмасдан ва: ортиқча: ҳаракат қилинмасдан бомдод

намозининг фарзига: киришилади. Чунки Оловуддин Ҳаскафий ҳазратларининг “Дурр-ул-мухтор” исмли китобларида: (Суннат билан Фарз намози орасида: гапириш, ўқилган суннатни бузмаса: ҳам савобини кетказади. Бу орада: дуо (ёки сура) ўқиш ҳам бидъатдир. Баъзи олимлар: “Бу ҳолда: суннат намози қабул бўлмайди бошқатдан ўқиш лозим бўлади”, дедилар.)- деб ёзилган.

Фарз намозини – ҳам битиргач, уч марта: “Астағфируллоҳ” деб кейин “Оятал-курси” ва: 33 (ўттиз уч) тасбиҳ [Субҳоналлоҳ], 33 таҳмид [Алҳамдулиллоҳ], 33 такбир [Оллоҳу акбар] ва бир таҳлил [Ло илоҳа иллоллоҳ ваҳдаҳу ло шарикалаҳ, лаҳул-мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува аъло кулли шай'ин қодийр] ўқилади. Буларнинг тамомини ҳар бир намозхон ўзи мустақил, овоз чиқармасдан ўқиши керак. Ким бўлишидан қатъий назар бу тасбиҳ дуоларини баланд овозда: ўқиш бидъатдир.

Кейин дуога: қўл очилади. Дуода: эркаклар қўлларини кўкрак бараварида: кўтаришади. Тирсаклар букилмасдан қўллар олдинга: қараб узатилади. Ёхуд тирсаклар кўп букилмайди. Кафтлар осмонга: қараб туриши, бармоқлар эркин ҳолига: қўйилган бўлиши керак. Дуодан сўнг “Субҳона: роббика...” оят-и каримаси ўқилиб, кафтлар юзга: сурилади.

Тўрт ракъатлик суннатларнинг ва: фарзларнинг иккинчи ракъатида: ташаҳҳудга: ўтирилиб (Аттаҳиёту) ўқилгач, ўриндан турилади. Суннат намозларининг учинчи ва: тўртинчи ракъатларида: Фотиҳадан кейин, замми сура: ўқилади. Фарз намозларнинг учинчи ва: тўртинчи ракъатларида: фақатгина: Фотиҳа: ўқилади, Замми сура: ўқилмайди. Шом намозининг фарзи ҳам шу тариқа: ўқилади. Яъни учинчи ракъатда: Замми сура: ўқилмайди. Витр намозининг ҳар уччала: ракъатида: ҳам Фотиҳадан кейин Замми сура: ўқилади. Кейин қўллар қулоққа: кўтарилиб такбир айтилади. Қўл боғлангач “Қунут дуолари” ўқилади. Суннати ғайри муаккад бўлган Аср ва: Хуфтон намозининг тўрт ракъатлик аввалги суннатлари ҳам, нариги суннатлар каби ўқилади. Фақат, уларнинг иккинчи ракъатидан кейинги ўтиришда: (Аттаҳиёту) билан бирга: (Оллоҳумма: солли) ва: (Оллоҳумма: борик) дуолари ҳам ўқилади.

## ЁЛГИЗ ЎҚИЙДИГАН АЁЛ КИШИНИНГ НАМОЗИ

Мас: БОМДОД СУННАТИНИНГ ЎҚИЛИШИ:

1. Вужуднинг шакли билинмайдиган, сезилмайдиган қилиб кенг ва: узун бир либос кийилади. Кафтлар ва: юздан бошқа: бутун аъзолар овраг бўлгани учун ёпилади. Намозда ўқиладиган дуо ва: суралар эр ва: хотин кишиларга: қараб ўзгармайди, яъни бир хилда: ўқилади. Фарқ қиладиган тарафлари эса: қуйидагича:

а) Қўллар қулоққа: кўтарилмайди, балки елка: ҳизосига: кўтарилиб, бармоқлар жипс ҳолда; кафт ичи Қиблага: қаратилиб, нийят қилиб такбир олинади. Қўллар кўкрак узра: бармоқ оралари ёпиқ ҳолатда; ўнг қўл чап қўл устига: қўйилади. Шу тариқа: намозга: кирилган бўлади.

б) Аёл киши Рукуъда: 90°С даража: эгилмайди ва: орқасини бир текисда: тутмайди.

в) Саждада: тирсаклар ерга: қўйилади. Қўллар биқинга: ва: сон ҳам қоринга: тегиб туради.

г) Ташаҳҳудда: чап ва: ўнг оёқ, ўнг тарафдан чиқарилиб чап оёқ устига: ўтирилади.

Намоздан кейинги дуо қисмида; кафтлар кўкка: қаратилиб бирбирига: паралелл вазиятда: тутилади. Эркаклар каби олдинга: узатилмайди, балки тирсак зиёдароқ букилиб, кафтлар юзга: қарши эгик тутилади.

Аёл киши эркакларга: имом бўлолмайди. Хотин кишининг хотинларга: имомлик қилиши ҳам макруҳдир.

## НАМОЗНИНГ ВОЖИБЛАРИ

1. Имомнинг ва: ёлғиз намозхоннинг ҳар ракъатда: Фотиҳа: сурасини бир дафъа: ўқиши - вожибдир.

2. Фотиҳадан кейин бир сура: ёки энг кам уч қисқа: оят ўқиш.

3. Фарз намозларнинг илк икки ракъатида: ва: бошқа: бутун намозларнинг ҳар ракъатида: Фотиҳадан кейин бир Замми сура: ўқиш - вожибдир.

4. Фотиҳани, Замми сурадан аввал ўқиш,

5. Саждаларни кетма-кет адо этиш,

6. Фотиҳани суннат ва: вожиб намозларнинг ҳарбир ракъатида: бир марта: ўқиш,

7. Уч ва: тўрт ракъатлик намозларининг иккинчи ракъатидан кейин ўтириш,

8. Намозда: таъдил-и арконга: риоят қилиш ҳам вожибдир. Яъни рукуъда; рукуъ билан сажда: орасида; икки саждада: ва: икки сажда: орасида: бир дафъа: “Субҳоноллоҳ” дейдиган вақт миқдорида: ҳаракатсиз туриш - вожиб бўлиб, бунга: (Таъдил-и аркон) дейилади.

9. Иккинчи ракъат охирида: ташаҳхудга: ўтирилганида; бир “Аттаҳиёту” ўқишга: кетадиган вақт миқдоридан кўпроқ ўтирмаслик вожибдир. Бу аснода: янглишиб саловат ўқилгудек бўлса: ёки “Оллоҳумма!”- деб қўйилган бўлса; вожиб тарк этилган бўлиб, саждаи саҳв лозим бўлади.

10. Саждада: ҳам пешона; ҳам буруннинг ерга: қўйилиши,

11. Қаъда-и охирада; яъни сўнги ўтиришда: “Аттаҳиёту” дуосини ўқиш,

12. Намозни (Ассалому алайкум ва: раҳматуллоҳ) калимаси билан битириш,

13. Витрнинг учинчи ракъатида: “Қунут” дуоларини ўқиш,

14. Байрам (Ҳайит) намозларида: байрам такбирларини такаллум қилиш,

15. Имомга: Бомдод, Жумъа; Ҳайит, Таровиҳ, Витр намозларида: ва: Шом билан Хуфтоннинг илк икки ракъатларида: овоз чиқариб қироат қилиш, вожибдир. (Ёлғиз намозхон бу ҳолларда: ихтиёрий равишда: ҳаракат қилади).

16. Имом ва: ёлғиз намозхонга; Пешин ва: Аср намозининг фарзларида; Шомнинг учинчи, Хуфтоннинг охирги икки ракъатларида: овоз чиқармасдан қироат қилишлари, вожибдир. (Овоз чиқармай ўқиётган намозхонни ёнидаги бир-икки кишининг эшитиши макруҳ бўлмайди. Чунки овоз чиқариб қироат қилиш дегани - кўпчиликка: эшиттириб ўқиш деганидир.)

Қурбон байрамининг арафа: куни Бомдод намозидан, ҳайитнинг тўртинчи куни Аср намозигача: адо этиладиган 23та: фарз намознинг орқасидан (Ташриқ такбири) ўқиш вожибдир.

## НАМОЗДА ТАЪДИЛ-И АРКОН

Намознинг бешта жойида: [Рукуъда, рукуъ ва сажда орасида, икки саждада ва ораларида] қаршимизга чиқадиган Таъдил-и аркондан бирортаси унутилмасдан била туриб тарк этилса, имоми Абу Юсуфга кўра “раҳима-ҳуллоҳу таоло”: намоз фосид бўлади. Тарафайнга кўра: фосид бўлмайди-ю лекин вожибнинг тарки туфайли намознинг иёдаси (бошқатдан ўқилиши) лозим бўлади. Агар унутилиб тарк этилса, у ҳолда саждаи сахв лозим бўлади. [Тарафайн - имоми Аъзам ва имоми Муҳаммаддир].

Таъдил-и Аркон - деб, намознинг беш жойида бир дафъа “Субҳоноллоҳ” дейишга кетадиган вақт мобайнида ҳаракатсиз, қимирламай туришга айтилади.

### ТАЪДИЛ-И АРКОННИ ТАРК ЭТИШДАН ҲОСИЛ БЎЛАДИГАН ЗАРАРЛАР

1. Фақирлик (камбағаллик)ка сабаб бўлади.
2. Охират уламози у кимсага бугз (гина) қилишади.
3. Адолатдан маҳрум бўлади, гувоҳлиги қозиликда қабул қилинмайди.
4. Намоз ўқиган макони, қиёмат куни ундан шикоятчи бўлади.
5. Бир кимса, таъдил-и арконсиз намоз ўқиётганида, бошқа бири уни кўрса-ю огоҳлантирмаса, гуноҳига шерик бўлади.
6. Ўша намозни бошқатдан ўқиш вожиб бўлади.
7. Иймонсиз жон беришга олиб боради.
8. Намоздан ўғирлаб, унвони “намоз ўғриси” бўлади.
9. Ўқиган намози, қиёмат куни эски латтага айланиб юзига урилади.
10. Оллоҳу таолонинг марҳаматидан маҳрум бўлиб қолади.
11. Оллоҳу таолога ибодат қилишда су-и адаб (беадаблик) қилган бўлади.
12. Намоз учун бериладиган қўшимча савоблардан маҳрум қилинади.
13. Бошқа ибодатлари учун оладиган савобларидан ҳам айрилиб қолишига сабаб бўлади.



14. Жаҳаннамга мустаҳақ бўлади.

15. Жоҳиллар ундан ўрناق олиб, таъдили арконсиз намоз ўқишларига сабаб бўлади. Шунинг учун, дин одамнинг, яъни имом ва дин аҳлининг гуноҳ иш қилиши, бошқаларга ўрناق ташкил қилгани учун шиддатли азобга гирифтор қилинади.

16. Имомига муҳолафат (рақиблик) қилган бўлади.

17. Интиқолот (нақл, ўтиш)да бўлган суннатларни тарк этган бўлади.

18. Оллоҳу озийм-уш-шоннинг ғазабига дучор бўлади.

19. Шайтонни мамнун қилган бўлади.

20. Жаннатдан узоқлашган бўлади.

21. Дўзах [жаҳаннам]га яқинлашган бўлади.

22. Ўз нафсига зулм қилган бўлади.

23. Нафсини мулаввас (ифлос, кир) қилган бўлади.

24. Ўнг ва чап тарафидаги малакларга азийят қилган бўлади.

25. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ҳазратларини маҳзун (хафа) қилган бўлади.

26. Бутун махлуқотга зарари тегади. Зеро, ўша бадбахт кимсанинг гуноҳи, яъни таъдил-и арконни тарк этиши дастидан ёгингарчилик камайиб қурғоқчилик бўлади, ерда экин унмайди ва бевақт ёмғир ёғиб фоида ўрнига зарар келтиради.

[Ислом Ахлоқидан олинган қисм бу ерда тамом бўлди.]

## САЖДА-И САҲВ

Намозхон, намознинг фарзларидан бирортасини библиб туриб ёки унутиб тарк этса, намоз бузилади. Буни қайтадан ўқиши фарз бўлади. Агар бирорта; вожибни унутиб тарк этадиган бўлса, намоз бузилмайди. Лекин, саҳв саждаси вожиб бўлади. Агар намознинг вожибларидан бирортасини қасддан тарк айласа, намоз бузилмайди, саҳв саждаси ҳам вожиб бўлмайди. Чунки, намозда; нуқсонлик содир бўлгани учун, уни янгидан ўқиши вожиб бўлади. Бу намозни иёда; этмаса, гуноҳкор бўлади. Намознинг суннатларидан бирортасини қасддан тарк айласа, гуноҳкор бўлади. Лекин, намоз бузилмагани каби иёда; ва; сажда-и саҳв ҳам лозим бўлмайди. Суннатлар унутилиб тарк этилган тақдирда; ҳам сажда-и саҳв керак бўлмайди.

Намозда; фарзларидан бирортаси кечиктирилса; ва;  
вожибларидан бирортаси унутилиб тарк этилса; Саҳв  
саждаси вожиб бўлади.

Бир намозда; бирнеча; бор саҳв саждасини ижоб  
эттирадиган камчиликларга; йўл қўйилса; барчасининг талофиси  
учун бир мартаба; сажда-и саҳв қилиш, кифоя қилади.

Жамоат намозида; имомнинг хатоси жамоатга;  
сажда-и саҳвни вожиб қилади. Имомга; иқтидо қилганлардан  
бирининг хатоси эса; ҳеч кимга; бу саждани вожиб қилмайди.

Саҳв саждасининг ижроси учун охирги ўтиришда;  
(Аттаҳиёту) дуоси ўқилгандан кейин ўнг тарафга; салом  
берилиб икки марта; сажда; қилинади. Кейин яна;  
(Аттаҳиёту), (Аллоҳума; солли ва; борик), (Роббана; отина);  
дуолари ўқилиб намоз тугатилади. Бир ёки икки тарафга;  
салом бериб ёки ҳеч салом бермасдан ҳам саҳв саждасини  
қилса; бўлади.

Сажда-и Саҳвни Ижоб эттирадиган Хусуслар:

1. Ўтириш керак бўлган жойда; туриб кетиш.
2. Туриш керак бўлган жойда; ўтириш.
3. Овоз чиқариб қироат қилиш керак бўлган жойда;  
паст овоз билан ўқиш. (Имом)
4. Ичида; ўқиш керак бўлган жойда; баланд овоз билан  
ўқиш.
5. Дуо ўқиш керак бўлган жойда; Қуръони каримдан  
ўқиш.
6. Сура; ўқиш керак бўлган жойда; дуо ўқиш.  
Масалан: Фотиҳанинг ўрнига; Аттаҳиёту дуосини ўқиш каби.  
Бу ҳолда; Фотиҳа; тарк этилган бўлади.
7. Намоз тугамасидан салом бериб қўйиш. (Бу  
вазиятда; намоздан чиқилган бўлмайди. Ёлғиз, саҳв саждаси  
вожиб бўлади)
8. Фарз намозларининг учинчи ва; тўртинчи  
рақъатларида; Замми сура; ёки бирор оят ёхуд ортиқча; бир  
калима; ўқиш.
9. Фарзларнинг биринчи ва; иккинчи рақъатларида;  
Фотиҳадан кейин Замми сура; ўқимаслик.
10. Ҳайит намозидаги байрам такбирларини тарк  
этиш.
11. Витр намозида; Қунут дуосини тарк этиш,  
Сажда-и Саҳвни ижоб эттиради.

## ТИЛОВАТ САЖДАСИ:

Қуръони Каримнинг ўн тўртта: жойида: сажда: ояти мавжуд бўлиб, булардан бирортасини ўқиган ёки эшитган кимсага; маъносини тушунмаса; ҳам бир мартаба: сажда: қилиши вожиб бўлади. Ушбу оятларни бирор жойга: ёзган ёки ҳижжалаб ўқиган кимса: сажда: қилмайди.

Тоғ-тошдан, чўл ва: бошқа: жойлардан ақс садо бўлиб қайтиб келган сажда: оятини ва: қушдан бу оятни эшитган кимсага: тиловат саждаси вожиб бўлмайди. Тиловат саждасининг вожиб бўла: олиши учун бевосита: инсон овози бўлиши шарт. Радиодан ва: карнайдан чиқадиган овозларнинг ҳеч қайсиси инсон овози эмаслиги, балки инсон овозига: ўхшаш жонсиз электро-магнетик тўлқинлар эканлиги аввалги мавзуларда: ҳам билдирилди. Шунинг учун радио, телевизор, магнитофон ва: овоз юксалтгичлардан эшитилган сажда: оятлари учун сажда: қилиш вожиб бўлмайди.

Тиловат саждасининг ижроси учун таҳоратли ҳолда: Қиблага: қараб турилади ва: қўлни қулоққа: кўтармасдан “Оллоҳу акбар”- деб саждага: борилади. Саждада: уч марта: “Субҳона: роббиял аъло” дейилгач, “Оллоҳу акбар”- деб саждадан турилади. Шу тариқа: тиловат саждаси тамомланган бўлади. Аввало нийят қилиш лозим. Нийятсиз қабул бўлмайди.

Сажда: ояти намозда: ўқилса; дарров алоҳида: бир рукуъ ва: бир сажда: қилиб, турилиб намоз давом эттирилади. Намозда: сажда: ояти ўқилгандан кейин яна: икки оят ўқилса:ю сўнгра: рукуъга: борилса: ва: тиловат саждасига: нийят қилинса; намознинг ўша: рукуъ ва: саждаси, тиловат саждаси ўрнига: ўтади.

Жамоат намозида: имом сажда: ояти ўқиса; жамоатдан баъзилари эшитишмаса; ҳам, имом билан бирга: алоҳида: рукуъ ва: сажда: қилишади. Бироқ жамоат, тиловат саждаси учун рукуъда: нийят қилиши лозим. Яна: тиловат саждасини намоздан кейинга: кечиктириш ҳам жоиздир.

## ШУКР САЖДАСИ:

Шукр саждаси ҳам худди тиловат саждаси каби бажо келтирилади. Ўзига: бирор неъмат берилган ёки бирор

дарду балодан ва; ғамдан халос бўлган кимсанинг Оллоҳу таоло учун шукр саждаси қилиши мустаҳабдир. Саждада; аввало “Алҳамдулиллоҳ” дейилади, сўнгра; сажда; тасбиҳлари айтилади. Намоздан кейин сажда; қилиш макруҳдир.

## НАМОЗНИНГ СУННАТЛАРИ

1. Таҳрима; такбири ва; Қунут такбирида; эркаклар қўлларини қулоққа; аёллар эса; кўкракка; кўтариши суннатдир.

2. Такбирда; каф тни Қиблага; қаратиб туриш.

3. Такбирдан кейин қўл боғлаш.

4. Ўнг қўлни чап қўлнинг устига; қўйиш.

5. Эркаклар қўлларини киндик тагида; аёллар эса; кўкрак устида; боғлашлари суннатдир.

6. Такбирдан кейин “Субҳонака.” ўқиш.

7. Имом ва; ёлғиз намозхоннинг “Аъзузу...” ўқиши суннатдир.

8. Фотиҳадан аввал “Бисмиллоҳ” ўқиш.

9. Имом Фотиҳани битирганида; имом ва; жамоатнинг, ёлғиз намозхон Фотиҳани битирганида; эса; ўзи паст овозда; “Омин” дейиши суннатдир.

10. Имомнинг Жумъа; ва; Байрам намозларидан бошқа; жамоат билан адо этиладиган барча; намозларда; биринчи ракъатда; иккинчида; ўқийдиганидан икки марта; узунроқ оят ёки сура; ўқиши суннатдир.

11. Қиёмдан рукуъга; эгилаётганда; такбир айтиш.

12. Рукуъда; қўлларни тизза; кўзининг устига; қўйиб, бармоқ ораларини очиш суннатдир.

13. Рукуъда уч марта; “Субҳона; Роббиял Озыйм” дейиш.

14. Рукуъда; бел билан бошнинг бир текис туриши.

15. Имом ва; ёлғиз намозхоннинг рукуъдан тураётганда; “Самиъ аллоҳу лиман ҳамидаҳ” дейиши.

16. Жамоатнинг ва; ёлғиз намозхоннинг рукуъдан қад ростлагач “Роббана; лакал ҳамд” дейиши.

17. Қиёмдан саждага; бораётганда; такбир айтиш.

18. Саждада; қўл бармоқларини бирлаштириш.

19. Оёқ бармоқларини букиб, учларини Қиблага; қаратиш.

20. Саждада: эркаклар, тиззаларини ерга: қўйиб сонларини қориндан, тирсакларини ердан ва: биқиндан узоқ тутиши суннатдир. Аёлларга: эса: сонларини қоринга; тирсакларини ерга: ва: биқинларига: тегизиб туришлари суннатдир.

21. Саждада: уч марта: “Субҳона: роббиял аъло” дейиш.

22. Иккинчи саждадан туришда: такбир айтиш.

23. Эркаклар ўнг оёқларини тикиб, чап оёқларини ётқизиб устига: ўтиришлари.

24. Қаъда-и охирада; яъни охирги ўтиришда: саловот дуоларини ўқиш.

25. Ўнгга: ва: чапга: салом бераётганда: бошни ҳам буриш.

26. Ташаҳхудда: қўл учларини тизза: учига: тенг тутиб, бармоқ ораларини ўз ҳолича: қўйиш.

27. Саждада: қўл ва: оёқ бармоқларини Қиблага: қаратиб тутиш.

28. Саждада: қўлни қулоқ тўғрисида: тутиш.

29. Еттита: аъзо узарига: сажда: қилиш. [Пешона, бурун, икки кафт, икки тизза ва ўнг оёқнинг бош бармоғи]

30. Қиёмда; тўпиқларни тўрт энлик масофада; рукуъ ва: саждада: эса: бирлаштириб тутиш суннатдир.

31. Тўрт ракъатлик фарз намозларининг охирги икки ракъатида: ёлғиз Фотиҳани ўқиш.

32. Азонни суннатларига: риоя этган ҳолда: ўқиш.

33. Ҳоҳ жамоат, ҳоҳ ёлғиз бўлсин фарз намозларида: эркакларга: иқомат айтиш суннатдир.

34. Намозларни бош кийим, узун енглик либос ва: пайпоқ кийиб ўқиш суннатдир.

### НАМОЗНИНГ МУСТАҲАБЛАРИ:

1. Қиёмда; сажда: ўрнига: қараб туриш.

2. Рукуъда: оёқ учларига: қараб туриш.

3. Саждада: бурун қўйилган жойга: қараб туриш.

4. Ташаҳхудда: тизза: устига: қараб ўтириш.

5. Фотиҳадан кейин ўқиладиган оятнинг узунлиги-Бомдод ва: Пешин намозларида: узунроқ, бошқа: намозларда: қисқароқ бўлиши мустаҳабдир.

6. Таҳрима: ва: Қунут такбирларида; эркакларнинг бош бармоқларини қулоқ юмшоқларига: тегизишлари мустаҳабдир.

ичида: айтиши.

8. Рукуъ ва: саждаларда; тасбиҳларни уч мартадан зиёда: айтиш.

9. Саждада: аввал ўнг, кейин чап тиззани ерга: қўйиш.

10. Саждага: бурундан кейин пешонани ерга: қўйиш.

11. Намоз ичида: эснаганда; кафтнинг орқаси билан оғизни беркитиш.

12. Уч дафъа: тасбиҳ ўқишга; кетадиган вақт миқдори рукуъда: ва: саждада: туриш.

13. Саждадан аввал бош, кейин қўлларни кўтариш. Қўллардан кейин тиззаларни кўтариш.

14. Салом бераётганда: елка: учларига: қараш.

15. Имомнинг, салом бераётганда: елкадаги Ҳафаза: малакларига: ва: жамоатга: нийят қилиши; жамоат йўқ бўлса; ёлғиз ҳафаза: малакларига: нийят қилиши, мустаҳабдир.

16. Намоз ичида: оққан терларни артмаслик.

17. Намозда: келган йўтални ва: эсноқни тарк этиш.

18. Намоздан кейин, ёлғизгина: имомнинг жамоатга: ўгирилиб ўтириши, мустаҳабдир.

## НАМОЗНИНГ МАКРУҲЛАРИ

1. Кийимни киймасдан, елкага: ташлаб қўйиб намозга: киришиш.

2. Саждага: бораётганда: этакни ёки шим балогини юқорига: тортиш.

3. Кийимларнинг енг ва: балоқларини шимариб қўйиб намозга: киришиш.

4. Намозда: ортиқча: ва: фойдасиз ҳаракатлар қилиш.

5. Иш кийими ва: катталарнинг олдига: кийиб чиқила: олмайдиган кийимлар билан намозга: туриш.

6. Оғизда; қироат қилишга: тўсқинлик қилмайдиган бирор нарса: билан намозга: туриш. Агар оғиздаги нарса: қироатга: тўсқинлик қилаётган бўлса; намоз бузилади.

7. Бош очиқ, калта: енглик кўйлак билан ва: ялангоёқ ҳолда: намоз ўқиш, макруҳдир. [Ҳаж мавсимида: эҳромга: кирилгач, баъзи нарсаларнинг ишланиши таъқиқланади. Масалан: Бош кийим, пайпоқ ва: тикилган либос кийиш - эҳромга: кирган эркакка: жоиз бўлмайдиган хусуслардан атиги бирнечасидир. Бу фақатгина: ҳаж ибодатига: хос. Бу ердаги фарқни яхшилаб тушуниб олиш керак.]

8. Таҳорати қистаб туган ҳолда: намозга: бошлаш.

9. Намозда: сажда: қилинадиган жойдаги тош- тупроқ- ни тозалаш, супуриш.

10. Намозда: бармоқларни шиқиллатиш.

11. Намозда: қўлни биқинга: қўйиш.

12. Намозда: бош ва: юзни атрофга: ўгириш, кўзлар билан алаңлаш. Агар кўкрак ҳам бошқа: тарафга: ўгирилса: намоз бузилади.

13. Ташаҳҳудда: итга: ўхшаб оёқларни тикиб ўтириш.

14. Эркакларнинг саждада: тирсакларини ерга: қўйишлари.

15. Намозни инсоннинг юзига: ёки баланд овозда: гаплашиб ўтирганларга: қарши ўқиш, макруҳдир.

16. Бирининг саломига: қўли ёки боши билан алиқ олиш.

17. Намозда: ва: намоз ташқарисида: эснаш.

18. Намозда: кўзларни юмиш.

19. Намозда: имомнинг меҳроб ичига: тамомай кириб туриши.

20. Имомнинг, ёлғиз ўзи жамоатдан ярим метр баландроқда: туриши, танзиҳан макруҳдир.

21. Имомнинг, ёлғиз ўзи жамоатдан пастроқда: туриши ҳам танзиҳан макруҳдир.

22. Олд сафларда: бўш жой бўлган ҳолда: орқа: сафларга: туриш; Олд сафда: бўш жой бўлмаганида: орқада: ёлғиз туриш, макруҳдир.

23. Эгнида: жонли нарсанинг расми бўлган либос билан намозга: туриш.

24. Намоз ўқиладиган маконнинг тепасида; олдида; ўнг ва: чап тарафида: жонли расмнинг бўлиши, макруҳдир. Ҳоч (крестъ) ишорати ҳам жонли расмга: киради.

25. Ёниб турган оловга: қараб намоз ўқиш.

26. Намоз асносида: оят ва: тасбиҳларни бармоқ билан санаш.

27. Бошдан-оёқ узун, яхлит бир матога: ўралиб олиб намоз ўқиш.

28. Бошга: салла: ўраб, салланинг тепаси очиқ ҳолда; намоз ўқиш.

29. Оғиз ва: бурунни ёпиб олиб намоз ўқиш.

30. Намозда: узрсиз, бўғиздан балғам чиқариш.

31. Қўлни бир икки марта: ҳаракат эттириш. [Чунки, уч ва: ундан кўп ҳаракат эттириш, намозни бузади- дейилди.]

32. Намознинг суннатларидан бирини тарк этиш.

33. Заруратсиз, гўдакни қучоғига: олган ҳолда: намозга: туриш.

34. Қалбни жалб қилувчи, диққатга: ва: берилиб туриб намоз ўқишга: тўсқинлик қилувчи нарсалар ёнида; масалан: чиройли ашёлар қошида; ўйин-кулги, чолғу ёнида: ва: яхши кўрган таомлар ёнида: намоз ўқиш, макруҳдир.

35. Фарз намозларининг адоси асносида: узрсиз, бирор нарсага: ёки деворга: суяниш.

36. Рукуъга: эгиларкан ва: рукуъдан тураркан, қўлларни қулоқларга: кўтариш.

37. Қироат қилишни, рукуъда: ёхуд эгилиш жараёнида: тугаллаш.

38. Рукуъ ва: саждаларга: имомдан аввал бориш ва: имомдан аввал бош кўтариш.

39. Нажс бўлиш эҳтимоли бўлган маконларда: намозга: туриш.

40. Қабрга: қарата: намоз ўқиш.

41. Ташаҳҳудда: суннатга: хилоф равишда: ўтириш.

42. Иккинчи ракъатда; биринчисидан оят миқдори узун сура: ўқиш, макруҳдир.

### Намоз Ташқарисидаги Макруҳлар

1. Ҳожатхона: ёки хоҳлаган бир маконда: таҳорат синдиришда; олд ва: орқанинг Қиблага: тўғри келиши.

2. Истинжода: олд ва: орқанинг Қибла: истиқоматига: тўғри келиши. Ой ва: қуёшга: қараб таҳорат бузиш.

3. Кичкина: болаларни ўша: жиҳатларга: қаратиб ҳожат қилдириш, катталарга: макруҳ бўлади. Шунинг учун кичикларга: бирор ҳаром иш ишлатилганда; гуноҳ уни ишлатган каттага: ёзилади.

4. Оёқларни узрсиз, сабабсиз Қиблага: узатиш ва: ҳатто биттасини узатиш ҳам макруҳдир.

5. Қуръони каримга: ва: ҳақиқий диний китобларга: оёқ узатиш, макруҳдир. Агар китоблар баландроқда: бўлса; макруҳ бўлмайди.



## НАМОЗНИНГ МУФСИДЛАРИ

1. Намозда: узрсиз, бекордан бекорга: йўталиш ёки гомоқ қириш, намозни бузади.

2. Бири аксирганда; намоз ўқиётган кимсанинг “Ярхамукаллоҳ” дейиши, намозни бузади.

3. Ёлғиз намоз ўқиётган кимса; яқинидаги жамоатдан имомнинг янглишганини сезса-ю уни огоҳлантирса; ўзининг намози бузилади. Агар имом ҳам унинг айтганига қараб ҳатосини тузатса; имомнинг намози ҳам бузилади.

4. Бир кимса; намозда: “Ло илоҳа: иллоллоҳ” - деса: ва: мақсади жавоб бериш бўлса; намози бузилади. Агар мақсади билдириш, дараж бериш бўлса; бузилмайди.

5. Намозда: овраг жойини очиш, намознинг муфсидларидандир.

6. Намозда: оғриқ, дард ва: қайғу туфайли йиғланса; намоз бузилади. Оллоҳдан қўрқиб, Жаннат ва: Дўзах хотирга: келиб йиғланса; бузилмайди.

7. Намозда; қўл ва: тил билан алик олиш, намозни бузади.

8. Қазога: қолган намозларининг йиғиндиси бешдан кўп бўлмаса; у ҳам намозда: хотирига: тушса; намоз бузилади.

9. Намозда: шундай бир ҳаракат қилса-ю кўрганлар унинг намозда: эканлигидан шубҳа: қилишса; ўша: намоз бузилган бўлади.

10. Намозда: таом ейиш ва: ичиш.

11. Намозда: гапириш.

12. Намозда: имомидан бошқасини ҳатоси учун огоҳлантириш.

13. Намозда: кулиш.

14. Инграш ёки оҳ уриш.

15. Уҳ тортиш, намозни бузади.

16. Намозда: Қуръони каримда: ва: ҳадиси шарифларда: бўлмаган дуони ўқиш.

17. Жамоат намозида; имомидан бошқасининг ўқиган сура: ёки дуоси учун “Омин” дейиш, намозни бузади. Ёлғиз ўқиётган намозхон, намоз ташқарисидаги ҳеч бир товушга: аҳаммият бермайди. Ташқи овоз ва: сигналларга: итоат қилиш, муфсиддир. [Шунинг учун баъзи масжидларда: имом микрофон орқали Фотиҳани битирганида: жамоатнинг

“Омин” дейиши ёки микрофон орқали “Оллоҳу акбар”- дейилганида; жамоатнинг шунга: қараб ҳаракат қилиши, жамоатнинг намозини бузиши мумкин. Чунки, қарнайдан чиқадиган овоз, акс садо каби жонсиз жисмдан ҳосил бўлган бир товуш ҳисобланади].

18. Қуръони қаримга; китобга; ёки қоғозга; қараб намоз ўқиш, намозни бузади.

### Ҳар Қандай Намозни Бузишни

#### Мубоҳ Қиладиган Сабаблар

1. Илонни ўлдириш учун намозни бузиш, мубоҳдир.
2. Бўшаб кетган молини ёки уловини тутиш учун.
3. Сурувни йиртқичлардан ҳимоя қилиш учун.
4. Ўт устидаги тошиб тўкилаётган таомни олиш учун.
5. Вақтнинг ўтиб кетиш, жамоатнинг тарқаб кетиш

андишаси бўлмаган пайтларда; бошқа; мазҳабда; намозни бузадиган бирор ҳодисани, гумондан ҳоли бўлиш мақсадида; бартараф қилиш учун, (масалан: дирҳамдан кичик бўлган нажосатни ёки бегона; аёлнинг баданига; бадани билан текканини эслаб, янгидан таҳорат олиш учун) намозини бузиш, жоиздир.

6. Таҳорат ва; ел қисташидан фориғ бўлиш учун намозни бузиш, мубоҳдир.

### Ҳар Қандай Намозни Бузишни

#### Фарз Қиладиган Сабаблар

1. “Дод”- деб қичқирган бир кимсани қутқариш учун, чуқурга; тушиб кетган ёки тушиши мумкин бўлган кўр кимсага; ёрдам бериш учун, куйиб қолиш ёхуд чўкиб кетиш эҳтимоли бўлган инсонларни қутқариш учун ва; ёнғинни ўчириш учун ҳар қандай намозни бузиш фарздир.

2. Ота; она; бобо ва; бувидан бири чақирганида; намозни бузиш вожиб эмас, балки жоиз бўлса; ҳам эҳтиёж бўлмаса; бузмаслик керак. Нофила; (Суннатлар ҳам киради) намозларда; бузса; бўлади. Агар бу яқинлардан бирортаси “Дод”- деб ёрдамга; чақиргудек бўлса; фарз намозларни ҳам бузиш лозим бўлади.

## ЖАМОАТ БИЛАН НАМОЗ

Намозда, энг кам икки кишидан бирининг имом бўлиши билан жамоат ҳосил бўлади. Беш вақт намознинг фарзларини жамоат билан адо этиш, эркаклар учун суннатдир. Жума ва Байрам намозларида эса, жамоат - фарздир. Жамоат намозларига кўп-кўп савоб берилиши ҳадиси шарифларда билдирилди. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилдиларки: (Жамоат намозига, ёлғиз ўқилган намоздан йигирма етти марта кўп савоб берилади.) Бошқа бир ҳадиси шарифда эса: (Чиройли бир таҳорат олиб, масжидлардан бири сари, жамоат билан намоз ўқиш мақсадида йўлга тушадиган кимсанинг ҳар қадамига Оллоҳу таоло бир савоб ёзади ва ҳар бир қадамида амал дафтаридан бир гуноҳ ўчирилади ва яна Жаннатдаги даражасини бир мартаба юксалтади.)- деб, марҳамат қилинди.

Жамоат билан ўқиладиган намозлар - мусулмонлар орасида бирлик, ҳамдўстлик, ҳамжиҳатлик ва жамият ҳаётини таъминлаб туради. Севги ришталарини мустаҳкамлаб, меҳр-оқибат деган қадриятларни орттиради. Жамоат сабабли, муъминлар тўпланишиб, суҳбат қилишади. Масжидга келолмаганлар, дард-қайғуси бўлганлар, бошига иш тушган ва қийин аҳволда бўлган кимсалар ва касалликка чалинганлар, ўша суҳбатлар натижасида маълум булади. Оқибатда, намоздан кейин жамоатдан баъзилари касал кўришга, баъзилари муҳтожларга ёрдам беришга, яна бошқа бирилари эса кўнгил олиш учун кетишади.

Жамоат- мусулмонларнинг бир тан у бир жон эканликларига энг чиройли далил ва мисолдир. Бу бирликни бузадиган инсонсурат, шайтонсифат, порахўр-у судхўр бўлган мол-дунё жинниси тўполончиларга Оллоҳу таоло инсоф берсин!

Касал ва шол бўлган кимсалар, бир оёғи кесик бўлган ногиронлар, ўзи юролмайдиган қариялар ва кўзлари кўрмайдиган узрлиларнинг жамоатга иштирок этишлари шарт эмас.

Жамоатда, намоз учун иқтидо қилинган кимсага, Имом дейилади. Имом бўлиш, унга иқтидо қилиш ва жамоат ташкил қилишнинг ўзига хос бирнеча шартлари бордир.

## ИМОМЛИКНИНГ ШАРТЛАРИ:

Имом бўла: олиш учун олтига: шарт тукас бўлиши керак. Булардан лоақал биттасига: эга: бўлмаган кимсанинг орқасида: намоз бўлмайди. Шартлар эса: қуйидагича:

1. Мусулмон бўлиш. Абу Бакр Сиддийқ ва: Умар ул-Форукнинг “родияллоҳу ахҳума” халифа: эканликларига: меърож ҳодисасига: ва: қабр азобига: ишонмайдиган кимса: имом бўлолмайди.

2. Балогат ёшига: етган бўлиш.

3. Ақли жойида: бўлиш. Маст ва: эси паст кимса: имом бўлолмайди.

4. Эр киши бўлиш. Хотин киши эркакларга: имом бўлолмайди. Хотинларга: имом бўлиши эса: макруҳдир.

5. Ҳеч бўлмаганда: Фотиҳа: ва: яна: бир оятни тўғри қироат қилаолиш, шарт. Ёддан битта: ҳам оят билмайдиган, билганда: ҳам тажвид билан ўқиёлмайдиган ва: нуқул нағма: қилиб ашулага: ўхшатадиган кимсалар, имом бўлолмайдилар.

6. Диний бир узр соҳиби бўлмаслик, шарт. Узрли кимса: узри бўлмаганларга: имом бўлолмайди.

Имомнинг қироати чиройли бўлиши, Қуръони каримни тажвид билан ўқиши лозим. Мақомга: ва: мусиқа пардаларига: солиш, катта: гуноҳдир. Намознинг шартларига: ва: суннатларига: аҳаммият бермайдиган имомларнинг орқасида: намоз ўқилмайди.

(Солиҳ ва: фожир кимсаларнинг орқасида: намоз ўқингиз.)- деган ҳадиси шариф, масжид имомлари учун эмас, балки Жумъа: намозини ўқитадиган амирлар ва ҳокимлар учундир.

Имом бўлишга: энг лаёқатли кимса: - суннатни, яъни дин илмлари-ю аҳкомларини (мазҳаб ҳукмларини) яхши биладиган кимсадир. Юқорида: билдирилган имомлик шартларида: икки муъмин тенг бўлиб қолгудек бўлса: у ҳолда: имомлик ҳаққи, Қуръони каримни яхшироқ ўқийдиганига: берилади. Агар бу мавзуда: ҳам тенг бўлсалар, ичларидан тақводори, яъни ҳаромлардан кўпроқ тийиладигани имом бўлади. Тақвода: ҳам тенг бўлишса: ёши улугроғи имомликка: ўтади.

Қул (малай), бадавий, фосиқ, кўр ва: ҳароми (никоҳсиз туғилган) кимсанинг имом бўлишлари, макруҳдир.

Имомнинг намозни, жамоатни қийнайдиган даражада: узун ўқитиши, макруҳдир. Аёл кишиларнинг ўзаро жамоат қилишлари ҳам макруҳдир.

Жамоат бир кишидан иборат бўлса; имом уни ўнг тарафига: олади. Чап тарафига: туриши макруҳдир. Икки киши бўлишса; имом уларнинг бир метр қадар илгарисига: ўтиб туради. Эркакларнинг аёл кишига: ва: ёш болаларга: иқтидо қилишлари жоиз эмас. Жамоатда; имомнинг орқасида: аввал эркаклар, сўнгра: болалар, кейин эса: аёллар саф тортишади.

Имом, аёлларга: ҳам имом бўлишга: нийят қилган бўлиб, ўша: жамоатда: бир эркак билан бир аёл киши бир сафда: ёнма-ён туриб қолган бўлса; эркакнинг намози бузилади. Агар имом, аёллар учун алоҳида: нийят қилмаган бўлса; аёлнинг ёнига: туриб қолган эркакнинг намозига: ҳеч қанақа: зарар келмайди, намози бузилмайди. Чунки, бу вазиятда; аёл киши намозда; деб ҳисобланмайди. Имом аёлларга: нийят қилмагани учун аёл кишининг намози жоиз бўлмайди. Тик туриб ўқий оладиганларнинг, ўтириб ўқийдиган кимсага: иқтидо қилишлари, жоиздир. Муқим кимсанинг, сафарий имомга: иқтидо қилиши, жоиздир. Фарз ўқиётган кимса; нофила: ўқиётган кимсага: иқтидо қилолмайди. Бунинг акси эса; жоиздир. Имом билан бирга: намозини адо этган кимса; имомнинг бетаҳорат эканлигини фаҳмласа; ўша: намозини иёда: этади.

Рағойиб, Барот ва: Қадр каби муборақ кечаларга: хос бўлган намозларни жамоат билан адо этиш, макруҳдир. Жамоат хоҳласа: ҳам, хоҳламаса: ҳам, имомнинг намоздаги қироат ва: тасбиҳларни суннат миқдоридан ошириб ўқиши, таҳриман макруҳдир.

Кеч келиб, жамоатга: рукуъда: улгура: олмаган кимса; ўша: ракъатни имом билан ўқиган бўлиб ҳисобланмайди. Имом рукуъда: турганида: жамоатга: келган кимса; нийят қилади ва: тик турган ҳолатда: такбир олиб намозга: киргач, дарров эгилиб рукуъ ҳолатига: ўтади. Агар рукуъга: эгилаётганида: имом рукуъдан бош кўтаргудек бўлса; ўша: ракъатга: етишолмаган бўлади.

Жамоатда: имомдан аввал рукуъ ёки саждага: бориш ёхуд қад ростлаш, таҳриман (ҳаромга: яқин) макруҳдир. Фарз намозлар битгач сафларни бузиш, мустаҳабдир.

Бир муъмин, беш вақт намозини ҳар куни жамоат билан адо этиш учун ғайрат қилса; бутун Пайғамбарлар “алайҳимуссалом” билан адо этган каби савобга: ноил бўлади. Бунча: савоб ва: фазилатларнинг берилиши, имом ўқитган намознинг қабул бўлишига: боғлиқ.

Бир кимса; жамоатни узрсиз тарк этса; Жаннатнинг ҳидини ҳам туёлмайди. Жамоатни узрсиз тарк этадиганларга; ҳар тўрттала: китобда: ҳам малъун- деб хитоб қилинган.

Беш вақт намозни жамоат билан адо этишга: тиришиш керак. Қиёмат куни Ҳақ таоло ҳазратлари, етти қават ер ва: етти қават осмонни, Аршни, Курсини ва: бутун махлуқотни тарозининг бир палласига: қўйса-ю иккинчи палласига: эса; шартларига: ва: суннатларига: риоят қилинган ҳолда: ўқилган битта: жамоат намозининг савобини қўйса; жамоат билан адо этилган намознинг савоби, оғир босади.

### Имомга: Иқтидо Саҳиҳ Бўлиши

#### Учун Ўнта: Шарт Мавжуд

1. Намозга: тураркан такбир айтмасдан аввал, имомга: иқтидо қилишга: нийят қилмоқ шарт. “Уйдим ёки иқтидо қилдим ҳозир бўлган имомга:”- деб қалбдан ўтказиш керак. Такбир олгандан кейин қилинган нийят, саҳиҳ бўлмайди.

2. Жамоатда: аёллар ҳам бўлса; имомнинг “аёлларга: имомлик қилишга:”- деб алоҳида: нийят этмоғи ҳам даркор. Эркаклар учун имоматга: нийят қилиш, шарт эмас. Агар нийят этса; имом ҳам жамоат савобидан баҳраманд бўлади. Нийят этмаса; намоз саҳиҳ бўлади лекин, имом худди ёлғиз ўқигандек савобга: эришади халос.

3. Жамоатнинг тўпиғи, имомнинг тўпиғидан орқароқда: бўлиши шарт.

4. Имом ҳам жамоат ҳам бирхил фарз намозига: нийят қилган бўлишлари шарт.

5. Имом билан жамоат орасида: аёллар сафи бўлмаслиги шарт.

8. Имом билан жамоат орасида; қайиқ ута; оладиган катталикда; анҳор ёки ирмоқ ва; арава; ўтаоладиган даражада; йўл бўлмаслиги шарт.

7. Жамоатнинг орасида; имомни кўришга; ёки имомни кўриб турган жамоатни кўришга; ёхуд табиий овозларини эшитишга; имкон бермайдиган туйнуксиз ва; деразасиз деворнинг қатъиян бўлмаслиги шарт.

9. Имом билан жамоат, бирбирига; боғланмаган ёки тегмай турган икки кемада; бўлмасликлари шарт.

10. Ўзга; мазҳабдаги имомга; иқтидо қилган жамоатнинг намози саҳиҳ бўлиши учун, иккита; ривоят воқийдур:

Биринчи қавлга; кўра; Жамоат, ўз мазҳабларида; намозни бузадиган сабаблардан ҳеч бирини имомда; кўролмаслиги ва; тополмаслиги шарт.

Иккинчи қавлга; кўра; Ўз мазҳабида; намози саҳиҳ бўлган имомга; бошқа; мазҳабдаги муъминлар ҳам иқтидо қилишлари мумкин. Бу қавлга; кўра; қоплама; тиш солдирган ёки тиш ковагини тўлдиртган (пломба) имомларга; ҳам иқтидо қилиш жоиз бўлади. (Аҳл-и Суннатнинг тўртта; яъни Ҳанафий, Моликий, Шофиъий ва; Ҳанбалий мазҳабидан бошқа; гуруҳ ёки фирқаларга; мансуб кимсаларга; иқтидо қилиш, жоиз эмас.)

Жамоат бир кишидан иборат бўлган ҳолларда; бу кимсанинг, имомнинг чап ва; орқа; тарафида; туриши макруҳдир. Бу кимса; имомнинг ўнг тарафида; жой олади ва; тўпиғи имомнинг тўпиғидан салгина; орқароқда; турса; намози саҳиҳ бўлади. Жамоат икки ёки ундан кўп кишидан иборат бўлса; имомнинг орқасига; ўтиб туришлари керак бўлади.

Имомга; иқтидо қилган кимса; (Субҳонака)ни ўқий - ди. Имом, овоз чиқариб ўқиса; ҳам, ичида; ўқиса; ҳам жамоат ҳеч нима; ўқимайди. [Шофиъий мазҳабида; жамоат ҳам имом билан бирга; ичларида; қироат қилишади.] Имом жаҳран [баланд овозда] ўқиётганида; Фотиҳани битирган жамоат ҳафиян [ичида] (омин)- дейди. Рукуъдан тураётиб, имом (Самиъ аллоҳу лиман ҳамидаҳ) деганида; жамоат фақатгина; (Роббана; лакал ҳамд)- дейди. Такбирларни жамоат ҳам ичида; айтади. Рукуъ, сажда; ва; ташаҳҳудлардаги дуоларни бутун жамоат ичида; ўқийди.

Витр намози, ёлғиз Рамазон ойида; жамоат билан адо этилади. Бошқа; вақтларда; мустақил ўқилади.

## Масбуқнинг Намози

Имомга: иқтидо қиладиган кимсалар, тўрт тоифага: бўлинади. Булар: (Мудрик), (Муқтадий), (Масбуқ) ва: (Лоҳиқ)дир.

Мудрик: Намозда: таҳрима: такбирини имом билан бирга: олган кимсага: айтилади.

Муқтадий: Таҳрима: такбирига: улгуролмаган кимсага: айтилади.

Масбуқ: Имомга: биринчи ракъатдан кейин етишиб иқтидо қилган кимсага: айтилади.

Лоҳиқ: Таҳрима: такбирини имом билан бирга: олгану фақат намозда: таҳорат бузувчи бирор ҳодиса: содир бўлиб, шу сабаб-ла: таҳоратини янгилаб келиб, имомга: қайтадан иқтидо қилган кимсага: айтилади. Бу кимса, яна: худди аввалгидек қироатсиз, рукуъ ва: сажда: тасбиҳларини ўқиб намозини адо этади. Агар таҳорат янгилаш жараёнида: дунё сўзи сўзламаган бўлса, имомнинг орқасида: турган бўлиб ҳисобланаверади. Лекин, масжиддан чиққач энг яқин жойда: таҳорат олиши лозим. Зеро, кўп узоқроққа: кетса, намози бузилади- дейилди.

Масбуқ, яъни имомга: биринчи ракъатда: етишолмаган кимса, имом салом бергандан кейин, салом бермасдан ўрнидан туриб, намозининг нуқсон ракъатларини тамомлайди. Қироатларни биринчи, кейин иккинчи, ундан кейин учинчи ракъатларни ўқиётгандек қилиб, бошдан бошлайди. Ўтиришларда: эса: тўртинчи, учинчи ва: иккинчи ракъатдан, яъни худди намознинг охиридан бошлагандек қилиб ҳаракат қилади.

Масалан: Хуфтоннинг охирги ракъатида: жамоатга: етишган кимса, имом салом бергандан кейин ўрнидан туради ва: худди биринчи ракъатдагидек (Субҳонака; Аъзубасмала; Фотиҳа: ва: Замми сура) ўқийди. Рукуъ ва: сажда: қилган, туриб кетмасдан ташаҳхудга: ўтиради. Чунки, имом билан ўқиган бир ракъат ва: ўзи алоҳида: ўқиган бир ракъати икки ракъатни ташкил этган бўлади. Ҳар икки ракъатда: бир ташаҳхудга: ўтириш эса, вожибдир. Масбуқ, (Аттаҳиёту)ни ўқиган, ўрнидан туради ва: бу сафар худди иккинчи ракъатни ўқиётгандек қилиб (Басмала; Фотиҳа: ва: Замми сура) қироат қилади. Рукуъ ва: саждадан кейин



ўтирмасдан қиёмга; туради. Бу рақъатда; эса; худди учинчи рақъатдагидек (Басмала; ва; Фотиҳани) ўқиб, намозини тугатади.

Бешта; нарсани имом тарк айласа; жамоат ҳам тарк этади:

1. Имом, Қунут дуосини ўқимаса; жамоат ҳам ўқимайди.

2. Имом, Байрам намозида; такбирларни айтмаса; жамоат ҳам айтмайди.

3. Имом, тўрт рақъатлик намознинг иккинчи рақъатидан кейин ўтирмаса; жамоат ҳам ўтирмайди.

4. Имом, сажда; оятини ўқиса; ва; тиловат саждаси қилмаса; жамоат ҳам қилмайди.

5. Имом, саҳв саждасини қилмаса; жамоат ҳам қилмайди.

(Албаттаки бу хусусларга; намозасносида; амал қилинади)

Тўртта; нарсани имом ишласа;

ҳам Жамоат ишламайди

1. Имом, икки мартадан кўп сажда; қилса; жамоат сажда; қилмайди.

2. Имом, Байрам намозининг такбирини бир рақъатда; уч мартадан кўп айтиб қўйса; жамоат ортиқчасини айтмайди.

3. Имом, жаноза; намозида; тўрттадан кўп такбир айтса; жамоат ортиғини айтмайди.

4. Имом, адашиб бешинчи рақъатга; туриб кетса; жамоат турмайди, балки имомни кутиб, бирга; салом беришади.

Ўнта; нарсани имом тарк айласа; ҳам

жамоат тарк этмайди

1. Ифтитоҳ (таҳрима) такбирида; қўл кўтариш.

2. Субҳонакани ўқиш.

3. Рукуъга; эгилаётиб такбир айтиш.

4. Рукуъда; тасбиҳ ўқиш.

5. Саждага; бориш ва; туришда; такбир айтиш.

6. Саждаларда; тасбиҳ ўқиш.

7. Имом “Самиъ аллоҳу лиман ҳамидаҳ” демаса; ҳам “Роббана; лакал ҳамд” дейиш.

8. Аттаҳиётуни охиригача; ўқиш.

9. Намоз сўнгида; салом бериш.

10. Қурбон байрамида; йигирма; учта; фарз намози (яъни арафа; куни бомдод намозидан, ҳайитнинг тўртинчи куни аср намозигача; бўлган 23 намоз)дан кейин салом бергач, ташриқ такбирини айтиш.

## ИФТИТОҲ (тахрима) ТАКБИРИНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ

Бир кимса; ифтитоҳ такбирини имом билан олса; кузда; шамол, дарахт барглари қандай тўкадиган бўлса; ўша; кимсанинг гуноҳлари ҳам худди шундай тўкилади.

Бир куни Расулуллоҳ “саллаллоҳу алайҳи ва саллам” бомдод намозини ўқтаётганларида; саҳобадан бир кимса; ифтитоҳ такбирига; етишолмаган эди. Сўнгра; бир қулни озод этиб келиб Пайғамбаримизга; савол бердилар: “Ё, Расулуллоҳ! Мен бугун тахрима; такбирига; улгура; олмадим. Эвазига; бир қул озод этдим. Ажабо, ифтитоҳ такбирининг савобига; ноил бўла; олдими?” Расулуллоҳ секин ҳазрати Абу Бакрга; юзландилар ва; (Сиз бу ифтитоҳ такбири ҳақида; нима; дейсиз?)- деб сўрадилар. Абу Бакр Сиддийқ “родияллоҳу аанҳ” айтдилар: “Ё Расулуллоҳ! Агар менинг қирқта; туям бўлса; ва; уларнинг ҳар бирининг юки жавоҳир бўлса; буларнинг ҳаммасини фақирларга; садақа; қилсам ҳам имом билан бирга; олинган ифтитоҳ такбирининг савобига; қовуша; олмайман.” Ундан кейин Расулуллоҳ ҳазратлари: (Ё Умар! Сиз нима; дейсиз бу ифтитоҳ такбири ҳақида?)-деганларида; ҳазрати Умар “родияллоҳу аанҳ”: “Ё Расулуллоҳ! Мадина; билан Макка; орасини тўлдирадиган даражада; жуда; кўп туям бўлса; барчасининг юклари жавоҳир бўлса; ва; мен уларни бева-бечораларга; улашиб чиқсам ҳам, имом билан бирга; олинган ифтитоҳ такбирининг савобига; ноил бўлолмайман”- деб жавоб бердилар. Ундан кейин Пайғамбаримиз “саллаллоҳу алайҳи ва саллам”, ҳазрати Усмондан сўрадилар: (Ё Усмон! Сиз бу ҳақда; нима; дейсиз?) Ҳазрати Усмон-и зиннурайн “родияллоҳу аанҳ”: “Ё Расулуллоҳ! Кечаси икки ракъат намоз ўқисам-у ҳар бир ракъатида; Қуръони каримни

бошдан оёқ хатм қилиб чиқсам ҳам имом билан олинган ифтитоҳ такбирининг савобига: эришолмайман.”- деб жавоб бердилар. Сўнгра: Пайгамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” ҳазрати Алини сўроққа: тутдилар: (Ё Али! Ифтитоҳ такбири ҳақида: сиз нима дейсиз?) Ҳазрати Али-ул-Муртазо “карамаллоҳу ваҗҳаҳ” бундай деб жавоб бердилар: “Ё Расулуллоҳ! Мағриб билан Машриқ ораси кофирларга: лиқ тўла: бўлса; Раббим менга: қувват берса-ю ҳаммасини қиличдан ўтказсам. Яна: имом билан олинган ифтитоҳ такбирининг савобига: ноил бўлолмайман.” Бу жавобдан кейин Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” ҳазратлари: (Эй менинг умматим ва: асҳобим! Етти қават осмон ва: етти қават ер қоғоз бўлса; дарё-ю денгизлар сиёҳ бўлса; бутун дарахтлар қалам бўлса: ва: бутун малаклар котиб бўлиб қиёматгача: ёзсалар ҳам, имом билан бирга: олинган ифтитоҳ такбирининг савобини ёзиб тугатолмайдилар.)- деб марҳамат қилдилар.

Манқиба: Саройга: Қурилган Масжид

Имоми Аъзам Абу Ҳанифа: ҳазратларининг талабаларидан бўлмиш имоми Абу Юсуф “раҳматуллоҳи алайҳ”, халифа: Хорун ар-Рашид замонида: қози эди. Бир куни имоми Абу Юсуф, Хорун ар-Рашиднинг ҳузурида: ўтирганларида: бир кимса; биттаси устидан даъвогар бўлиб шикоят қилди. Хорун ар-Рашиднинг вазири, даъвогар кимсага: гувоҳлик қилишга: ваъда: берди. Имоми Абу Юсуф, вазирнинг гувоҳлигини қабул қилмадилар. Халифа; таажжубланиб: “Нимага: вазирнинг гувоҳлигини қабул қилмадингиз?” деганларида; қози бундай деб жавоб берди: “Бир куни Сиз вазирингизга: битта: иш буюрган эдингиз. Ўшанда: вазирингиз, (Қулингизман тақсир,)- деб амрингизни бажарган эди. Агар ўша: пайтда: вазирингиз тўғри гапирган бўлса; динимизда: қул(малай)нинг гувоҳлиги мақбул бўлмайди. Агар ёлғон гапирган бўлса; ёлғончининг гувоҳлиги ҳам инобатга: олинмайди.” Буни эшитган халифа: “Мен гувоҳлик қилсам-чи? У ҳолда; ҳойнаҳой қабул қиларсиз?”- деб сўради.

- Йўқ, қабул қилмайман,- деди имоми Абу Юсуф.

- Нима: учун?- ҳайрон бўлди халифа:

-Чунки Сиз, намозингизни жамоат билан ўқимайсиз!

Менга: мусулмонларнинг масалалари билан шуғулланишдек

жуда; оғир ва; маъсулиятли вазифани ишониб топширганлар. Холиққа; (яратганга) тоат қилинаётган жойда; махлуққа; (яратикқа) итоат қилинмайди, - деб жавоб берди қози. Халифа; пушаймон бўлиб:

- Тўғри айтасиз, эй имом, - деди ва; саройга; масжид қуришларини амр қилди. Масжид битгач, унга; имом ва; муаззин тайин этган халифа; ўшандан кейин бутун намозларини жамоат билан ўқиди.

## ЖУМА НАМОЗИ

Оллоҳу таоло, Жума; кунини мусулмонларга; хос кун қилди. Жума; куни пешин намози вақтида; Жума; намозини ўқиш, Оллоҳнинг амридир.

Жаноби Ҳақ, Жума; сурасининг охирида; мазмуна бундай деб буюрмоқда: (Эй иймон келтириш билан шарафланган қулларим! Жума; кунлари пешин азони айтилганида; хутба; тинглаш ва; Жума; намозини адо этиш учун масжидларга; ошиқинг! Савдо-сотиқни тўхтатинг! Жума; намози ва; хутба; сизга; бошқа; барча; ишларингиздан зиёдароқ савоб келтиради. Жума; намозини адо этгач, масжидлардан чиқиб ишларингизга; тарқалишларингиз мумкин. Оллоҳу таолодан ризқингизни тилаб меҳнат қилгайсиз. Оллоҳу таолони кўп ёдга; олингки, қутилишингиз осон бўлгай!)

Намоздан кейин хоҳлаганлар ишига; бориб ишлайди, хоҳлаганлар масжидда; қолиб намоз, Қуръони карим ва; дуо билан машғул бўлади. Жума; намозининг вақти кирганда; савдо-сотиқ қилиш гуноҳдир.

Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва; саллам” айтдиларки:

(Бир мусулмон, Жума; куни гусл олиб Жума; намозига; борадиган бўлса, бир хафталик гуноҳи кечирилади ва; ҳар қадами учун савоб ёзилади.)

(Жума; намозини ўқимайдиганларнинг қалбларини Оллоҳу таоло муҳрлайди. Улар гофил бўладилар)

(Кунлар орасида; энг афзали Жума; кунидир. Жума; куни, Ҳайит ва; Ашура; кунидан ҳам қийматлироқдир. Жума; - дунёда; ва; Жаннатда; муъминларнинг байрамидир.)

(Бир кимса; ҳеч қандай сабабасиз уч марта; Жума; намозини ўқимаса, Оллоҳу таоло қалбини муҳрлаб қўяди.

Ўша кимса, ҳеч қачон яхшилик қилолмайдиган бўлиб қолади.)

(Жума: намозидан кейин етти марта: Ихлос ва: Муъаввизатайн ўқиган муъминни, Оллоҳу таоло бир ҳафта: қазо-балодан ва: ёмон ишлардан сақлайди.)

(Шанба: яҳудийларга, якшанба: христиёнларга: берилгани каби Жума: куни ҳам мусулмонларга: берилди. Бу кунда: мусулмонларга: хайр, барақа: ва: яхшилик бордир.)

Жума: куни қилинган ибодатларга; бошқа: кунларда: қилинганларга: нисбатан камида: икки марта: кўп савоб берилади. Жума: куни ишланган гуноҳлар ҳам икки баравар қилиб ёзилади.

Жума: куни, руҳлар тўпланишади ва: бирбирлари билан танишишади. Қабрлар зиёрат қилинади. Бу кунда: қабр азоби тўхтатилади. Баъзи ривоятларга: қараганда; мусулмон маййитларга: бошқа: азоб берилмайди. Кофир маййитларга: эса: фақат Жума: куни ва: Рамазон ойида: азоб берилмайди. Бошқа: кунларда: азоб берилади ва: бу ҳол қиёматгача: шу тариқа: давом этади. Жума: куни ва: кечасида: вафот этган муъминлар, қабр азоби кўрмайдилар. Дўзахда: ҳам Жума: кунлари оловнинг ҳарорати пасайиб туради.

Одам “алайҳиссалом”, жума: куни яратилдилар. Жума: куни Жаннатдан чиқарилдилар. Жаннат аҳли, Оллоҳу таолони Жума: кунлари кўришади.

### Жума: Намозининг Фарзлари

Жума: куни пешин вақтида; ўн олти (16) ракъат намоз ўқилади. Булардан икки ракъати фарз бўлиб, бу ўша: куннинг пешин намозидан ҳам қувватлироқ фарздир. Жума: намозининг фарз бўлиши учун икки турли шарт бор:

1. Адо шартлари.
2. Вужуб шартлари.

Адо шартларидан бири нуқсон бўлса; намоз қабул бўлмайди. Вужуб шартларидан бири нуқсон бўлса; ҳам намоз қабул бўлади.

### Адо Шартлари

(Жуманинг саҳиҳ бўлиши учун шартлар)

1. Намозни шаҳарда: ўқиш шарт. (Шаҳар- деб, жамоати энг катта: масжидига: сиғмайдиган аҳоли пунктига: айтилади.)

2. Давлат райиси ёки ҳокимнинг рухсати билан ўқиш. Ёхуд ўшалар тайинлаган хотиб ёки хотибнинг вакили ўқитиши мумкин.

3. Пешин намозининг вақтида: ўқиш.

4. Вақт ичида: хутба: ўқиш. [Олимлар: "Жумъа: хутбасини ўқиш, ифтитоҳ такбири каби муҳимдир"- деганлар].

Яъни ҳар иккала: хутбани ҳам араб тилида: ўқиш керак. Хутба: ўқийдиган хотиб аввал ичида: Аъзу-Басмалани ўқиб, кейин баланд овоз билан ҳамд-у сано, калима-и шаҳодат ва: салоту салом ўқийди. Кейин ваъз, яъни азобга; савобга; сабаб бўладиган хусусларни хотирга солиб ўтади. Ояти карималардан ўқийди. Орада: бир марта: ўтириб туради. Иккинчи хутбани ўқиётганида; ваъз ўрнига: муъминларга: дуо қилади. Хутбада: тўрт халифанинг исмини зикр этиш, мустаҳабдир. Хутбага: дунё масалаларини ара-лаштириш, ҳаромдир. Хутбани бир нутқ ёки конференцияга: айлантмаслик керак. Хутба: ўқиш суннат бўлса: ҳам ҳаддан зиёд узун ўқиш, макруҳдир.]

5. Хутбани намоздан аввал ўқиш.

6. Жума: намозини жамоат билан ўқиш.

7. Масжиднинг эшикларини барчага: очиқ тутиш, Жуманинг адо шартларидандир.

### Вужуб Шартлари

1. Шаҳарда; қасаба: ва: катта: қишлоқда: яшаш, шарт. Сафарий ва: мусофирга: фарз эмас.

2. Сихҳати жойида: бўлиши шарт. Касалларга; касални ташлаб кетолмайдиган боқувчига: ва: жуда: ҳам кексайиб қолганларга: фарз эмас.

3. Ҳур (озод) бўлиш.

4. Эр киши (ўғил) бўлиш. Аёлларга: фарз эмас.

5. Оқил (ақлли) ва: болиғ (балогатга: етган) бўлиш.

6. Кўр бўлмаслик. Йўлида: йўлдоши, ёрдамчиси бўлса: ҳам кўрмайдиганларга: фарз эмас.

7. Ўзи юра: олиши, шарт. Элтувчи ёрдамчиси ёки воситаси бўлса: ҳам шол ёхуд чўлоқ бўлган кимсага: фарз эмас.

8. Қамоқда; зиндонда: бўлмаслик шарт. Душман ва: ҳукумат таъқиқи, золимнинг хавфи бўлмаслиги керак.

9. Шиддатли бўрон, қор, ёмгир, довул, лой, ботқоқлик ва: аёз бўлмаслиги шарт.

## Жума: Намози Қандай Ҷқилади?

Жума: куни, Пешин азони айтилгач 16 (ўн олти) рақъат намоз ўқилади. Булар навбати билан қуйидагича:

1. Аввал Жума: намозининг тўрт рақъатлик “илк суннати” ўқилади. Бу суннат, худди Пешин намозининг илк, яъни дастлабки суннатидек ўқилади. Бу тўрт рақъат учун “Оллоҳ ризоси учун Жума: намозининг илк суннатини ўқишга нийят қилдим. Юзландим Қиблага.”- деб нийят қилинади.

2. Сўнгра, масжид ичида: иккинчи азон ва: хутба: ўқилади.

3. Хутба: тугагач, иқомат айтилиб жамоат билан Жума: намозининг икки рақъат “фарзи” ўқилади.

4. Фарз адо этилгач, Жума: намозининг тўрт рақъатлик “охирги суннати” ўқилади.

5. Ундан кейин, “зиммамга: фарз бўлиб, ўқиёлмаган энг охирги пешин намозининг фарзини ўқишга..”- деб нийят қилиниб “зуҳур-и охир”, яъни охирги пешин намози ўқилади. Бу худди Пешин намозининг фарзидек ўқилади.

[Бу намоз, Жума намозининг баъзи шартларида аҳён-аҳён зоҳир бўлган гумон ва шубҳаларга тадбир сифатида минг йиллардан бери ўқиб келинаётган бир намоздир. Бошқача исми “эҳтиёт-и пешин” бўлса ҳам нийятда “эҳтиёт-и пешин”- деб эмас, балки “зиммамга фарз бўлган..”- деб нийят қилиш, мақсадга мувофиқдир.

Агар “Зиммамга фарз бўлган охирги пешин..”- деб нийят қилинганда, Жума қабул бўлмаса ўша намоз, Жума кунги Пешин намозининг ўрнига ўтади. Лекин шояд, Жума қабул бўлган бўлса, шу куннинг Пешин намози ҳам ўқилган бўлиб, Жума қабул бўлгани учун, бу намоз соқит бўлади. У ҳолда бу намоз нофилага, яъни фарз бўлмаган бир намозга айланади. Чунки, фарзга нийят қилиб суннат ўқиш жоиздир. Лекин бу намоз, ўтган қазо намозларининг ўрнига ўтмайди.

Қазо намозларининг ўрнига ўтиши учун, нийятда: “Зиммамга: фарз бўлиб, ўқиёлмаган охирги пешин намозининг фарзига..”- дейиш, афзал ва уйғундир. Фақат, бу нийят билан адо этилган намоз, ҳам қазо ўрнига, ҳам Пешин фарзи ўрнига ўтиши, ҳам-да нофилага айланиши мумкин.

Аммо, ҳеч қанақа қазо намози бўлмаганлар, охириги пешиннинг ҳар ракъатида замми сура ўқишлари даркор.

Шояд, Жума қабул бўлмасдан бу намоз, ўша кунги пешиннинг ўрнига ўтгудек бўлса, у ҳолда фарз намозларнинг ҳар ракъатида сура ўқишнинг ҳеч қандай зарари бўлмайди. Пешин қазоси бўлган кимса, ҳар ракъатда замми сура ўқимайди. Чунки, Жума қабул бўлмаган тақдирда бу намоз, пешин ўрнига ўтади. Қабул бўлса, қазо ўрнига ўтади]. /“Саодат-и абадийя” мухтасари/

6. Энг охирида эса, икки ракъатлик “вақтнинг суннати” ўқилади.

7. Намоз битгач ҳар ким ўз ичида алоҳида (Оятал курси, тасбиҳ ва дуоларни) ўқиб, имомни кутиш адабдандир. Иши бўлган муъмин кутмаслиги мумкин.

### Жума: Кунининг Суннат ва: Адаблари

1. Муборак Жума кунини, пайшанба кунда бошлаб кутиб олиш.

2. Жума куни гусл олиш.

3. Сочни қисқартириш. Сақолнинг бир тутамдан узунини қирқиш. Тирноқ олиш. Оқ либослар кийиш.

4. Жума намозига, мумкин мартаба эртароқ чиқиш.

5. Масжидда олд сафларга ўтиш учун жамоатнинг елкасидан ошиб ўтмаслик.

6. Масжидда намоз ўқиётганларнинг олдларидан ўтмаслик.

7. Хотиб ёки имом минбарга чиққандан кейин лом-лим демасдан жим ўтириш. Ҳатто гаплашиб ўтирган бир кимсага ишора ҳам қимаслик керак. Ич азонни оғиз билан такрорламаслик ва қўл очиб дуо қилмаслик. Намозга киришмаслик. Хотиб дуо қилаётганда, “омин”- демаслик. Салавот ва дуоларни тил билан эмас, дил билан ўқиш, Жуманинг адабларидандир. Хутба ўқилаётганда, юқоридагиларга хилоф бир иш қилиш ҳаромдир.

8. Жума намозидан кейин Фотиҳа, Кофирун, Ихлос, Фалақ ва Нос сураларини етти мартадан ўқиш.

9. Аср намозигача масжидда қолиб ибодат билан машғул бўлиш.



10. Аҳл-и Суннат (Сунний) олимларининг китобларидан берилаётган ёки ўқилаётган дарс ва ваъзларга иштирок этиш.

11. Жума кунини тамоман ибодат билан ўтказиш.

12. Бу кунда кўп-кўп салавот-и шарифа келтириш.

13. Қуръони карим ўқиш. “Каҳф” сурасини ўқиш катта савоб бўлади.

14. Садақа бериш.

15. Ота-онани ёхуд қабрларини зиёрат қилиш.

16. Уйда таомларни ҳар кунгидан кўпроқ ва мазалироқ қилиб пишириш.

17. Кўпроқ намоз ўқиш. Қарзи, яъни қазоси бўлган кимсанинг қазо ўқиши.

## БАЙРАМ (ҲАЙИТ) НАМОЗЛАРИ

Шаввол ойининг биринчи куни - фитр, яъни Рамазон ҳайитнинг; Зилҳижжанинг ўнинчи куни эса - Қурбон ҳайитнинг биринчи куни бўлиб ҳисобланади. Бу икки кунда, қуёш чиққандан кейин эркакларнинг икки ракъат байрам намози ўқишлари - вожибдир.

Байрам намозининг шартлари, худди Жумъа намозининг шартлари каbidир. Бироқ ҳайит намозида хутба ўқиш суннат бўлиб, намоздан кейин ўқилади.

Рамазон байрамида намоздан аввал ширинлик (ҳурмо ёки қандолат маҳсулоти) тановвул қилиш, гусл олиш, мисвок қўлланиш, энг яхши, чиройли кийимларини кийиш, фитр садақасини намоздан аввал бериш, йўлда паст овоз билан такбир ўқиш - мустаҳабдир.

Қурбон байрамида эса намоздан аввал ҳеч нарса емаслик, намоздан кейин дастлаб қурбонлик гўштидан ейиш, намозга кетаётганда баланд овозда такбир айтиш (узрли кимса, паст овозда айтади) - мустаҳабдир.

Ҳайит намозлари икки ракъатдан иборат бўлиб, фақатгина жамоат билан адо этилади.

## Байрам Намози Қандай Ўқилади

1. Дастлаб “Нийят қилдим вожиб бўлган байрам намозини ўқишга. Уйдим (иқтидо қилдим) ҳозир бўлган шу

имомга”- деб нийят қилиниб, намозга кирилади. Кейин “субҳонака” ўқилади.

2. Субҳонакадан кейин, ҳар бирида бир такбир айтилиб, қўллар уч марта қулоққа кўтарилади. Биринчи ва иккинчи такбирларда қўллар боғланмасдан икки ёнга туширилади. Учинчисида киндик тагида боғланади. Имом аввал Фотиҳа кейин бир Замми сура ўқийди ва биргаликда рукуъга эгилинади.

3. Иккинчи ракъатда аввал Фотиҳа, кейин бир сура ўқилади. Кейин ҳар бирида бир такбир айтилиб, қўллар уч марта қулоққа кўтарилади ва уччаласида ҳам боғланмасдан ёнга ташланади. Тўртинчи такбир айтилганда, қўллар кўтарилмасдан рукуъга эгилинади.

### ТАШРИҚ ТАКБИРЛАРИ

Қурбон ҳайитнинг арафа куни Бомдод намозидан эътиборан, тўртинчи куни Аср намозигача ҳожилар ҳам дохил, эркак-аёл барча мусулмоннинг ёлғиз ёки жамоат билан ўқишидан қатъий назар, ҳар бир фарз намозидан чиқар-чиқмас бир марта Ташриқ такбирини айтиши, вожибдир.

Жаноза намозидан кейин айтилмайди. Масжиддан чиққандан ёки орада гапириб қўйгандан кейин, ташриқ такбирини айтиш лозим эмас.

Имом, ташриқ такбирини айтишни унутса ҳам, жамоат тарк этмайди. Эркаклар баланд овозда айтишлари мумкин. Аёллар паст овозда айтишади.

Ташриқ Такбири:

“ОЛЛОҲУ АКБАР, ОЛЛОҲУ АКБАР. ЛО ИЛОҲА ИЛЛОЛЛОҲУ ВАЛЛОҲУ АКБАР. ОЛЛОҲУ АКБАР ВА ЛИЛЛОҲИЛ-ҲАМД”.

### ЎЛИМГА ТАЙЁРГАРЛИК

Ўлимни хотирламоқ- энг аъло насиҳатдир. Ҳар бир муъмин кимсанинг ўлимни тез-тез эсга олиб туриши, суннатдир. Ўлимни эслаш - амрларни бажаришга; ва; гуноҳлардан тийилишга; сабаб бўлади. Ҳаром ишлашга; жасорат камаяди. Севгили Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва;

саллам” айтдиларки: (Лаззатларни бўғадиган, ўйин-кулгиларга чек қўядиган ўлимни тез-тез эслаб туринг!)

Авлиёуллоҳдан баъзилари, ўлимни ҳар куни бир марта хотирлашни одат қилган эдилар. Авлиёнинг улугларидан бўлган Муҳаммад Баҳовуддин Бухорий “қуддиса: сирруҳ”, ҳар куни ўзларини йигирма мартаба ўлган ва: қабрга: қўйилган деб фараз қилардилар.

Узун амал - узун яшашни орзу қилиш, деганидир. Ибодат ва: динга: хизмат қилиш мақсадида, кўп яшашни орзу қилиш - узун амал бўлмайди. Узун амал соҳиблари, ибодатларини ўз вақтларида: адо этишолмайди. Тавба: қилишни тарк этишади. Қалблари қаттиқлашади. Ўлимни ҳаёлларига: ҳам келтиришмайди. Ваъз ва: насиҳатлардан ибрат олишмайди. Узун амал касаллигига: мубтало бўлганлар, нуқул дунёнинг мол ва: мансабига: мақом ва: мавқеига: эришиш учун умрларини ҳароб қилишади. Охиратни унутишади. Фақатгина: завқ-у сафосини ўйлайдиган бўлиб қолишади.

Ҳадиси шарифларда: марҳамат қилиндики:

(Ўлмасдан аввал ўлингиз. Ҳисобга: тортилмасдан аввал ўз ўзингизни ҳисобга: тортингиз.)

(Ўлимдан кейин бўладиганлар ҳақида, сизнинг билганларингизни ҳайвонлар ҳам билсаларди. Ейишга: бирорта: семиз ҳайвон тополмаган бўлардингиз.)

(Кеча-кундуз ўлимни эслаб юрадиган кимса, қиёмат куни шаҳидларнинг ёнида: бўлади.)

Узун амалнинг сабаблари: дунё лаззатларига: тушкун бўлиш, ўлимни унутиш, соғлиги ва: ёшлигига: ишониб алданишдан иборатдир. Бу касалликдан қутилиш учун, ўша: сабабларни йўқотиш керак. Ажалнинг ҳар сонияда: келиши мумкинлигини унутмаслик керак. Узун амалли бўлишнинг зарарларини ва: ўлимни эслаб туришнинг фоидаларини ўрганиш лозим. Бир ҳадиси шарифда: марҳамат қилиндики: (Ўлимни кўп хотирлангиз! Уни хотирлаш, инсонни гуноҳ ишлашдан сақлайди ва: охиратда: зарарли бўладиган нарсалардан тийилишга: сабаб бўлади).

## ЎЛИМ НИМА?

ЎЛИМ - йўқ бўлиш дегани эмас, балки руҳнинг баданга: бўлган боғлилигининг тугашидир. Яъни руҳнинг бадандан айрилишидир. Ўлим, инсоннинг бир ҳолатдан бошқа: бир ҳолатга: ўтиши, айланишидир. Бу, бир уйдан бошқа: бир уйга: кўчишга: ўхшайди. Умар бин Абдулазиз ҳазратлари айтдиларки: (Сизлар абадий яшаш учун яратилгансиз. Лекин маълум вақтларда: бир уйдан бошқа: уйларга: кўчиб турасизлар.) Ўлим - муъминларга: ҳадия ва: неъмат, гуноҳкорларга: эса: ғам ва: мусибатдир. Ҳеч кимса: ўлишни хоҳламайди. Лекин, ўлим фитнадан хайрлироқдир. Инсон яшашни хоҳлайди. Ҳолбуки, унга: ўлим ҳаётдан хайрлироқдир. Солиҳ бўлган муъмин ўлим воситасида: дунёнинг азият ва: хорғинлигидан фориғ бўлади. Золимларнинг ўлими туфайли, мамлакатлар, халқлар ва: қуллар зулмдан нажот топишади. Бир золимнинг ўлими муносабати билан айтилган бир байт:

На: ўзи қилди роҳат, на: оламга: берди ҳузур,  
Ўтди дунёдан, зулмига: чидасин аҳл-и қубур.

Мусулмон руҳининг бадандан айрилиши, асир одамнинг қамоқдан қутилишига: ўхшайди. Муъмин кимса: вафот этгач, қайта: дунёга: келишни истамайди. Фақатгина: шаҳидлар дунёга: қайтишни ва: яна: бир марта: шаҳид бўлишни орзу қилишади. Ўлим ҳарбир муъмин учун совғадир. Бир кимсанинг динини ёлғиз қабри ҳимоя қила: олади. Мозордаги, қабрдаги ҳаёт, мавтонинг амалларига: қараб, ё Жаннат боғларидан бир боғчада; ёки Жаҳаннам чуқурларидан бир чакалакзорда: ўтиши мумкин.

## ЎЛИМ ҲАҚДИР

Ўлимдан қочиб қутилишнинг имкони борми? Албаттаки йўқ! Ҳеч кимсанинг муддатидан бир сония ҳам ортиқроқ яшашга: имкони йўқ. Ажали етган мутлақо ўлади. Бу вақт кўз очиб-юмгунча: ўтадиган бир ондир. Қуръони каримдаги бир ояти каримада: маъолан: (Ажаллари келган вақтда; уни бир соат илгари ёки бир соат кейинга: ололмайдилар) дейилган.

Оллоҳу таоло бир кимсанинг ўлимини қаерда; ихтиёр қилган бўлса; ўша; кимса; бутун бор-будини, болачақасини ташлаб ўша; жойда; жонини таслим қилади.

Оллоҳу таоло бизнинг кунда; қанча; марта; нафас олиб-берганимиздан хабардордир. У билмайдиган, Унинг хабари бўлмайдиган ҳеч нарса; йўқдир. Агар умримиз давомли иймон, ибодат ва; тоат билан ўтадиган бўлса; охири саодат бўлади. Оллоҳу таоло Азроил “алайҳиссалом” га; буюрдики: (Дўстларимнинг жонини осонлик-ла; ол, душманларимнинг жонини эса; қийноқ билан ол!) Иймонли қалбларга; бу қандай катта; суюнчи ва; қандай катта; бахт. Иймонсизлар учун эса; қандай катта; фалокат ва; қандай катта; дололатдир.

## ЖАНОЗА НАМОЗИ

Бирор жойдан жаноза; чиққани хабарини эшитган эркакларга; эркаклар бўлмаса; аёлларга; жаноза; намози ўқиш фарзи кифоядир. Жаноза; - деб, Оллоҳ учун намозга; ўлик учун дуога; айтилади. Аҳаммият бермайдиганларнинг ва; аския қиладиганларнинг иймонлари кетади.

### Жаноза; Намозининг Шартлари

1. Маййит мусулмон бўлиши керак.

2. Ювилган бўлиши шарт. Ювилмасдан кўмилаётган бўлса; қаралади, агар устига; тупроқ ташланмаган бўлса; чиқарилиб ювилиб, намози ўқилиб кейин кўмилади. Жанозада; маййитнинг ва; имомнинг турган жойлари тоза; бўлиши керак.

3. Маййитнинг бадани, ёки агар парчаланган бўлса; баданнинг ярми билан боши ёхуд бадан бошсиз бўлса; баданнинг ярмидан кўпроғи имомнинг олдида; бўлиши шарт.

4. Маййит ерда; ёки ерга; яқинроқ, ёхуд қўлда; кўтарилиб турилган ҳолда; ёки тош устида; бўлиши шарт. Жанозанинг боши имомнинг ўнг, оёғи эса; чап тарафига; келиб туриши керак. Маййитни имомнинг олдида; бу ҳолатга; терскари қилиб қилиб қўйиш гуноҳ бўлади.

5. Маййитнинг ва; имомнинг овраг жойлари беркитилган бўлиши керак.

## Жаноза: Намозининг Фарзлари

1. Тўрт мартаба: такбир келтириш.
2. Тикка: туриб оёқда: ўқиш.

## Жаноза: Намозининг Суннатлари

1. Субҳонака: ўқиш.
2. Салавот ўқиш.
3. Ўзига; маййитга; ва: барча: мусулмонларга: афву мағфираг учун билдирилган дуолардан бирини ўқиш.

Жаноза: намози масжиднинг ичида: ўқилмайди.

Туғилганида: тирик бўлиб, кейин ўлган чақалоққа: исм қўйилади, ювилади, кафанланади ва: намози ҳам ўқилади.

Жаноза: кўтарилиши керак бўлган пайтда: тобутнинг тўртта: учидан тутилади. Аввал жанозанинг бош тарафи ўнг елкага; кейин оёқ тарафи ўнг елкага; ундан сўнгра: бош тарафи чап елкага; кейин оёқ тарафи чап елкага: қўйилиб, ҳар бирида: ўн қадамдан кўтариб юрилади. Яъни ҳарбир инсон жанозанинг ҳар тўрттала: тарафини тутиб ўн қадам ташимоғи суннатдир. Қабристонга: борилгач, жаноза: елкадан ерга: туширилмагунча: ўтирилмайди. Дафн қилинаётганда: иши бўлмаганлар ўтиришади.

## Жаноза: Намози Қандай Ўқилади?

Жаноза: намозининг тўртта: такбирдан ҳар бири худди бир ракъат кабидир. Бу такбирдан ёлғиз биринчисидagina: қўллар қулоққа: кўтарилади. Кейинги учта: такбирда: қўллар кўтарилмайди.

1. Биринчи такбир келтирилиб қўллар боғлангач, (Субҳонака) ўқилади ва: ўқилаётганда; (ва: жалла: саноука) ҳам қўшиб ўқилади. Фотиҳа: сураси эса: ўқилмайди.

2. Иккинчи такбирдан кейин ташаҳхудда: ўтирилганда: ўқиладиган (салавот)лар, яъни (Оллоҳумма: соли) ва: (Борик) дуолари ўқилади.

3. Учинчи такбирдан кейин жаноза: дуоси ўқилади. [Жаноза: дуосининг ўрнига: “Роббана: оти-на.” ёки фақатгина: “Оллоҳуммағфирлаҳ” дейиш, ёхуд дуо нийяти билан (Фотиҳаи шарифа)ни ўқиш кифоя қилади.]

4. Тўртинчи такбирдан кейин дарров ўнгга: ва: чапга: салом берилади. Салом берилаётганда: жанозага: ва: жамоатга: нийят қилинади.

Имом ёлғиз тўрт такбирни ва икки елкага берилади ган саломни овоз чиқариб, қолганларини ичида ўқийди.

Жаноза маросими тугагач, тобутнинг ёнида дуо қилиш жоиз эмас. Макруҳ бўлади.

## ТАРОВИҲ НАМОЗИ

Таровиҳ намози, эркак ва аёллар учун суннатдир. Рамазони шарифнинг ҳар оқшомида ўқилади. Таровиҳни жамоат билан ўқиш, суннати кифоядир. Ўқилиш вақти-витрдан аввал, хуфтондан кейин бўлиб, витрдан кейин ҳам ўқилиши мумкин. Масалан: Таровиҳнинг бир қисмига етишиб, имом билан витрини ҳам адо этган кимса, таровиҳнинг улгуролмаган ракъатларини витрдан кейин ўқийди.

Вақтида адо этилмаган таровиҳ намозининг қазоси бўлмайди. Агар қазоси ўқилган бўлса, у таровиҳ эмас, балки нофила бўлади.

Таровиҳ намози йигирма ракъатдан муташаккилдир.

### Таровиҳ Намози Қандай Ўқилади?

Таровиҳ намозини ҳар икки ракъатда бир салом ва ҳар тўрт ракъатда бир тасбиҳ ўқиш йўли билан адо этиш мустаҳабдир. Қазо намози бўлган кимса, беш вақт намознинг суннатлари ва таровиҳ намози ўрнига қазо нийяти билан қазо намозларини ўқиб битириши, ана ундан кейин суннат ва нофилалар билан машғул бўлиши лозим.

Таровиҳ намози жоме'ларда, масжидларда, жамоат билан ифо этилаётган бўлса, бошқалари уйларида ёлғиз ҳам ўқишлари мумкин, гуноҳ бўлмайди. Фақат жамоат савобидан маҳрум бўлиб қолишади. Уйда бир ёки бирнеча киши билан жамоат бўлиб адо қилинса, ёлғиз ўқигандан йигирма етти марта кўп савоб қозонилади. Ҳарбир ифтитоҳ такбирида алоҳида алоҳида нийят қилиш афзалроқдир. Хуфтонни жамоат билан ўқиёлмаганлар, таровиҳни ҳам жамоат билан ўқишолмайди. Хуфтонни бир жойда бир жамоат билан ўқимаганлар, яъни хуфтонни бошқа бошқа жамоатларда адо этганлар ҳам битта жойга тўпланишиб, таровиҳни жамоат билан ўқишолмайди. Чунки, хуфтондаги жамоат билан таровиҳдаги жамоат бир бўлиши керак. Агар бир кимса, хуфтон намозини шу ёки бу жамоат билан ўқимаган бўлса, фарзни ёлғиз ўзи адо этиб келиб, таровиҳни жамоат билан ўқиши мумкин.

## Бешинчи Бўлим

### САФАРДА НАМОЗ

Ҳанафий мазҳабида: бўлган бир кимса; ўн беш кундан оз қолиш нийяти билан 104 (юз тўрт) километр ёки ундан ҳам узоқроқ бир манзилга: сафар қилса; мусофир, яъни (Сафарий) бўлади. Сафарий бўлган кимса; тўрт ракъатлик фарзларни икки ракъат қилиб ўқийди. Агар муқим (сафарий бўлмаган, ўтироқ) имомга: иқтидо қилса; ўша: намозини тўлиқ ўқийди. Сафарий кимса; имомликка: ўтган бўлса; икки ракъатдан кейин салом бериб намоздан чиқади. Унга: иқтидо қилган муқим жамоат эса; намозларини тамомлаш учун, уч ва: тўртинчи ракъатларга: туришади.

Сафарий кимса; маҳси устига: уч кеча-кундуз масҳ торта: олади. Рўзасини буза: олади. Лекин сафарда: қийналмаётган бўлса; рўзасини бузмаслиги афзалроқдир. Сафарийга: қурбонлик сўйиш вожиб эмас. Жума: намозини ўқиш ҳам фарз бўлмайди.

Тўрт ракъатлик бир намоз вақтининг охирларида: сафарга: чиққан кимса; ҳали намозини ўқимаган бўлса; икки ракъат қилиб ўқийди. Бироқ, намоз вақтининг охирида: ватанига: қайтган сафарий, ўша: намозини йўлда: ўқимаган бўлса; ватанига: киргани учун тўрт ракъат қилиб тўлиқ ўқийди.

“Неъматин ислом” деган муътабар китобда: (Нофила: намозларини оёқда: ўқишга: қурби етган ҳолда; ўтириб ўқиш, ҳамма: вақт ва: ҳамма: жойда: жоиздир. Ўтириб ўқиётганда: рукуъ учун гавдани эгиш, сажда: учун эса; бошни ерга: қўйиш керак. Лекин ҳеч қандай узрсиз кимса; нофилаларни ўтириб ўқиса; оёқда: ўқиганларга: нисбатан икки баравар кам савоб олади. Беш вақт намознинг суннатлари ва: таровиҳ намози ҳам нофила: намоздир. Йўлда; яъни шаҳар ва: қишлоқдан ташқарида: нофила: намозларни улов устида: ўқиш, жоиздир. Қиблага: ўгирилиш, рукуъ ва: сажда: қилишнинг ҳожати йўқ. Имо билан ўқилади. Яъни рукуъ учун бироз эгилади, сажда: учун эса; рукуъдагидан кўпроқ эгилади. Уловининг устида; баданида: кўпроқ нажосат бўлиши намозга: монеълик қилмайди. Ерда: нофила: ўқиётган кимса; чарчаса: ёки мажолсизлашса; ҳассага; деворга; ҳамроҳига: суяниб



ўқиши жоиздир. Пиёда; юриб кетаётиб, намоз ўқиш саҳиҳ эмас.

Фарз ва; вожиб намозларини зарурат бўлмагунча; улов устида; ўқиш жоиз эмас. Фақат, узрли ҳоллардагина; ўқилиши мумкин. Зарурат бўлган узрлар:

1. Жони, моли ва; улови учун қандайдир бир хавф туғилса;

2. Уловдан тушган тақдирда; йўлдошларининг уни кутмасдан кетиб қолиш хавфи бўлса;

3. Уловдан тушган тақдирда; уловининг, уловдаги ашённинг ёки ёнидаги молнинг ўғирланиш хавфи бўлса;

4. Касаллиги туфайли тушиш-миниш, касаллигини орттирадиган бўлса;

5. Тушгандан кейин уловига; қайтадан минолмайдиган бўлса;

6. Ҳамма; тараф лой, ёмғир бўлиб, ҳеч намоз ўқийдиган жой тополмаса;

7. Душман хавфи бўлса; узрли бўлиб ҳисобланади. Юқоридаги сабаблардан бири билан намозини улов устида; ўқишга; мажбур бўлган кимса; иложи бўлса; уловини Қиблага; қаратиб тўхтатиб қўйиб ўқиши керак. Иложи бўлмаса; қайси тарафга; кетаётган бўлса; ўша; тарафга; қараб ўқийди. Улов устига; ортилган катта; сандиқ каби маҳмил дейиладиган катта; қутилар устида; намоз ўқиётганда; ҳам юқоридаги шартларга; риоя ва; қулайликлардан истифода; қилинади. Улов тўхтатилиб ҳалиги маҳмил дейиладиган сандиқнинг тагига; тирак қўйиладиган бўлса; супа; ёки стол ҳукмига; ўтади ва; устида; ўқиладиган намоз, ерда; ўқилган бўлиб ҳисобланади. Бу шартларда; қиблага; қараб, оёқда; ўқилиши керак. Уловидан туша; оладиган кимса; фарз намозларини маҳмилда; ўқиши жоиз эмас.

Жаъфари Тайёр ҳазратлари Ҳабашистонга; кетаётганларида; Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва; саллам” ҳазратларидан кемада; намоз ўқиш хусусида; қуйидагиларни ўрганган эдилар:

Ҳаракат ҳолидаги кемада; фарз ҳам, вожиб ҳам тарк этилмасдан ўқилади. Кемада; жамоат билан ўқилса; ҳам бўлади. Сузиб кетаётган кемада; имо-ишорат билан намоз ўқиш жоиз эмас. Ҳар намознинг рукуъ ва; саждаси тўлиқ бажарилиши, Қиблага; қараб ўқилиши шарт. Намоз бошида; Қиблага; қараб турилади. Намоз давомида; кема; Қибла;

истиқоматидан буриладиган бўлса; намозхон ҳам намоз ичида; аста; секин Қибла; тарафга; бурилади. Кемада; нажосатдан таҳорат ҳам албатта; лозим. Имоми Аъзам Абу Ханифа; ҳазратларига; кўра; ҳаракат ҳолидаги кемада; фарз намозларни узрсиз бўлганда; ҳам, ўтириб адо этиш жоиз.

Денгиз ўртасида; тўхтаб турган кема; кўп чайқалаётган бўлса; ҳаракат ҳолидаги кема; ҳукмида; бўлади. Билинар-билинемас чайқалаётган бўлса; соҳилда; тўхтаб турган кема; ҳукмида; бўлади. Соҳилда; турган кемада; эса; фарз намозларини ўтириб ўқиш асло жоиз эмас. Агар қуриқликка; чиқиш имкони мавжуд бўлса; фарзларини оёқда; ўқиш ҳам саҳиҳ бўлмайди. Қуриқликка; чиқиб ўқиши шарт бўлади. Моли, жони ёки кеманинг кетиб қолиш хавфи бўлса; кемада; тик туриб ўқиш, жоиз бўлади.

Ибни Обидин ҳазратлари айтадиларки: (Икки гилдиракли бўлиб, уловга; боғланмагунча; текис туролмайдиган аравалар ҳам улов бўлиб ҳисобланади. Бу араваларда; тўхтаб турганда; ҳам, кетаётганда; ҳам намоз ўқишнинг ҳукми, улов устида; ўқиш кабидир. Тўрт гилдиракли арава; тўхтаб турганида; супа; ёки стол ҳукмида; дир. Ҳаракат ҳолида; эса; улов учун керакли юқорида; билдирилган узрлар бўлгандагина; фарз ўқилиши мумкин. Бу шартларда; аравани тўхтатиб қўйиб, Қиблага; қараб ўқийди. Тўхтатолмас; сузаётган кемадагидек қилиб ўқийди). Ҳаракат пайтида; Қиблага; қараб туролмайдиган муъмин, Шофиъий мазҳабини тақлид қилиб, икки намозни жам (бир вақтда) қилиб ўқийди. Бунинг ҳам иложи бўлмас; истиқболи қибла; (қиблага; ўгирилиш) фарзи соқит бўлади. Стулда; креслода; ўриндиқ ва; шунга; ўхшаш ўтиришга; мосланган нарсаларда; ўтириб, имо-ишорат билан намоз ўқиш ҳеч кимга; ҳеч қачон жоиз эмас. Автобусда; учоқда(тайёра); автомобилда; намоз ўқиш, аравада; ўқиш деганидир. Демак, аравада; намоз ўқиш учун қанақа; рухсат ва; енгилликлар берилган бўлса; автобус, поезд, учоқ ва; енгил автомобилда; ҳам ўша; шартларга; риоя қилиш керак. Ўша; воситаларда; юқоридаги шартларга; риоя қилиб, яъни тик туриб ўқишнинг имкони бўлмаслиги, ўтириб ўқишни ҳеч қачон ва; ҳеч кимга; жоиз қилмайди.

Фарз ва; вожиб намозларини сафарда; иложи борича; уловда; восита; (транспорт)да; ўқимаслик керак. Зарурат бўлган пайтда; воситаларни тўхтатиб, Қиблага; қарши тик

туриб ўқиш керак бўлади. Шунинг учун воситага; минмасдан аввал керакли тадбирларни олиш, керакли инсонлар билан келишиб олиш даркор.

Автобусда; поездда; тайёрада; тўлқинли денгиздаги кемада; намоз ўқиётган кимсанинг кўкраги Қибла; истиқоматидан ўгирилса; намози бузилади. Шунинг учун бу кимса; сажда; жойининг ёнига; компас қўйиши ва; шунга; қараб Қибла; тарафига; ўгирилиб туриши керак. Булар фарз ва; вожиб намозларига; тегишли ҳукмлардир. Автобусда; поездда; автомобил ва; тўлқинли денгизда; Қиблага; ўгирила; олмайдиганларнинг фарз намозлари жоиз бўлмагани учун булар сафар давомида; Шофиъий мазҳабини тақлид қилган ҳолда; Пешин билан Асрни алоҳида; ва; Шом билан Хуфтонни алоҳида; жам этиб ўқишлари мумкин. Яъни сафарда; бу икки жуфт намозни, ўз жуфти билан кетма-кет ўқишлари мумкин. Чунки, Шофиъий мазҳабида; 80 кмдан узоқ давом этадиган сафарларда; Асрни Пешин намози вақтида; ва; Хуфтонни Шом намози вақтида; тақдим қилиб ўқиш; ёхуд Пешинни Аср вақтига; Шомни Хуфтон вақтига; та'хир қилиб (кечиктириб) ўқиш жоиздир. Шунинг учун Ҳанафий мазҳабига; мансуб кимса; сафарда; Қиблага; ўгирила; олмайдиган бўлса; Шофиъийни тақлид қилган ҳолда; Пешин намозини ўқиб бўлгач, дарров Аср намозини ҳам ўқиб қўя қолади. Кечаси тўхтаганида; эса; аввал Шомни кейин Хуфтонни ўқиб олади. Бу тўртта; намозга; нийят қиларкан: "Шофиъий мазҳабини тақлид қилиб ўқишга." дейилади. Шофиъий мазҳабига; кўра; намоз ўқий олиш учун таҳоратни ҳам ўша; мазҳабга; кўра; олиш даркор. Йўлга; чиқмасдан аввал ёки сафардан кейин икки намозни бир вақтга; жамлаш жоиз эмас.

## ХАСТАЛИКДА НАМОЗ

Таҳоратни бузадиган нарсалардан бирортаси давомли равишда; содир бўлиб турса; бунга; (Узр) дейилади. Бавл, ич суриши, ел тутолмаслик, бурун қонаши ва; ярадан қон, сариқ сув оқиши, оғриқдан, шишдан кўз ёши оқиши битта; намоз вақтида; тўхтовсиз бўлиб турса; ўша; кимса; ва; истиҳоза; қони оқаётган аёл, узрли бўлишади. Оғзини беркитиш билан, дори-дармон билан ёки намозни ўтириб ёхуд имо билан ўқиб юқоридаги узрларни тўхтатишга;

киши, бавл йўлига; арпадек пахтани юмалоқлаб тикади. Бу пахта; кам сизаётган бавлни сўриб олиб бадандан ташқарига; чиқишига; тўсқинлик қилади. Ўшанда; таҳорат бузилмайди. Тиқилган пахта; пешобда; чиқиб кетади. Агар бавл кўп сизаётган бўлса; ортиғи пахтадан ўтиб, ташқарига; сизади ва; таҳорат бузилади. Пахтадан сизаётган бавл, ич кийимни кирлатмаслиги учун, хотинлар олдиларига; без қўйишлари лозим. Бавл сизишини тўхтатолмасалар, ҳарбир намоз учун алоҳида; таҳорат олиб, намозларини камчиликсиз адо этишади. Узрли кимса; бир таҳорат билан вақт чиққунча; Қуръони карим тутиши, фарз, нофила; ва; қазо ўқиши мумкин. Намоз вақти чиққанида; таҳорат ўзлигида; бузилади. Вақт чиқмасдан аввал, узрдан бошқа; таҳорат бузувчи ҳодиса; рўй берса; таҳорат бузилади. Масала; Бурун тешикларининг биридан қон оқаётгани баҳона; қилиниб узр билан таҳорат олингандан кейин иккинчи тешикдан ҳам қон кела; бошласа; таҳорат бузилади. Чунки, биринчи тешикдан келаётган қон узр сифатида; қабул қилинган эди. Иккинчи тешикдан оққан қон эса; узрнинг ташқарисида; бир таҳорат бузувчи ҳодисадир. Узр соҳиби бўлиш учун таҳорат бузувчи бир ҳодисанинг бир намоз вақти бўйича; тўхтамасдан содир бўлиб туриши керак. Таҳорат олиниб, ўша; вақтнинг фарзини ўқишга; етадиган маълум вақт қадар таҳоратини сақлай оладиган кимса; узрли ҳисобланмайди. Моликий мазҳабининг бир қавлига; кўра; таҳорат бузувчи ҳодисалардан битта; томчи оқса; ҳам узрли бўлишга; кифоя қилади. Бир кимса; узрли бўлган, яъни таҳорат бузадиган сабаблардан бири, бир намоз вақти давомида; ҳеч узликсиз такрорланиб турган кимса; кейинги намоз вақтлари ичида; узрли жойидан бир томчи бўлса; ҳам оққанини кўрса; узрли ҳоли ҳамон давом этаётган бўлади. Бу кимса; узрлилар учун билдирилган қулайликлардан бемалол фоидаланиши мумкин. Бир вақт давомида; ҳалиги узр жойидан ҳеч қанақа; томчи чиқмаса; узр ҳоли битган бўлиб ҳисобланади. Узрдан оқадиган нажосат, кийимга; бир дирҳам миқдоридан кўпроқ юқса; ва; яна; юқишининг олди олиниши мумкин бўлса; ҳалиги нажосат теккан жойни ювиш керак бўлади.

Ғусл олганида; касалликка; чалинишидан ёки касаллигининг оғирлашишидан ёхуд соғайиш муддати

узайиб кетишидан хавотирланган кимса, гусл учун таяммум қилиб қўя қолади. Бу хавфсираш, касал одамнинг ўз тажрибаси билан ёки мусулмон, ишонарли докторнинг кўрсатмаси билан бўлгандагина; эътиборга олинади. Қилган қингир ишлари, гуноҳлари ва; алдамчилиги оламга; овоза; бўлмаган, яъни билинмайдиган доктор ёки табибнинг кўрсатмалари ҳам инобатга олинади. Совуқ бўлиб, турар жойи, бош-панаси бўлмаслик, сув иситадиган имконларга; эга; бўлмаслик ва; шаҳарда; ҳаммом учун пул тополмаслик каби шартлар касалликка; чалинишга; сабаб бўлиши мумкин. Ҳанафий мазҳабида; бир марта; олинган таяммум билан хоҳлаганча; фарз намози ўқилиши мумкин. Шофиъий ва; Моликийда; эса; ҳарбир фарз намози учун алоҳида; таяммум олиш керак.

Таҳорат аъзоларидан ярми яра; бўлган кимса; таяммум олади. Яра; таҳорат аъзоларининг ярмидан камроғини қоплаган бўлса; у ҳолда; соғлом аъзолар ювилиб, яралар устига; масҳ тортилади. Гуслда; бутун бадан битта; аъзо бўлиб ҳисоблангани учун, бутун баданнинг ярми яра; ва; жароҳат бўлган тақдирдагина; таяммум олинади. Ярали жой баданнинг ярмидан кам бўлса; яна; соғлом аъзолар ювилади ва; яра; устига; масҳ тортилади. Масҳ ҳам ярага; зарар берадиган бўлса; яра; боғлашиб, бинт устига; масҳ тортилади. У ҳам зарарли бўладиган бўлса; масҳ тарк қилинади. Таҳоратда; ва; гуслда; бошни масҳ қилиш зарар берадиган бўлса; бошга; масҳ торилмайди. Қўлсиз бўлгани ёки шол бўлгани учун сув ишлатолмайдиганлар, таяммум олишади. Юзини, қўлларини ерга; ёки [оҳакли, тупроқли, тошли деворга] суришади. Қўл-оёғи бўлмаганнинг юзи ҳам яра; бўлса, намозини таҳоратсиз ўқийди. Таҳорат олдирадиган ёрдамчи тополмайдиган кимса ҳам таяммум олади. Бу кимсага; фарзандлари, хизматкорлари ва; ёллаган одамлари таҳорат олдиришга; мажбурдир. Бошқа инсонларни ҳам ёрдамга; чақириши мумкин, лекин улар ёрдам беришга; мажбур эмас. Эр-хотин ҳам бирбирларига; таҳорат олдиришга; мажбур эмаслар.

Қон олдириш ёки зулукка; сўрдириш натижасида; ҳосил бўлган ярага; доқа, без ўралса; ёки малҳам қўйилса; Бу ярага; совуқ сув ҳам, иссиқ сув ҳам текказиш мумкин бўлмаса; ёки масҳ тортиш мумкин бўлмаса, таҳорат ва; гуслда; ўша; жойнинг ярмидан кўпроғига; масҳ тортилади.

Жароҳат устидаги бинтни очиб зарарли бўлса, тагида қолган соғлом жойлар ювилмайди. Ўралган бинт орасидан кўришиб турган жароҳатсиз соғлом жойларга масҳ тортилади. Бинт ўрашдан аввал таҳорат олиш шарт эмас. Масҳ тортилгандан кейин бинт алмаштирилгудек бўлса, ёки устидан янгиси боғланса, янгиси устига масҳ тортиш шарт эмас.

Оёғида туролмайдиган даражада касал бўлган ёки тик турганида касаллигининг ортишидан ёхуд соғайиш муддатининг узайишидан хавфсираган кимса, намозини ўтириб ўқийди. Рукуъ учун бироз эгилади. Кейин қоматини тиклаб олиб, сўнгра сажда қилади. Шунақа узрли одамлар ўтиришда, ўзларига қулайроқ бўлганини танглашади. Чўккалаб ўтириш, болдиш қуриш, ихтибо, яъни думбаси билан ўтириб тиззаларини юқорига кўтариб, қўллари билан қучиб ўтириш жоиздир. Бош, тизза ва кўз оғриғи ҳам, хасталик ҳисобланади. Тик турганида душманга кўришиб қолиш хавфи ҳам узр ҳисобланади. Оёқда намоз ўқиганида рўзаси ёки таҳорати бузиладиган узрли кимса, намозини ўтириб ўқийди. Бирор нарсага суянган тақдирдагина оёқда тура оладиган одам, намозини суянган ҳолда оёқда ўқийди. Яъни рукуъ учун бироз, сажда учун рукуъдагидан кўпроқ эгилади. Баданини энгаштиролмайдиган намозхон, ёлғиз бошини эгади. Бирор нарсанинг устига сажда қилиш дуруст эмас. Агар бирор баландроқ нарса устига сажда қилса, ва сажда учун рукуъдагидан кўпроқ эгилса, намоз саҳиҳ бўлади, лекин макруҳдир. Суяниб ўтиришга қудрати етган ҳолда, ётиб имо қилиш жоиз эмас. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”, бир касални зиёрат қилдилар. Касалнинг ёстиқни кўтариб, устига сажда қилганини кўриб, ёстиқни олдилар. Касал олдига тахта қўйиб устига сажда қилди. Уни ҳам олдилар ва (Агар кучингиз етадиган бўлса, ерга сажда қилинг! Кучингиз етмаса, имо қилинг ва сажда учун рукуъдан кўпроқ эгилинг! Ерга энгашолмасангиз, олдингизга бирор нарса қўйиб, устига сажда қилманг!), - деб буюрдилар. “Бахр-ур-роиқ” китобида билдирилганидек, Оли Имрон сураси 191-ояти каримасида маъолан: (Намозни кучи етадиганлар оёқда, ожизлар ўтириб ўқишади. Ундан ҳам ожиз бўлганлар эса, ётиб ўқишади) дейилган. Имрон бин

Ҳусайн хаста бўлганларида Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” у кишига. (Намозингизни туриб ўқинг! Кучингиз етмаса, ўтириб ўқинг! Унга ҳам мажолингиз етмаса, ён ёки чалқанча ётиб ўқинг!) - деб, буюрдилар. Бундан кўриниб турибдики, тик туролмайдиган хаста ўтириб ўқийди, ўтиролмайдиган эса ётиб ўқийди. Лекин стулда, курсида, ўриндиқда ўтириб ўқишга рухсат берилмаган. Хаста одамнинг ёки автобус, поезд, тайёра ва автомобилда кетаётган одамнинг стулда, курсида, ўриндиқда ўтириб намоз ўқиши Исломиятга уйғун эмас. Масжидга борадиган бўлса, ҳолдан тойиб намозини тик туриб ўқий олмайдиган кимса, масжидга бормай уйда намозини тик туриб адо этади.

Қуйидаги 20та шартдан бирининг кам бўлиши жамоатга ёки масжидга бормаслик учун узр ҳисобланади:

Ёмғир; Қаттиқ совуқ ва иссиқ; Жонига ёки молига ҳужум қиладиган душман хавфи; Йўлдошларидан ажралиб ёлғиз қолиш хавфи; Жудаям қоронғи бўлиш; Камбағал қарздорнинг ҳибсга олиниш хавфи; Кўрлик; Шол бўлиш; Бир оёғи кесик бўлиш; Касаллик; Оёқ ва қўлнинг қувватсиз бўлиши; Йўлнинг ботқоқ бўлиши; Ўзи юра олмаслик узри; Юролмайдиган даражада қария бўлиш; Муҳим ва кам насиб бўладиган фикҳ дарсини ўтказиб юбориш хавфи; Яхши кўрган таомига кўз қиёлмаслик; Сафарга отланиш; Ёлғиз ташлаб кетишнинг иложи бўлмайдиган оғир касалга қаровчи одамнинг ўрнига қўйиб кетиш учун ёрдамчи тополмаслиги; Қаттиқ шамол бўлиши (хуфтон, бомдод); Ҳожати қистаб туриш.

Касаллигининг ортишидан ёки соғайиш муддатининг узайишидан хавфсираган кимсалар; Дармонсизликдан ёки қариликдан юриши қийин бўлган кимсалар Жума намозига бормасликлари мумкин. Юқорида саналган 20та сабаб ҳам, Жума намозига бормаслик учун узр бўлиб ҳисобланади.

Жамоатга ёки масжидга пиёда бориб-келиш, воситада бориб келишдан афзалдир. Масжидда курсида, стулда ўтириб имо билан ўқиш жоиз эмас. Исломда билдирилмаган ёки рухсат берилмаган тарзда ибодат қилиш (Бидъат)дир. Бидъат аралаштириб ибодат қилишнинг қанчалик катта гуноҳ эканлиги бутун фикҳ китобларида очиқча билдирилган.

Бир кунлик беш вақт фарз ва витр намозларини адо этаётганда, тартибга риоя қилиш фарздир. Қазолари бештадан кўп бўлмаган кимсага (Тартиб соҳиби), яъни тартиб эгаси дейилади.

Жума намози ўша куннинг Пешин намози вақтида ўқилади. Жума куни Бомдодга уйғона олмаган тартиб соҳиби кимса, буни хутба ўқиладиган пайтда хотирласа, дарҳол қазосини ўқиб олиши керак. Бир намозни ўқимагунча, ундан кейин келадиган бешта намозни ўқиш жоиз бўлмайди. Ҳадиси шарифда: (Бир намозни уйқуда ёки унутиб ўтказиб юборган кимса, кейинги намозини жамоат билан адо этаётганида, (аввалгиси) эсига тушиб қолса, имом билан намозини битиргач, аввалги намозининг қазосини ўқисин! Ундан кейин имом билан ўқиганини бошқатдан ўқисин!) - деб, марҳамат қилинди. Бу шартлар, жами' қазо намозларининг адади бештадан кам бўлган тартиб соҳиблари учунгина та'аллуқлидир.

Ўтказиб юборилган фарзнинг қазосини ўқиш фарздир. Вожибнинг қазоси ҳам вожибдир. Суннатларнинг қазоси эса, амр қилинмади. Ҳанафий мазҳабининг олимлари иттифоқ билан билдирдиларки: (Суннат намозларни, ёлғиз ўз вақтларида адо этиш амр қилинди. Ўз вақтида ўқилмаган суннатлар инсон зиммасига қарз бўлиб қолмайди. Шунинг учун вақтидан кейин қазо билан ўринларини тўлдириш амр қилинмади. Бомдоднинг суннати вожибга яқин бўлгани учун, қазога қолганида, ўша куннинг пешинидан аввал фарзи билан бирга қазо қилинади. Бомдоднинг суннати ўша кунги Пешин намозидан кейин, бошқа бутун суннатлар эса, ҳеч қачон қазо қилинмайди. Буларнинг қазоси ўқилса ҳам суннат савоби ҳосил бўлмайди, балки нофила амал ишланган бўлади. "Ибни Обидин"да ва "Тарғиб-ус-салот" исмли фикҳ китобининг 162-саҳифасида: (Суннатларни узрсиз ўтирган ҳолда ўқиш жоиздир. Тарк этиш эса, гуноҳдир. Фарз намозларни ёлғиз узр билан ўтириб ўқиш жоиздир)- дейилган.

Фарз намозларини билиб туриб ва узрсиз тарк этиш катта гуноҳ эканлиги билдирилган бўлиб, бундай ўтказиб юборилган намозларнинг қазосини ўқиш ҳам фарздир. Фарз ва вожиб намозларини билиб туриб қазога қолдира олиш учун, иккита узр мавжуд бўлиб, биринчиси, душман билан юзма-юз бўлиш, иккинчиси



эса, сафардаги кимса ёки сафарий бўлмаса ҳам йўловчи кимсага, йиртқич ҳайвон, ўғри-қароқчи, сел, тошқин ва бўрон хавфи бўлишидир. Бу кимсалар, ўтириб ва хоҳлаган тарафга ўгирилиб ёки от-улов устида имо билан ҳам ўқиёлмайдиган пайтлардагина, намозларини қазога қолдиришлари жоиз бўлади. Ўша икки узр ва уйқи ёки унутиш сабаби билан намозларни қазога қолдириш, гуноҳ бўлмайди. “Ашбоҳ” китобининг шарҳида: (Бўғилаётган, чўкаётган ва шунга ўхшаш хатарли вазиятдаги кимсаларни қутқариш билан машғул бўлиб, намозларини вақтидан кейин ўқиш ҳам саҳиҳ бўлади.)- дейилган. Табиб, доктор, жарроҳ ва доянинг мана шунга ўхшаш узрлар натижасида намозларини ўз вақтидан кечиктиришларига динимиз ҳам изн берган. Лекин, узр ҳоли битгач, тезда қазосини ўқиш фарз бўлади. Ҳаром бўлган уч вақтдан бошқа бутун вақтларда ўқиш нийяти билан, бола-чақасининг ризқини ва эҳтиёжларини таъминлаш учун меҳнат қилиниши керак бўлган вақтлардагина, қазо намозларни ўқишни кечиктириш мумкин. Бу қулайликдан, иш вақтида фарзларни қазога қолдириш мумкин экан, деган хулоса чиқармаслик керак. Зеро, севгили Пайғамбаримиз, Ҳандак жангининг шиддатидан ўқий олмаган тўрт намозни, Асҳоби киромнинг ярадор ва хоргин эканликларига қарамай, ўша кечасиёқ жамоат билан ўқиган эдилар. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Икки фарзни бир орага келтириш, катта гуноҳ ҳисобланади). Яъни бир намозни ўз вақтида ўқимасдан бошқа вақтга кечиктириш, катта гуноҳдир. Бир ҳадиси шарифда хабар берилдики: (Бир намозни вақти чиққандан кейин ўқиган кимсани Оллоҳу таоло саксон ҳуқба дўзах азобига маҳкум қилади). Бир ҳуқба - саксонга охираф йилига тенг. Охиратнинг бир куни эса, дунёнинг минг йилича келади. Бир вақт намозни ўз вақтидан кейин ўқишнинг жазоси бу бўлса, ҳеч ўқимайдиганларнинг ҳоли нима кечади?

Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилдиларки: (Намоз диннинг таянчидир. Намозини ўқийдиган кимса, динини тиклаган, тарк этадиган эса, вайрон қилган бўлади). Бошқа ҳадиси шарифда айтилдики: (Қиёмат куни иймондан кейин биринчи сўроқ, намоздан сўралади). Ўшанда, Оллоҳу

таоло буюрадики: (Эй қулим! Намознинг ҳисоб-китобидан ўта олсанг бас, нажот сеникидир. Бошқа ҳисобларингни осонлаштираман). Анкобут сураси 45-оятининг мазмунида: (Камчиликсиз адо этиладиган намоз, инсонни чиркин, ифлос ишларни ишлашдан ҳимоя қилади)- дейилмоқда. Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” яна марҳамат қилдиларки: (Инсоннинг Раббига энг яқин пайти, намоз ўқиётган пайтидир).

Бир мусулмоннинг хоҳлаган бир намозни ўз вақтида адо этмай, қазога қолдириши икки хил бўлади:

1. Узр сабаби билан,

2. Фарз эканини, вазифа эканини била туриб, аҳаммият бера туриб, дангасалик билан ўқимаслик.

Фарз намозини узрсиз, сабабсиз ўз вақтидан кейин ўқиш, яъни қазога қолдириш - ҳаромдир, катта гуноҳдир. Бу гуноҳ, қазо ўқилган ҳолда ҳам кечирилмайди. Қазо ўқилганида, фақатгина намозни ўз вақтида ўқимасликнинг гуноҳи кечирилади. Намозни кечиктиргани учун эса, алоҳида тавба керак бўлади. Бир кимсанинг қазолари бўлсаю уларни ўтамасдан, ёлғиз тавба қилса, гуноҳи кечирилмайди. Қазоларини ўқиб бўлгач, тавба қилса кечирилиши умид қилинади. Тавба қилаётганида ўқимаган қарз намозларини ҳам ўташи керак. Қазо ўқишга имкони бўла туриб ўқимаган кимса, яна катта гуноҳ қилган бўлади. Ўша катта гуноҳ, ҳар намоз ўқиғулик вақт ўтган сайин икки барабар ортиб боради. Чунки, қазоларни бўш вақт топган заҳоти ўқиш ҳам фарздир. Ҳарбир фарзнинг тарки, ҳаром ва гуноҳ бўлгани учун, бу гуноҳ, қарз ўталмагунча ортаверади. “Умдат-ул-ислом” ва “Жомиъ-ул-фатово” исмли фиқҳ китобларида: (Душман билан юзма-юз келганда, бир фарзни ўқишнинг имкони бўлган ҳолда, (душман баҳона қилиниб) бу фарзни тарк этишнинг гуноҳи, етти юз катта гуноҳга тенг бўлади)- дейилди.

**ИЗОҲ: Сунатларнинг Ўрнига**

**Қазо Ўқиш Мумкинми?**

Ғавс’ул-Аъзам Абдулқодир Гейлоний (Гийлоний ёки Филоний) ҳазратлари, “Футуҳ-ул-Ғайб” китобларида ёзадиларки: (Муъмин, энг аввал фарзларни бажо

келтириши керак. Фарзлар битгач, суннатларни адо этади. Ундан кейин нофилалар билан машғул бўлади. Фарз ибодатидан қарзи бўлган кимсанинг, суннатлар билан вақт ўтказиши аҳмоқликдир. Фарз қарзи[қазолари] бўлган кимсанинг суннатлари қабул бўлмайди. Али ибн Абу Толиб “родияллоҳу анҳ” ривоят қиладилар: Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилдиларки: (Зиммасида фарз қарзи бўлган кимса, қазони қўйиб нофила амал ишласа, бекорга заҳмат чеккан бўлади. Бу кимса, қазосини ўтамагунча Оллоҳу таоло унинг нофила намозларини қабул қилмайди). Ғавс’ул-Аъзам Абдулқодир Гейлоний ҳазратлари билдирган бу ҳадиси шарифни Ҳанафий мазҳаби олимларидан бўлмиш Абдулҳақ Деҳлавий ҳазратлари қуйидагича изоҳ, яъни шарҳламоқдалар: (Бу хабар, фарз қарзи [қазоси] бўлган кимсанинг суннат ва нофила ибодатларининг қабул бўлмаслигини билдирмоқдадир. Суннат намозлари, фарзларни тамомлашини биламиз. Лекин бу, “суннат фарзнинг ўрнига ўтади”, - деган маънога келмайди. Балки, фарз адо этилаётганда, “намоз ичида тарк этилган суннат ва адабларни тамомлаш” - деган маънони билдиради. Демакки, суннатларни ўқишдан мақсад, фарз намозининг ичидаги камчиликларни тўлдириш учундир. Бироқ, фарз қарзи бўлганларнинг суннат ўқишларидан ҳеч қанақа наф тегмайди.

Қудуси шариф [Ирусалим] шаҳрининг қозиси Муҳаммад Содиқ Афанди “Наводир-и фиқҳийя фи мазҳаб’ил-аиммат’ил Ҳанафийя” номли фиқҳ китобида, Ғоита намозининг қазолари қисмида қуйидагиларни билдирмоқдалар: (Буюк олим Ибни Нужайм ҳазратларидан “Бир кимсанинг қазога қолган намозлари бўлса-ю, у кимса бу намозларини бомдод, пешин, аср, шом ва хуфтон суннатлари ўрнига қазо нийяти билан ўқиса, суннатларни тарк этган бўлиб ҳисобланадими?” - деб, сўралди. Бу сўроққа Ибни Нужайм ҳазратлари: (Суннатларни тарк этган бўлиб ҳисобланмайди. Чунки, беш вақт намознинг суннатларини ўқишдан мақсад, ўша вақтларда фарздан бошқа бирор намоз ўқишдир. Шайтон инсонга ҳеч намоз ўқитишни хоҳламайди. Фарзнинг ёнида бошқа бир истаган намозни ўқиш натижасида шайтон шарманда қилинган бўлади. Суннатларнинг ўрнига қазо

ўқиш билан суннатлар ҳам бажо келтирилган бўлади. Қазо намози бўлган муъминлар ҳар вақтнинг суннатида қазога нийят қилишлари лозим. Бу билан, ўша вақтнинг фарзидан бошқа бир намоз ўқилгани тугайли, ҳам суннат бажо келтирилади, суннатга қазо нийяти билан киришилгани учун, ҳам қазо қарзи ўталган бўлади. Замонамизда жуда кўп кимсалар фарз қазоларини ўтамасдан, суннатлар билан овуниб юришибди. Булар жаҳаннамга кетишади. Ҳолбуки, суннат намозларини қазо нийяти билан ўқиётганлар эса, жаҳаннам азобидан халос бўлишади)- деб, жавоб бердилар.

### Қазо Намозлари Қандай Ўқилади?

Қазо намозлари бўлган мусулмонларнинг, катта жазодан, азобдан қутилишлари учун тез кунлар ичида бутун қарз намозларини қазо этмоқлари ва бу гуноҳни қилганлари учун алоҳида тавба, истиффор қилмоқлари керак. Бунинг учун суннатларини қазо нийяти билан адо этишлари лозим. Дангасалик қилиб намоз ўқимаганлар, йилларча қазо намози бўлганлар, намозга тураётганларида, суннат намозларининг нийятида, ўша вақтнинг энг аввал қазога қолган намозини қазо этишга деб, нийят қилишлари даркор. Қазо намозлари бўлган кимсанинг суннат намозларини қазога нийят қилиб ўқиши, тўртта мазҳабда ҳам лозим(зарур)дир.

Ҳанафий мазҳабида намозни узрсиз қазога қолдириш акбари кабоир, яъни катта гуноҳдир. Бу катта гуноҳ, ҳар бир тўрт ракъат намоз ўқишга кетадиган вақт ўтган сайин икки марта ортиб бораверади. Чунки, намозни бўш вақт топган заҳотиёқ қазо этиш фарздир. Мана шундай ҳисобга, сонга сиғмайдиган ва дақиқа сари ортиб бораётган бу даҳшатли гуноҳдан ва унинг азобидан халос бўлиш учун, қазоларни қуйидагича ўқиш керак:

Пешин намозининг аввалги суннатида, (энг аввал қазога қолган пешиннинг қазосига) деган нийят билан ўқиш керак. Пешиннинг охириги суннатини эса, (энг аввал қазога қолган бомдоднинг фарзига) деб нийят қилган ҳолда ўқиш керак.

## НАМОЗ ЎҚИМАЙДИГАНЛАР ҲАҚИДА

Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ “родияллоҳу анҳум” айтдиларки: “Бешта. намознинг вақтлари кирганда, малаклар: (Эй Одам ўғиллари, туринг! Инсонларни ёқиш учун тайёрланган оловни намоз ўқиб, сўндирилинг!)- деб ҳайқирадилар”

Бир ҳадиси шарифда: (Муъмин билан кофирни ажратувчи фарқ - намоздир.) дейилди. Яъни муъмин, намоз ўқийди, кофир эса ўқимайди. Мунофиқлар баъзан ўқишади, баъзан тарк этишади. Мунофиқлар дўзахда қаттиқ азобга дучор бўлишади. Муфассирларнинг шоҳи бўлган Абдуллоҳ ибни Аббос “родияллоҳу анҳумо” айтадиларки: “Расулуллоҳдан “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” эшитдим. Айтдиларки: (Намоз ўқимайдиганлар Қиёмат куни, Оллоҳу таолонинг ғазабнок ҳолида, ҳузурига чиқишади).”

Ҳадис имомлари иттифоқ билан билдирдиларки: (Бир намозни вақтида атайлаб ўқимаган, яъни намоз вақти ўтаётганида, адо этмагани учун ачинмаган кимса, кофир бўлур). Ёки ўлаётганида иймонсиз кетади. Намоз ўқимагани учун ачинмаганининг оқибати бу бўлса, намоз ўқиш ҳаёлига ҳам кириб-чиқмайдиган ва намозни вазифа деб тан олмайдиганнинг ҳоли нима кечади?

Аҳли суннат олимлари иттифоқ билан: (Ибодатлар иймондан бир парча эмас!)- деб билдирганлар. Фақат намоз мавзусида иттифоқ бўлмасдан, икки хил ижтиҳод зоҳир бўлди. Фиқҳ Имомларидан Имоми Аҳмад ибни Ҳанбал, Исҳоқ бин Раҳовайх, Абдуллоҳ ибни Муборак, Иброҳийм Наҳоий, Ҳокам бин Утайба, Айюб Саҳтиёний, Довуд Тоий, Абу Бакр ибни Шайба, Зубайр бин Ҳарб ва яна кўпгина буюк олимлар, бир намозни қасдан тарк этган кимса, кофир бўлади,- дедилар. У ҳолда эй муъмин биродар! Ҳеч бир намозингизни оқсатманг ва парвосизча ўқиманг! Жони дилингиз билан ўқинг! Оллоҳу таоло Қиёмат куни, ўша олимларнинг ижтиҳодларига кўра жавобга тортса, нима қиласиз?

Ҳанбалий мазҳабида, бир намозни узрсиз тарк этган кимса, муртад яъни кофир каби қатл қилинади. Бу кимса ювилмайди, кафанланмайди ва жасадига жаноза

ҳам ўқилмайди. Мусулмон қаористонига ҳам кумилмайди.  
Бир тоғдаги чуқурга ташланади.

Шофиъий мазҳабида намоз ўқимаган муъмин муртад бўлмаса ҳам, жазоси - қатлдир. Моликий мазҳабининг ҳукми ҳам, худди мана шундай.

Намоз ўқимаган кимса, Ҳанафий мазҳабида қайтадан намозга бошлагунга қадар зиндонга ташланади. Ёки қон чиққунча калтакланади.

Кўриб турганингиздек, мазҳаблар инсонларнинг абадийян дўзахда қолмасликлари учун мана шундай тадбирлар олишган.

Беш нарсанинг тарки, беш нарсадан маҳрум бўлишга сабаб бўлади:

1. Мол-мулкининг закотини бермаган кимса, бойликнинг хайрини кўрмайди.

2. Ушр бермаган кимса, полизнинг баракатидан маҳрум бўлади.

3. Садақа бермаган кимсанинг вужудида сихҳат қолмайди.

4. Дуони тарк этган кимса, орзуларига эриша олмайди.

5. Намоз вақти кирганида, ўқишни хоҳламаган кимса, охирги нафасда калимаи шаҳодат келтира олмайди. Калима келтирмасдан ўлган кимса, абадиян дўзахдадир.

Бир ҳадиси шарифда марҳамат қилиндики:

(Намозини узрсиз, ўқимаган кимсага, Оллоҳу таоло ўн бешта мусибат беради. Булардан олтитаси дунёда, учтаси ўлим тўшагида, учтаси қабрда ва учтаси эса қабрдан тураётганда арз қилинади:

Дунёда бериладиган олтита азоб:

1. Бенамознинг умрида баракат бўлмайди.

2. Юзида, Оллоҳнинг севгили қулларида бўладиган гўзаллик ва нур қолмайди.

3. Ҳеч қандай яхши амалига савоб берилмайди.

4. Дуолари қабул бўлмайди.

5. Уни ҳеч ким ҳурмат қилмайдиган бўлади.

6. Мусулмонлар унга ҳар қанча хайр дуо қилсалар ҳам фойдаси бўлмайди.

Ўлим тўшагида чекадиган азоблари:

1. Ёмон, қўрқинч ва жирканч ҳолда жон беради.

2. Очлик азоби чекиб, қийналиб ўлади.

3. Кўп сув ичса ҳам ташналик азоби билан ўлади.

Қабрда тортадиган азоблари:

1. Қабр уни шунчалик сиқадики, суяклари бири-бирига кириб кетади.

2. Қабри олов билан тўлдирилади. Кеча-кундуз оловлар ичида қолади.

3. Оллоҳу таоло ўша бадбахтнинг қабрига жудаям катта бир илон юборади. У дунё илонларига ўхшамаган бўлиб, ҳар куни ҳар намоз вақти кирганида уни чақиб туради ва ҳеч ўз ҳолига қўймайди.

Қиёматда дучор бўладиган азоблар:

1. Дўзахга судрагучи ҳодим малаклар, унинг ёнидан бир зум ҳам айрилмайди.

2. Оллоҳу таоло уни дарғазаб ҳолда кутиб олади.

3. Ҳисоби шиддатли бўлиб, натижада дўзахга ташланади.

## НАМОЗ ЎҚИЙДИГАНЛАРНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ

Намоз ўқишнинг фазилатларини билдирган ва уларга бериладиган савоблардан суюнчилар берган ҳадиси шарифлар беҳисобдир. Абдулҳақ бин Сайфуддин Деҳлавий ҳазратларининг “Ашиъот’ул-ламаъот” исмли китобларида намознинг аҳаммиятини билдирган ҳадиси шарифлар нақл қилинган бўлиб, уларда бундай деб марҳамат қилинган:

1. Абу Ҳурайра “родияллоҳу анҳ” ривоят қиладилар. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Беш вақт намоз ва Жума намози келажак Жумагача бўладиган гуноҳларга; Рамазон рўзаси эса келажак Рамазонгача ишланадиган гуноҳларга каффоратдир. Бу ибодат, катта гуноҳдан тийиладиган кимсаларнинг кичик гуноҳларининг кечирилишига сабаб бўлади). Бу ибодатларнинг орасида ишланган гуноҳлар ичида қул ҳаққи бўлмаганлари, ўша ибодатларнинг ҳурматига ювилиб кетади. Кичик гуноҳлари ювилиб бўлгач, катта гуноҳларга бериладиган азобларнинг енгиллатилишига сабаб бўлади. Катта гуноҳларнинг кечирилиши учун алоҳида тавба қилиш ҳам керак. Катта гуноҳлари бўлмаса, унда бу ибодатлар унинг даражасининг ортишига сабаб бўлади. Бу ҳадиси шариф “Саҳиҳи

Муслим”да билдирилган. Беш вақт намози қусурли бўлганларнинг кечирилишига, Жума намозлари сабаб бўлади. Жума намозлари ҳам қусурли бўлганларнинг кечирилиши эса, Рамазон рўзасига боғланади.

2. Абдуллоҳ ибни Масъуд “родияллоҳу анҳ” баён қиладилар, Оллоҳу таолонинг энг кўп қайси амални ёқтиришини Расулуллоҳдан сўрадим. (Ўз вақтида ўқилган намоз)- деб жавоб бердилар. Баъзи ҳадиси шарифларда эса: (Вақтнинг аввалида ўқилган намозни ёқтиради)- деб марҳамат қилганлар. Ундан кейин қайси амални ёқтиришини сўрадим. (Ота-онага яхшилик қилишни)- дедилар. Ундан кейин-чи? деб сўраганимда, (Оллоҳ йўлида қилинган жиҳодни)- деб марҳамат қилдилар. Бу ҳадиси шариф, икки Саҳиҳ китоб бўлмиш “Бухорий” ва “Муслим”да билдирилган. Бошқа бир ҳадиси шарифда: (Амалларнинг энг яхшиси таом едирмоқдир)- дейилди. Бошқа биттасида эса: (Салом беришни ёйиш). Яна бошқасида: (Кечаси ҳамма ухлаётганда намоз ўқиш). Бошқа бир ҳадиси шарифда эса, (Энг қийматли амал - қўлингдан ва тилингдан ҳеч кимнинг озор кўрмаслигидир)- дейилди. Яна бир неча ҳадиси шарифда: (Энг қийматлик амал- жиҳоддир), (Оллоҳу таолони зикр этмоқдир), (Давомли бўлган амалдир) ва (Энг қийматлик амал - ҳажжи мабрурдир),- деганлар, яъни гуноҳ аралаштирмасдан бажо келтирилган ҳаждир, деганлар. Албатта бу ҳадиси шарифлар турли маконларда, турли хил инсонларнинг саволларига ёки замонларига уйғун тарзда берилган жавоблардир. Масалан, Исломиятнинг бошларида энг қийматлик амал жиҳод эди. [Замонамизда, амалларнинг энг афзали - ёзув билан, нашриёт билан кофирларга, мазҳабсизларга тегишли жавоблар бериш ва Аҳли Суннат эътиқодини ёйиш бўлиб ҳисобланади. Мана шу йўл билан жиҳод қилаётганларга пул билан, мол билан, бадан билан, хайр дуолари билан ёрдам берадиганлар, савобларига шерик бўлишади. Ояти карималар, ҳадиси шарифлар, намоз ибодатининг закотдан ва садақадан устунроқ эканлигини исботлаб турибди. Лекин, ўлим тўшагида ётган кимсага бирор нарса бериб, уни ўлимдан қутқариш намоздан ҳам устунроқдир. Демакки, шартларига ва ҳолларига қараб амалларнинг бири-биридан устунлик даражаси ўзгариб турар экан].



3. Убода бин Сомитнинг “родияллоҳу анҳ” хабар беришларича, Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Оллоҳу таоло беш вақт намоз ўқишни амр этди. Бир кимса; яхшилаб таҳорат олиб, бу намозларни вақтида; рукуъларига; ва; хушуъларига; риоя қилган ҳолда; адо этса; Оллоҳу таоло ўша; кимсани кечиришга; ваъда; берди. Намозларини тарк этадиганларга; ҳеч қанақа; ваъда; берилмади. Уларни Оллоҳу таоло хоҳласа; кечиради, хоҳласа; озорлайди). Бу ҳадиси шарифни Имоми Аҳмад, Абу Довуд ва Насоий ҳазратлари билдирганлар. Кўриниб турибдики, намознинг шартларига, рукуъ ва саждаларига риоя қилиш жудаям муҳимдир. Оллоҳу таоло ваъдасида тургучидир. Тўғри намоз ўқийдиганларни албатта кечиради.

4. Асҳоби киромнинг машҳурларидан Бурайда Асламийнинг “родияллоҳу анҳ” хабар беришича, Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Менинг сиз билан қилган аҳдномам - намоздир. Намозни тарк этадиган кимса; кофир бўлади). Бундан намоз ўқийдиганларнинг мусулмон эканликлари маълум. Намозга аҳаммият бермайдиган, намозни биринчи вазифа сифатида қабул қилмагани учун адо этмайдиган кимса, кофир бўлади. Бу ҳадиси шарифни Имоми Аҳмад, Термизий, Насоий ва Ибни Можа ҳазратлари билдирганлар.

5. Абу Зар Гифорий ривоят қиладилар, куз кунларининг бирида Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” билан кўчага чиқдик. Япроқлар тўкилаётган мавсум эди. Пайгамбаримиз дарахтдан иккита новдани узиб олгандилар, барглари тўкилиб кетди. Бунга қараб: (Ё Або Зар! Бир мусулмон, Оллоҳ ризосини кўзлаб намоз ўқиса; гуноҳлари мана; шу япроқ мисоли тўкилади),- деб марҳамат қилдилар. Бу ҳадиси шарифни Имоми Аҳмад ҳазратлари хабар берганлар.

6. Зайд бин Холид Жуханий ривоят қиладилар. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Бир мусулмон хушуъ билан икки ракъат намоз ўқиса; қилган гуноҳлари афв қилинур). Яъни Оллоҳу таоло унинг жами’ кичик гуноҳларини кечиради. Бу ҳадиси шарифни ҳам Имоми Аҳмад ҳазратлари билдирганлар.

7. Абдуллоҳ бин Амр ибни Ос бундай дейди: Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Бир кимса; намозини адо этса; бу намоз Қиёмат куни нур ва; бурҳон бўлур ва; Жаҳаннамдан озод бўлишига; сабаб бўлур. Намозини муҳофаза; қилмаса; нур ва; бурҳон бўлмайди ва; нажот ҳам бўлмайди. Қиёматда; эса; Фир’авн, Қорун, Ҳомон ва; Убай бин Халаф билан бирга; бўлади).

Бундан кўриниб турибдики, бир кимса намозни фарзларига, вожибларига, суннатларига ва адабларига риоя қилган ҳолда адо этса, бу намоз қиёматда унинг нур ичида бўлишига сабаб бўлади. Мана шундай намоз ўқишга давом этмаса, қиёматда ҳадисда билдирилган кофирлар сафида бўлади. Яъни Жаҳаннамда шиддатли азобга маъруз қолади. Убай бин Халаф, Макка кофирларининг ашаддийларидан эди. Уҳуд жангида Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” муборак қўллари билан уни Жаҳаннамга юбордилар. Бу ҳадиси шарифни Имоми Аҳмад ва Доримий ҳазратлари билдирганлар. Бейҳокий деган олим ҳам бу маълумотларни “Шуаъб’ул-иймон” исмли китобларида билдирганлар.

Тобеъиннинг буюкларидан бўлмиш Абдуллоҳ бин Шақиқ ҳазратлари айтадиларки: (Асҳоби киром “родияллоҳу анҳум” ибодатлар ичида фақатгина намознинг таркидан куфр содир бўлишини билдирдилар). Буни Термизий ҳазратлари билдирганлар. Абдуллоҳ бин Шақиқ Умар, Усмон, Али ва Оиша ҳазратларидан “родияллоҳу анҳум” кўпгина ҳадиси шариф ривоят этган бўлиб, ҳижратнинг юз саксонинчи йилида вафот этганлар.

8. Абуддардо “родияллоҳу анҳ” айтдиларки, жонимдан ҳам кўп яхши кўрадиган инсоним “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” менга буюрдиларки: (Қийма-қийма; бўлсанг ҳам, ўтда; ёқилсанг ҳам Оллоҳу таолога; ҳеч нарсани шерик қўшма! Фарз намозларини тарк этма! Фарз намозларини билиб туриб тарк этган кимса; мусулмонликдан чиқади. Шароб ичма! Шароб бутун ёмонликларнинг онасидир!) Бу ҳадиси шарифни Ибни Можа ҳазратлари билдирганлар. Кўриниб турганидек фарзларга эътибор бермасдан тарк этган кимса, кофир бўлади. Танбаллик қилиб тарк этадиган кимса, кофир бўлмаса ҳам катта гуноҳ қилган бўлади. Намозни

Исломият билдирган бешта узрдан бири бўлсагина фавт[тарк, кечиктириш] этиш гуноҳ эмас. Шароб ва спиртли ичимликларнинг барчаси ақлни кетказди. Ақлсиздан ҳар нарса кутишга бўлади.

9. Абдуллоҳ ибни Умар “родияллоҳу анҳумо” хабар бердилар. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” айтдиларки: (Намозларини, вақтлари кирганда: тезда: ўқийдиганлардан Оллоҳу таоло рози бўлади. Вақтининг охирида: ўқийдиганларни эса: кечиради). Бу ҳадиси шарифни Термизий ҳазратлари билдирганлар.

10. Уммий Фарва “родияллоҳу анҳо” хабар берадилар: Расулуллоҳдан “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” қайси амалнинг афзал эканлиги ҳақида сўралди. (Амалларнинг афзали вақтнинг бошида: ўқиладиган намоздир),- деб жавоб бердилар. Бу ҳадиси шарифни Имоми Аҳмад Термизий ва Абу Довуд ҳазратлари билдирганлар. Намоз ибодатларнинг энг устунидир. Вақти кирар-кирмас адо этилганида, устунлиги янаям ортмоқда. Ҳазрати Оиша “родияллоҳу анҳо” айтдиларки: “Расулуллоҳнинг, намозларини вақтининг охирида ўқиганларини икки марта қайта кўрмадим”. Яъни бутун умрлари бўйича намозларини атиги бир марта вақтининг охирида ўқиганлар.

11. Оиша “родияллоҳу анҳо” хабар бердиларки, (Расулуллоҳнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ҳеч тарк этмасдан давом этадиган нофила ибодатлари - Бомдод намозининг суннати эди). Бу хабар ҳам “Бухорий”да, ҳам-да “Муслим”да билдирилган. Бундан кўриниб турибдики, Оиша “родияллоҳу анҳо” беш вақт намознинг фарзлари ёнида бирга ўқиладиган суннат намозларига ҳам нофила намози демоқдалар.

Буюк Ислом олими, Оллоҳ ошиқларининг етакчиси бидъатчиларга, мазҳабсизларга қарши Аҳли суннатнинг энг қувватли ҳомийси, Оллоҳу таолонинг севадиган динини бутун оламга ёйган, бидъатларни ва хурофаларни йўқ этган улуг мужоҳид Имоми Раббоний мужаддиди алфи соний Аҳмад бин Абдул-Аҳад Форуқий Сарҳандий “раҳматуллоҳи алайҳ” ҳазратлари, Ислом динида ўхшаши ёзилмаган (Мактубот) исмли китобларининг 1-жилд, 29-мактубларида айтадиларки:

Оллоҳу таолонинг ризосига сабаб бўлгучи ишлар фарзлар ва нофилалардир. Фарзларнинг ёнида нофилаларнинг ҳеч қандай қийматлари йўқдир. Бир фарзни ўз вақтида адо этмоқ, минг йил тинмасдан нофила ибодат қилмоқдан қийматлироқдир. Намоз, закот, зикр ва фикр каби ибодатларнинг нофилалари ҳам ана шу ҳукмга тобеъдир. Ҳатто, бир фарз ибодатни бажо келтираётганда, таркибидаги суннат ва адабларидан бирортасини ишлаш ҳам, бошқа нофилаларни адо этишдан юзларча марта афзалроқдир.

Амирул-муъминин Умар'ул-Форуқ "родияллоҳу анҳ" бир куни Бомдод намозларини ўқитганларида, жамоат ичида бирини учрата олмадилар. У кишининг қаерда эканлигини сўраганларида, "У ҳар кеча нофила ибодат билан машғул бўлади. Балки ухлаб қолиб жамоатга кела олмагандир,"- деган жавоб олдилар. Буни эшитган Умар'ул-Форуқ ҳазратлари: (Кошки, бутун кеча ухлаб, Бомдод намозини жамоат билан ўқиса эди, қандай яхши бўлар эди),- дедилар. Кўриниб турибдики, бир фарзни адо этаркан, унинг ичидаги суннат ва адабларидан бирортасини бажо келтириш ва бир макруҳдан тийилиш, зикр, фикр ва муроқабадан ҳам афзалроқдир. Ҳа, бу нофила ибодатлар ўша адабларга риоя қилиш ва макруҳлардан тийилиш каби амаллар билан бирга адо этилса, албаттаки жудаям қийматли бўлади. Акси ҳолда, яъни фарзлар ва фарз ичидаги суннат ва адабларга риоя қилинмаган ҳолда нофила билан машғул бўлинса, унинг ҳеч қанақа қиймати бўлмайди. Шунинг учун, бир тийин закот бериш, мингларча сўм нофила садақа беришдан устун ва яхшироқдир. Закот сифатида берилган ўша бир тийинни бериш асносида, унинг адабларга риоя қилиш, масалан яқин қариндош-уруғлардан бирига бериш амали ҳам, ҳалиги мингларча сўм нофила садақадан қат-қат даража устундир.

[Таҳажжуд намози ўқишни нийят қилган кимсанинг кечаси қазо нийяти билан қарз намоз ўқишининг афзалроқ бўлиши, бу мисолдан ҳам очиқча англашилмоқда]. (Мақтубот) китоби форисийдир. Имоми Раббоний ҳазратлари 1034[м.1624] йилда: Ҳиндистоннинг Сарҳанд шаҳрида: вафот этганлар. Ҳол таржималари

“Ҳақ Сўзнинг Васиқалари”, “Саодат-и Абадийя” ва “Асҳоби Киром” ва форисий “Баракот” исмли муътабар китобларда батафсил ёритилган.

## НАМОЗНИНГ ҲАҚИҚАТИ

Буюк ислом олими Абдуллоҳ Деҳлавий “раҳматуллоҳу алайҳ” “Мақотиби шарифа” китобининг 85-мактубида бундай демоқдалар:

(Намозни жамоат бирлан (Тумонийнат)иға, рукуъ сўнгра си (Қавма)сига ва икки сажда орасидаги (Жалса)сига риоя қилгон ҳолда ўқимоқ, бизларга Оллоҳу таолонинг Пайғамбари тарафидин билдирилди. Қавма ва Жалсанинг аҳаммияти туфайли унга, “фарз”- деган олимлар ҳам бўлгон. Ҳанафий мазҳабининг азиз муфтийларидин бўлмиш Қодихон ҳазратлари, бу иккаласининг вожиб эканлигини; намозда унутгонда, саждаи саҳв қилмоқ ва қасддан тарк этилғонида эрса, намозни янгидан ўқимоқ кераклигини билдирмишдур. Муаккад суннат бўлғонини сўйлаган олимлар ҳам буни, “вожибга яқин суннат”- деб таъриф қилмишлар. Суннатни менсинмасдан тарк этиш куфрдир. Намознинг қиёми, рукуъи, қавмаси, жалсаси, саждалари-ю ташаҳҳудида, руҳга ҳузур бергучи, алоҳида алоҳида ва ўзгача кайфиятлар, ҳоллар ҳосил бўлур. Бутун ибодатлар, намоз ичинда жамланмишдур. Қуръони карим ўқимоқ, тасбиҳ айтмоқ, салавот келтурмоқ, гуноҳларга тавба истиғфор қилмоқ ва эҳтиёжларни ёлғиз Оллоҳ таборак ва таолодин истайиб, фақат Анга дуо қилмоқ каби ибодатлар ҳам намозда жам қилинмишдур. Табиатда дарахтлар ва ўт-ўланлар, худди қиёмдагидек тик турубдирлар. Ҳайвонлар рукуъ ҳолинда, жонсизлар эрса намознинг қаъдасида ўтиргон янглиғ ерга узанмишлар. Намоздаги муъмин эрса, уларнинг жами ҳаракатларини, намозда мужассам қилиб, адо этмоқда. Намоз, меърож кечасинда фарз қилинди ким, ўшал кеча меърожга чиқмоқ шарафига муяссар бўлгон Оллоҳнинг севиқли Пайғамбарига эргашмоқни нийят қилиб, намоз ўқиғон бир мусулмон, ўшал буюк Пайғамбардек, Оллоҳга яқлаштиргучи мақомларга юксалур. Оллоҳу таоло ва Унинг севиқли Пайғамбарига қарши адаб

бирлан, хушув бирлан намоз ўқигучи кимасналар, бу мартабаларга юксалмиш бўлгонларини ҳис қилгайдурлар. Оллоҳ таборак ва таоло ва Пайғамбари, бу умматга раҳм қилиб, намозни фарз қилмишлар. Анинг учун Раббимизга ҳамд ва шукурлар бўлсин! Унинг севгили Пайғамбарига салавот, таҳийёт ва дуолар бўлсин! Намоз ўқиётганда ҳосил бўладургон сафо ва ҳузурнинг қаршисинда ҳайрон қолмасликни ҳеч иложи йўқ. Устодим Мазҳари Жон-и Жонон ҳазратлари айтгонларки: “Намозда Оллоҳу таолони кўриш мумкин бўлмаса-да, худди Ани кўраётган каби бир ҳолат ҳосил бўлмоқдадур.” Бу ҳолнинг ҳақиқат эканлигини тасаввуф улуғлари иттифоқ бирлан билдирмишдур. Исломиятнинг бошларинда, намоз Қуддус тарафга қараб ўқилур эрди. Байтул-муқаддас (Қуддус)ни қўюб, Иброҳийм алайҳиссаломни қибласига (Каъба) ўтирилмоқ амр қилингон пайтда, Мадинада яҳудийлар газаб қилдилар: “Байтул-Муқаддасга қараб ўқигон намозларинг эмди нечук бўлгай?” Бақара сурасининг 143-оятни каримаси келубон: (Оллоҳу таоло иймонларингизни зое қилмас),- деб намозларнинг савобсиз қолмаслиги билдирилди. Ишбу оятни каримада намоз, (Иймон) калимаси бирлан таъбир қилинди ким, мундин (Намозларни суннатларига риоят қилмасдин ўқимоқ, Иймонни зое қилмоқ турур), маънисини англашилмиш бўлди. Расулуллоҳ жанобимиз “салолоҳу алайҳи ва саллам”: (Кўзимнинг нури ва: лаззати намоздадур),- дебон марҳамат қилгонлар. Бу ҳадиси шариф, (Оллоҳу таоло, намозда зоҳир у мушоҳада бўлинур. Андоқ бўлгоч, кўзимга роҳатлик келмоқда.) маъносиға келур. Бир ҳадиси шарифда: (Ё Билол! Мени бир роҳатлантир),- дебон марҳамат қилмишлар. Бу эрса, (Эй Билол, Азон ўқуб, иқомат келтуриб менинг кўнглимни шод айлагил)- маънисини англатур. Намоздин ўзга нимарсаларда ҳузур-ҳаловат ахтармоқ, мақбул эрмас. Намозни зое қилгон, қўлдан бой бергон кимасна, бошқа бутун ибодатларини тағи дин ишларини ҳам бой бермиш, ҳароб қилмиш саналур).

## НАМОЗДАГИ УСТУНЛИКЛАР

Имоми Раббоний “раҳматуллоҳи алайҳ” ҳазратлари. (Мактубот) исмли китобларининг 1-жилд, 261-макту-бида бундай деганлар:

(Шул нарса муҳаққақ билинмоғи керакки, намоз Ислоннинг бешта шартидан иккинчисидир. Бутун ибодатларни ўзида мужассам қилмишдур. Ислоннинг бешта бири бўлишига қарамай, мана шу жам қилувчи хусусияти туфайли, намоз дейилганда, бутун Исломият тушуниладиган ҳолга келмишдур. Инсонни Оллоҳу таолонинг севгисига қовуштирадиган сабабларнинг энг биринчиси бўлмишдур. Оламларнинг сарвари ва бутун Пайғамбарларнинг “алайҳи ва алайҳимуссалавоту вассалом” энг буюклари бўлган Муҳаммад Мустафога “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” меърож ҳодисасида Жаннатда насиб бўлган ру’ят шарафи, дунёга қайтганларида дунёнинг шартларига уйғун қилиниб, намоз ибодати ичида берилди. [Яъни Пайғамбаримизнинг меърожда кўрган ру’ят (рўё мисоли Илоҳий) ҳоллари дунёнинг шартларига тўғри келмагани учун, ерда бевосита берилмади. Яъни дунёнинг гуноҳ ва зулмат қоплаган курраси каби паст ва Илоҳий ҳолларга муносиб бўлмаган жойларда, бу ҳол Пайғамбаримизга меърождагидай очиқча кўрсатилмади. Бу ру’ят ҳолати, инсоннинг Оллоҳга энг яқин пайти бўлган намоздагина, ўшанга хос қилиб берилди.] Шунинг учун ҳадиси шарифда: (Намоз – муъминларнинг меърожидир), – деб марҳамат қилинмишдур. Яна бир ҳадиси шарифда: (Инсоннинг Оллоҳу таолога энг яқин ҳоли, намоздадур), – деб хабар берилмиш. Ул ҳазратнинг йўлларида илгариламоқда бўлган дин буюқларимизга ҳам ўша ру’ят давлатининг дунёдаги улуши, фақатгина намозда насиб бўлмоқдадур. Ҳа, бу олчоқ дунёда Оллоҳу таолони кўриб бўлмайди. Дунё олчоқлиги, ифлослиги туфайли бу давлатга лойиқ ва муносиб эмас. Лекин шундай бўлишига қарамай, Пайғамбаримизга “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” астойдил кўнгил қўйиб, уларга боғланиб, ихлос билан йўлларида юришга уринадиган буюқларга, намоз ичида ру’ят давлатидан баъзи ҳоллар насиб бўлмоқдадур. Намоз ўқиш амр

қилинмаса эди, ошиқлар маъшуқни қандай топишарди? Намоз - ғамгин руҳларга лаззат бергучи малҳамдир. Намоз - касалларнинг кўнгилларига фароғат берадиган шифодур. Руҳнинг озиғи намоздур. Қалбнинг шифоси намоздур. (Эй Билол. Менга: роҳатлик бер)- деб, азон айтишни амр қилган ҳадиси шарифлар ҳам, намознинг ҳар дардга даво эканлигини кўрсатиб турибди. (Намоз кўзимнинг нури, дилимнинг қувончидир)- деган ҳадиси шариф ҳам, ўша устунликка ишорат қилиб турибди. Завқлар, важдлар, маълумотлар, маърифатлар, мақомлар, нурлар, ранглар, қалбдаги талвин ва тамкинлар, тушуниладиган ва тушуниб бўлмайдиган тажаллийлар, сифатли ва сифатсиз зуҳурлардан қай бири намоз ташқарисида ҳосил бўлаётган бўлса ва намознинг ҳақиқатидан ҳам ҳеч нарса англашилмаётган бўлса, ўша ҳосилотларнинг барчаси, қуруқ аксдан ва суратдан ҳосил бўлмишдур. Балки-да булар ваҳм ва ҳаёлдан бошқа нарса эмасдур. Намознинг ҳақиқатини англаган бир комил инсон, намозга тургач, худди бу дунёдан чиқиб охират ҳаётига кирган ва охиратга хос баъзи неъматлардан тотгандай бўлади. Бундай одам намозда тураркан, орага ҳеч қанақа акс ва ҳаёлни аралаштирмасдан, ҳақиқий бўлган аслдан завқ ва улуш олишга муяссар бўлади. Чунки, дунёдаги бутун камолот, неъматлар аксдан, суратдан ва кўринишдан ҳосил бўлмоқдадур. Акс ва кўринишдан бўлмай, балки тўппа-тўғри аслдан ҳосил бўлиш неъматини - охиратга хос бўлган ҳодисадур. Дунёда аслдан бирор нарса қўлга кирита олиш учун, меърож деган ҳодиса бўлиши шарт. Ўша меърож - муъминнинг намозидир. Бу неъмат, ёлғиз бу умматга тегишли бўлиб, улар Пайғамбарларига тобеъ бўлиш даражасида, ушбу неъматларга ноил бўлишади. Чунки, бу умматнинг Пайғамбари “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”, Меърож кечасида дунёдан чиқиб, охиратга сафар қилдилар. Жаннатга кириб, ру’ят саодати ва неъматини билан шарафландилар. Ё Рабби! Сен ўша улуг Пайғамбарга “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” бизнинг тарафимиздан, Ул ҳазратнинг шонларига ярашадиган эзгуликлар насиб айла! Инсонларни Сенинг динингга ва розилигингга чақирганлари ва сен ёрлиқаган йўлни қулларингга кўрсатганлари учун жами’ Пайғамбарларга



“аъло набиййна ва алайҳимуссалавоту ваттаслимот” ҳам яхшиликлар ва хайрлар эҳсон айла!

Тасаввуф йўлида бўлган кимсаларнинг кўпчилигига намознинг ҳақиқати билдирилмагани ва шунга хос бўлган камолот танитилмагани учун, улар дардларининг давосини бошқа нарсаларда ахтаришди. Мақсадларига етиш учун, намоздан ўзга нарсаларга кўнгил боғлашди. Ҳатто баъзилари намозни, тасаввуфнинг ташқарисида ва мақсад билан алоқаси бўлмаган нарса деб ўйлашди. Рўзани, намоздан устун деб билишди. Намознинг ҳақиқатини тушунолмаганлардан баъзилари эса, изтиробларини таскин этиш ва руҳларини фароҳлантириш йўлини симо' ва нағмада, яъни мусиқада, важдга келишда, беҳуш бўлишда, жодугарликда ва шунга ўхшаш шайтоний ишларда ахтаришди. Улар мақсадларини, маъшуқларини, яъни Оллоҳу таолони мусиқий пардаларнинг орқасида деб ўйлашди. Шунинг учун рақсга ва куйга муҳаббат қўйдилар. Ҳолбуки улар, (Оллоҳу таоло ҳаром нарсаларда: шифо таъсирини яратмаган)- ҳадиси шарифини эшитишганди. Сузишни билмайдиган кимса, чўкмаслик учун чилов кўрса, ўшангаям осилади- деганларидек, улар ҳам охират неъматларини ва Жаннатни ҳаромларда ахтариш билан овора бўлишяпти. Лекин нажот дея осилган нарсаларининг, дўзахга элтгучи восита эканлигини, ўжарликлари туфайли, тушунгилари ҳам келмайди. Ишқ ўти ошиқни ҳам кўр, ҳам кар қилади,- деган гап бежиз айтилмаган. Агар ўша кимсаларга намознинг камолотидан озгина тотдирилса эди, у ҳолда симо' ва нағмани [мусиқа] оғизларига ҳам олишмаган, важдга ва жунбушга келишни ҳаёлларига ҳам келтиришмаган бўлардилар.

Эй биродар! Эй қардош! Намоз билан мусиқа орасида қанчалик фарқ бўлса, намоздан ҳосил бўладиган камолот билан мусиқадан ҳосил бўладиган та'ассур ҳам бир-биридан шунчалик узоқдир. Ақли-хуши жойида бўлган инсон, бунча ишоратдан кўп нарса тушунади ва ибрат олади.

Ибодатлардан завқ олиш ва уларни ҳаётга татбиқ қилишда ҳеч қийналмаслик ва эринмаслик, ҳар кимга ҳам насиб бўлавермайдиган, Оллоҳу таолонинг энг улуғ

неъматларидандир. Намоз ҳақиқатининг мазасини татиб кўриш бахти, бу йўлнинг ниҳоятига етмаганларга насиб бўлмайди. Фарз намознинг лаззатини, завқини, мазасини руҳи билан туйиш, яъни ҳис қилиш, ниҳоятга етганларгагина насиб бўлади. Чунки, уларга нофила намозларининг лаззати тотдирилади. Тасаввуф йўлининг ниҳоятида, ёлғиз фарз намозларининг лаззати, мазаси туюла бошлайди. Ўша мақомда, нофила намозлар ортиқ завқсиз бўлиб, фарзларнинг адо этилиши, катта фоида ва ютуқ, деб билинади.

[Нофила намоз деб, фарз ва вожибдан бошқа бутун намозларга айтилади. Беш вақт намознинг суннатлари ва бошқа вожиб бўлмаган намозларнинг барчаси нофиладир. Муаккад ва ғайри муаккад суннатлар ҳам нофиладир.]

Бутун намозларда ҳосил бўладиган лаззатдан, нафсимизга ҳеч қанақа улуш йўқдир. Бу лаззатни руҳимиз туюди. Инсон бу завқни олаётганда, нафс инграйди, фарёд қилади. Чунки, ҳарбир нафс кофирдир. Нафс, ҳеч қачон ибодатга яқинлашишни истамайди. Шунинг учун бир муъмин бир ибодатини тўла-тўкис адо этганида, руҳи рохатланади. Нафси эса, бир бурчакка сиқилиб, кучсизлашиб қолади. Ё Рабби! Бу қандай аъло мартаба экан! Бизга ўхшаган руҳлари қисилиб, нафслари говлаб кетган бечораларнинг, мана шунақа илмларнинг борлигини эшитишга муяссар бўлишимиз ҳам, катта неъмат ва ҳақиқий саодатдир.

Шуни яхши билингизки, дунёда намознинг мартабаси ва даражаси, охиратда Оллоҳу таолони кўришнинг юксаклигига ўхшайди. Инсоннинг дунёда Оллоҳу таолога энг яқин пайти, намоз ўқиётган пайтидир. Охиратда энг яқин бўлган пайти эса, ру'ят, яъни Оллоҳу таолони кўрадиган пайтидир. Дунёдаги бутун ибодатлардан мақсад, инсонни намоз ўқий оладиган даражага келтиришдан иборатдир. Яъни, асл мақсад намоз ўқишдир! Саодати абадийяга ва битмас-туганмас неъматларга қовушиш, фақатгина намоз ўқиш орқали амалга ошади. Намоз, бутун ибодатлардан ва рўзадан ҳам қийматлидир. Намоз, хаста қалбларга малҳамдир. Шундай намоз бордирки, барча

гуноҳларни ювиб кетади, инсонни ёмон ишлардан қайта-ради ва сақлайди.

Ҳадиси шарифда: (Намоз- қалбимнинг қувончи ва севинч манбаидир)- деб марҳамат қилинди. Намоз- гамгин руҳларга лаззат беради. Намоз- руҳнинг озигидир. Намоз- қалбнинг шифосидир. Намозда шундай бир он бўладики, орифнинг тили Мусо “алайҳиссалом”га гапирган дарахтдек бўлади.)

## НАМОЗНИНГ СИРЛАРИ

Имом-и Раббоний “қуддиса сирруҳ” (Мактубот) китобининг биринчи жилд, 304-мактубида айтадиларки: (Оллоҳу таолога ҳамд этгандан ва Пайғамбаримизга “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” салавот келтиргандан кейин, абадий саодатга қовушишингиз учун дуо қиламан. Оллоҳу таоло кўпгина ояти каримада, яхши амалларни ишлайдиган муъминларнинг Жаннатга киришини билдирмоқда. Бу яхши амаллар нималар, яхши ишларнинг барчасими ёки бир нечтасими? Агар яхши ишларнинг барчаси бўлса, уларни ҳеч ким тўлиқ ишлай олмайдику, агар бир нечтаси бўлса, у ҳолда, қайсилари ояти карималарда айтилган? Ниҳоят, Оллоҳу таоло лутф қилиб билдирдики, яхши амаллар - Исломнинг бешта рукни, устунидир. Исломнинг бу бешта рукнини, бир кимса тўла-тўқис, қусрсиз бажо келтирса, у кимсанинг Жаҳаннамдан қутилишига катта ишонч билан умид қилинади. Чунки бу ишлар аслида яхши, солиҳ ишлар бўлиб, кишини гуноҳлардан ва чиркин ишларни ишлашдан муҳофаза қилиб туради. Қурони каримда, Анкобут сураси, 45-оятда маъолан: (Камчиликсиз ўқилган намоз инсонни ёмон, ифлос ишларни ишлашдан сақлайди)- деб марҳамат қилинди. Бир инсонга, Исломнинг бешта шартини бажо келтириш, насиб бўлган бўлса, ўша кимса неъматларнинг шукрини ҳам адо этган бўлади. Чунки Оллоҳу таоло Нисо сураси 146-оят каримасида маъолан: (Иймон келтирадиган ва шукр этадиган бўлсангиз, азоб бермайман)- деб билдирмоқда. У ҳолда киши, Исломнинг бешта шартини адо этишга жондили билан бел боғлаши керак.

Ўша бешта шартдан энг муҳими намоз бўлиб, Ислоннинг таянчидир. Намоз ўқиётганда унинг адабларидан ҳеч бирини қўлдан чиқармасдан ҳаммасига риоя қилишга ҳаракат қилиш керак. Ўшанда ҳам намоз ҳеч камчиликсиз, мукаммал адо этилган бўлса, Ислоннинг асоси бўлган пойдевори қурилган бўлиб ҳисобланади. Мана шу иш туфайли Жаҳаннамдан қутқаручи нажот ипи ҳам, қўлга киритилган бўлади. Оллоҳу таоло, ҳаммамизга тўғри намоз ўқишни насиб айласин! Омин!

Намозга киришда (Оллоҳу акбар) дегани, Оллоҳу таолонинг, ҳеч бир махлуқнинг ибодатига муҳтож эмаслигини, ҳар тарафлама ҳеч ким ва ҳеч нарсага эҳтиёжи йўқлигини ва инсонлар ўқиган намоздан Унга ҳеч қанақа фойда бўлмаслигини, билдирмоқдадир. Намоз ичидаги такбирлар эса, Оллоҳу таолонинг буюклигига ярашадиган ибодатни адо этишга лойиқ эмаслигимиз ва кучимиз ҳам етмаслигини, кўрсатади. Рукуъдаги тасбиҳларда юқоридаги маънолар мавжуд бўлгани учун, рукуъдан тураётганда такбир айтиш амр қилинмади. Ҳолбуки сажда тасбиҳларидан кейин такбир айтиш, амр қилинди. Чунки, сажда тавозе' ва камтарликнинг энг зиёдаси, зиллат ва кичикликнинг энг охирги даражаси бўлгани учун, сажда қилган инсон, Оллоҳу Азимушшонга лойиқ ибодат қилдим, деб ўйлайди. Мана шу тушунчадан узоқ туриш учун, саждалардан тураётганда такбир айтиш суннат бўлгани каби, сажда тасбиҳларида ҳам "аъло" дейиш, амр қилинди. Намоз муъминнинг меърожи бўлгани учун, намознинг сўнгида Пайғамбаримизнинг "саллоллоҳу алайҳи ва саллам" меърож кечасида айтиб шарафланган калималарини, яъни "Аттаҳийёту"ни ўқиш амр қилинган. У ҳолда намозхон ҳарбир муъмин, намозни ўзига меърож ҳодисасидек қабул қилиши лозим ва Оллоҳу таолога бўладиган яқинлигининг ниҳоятини, намозда ахтариши керак. Пайғамбаримиз "алайҳи ва аъло алиҳиссалоту ва саллам" айтадиларки: (Инсоннинг, Раббига: энг яқин бўладиган пайти, намоз ўқиётган пайтидир). Намоз-ўқийдиган кимса, Рабби билан гаплашмоқда, Унга ёлвормоқда ва Унинг буюклигини, Ундан бошқа ҳар нарсанинг "ҳеч" эканлигини кўрмоқдадир. Шунинг учун

намозда қўрқув, даҳшат ҳосил бўлиши сабабли, намозхоннинг тасалли олиши ва роҳат бўлиши учун намознинг сўнгида икки марта салом бериш, амр қилинди.

Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” бир ҳадиси шарифда: (Фарз намозидан кейин 33 тасбиҳ, 33 таҳмид, 33 такбир ва: бир таҳлил)ни амр қилганлар. Бунга сабаб, намоздаги қусрлар тасбиҳ билан беркитилиши ва лойиқ бўладиган камчиликсиз ибодатнинг бажо келтирилмаганини билдиришидир. (Таҳмид) яъни “Алҳамдулиллоҳ” дейиш билан ўқиган намозини адо этишга Оллоҳу таолонинг ёрдами ва насиби билан мушарраф бўлганлигини ўйлаб, бу катта неъматга шукр қилади, ҳамд этади. (Такбир) яъни “Оллоҳу акбар” дейиш билан эса, Оллоҳу таолодан бошқа ибодатга лойиқ ҳеч бир маъбуд йўқлиги билдирилади.

Бир намоз, юқоридагидай, шартларига ва адабларига уйғун ҳолда адо этилиб ва шунинг эвазига камчиликлари ҳам беркитилиб, намоз ўқиш насиб бўлганига шукр қилиниб, ибодатга Оллоҳу таолодан бошқа ҳеч кимнинг ҳаққи йўқлиги чин қалбдан, самимий ва холис бир вазиятда калимаи тавҳид билан ўқилиб адо этилса, бу намоз қабул бўлиши мумкин. Бундай намозни адо этадиган муъмин иншоллоҳ, намохонлардан ва нажот топганлардан бўлмай. Ё Рабби! Пайғамбарларнинг энг улуғи бўлган икки жаҳон сарвари Муҳаммад Мустафо “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”нинг ҳурматлари учун бизларни намозхон ва нажот топган, масъуд қулларингдан айла! Омийн!)

## НАМОЗДАН КЕЙИНГИ ДУО

Алҳамдулиллоҳи Роббил-оламийн. Вассолату вассаламу аъло Расулина Муҳаммадин ва алиҳий ва Соҳбиҳи ажмоъин. Ё Рабби! Ўқиган намозимни қабул айла! Охир ва оқибатимни хайр айла. Охирги нафасимда Калима-и Тавҳид айтишимни насиб айла. Ўтган-кетган аждодларимни ва қариндошларимни афв ва мағфират айла! Оллоҳуммағфир варҳам ва анта хойрур-роҳимийн. Таваффани муслиман ва алҳиқни биссолиҳийн.

Оллоҳуммағфир-лий ва ли-волидайя ва ли-устозийя ва лил-муъминина вал муъминот ёвма яқумул ҳисоб.

Ё Раббий! Мени шайтоннинг тузогидан, душманнинг балосидан ва нафс-и амморамнинг балосидан муҳофаза айла! Уйимизга яхшиликлар, ҳалол ва хайрли ризқлар эҳсон айла! Аҳли Исломга саломат эҳсон айла! Ислом душманларини қаҳр у паришон айла! Кофирлар билан жиҳод қилаётган мусулмонларга имдод-и илоҳиянг билан имдод ва ёрдам айла! Оллоҳумма иннака афуввун каримун тухиббул-афва фаъфу анний. Ё Раббий! Касалларимизга шифо, дардлиларимизга даво эҳсон айла! Оллоҳумма инний асъалукассихҳата вал-офията вал-амоната ва ҳуснал-хулқи варридоа бил-қодари би-рахматика ё арраҳамарроҳимийн. Онамга, отамга ва авлодларимга, ақрабо ва аҳбобларимга ва бутун дин қардошларимга хайрли, ҳусни-хулқ ва ақли салим, сиҳҳат ва офият, рушд-у ҳидоят ва истиқомат эҳсон айла ё Раббий! Омин. Вал-ҳамдулиллоҳи роббил-олабийн!

Оллоҳумма солли ...

Оллоҳумма барик ...

Оллоҳумма роббана отина...

Вал-ҳамду лиллоҳи Роббил-олабийн. Астағфируллоҳ, астағфируллоҳ, астағфируллоҳ, астағфируллоҳал-озим ал-карийм аллазий ла илаҳа илла ҳув ал-ҳаййал-қайюма ва атубу илайҳ.

**ИЗОҲ:** (Дуонинг қабул бўлиши учун бажарилиши керак бўлган шартлар.)

1. Мусулмон бўлиш.

2. Аҳли суннат эътиқодида бўлиш керак. Бунинг учун, тўрт мазҳабдан бирига тобе' бўлиш керак.

3. Фарзларни бажо келтириш. Қазога қолган намозларнинг қарзини ҳам тунги намозлар, ҳам суннат намозларининг ўрнига қазо нийяти билан ўқиб бир кун бўлсаям тезроқ ўташ керак.

Фарз намози қазога қолган кимсанинг суннат ва нофила намозлари ва дуолари қабул бўлмайди, яъни. саҳиҳ бўлса ҳам савоб берилмайди. Шайтон, мусулмонларни алдаш учун, фарзларни аҳаммиятсиз кўрсатиб унинг ўрнига кўп-кўп нофила ва суннатларни ишлашга

жалб қилади. Ҳар намозни, вақтининг кирганини билиб ўз вақтининг бошида ўқимоқ даркор.

4. Ҳаромдан тийилиш керак Ҳалол луқма ейдиганининг дуоси мақбулдир.

5. Авлиё-и киромдан бирини восита қилиб, дуо этиш керак.

Ҳиндистон олимларидан Муҳаммад бин Аҳмад Зоҳид “Тарғиб-ус-салот” китобининг 54-фаслида форисий лисон билан айтадиларки: Ҳадиси шарифда: (Дуонинг қабул бўлиши учун иккита: нарса: зарурийдир; Биринчиси, дуони ихлос билан қилиш. Иккинчиси еган ва кийгани ҳалолдан бўлиши керак. Муъминнинг хонасида: ҳаромдан йўлдан келган битта: ип бўлса: ҳам, ўша: хонада: қилган дуоси ҳеч қачон қабул бўлмайди.)- деб марҳамат қилинди. Ихлос - Оллоҳу таолодан бошқа ҳеч нарсани ўйламасдан, ёлғиз Оллоҳу таолодан исташ, деганидир. Бунинг учун Аҳли суннат олимлари билдиргандек иймон этиш, шариатга бўйсиниш, бўйнида ҳеч кимнинг ҳаққини ташимаслиги, яъни ҳеч кимнинг ҳаққига тажовуз қилмаган бўлиш ва беш вақт намозни ўз вақтида ўқийдиган бўлиш керак.

## ТАЖДИД-И ИЙМОН ДУОСИ (Иймонни янгилаш)

Ё Раббий! Ҳин-и булуғимдан (балогат ёшимдан) бугунгача, Ислом душманларига ва бидъат аҳлига алданиб, ўрганган бутун янглиш, бузуқ эътиқодимга, бидъат ва фисқ бўлган гапларимга, тинглаганларимга, кўрганларимга, эшитганларимга ва ишлаганларимга пушаймон бўлдим. Иккинчи марта ундай янглиш ва бузуқ нарсаларга ишонмасликка ва уларни ишламасликка азм жазм ва қарор қилдим. Пайғамбарларнинг аввали Одам “алайҳиссалом” ва охири, бизнинг севгили Пайғамбаримиз Муҳаммад “алайҳиссалом”дир. Ўша икки Пайғамбарга ва ўша иккаласи орасида келиб-кетган жами Пайғамбарларнинг барчасига иймон келтирдим, ишондим. Уларнинг ҳаммаси ҳақдир, содиқдир. Уларнинг билдирганлари тўғридир.

Оманту биллаҳи ва би-ма жоа мин индиллоҳ, аъло муродиллоҳ ва оманту би-Расулиллоҳ ва би-ма жоа мин

инди Расулиллоҳ аъло муроди расулиллоҳ, Оманту биллоҳи ва Малаикатиҳи ва кутубиҳи ва Расулиҳи вал явмил-охири ва билқадари хайриҳи ва шарриҳи миноллоҳи таоло вал-баъсу баъдал-мавти ҳаққун ашҳаду ан ло илоҳа иллоллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан абдуҳу ва Расулуҳ

## НАМОЗНИНГ ҲИКМАТЛАРИ

(Намоз ва соғлигимиз)

Мусулмон кимса, намозни Оллоҳу таолонинг амри бўлгани учун ўқийди. Раббимизнинг амрларида жуда кўп ҳикмат ва фоидалар бор. Таъқиқлаган (Ман этган) нарсаларида эса, беҳисоб зарарларнинг бўлгани шубҳасиздир. Ўша фоида ва зарарлардан бир қисми бугун тиббий мутахассисларимиз тарафидан аниқланган. Исломиятнинг соғлиқка берган аҳаммиятини ҳеч қайси дин ва мафкура бермаган. Динимиз, ибодатларнинг энг улуғи бўлган намозни, то умримизнинг охиригача ўқиб юришимизни амр этган. Намозхон инсон, намознинг соғлиқка бўлган фоидаларини албатта кўради. Бу фоидалардан баъзиларини қуйида сизларга аён қилишга ҳаракат қиламиз:

1. Намозда адо этиладиган ҳаракатлар секин, мулойим ва муътадил бўлгани учун қалбга юк бўлмайди, чарчатмайди. Намоз ибодати куннинг маълум соатларида бажарилгани сабабли инсонни давомли тинч ва сокин тутади.

2. Бир кунда бошини саксон марта ерга қўядиган кимсанинг миясига ритмик равишда кўпроқ қон бориши таъминланади. Қоннинг кўпроқ келиши натижасида мия ҳужайралари яхшилаб, қониб озиқлангани учун, хотира ва шахсият бузуқлиги намозхонларда жудаям сийрак кўринади. Намозхон инсонлар бошқаларга нисбатан чидамли ва соғлом бўлиб, тинч ҳаёт кечирадилар. Бундай инсонлар бугун тиббиётда "demans senil" (деманс сенил) дейиладиган асаб касаллигига чалинмайдилар.

3. Намоз ўқийдиганларнинг кўзлари, мунтазам эгилиб, қад ростлаш натижасида янаям қувватли бир қон айланиш жараёнига молик бўлади. Бу сабабдан кўз



ичи қон босимида ортиш бўлмайди ва кўзнинг олди қисмидаги кўз суюқлигининг давомли равишда алмашилиб туриши таъминланган бўлади. Бу эса кўзни “katarakt” (катаракт) ва “қора сув” касаллигидан сақлаб туради.

4. Намоз ибодатидаги изометрик ҳаракатлар, ошқозондаги озиқларнинг яхшигина аралашшига, ўтдан ҳазм қилувчи суюқликнинг осонлик билан ажралиб чиқишига ва шу тусфайли ўтда суюқликнинг йиғилиб қолмаслигига, ўн икки бармоқ ичагига ҳазм қилувчи модда етказиб турадиган панкреас безидан моддаларнинг осонлик билан ажралишига ёрдам беради. Ундан бошқа, ич қотишининг олди олиниб, оғриқсиз ва қийинчиликсиз ахлат чиқаришда ҳам катта рол ўйнайди.

Намоздаги ҳаракатлар натижасида буйрак ва сийдик каналларининг тўхтовсиз чайқалиши тусфайли, буйракда тош ҳосил бўлишининг олди олинмоқда ва қовуқнинг осонлик билан бўшалишида ҳам ижобий таъсирлар вужудга келтирмоқда.

5. Кунда беш вақт ўқиладиган намоздаги ҳаракатлар, кундалик ҳаётда ҳеч қанақа эҳтиёж бўлмагани учун ишлатилмасдан заифлаган баъзи мускулларни ишга солиб, “artroz” (артроз) ва туз йиғилиши каби суяк бўгинларидаги касалликларни ва томир тортиб қолишини бартараф қилади.

6. Вужуднинг саломатлиги борасида тозаликнинг аҳаммияти ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Чунки таҳорат ва гусл, ҳам моддий, ҳам маънавий тозалик ҳисобланади. Намоз, ана шунинг учун ҳам тозаликнинг ва покликнинг ўзигинасидир. Зеро ҳам бадан, ҳам руҳ тозалиги амалга ошмасдан, намоз ҳам бўлмайди. Таҳорат ва гусл баданнинг поклигини таъминлайди. Ибодат вазифасини ўтайдиган кимса ҳам ибодатини тугатганда руҳан покланган ҳолатда бўлади.

7. Бадан соғлиги нуқтаи назаридан, муайян вақтларда қилинадиган ҳаракатлар, жудаям муҳимдир. Тиббиётда намоз вақтлари, қон айланишини янгилаш ва нафас олиш системасини жонлантириш учун энг мақбул вақтлар бўлиб топилган.

8. Уйқу жараёнини маълум бир тартибга солиб турадиган ўлчов ҳам намоздир. Ҳатто, вужудда

Еттинчи Бўлим  
НАМОЗ ИСҚОТИ

Маййит Учун Исқот ва Давр

“Нур-ул-изоҳ”да ва “Таҳтовий” китобининг ҳошиясида ва “Халабий” билан “Дурр-ул-мухтор” китобларида, намоз қазоси баҳсининг охирида, “Мултақо” ва “Дурр-ул-Мултақо” исмли китобларда, ундан ташқари “Виқоя”, “Дурар” ва “Жавҳара” каби кўпгина қийматли китобларда рўза баҳсининг охирида, васият қилиб кетган маййит учун исқот ва давр қилишнинг шарт ва лозим эканлиги ёзилган.

Масалан, “Таҳтовий” китобининг ҳошиясида бундай деб ёзилган: (Тутилмаган рўзаларни фидя бериш орқали исқот қилиш ҳақида носс [яъни далил] бордир. Намоз рўзадан муҳимроқ бўлгани учун, шар’ий бир узр билан қазога қолган ва қазосини ўқишни нийят қилгану фақат ўлим касаллигига чалинган кимсанинг, қазо қилолмаган намозларини худди рўзада бўлганидек исқот қилдириши учун, бутун олимларнинг иттифоқи бордир. Намознинг исқоти бўлмайди, дейдиган кимса, гирт жоҳилдир. Чунки мазҳабларининг иттифоқли сўзбирлиги [фикрбирлиги]га қарши чиққан бўлади. Ҳадиси шарифда: (Бир кимса бошқа бирининг ўрнига рўзасини ва намозини адо этолмайди. Лекин, унинг рўзаси ва намози учун фақирларни тўйғазади)- дейилган. Аҳли суннат олимларининг буюкликларини тушуна олмаган ва мазҳаб имомларимизни ўзларига ўхшаб қисқа ақлу ҳаёли билан ҳукм чиқаришган - деб, ўйлайдиган баъзи кимсаларнинг (Исломиятда давр ва исқот деган нарса йўқ! Исқот христиёнларнинг гуноҳ кечириш маросимларига ўхшайди)- деган аҳмоқона гапларни айтиб юришганини эшитяпмиз. Бу гаплари уларнинг ўзларини хавфли ҳолатга тушириб қўймоқда. Чунки Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”: (Умматим нотўғри [бузуқ]

йўлда бирлашмаслар!)- деб марҳамат қилганлар. Бу ҳадиси шариф умматнинг мужтаҳид олимлари учун айтилган, йўқса қаро халқ учун айтилмаган. Мужтаҳидларнинг иттифоқ билан, фикрбирлиги билан билдирган ҳукмларининг, албатта тўғри эканлиги бу ҳадиси шариф билан исботланган. Олимларнинг иттифоқларини қабул қилмайдиганлар бу ҳадиси шарифни ҳам рад этган бўлишади. Ибни Обидин ҳазратлари витр намозини баён қиларкан: (Динда зарурий бўлган, яъни жоҳиллар ҳам биладиган ижмоъ илмларига ишонмайдиган кимса кофир бўлур)- деганлар. (Ижмоъ) - олимларнинг фикр ва сўзбирлиги (иттифоқи) деганидир. Исқотни, христиёнларнинг гуноҳ кечиритиш маросимларига ўхшатиш учун, ё кофир бўлиш керак, ёки сотқин. Ахир христиён папалари гуноҳ кечиряпмиз деб инсонларни талон-тарож қилишмоқда, чўнтакдаги пулларни шилишмоқда. Ҳолбуки, Исломиятда исқот ишини имом, муфтий каби дин одамларининг ишлашларига ҳақлари йўқ! Исқот ишини фақтгина марҳумнинг яқини амалга ошира олади ва исқот учун бериладиган пул ҳам дин одамларига, яъни муллаларга эмас, балки фақирларга, қашшоқларга берилади.

Бугун деярли барча мусулмон ўлкаларда исқот ва давр ишлари Исломиятга уйғун тарзда амалга оширилмаяпти. “Исломда исқот йўқ”- деб жар солиб юрган кимсалар, унинг ўрнига “Сиз қилаётган исқот, Исломга кўра тўғри амалга ошмаяпти”- десалар яхшироқ бўларди. Биз ҳам уларни қўллаб-қувватлаган бўлар эдик. Улар ҳам бу гаплари билан иймонларини хавф остига ташламаган бўлардилар, ҳам-да Исломиятга хизмат қилган бўлардилар. Исқот ва давр ишининг қандай қилиб Исломиятга кўра тўғри бажарилиши қуйида билдирилади. Ибни Обидин ҳазратлари, “Радд’ул-мухтор” асарларида қазо намози баҳсининг охирида айтадиларки: (Фойта намозлари [узр билан қазога қолган намозлари] бўлган бир кимса, уларни имо-ишорат билан қазо қилишга кучи етиб турган ҳолда ўқимаган бўлса, ўлим олдидан бу каффоратининг исқот қилиниши учун васият этмоғи вожибдир. Қазосини ўқишга қудрати етмаган бўлса, васият этмоғи лозим бўлмайди. Рамазони шарифда рўзасини еган мусофир ва касал ҳам, қазосини тутишга.

вақт тополмасдан ўладиган бўлса, васият этишлари лозим бўлмайди. Оллоҳу таоло уларнинг узрларини қабул этади. Касалнинг каффорат исқоти, ўлиmidан кейин яқинлари тарафидан ифо этилади. Киши ўлмасдан аввал, исқот қилинмайди. Ҳаётда бўлган кимсанинг ўзи учун исқот қилдириши жоиз эмас). “Жило-ул-қулуб” китобида айтиладики: (Зиммасида. Оллоҳу таолонинг ҳаққи ёки қул ҳаққи бўлган кимсанинг, иккита гувоҳ ёнида васият этиши ёки ёзган васиятини уларга эшиттириб ўқимоғи вожибдир. Бўйнида бегонанинг ҳаққи бўлмаган кимсанинг васият этмоғи мустаҳабдир).

Каффорат исқотини, васият қилган марҳумнинг яқини, яъни меросини керакли жойларга тақсим қилишини васият қилган одами ёки вориси (меросхўри) амалга оширади. Мероснинг учда биридан, ҳар бир вақт намоз учун ва витр намози учун қазо қилиниши лозим бўлган бир кунлик рўзаси учун бир фитра миқдори яъни ярим саъ [беш юз дирҳам ёки бир минг етти юз эллик грамм] бугдойни фақирларга [ёки яқинларига] фидя сифатида беришади.

Каффорат исқоти учун васият қилмаган майитнинг меросхўри ёки яқини, Ҳанафий мазҳабида исқот қилишга мажбур эмас. Шофиъий мазҳабида, васият қилмаган бўлса ҳам, яқинлари майитнинг исқоти билан шуғулланиши керак. Қул ҳаққи васият қилинмаган бўлса ҳам, меросхўр майитнинг молидан олиб қарзни узиши Ҳанафийда зарурийдир. Ҳатто қарз олган одамлари мерос қўлга киргач, ҳақларини ҳеч қанақа маҳкамасиз олишлари ҳам мумкин. Қазога қолган рўзаларининг фидясини ўташни васият қилган бўлса, буни амалга ошириш вожибдир. Чунки, Исломият буни амр қилмоқда. Ҳеч васият қилмаган бўлса, намоз фидясини бериш вожиб эмас, жоиз бўлади. Бу охириги иккаласи қабул қилинмаса, ҳеч бўлмаганда садақа савоби ҳосил бўлиб, майитнинг гуноҳларини поклашга ёрдам беради. Имоми Муҳаммад ҳазратлари ҳам мана шундай деганлар. “Мажмо-ул-анҳур” китобида: (Нафсига ва шайтонга эргашиб, намозларини ўз вақтида ўқимасдан қазога қолдирган, умрининг охирида бунга пушаймон бўлиб [қазосини ўқий бошлаган] кимсанинг, намозларини ўлимигача қазо этолмаса буларни исқот учун васият

этмоғи жоиз бўлмайди), - дейилган бўлса ҳам, бунинг жоиз эканлиги “Мустасфо” китобида ёзилган).

“Жило-ул-қулуб” китобида: (Қул ҳақлари деб - тўланадиган қарзлар, амонат, зўравонлик билан тортиб олинган мол, ўғирлик, баҳо ва савдо туфайли қарзланиш, жанжаллашиш, яралаш, ноҳақ фойдаланиш каби бадан ҳақлари ва сўкиш, масхара қилиш, гийбат, ифтиро ва бўхтон каби қалб ҳақларига айтилади.), дейилган.

Васият қилган марҳумнинг молидан учта бири исқот қилиш учун етадиган бўлса, меросхўри ўша мол билан фидя бермоғи лозим. Агар етмайдиган бўлса, бутун мероснинг учда биридан кўпроғини меросхўр исқот мақсадида ишлатиши жоиздир. Бу фатво “Фатҳ’ул-қодир” китобидан олинди. Шунингдек марҳум, ўлими олдидан ёки аввалроқ фарз ибодати бўлган ҳажжнинг адо этилишини васият қилган бўлса-ю, унинг меросхўри ҳажга бориш ўрнига ажратилган бутун пулни фақирларга садақа қилса, жоиз бўлмайди. Марҳум ўлмасдан аввал, васият қилмасдан туриб, меросхўри ўз пули билан ҳажнинг исқотини қилса ёки ҳаж ибодатини адо этса, марҳумнинг қарзи тўланган бўлади. Бу ишлар ворисдан бошқасининг пули билан амалга ошса, “жоиз бўлмайди” - деганлар бўлган бўлса ҳам, “Дурр-ул-мухтор” ва “Мароқил-фалоҳ” ва “Жило-ул-қулуб” китобларининг муаллифлари “жоиз бўлур” дедилар.

Каффорат исқоти, буғдой ўрнига, ун ёки бир саъ арпа, хурмо, узум билан ҳам ҳисоб қилиниб, берилиши мумкин. [Чунки, булар буғдойдан қийматлироқ бўлгани учун, фақирларга кўпроқ фойда келтиради]. Уларнинг ўрнига баҳоларига муносиб келадиган олтин ёки кумуш ҳам берилиши мумкин. [қоғоз пул билан исқот бўлмайди] саждаи тиловат учун фидя бермоқ лозим эмас.

**ИСҚОТ ва ДАВР иши қандай қилиб  
бажарилади?**

[Марҳум, ўлиmidан кейин қарзларининг яъни қазога қолган фарз ибодатларининг соқит бўлиши учун ўзига бир ишончли валий ёки вакил тайинлайди. Бу вакил, марҳумнинг яқини ёки таниши ҳам бўлиши мумкин. Ишончли бўлган бу инсонга марҳум ўлишидан аввал бутун қазо (қарз) ибодатларини билдиради. Меросининг

миқдорини ҳам билдиради ва: исқот (қарз ибодатларининг соқит бўлиш) ишини адо этишларини васият қилади. Ўша: васият қилинган ўринбосарга: Валий дейилади. Валий исқот ишини юритаётганда: марҳумнинг ибодатларини Исломда: белгиланган мулк миқдорига: айлантириб, ўша: мулкни фақирларга: садақа: қилади. Бу мулкка: Фидя дейилади. Валий, марҳумни меросининг учдан бирини фидя сифатида: садақа: қилиш ҳаққига: эгадир.]

Фидя пули, мероснинг учдан биридан кўп бўладиган бўлса; ворислар рухсат бермагунча; валий мероснинг учда: биридан ортигини сарфлай олмайди. “Қиня” китобида: айтилдики: (Бутун умри бўйича: қазога: қолган намозлари учун молининг учдан бирини беришни васият қилган маййит (марҳум) бир кимсага: қарздор бўлсаю, қарз берган одам ҳақини олишни кечиктириб аввало васиятнинг бажарилишига: рухсат берса: ҳам, васиятнинг бажарилиши жоиз бўлмайди. Чунки, Исломият аввал қарзларни тўлаш-ни амр қилади. Қарзни узиш, қарз берган одамнинг розилигига: қараб кечиктирилиши мумкин эмас.

Бутун намозларнинг исқот қилиниши учун васият қилган одамнинг неча: ёшида: вафот этганлиги номаълум бўлса; қолдирган меросининг учдан бири намозларининг исқотига: етмайдиган тақдирда; ўша: васияти жоиз бўлур. Мероснинг учдан бири исқот учун етса: ва: ортса; васияти жоиз бўлмайди, ботил бўлади. Чунки, молининг учдан бири исқотга: етмаган тақдирда; ўша: учда: бир мол билан исқот қилинадиган намозларнинг сони яқинлашиши мумкин. Ўшанда: марҳумнинг васияти бу намозлар учун саҳих бўлур. Қолган намозлари учун қилган васияти лағв, яъни бўш гап бўлади. Мероснинг учдан бири намоз исқотидан кўп бўлган тақдирда; марҳумнинг умри номаълум бўлгани учун намозларнинг сони ҳам номаълум бўлиб қолади. Бундай аҳволда: васият ботил бўлади.

Намоз исқоти учун васият қилиб кетган марҳумнинг ҳеч ҳам моли бўлмаса: ёки ташлаган меросининг учдан бири исқотга: етмаса: ёки васият қилмасдан кетган бўлсаю, валий ўз истаги билан ва: ўз моли билан исқот қилишни хоҳласа; Давр қилиши мумкин. Лекин, валий давр қилишга: мажбур эмас. Шояд бунга: бел боғлаган бўлса; давр қилиш учун, валий, бир ойлик ёки бир йиллик исқот учун керакли бўлган олтин танга: ёки билагузук, узук ёки кумушдан

ясалган, бозорда: ўтадиган тангани вақтинчалик ўтинч олиб туради. Марҳум, эр киши бўлса; умридан ўн икки йилини, хотин киши эса; тўққиз йилини айириб, қолган ёшларига: кўра; неча; йиллик қарзлари борлигини ҳисоблайди. Бир кунлик олтига: намоз учун 10 кило; бир қуёш йили учун 3660 кило буғдой бериши керак. Масалан, бир кило буғдой 1 сўм 80 тийин бўлган пайтда; бир йиллик намоз исқоти 6588 сўм ёки қисқачаси 6600 сўм бўлади. Бир олтин танга: (Мас: 7 грамм 20сантиграмм бўлиб) 120 сўм бўлган пайтда; бир йиллик намоз исқоти учун 55 ёки эҳтиётан 60 танга: (темир танга) лозим бўлади. Марҳумнинг валийси, қарзга: бешта: олтин олса; ва: дунёга: берилмаган, динини билладиган ва: севадиган бир нечта; масалан тўртта: фақирни топса: [Бу инсонларнинг фитра: беролмайдиган яъни садақа: оладиган даражада: фақир бўлишлари шарт. Агар фақир бўлмасалар исқот қабул бўлмайди] Марҳумнинг валийси, яъни васият қилинган одам ёки ворисларидан бири ёхуд ўша: ворислардан бири тарафидан тайинланган вакили: (Марҳум фалонча: ўғли фалоннинг исқоти салоти учун, бадал сифатида, бу бешта: олтинни сенга: бердим),- деб, ўша: беш олтинни биринчи фақирга: садақа: нийят қилиб беради. Кейин фақир: (Олдим, қабул этдим ва: сенга: ҳадия қилдим)- деб олтинни қайтадан ворисга: ёки вориснинг вакилига: совға: қилади ва: ворис ҳам қабул қилади. Сўнгра: ворис, ўша: олтинни яна: ҳалиги фақирга: ёки иккинчи фақирга: юқоридаги гапларни айтиб топширади ва: совға: сифатида: ундан қайтиб олади. Мана: шундай қилиб бир фақирга: тўрт марта: ёки тўрт фақирга: бир мартадан садақа: қилиб, кейин совға: сифатида: қайтиб олиш билан бир давр, яъни бир айланиш ҳосил бўлган бўлади. Бу бир даврда: 20 олтинлик намоз каффорати исқот қилинган бўлади.

Марҳум, эр киши бўлса: ва: олтмиш ёшида: вафот этган бўлса, ёшдан 12 йил олиб ташланади ва: қолган 48 йиллик намози учун  $48 \times 60 = 2880$  олтин бериш лозим бўлади. Шунинг учун  $2880 : 20 = 144$  марта: давр, яъни айланиш ҳосил бўлиши керак. Агар олтин сони 10та: бўлса, 72 давр; олтин 20та: бўлса, 36 давр вужудга келтирилади. Фақирларнинг сони 10та: ва: олтин сони ҳам 10та: бўлса: 48 йиллик намоз каффоратининг исқоти учун 29 давр қилинади. Чунки:

Намоз ўқимаган йиллар  $x$  бир йиллик олтин сони = фақир сони  $x$  давр (айланадиган) қилинадиган олтин сони  $x$  давр (айланиш) сонидир. Мисолимизга: кўра тахминан:  $48 \times 60 = 4 \times 5 \times 144 = 4 \times 10 \times 72 = 4 \times 20 \times 36 = 10 \times 10 \times 29$  бўлади.

Бундан кўриниб турибдики, намоз исқотида, давр сонини топиш учун бир йиллик олтин сони билан марҳумнинг намоз қарзи кўпайтирилади. Ундан ташқари давр қилинган олтин сони билан фақир сони ҳам кўпайтирилади ва: биринчи кўпайтма, иккинчи кўпайтмага бўлинади. Чиққан бўлинма давр сонини келтириб чиқаради.

Бугдойнинг ва: олтиннинг қоғоз пул баҳоси ҳамма: вақт деярли бир хил миқдорда: ўзгариб туради. Яъни олтиннинг баҳоси билан бугдойнинг баҳоси ҳамма: вақт бир хилда: ошиб ёки камайиб туради. Шу сабабдан, исқот учун бир йиллик бугдой миқдори ўзгармагани каби, бир йиллик олтин сони ҳам, яъни юқорида: ҳисоблаб топган 60 олтин ҳам ўзи бўйича: қолади. Шунинг учун, исқот ҳисобида: ҳамма: вақт эҳтиётан:

Бир ойлик намоз исқоти беш олтин

Бир ойлик Рамазон рўзасининг исқоти бир олтин деб қабул қилиняпти. Давр қиладиган, айланадиган олтин миқдори ва: давр сони шу ердан топилади.

Намоз исқоти битгач, тутилмаган, қазо этилиши лозим бўлган рўзаларнинг исқоти учун, беш олтин тўртта: фақирга: уч марта: давр қилинади. Чунки, бир йиллик, яъни ўттиз кунлик рўзани каффорат исқоти 52,5 кг бугдой ёки 5,25 грамм олтин, яъни 0,73 дона: олтин танга: бўлмоқда: Бундан кўриниб турибдики Ҳанафийда; бир олтин бир йиллик рўза: каффоратини исқот қилади ва: 48 йиллик рўза: учун 48 дона: олтин бериш керак бўлади. Беш дона: олтин билан тўртта: фақирга: бир давр қилинса; 20 олтин берилган бўлиб ҳисобланади. Қазо қилиниши лозим бўлган рўзаларнинг исқоти ҳам битгандан кейин, марҳумнинг закоти учун, ундан кейин қурбони учун бир неча: давр қилинади.

Марҳум ҳаётлигида: қасам қилиб, онт ичган ишларини бажара: олмасдан кетган бўлса; унинг қасам каффорати ҳам берилиши керак бўлади.



Бир қасам каффорати учун, ҳар кунда: бир фақирдан ўн кунда: ўн фақирни икки мартадан тўйдириш лозим. Нийят қилиниб кейин бузилган бир кунлик рўзанинг каффорати учун бир кунда: олтмиш фақирни тўйдириши керак бўлади ва: бир фақирга: бир кунда: ярим саъ (ярим саъ=1750 грамм) бугдойдан ортиги берилмайди. Яъни бир нечта: қасам каффорати, бир кунда: ўнта: фақирга: берилмайди. У ҳолда, қасам ва: рўза: каффоратлари учун бир кунда: давр қилиш мумкин эмас.

Марҳумнинг қасам васияти бўлса, бир қасам каффорати учун бир кунда: ўнта: фақирдан ҳар бирига: икки кг бугдой, ун ёки қиймати шунга: тенг бўладиган хоҳлаган бир мол, олтин, кумуш берилиши мумкин. Буларни бир фақирга: ўн кун кетма-кет берса: ҳам бўлади. Ёки бир фақирга: қоғоз пул берилиб: (Сени вакил тайинладим. Бу пул билан ҳар куни икки марта: эрталаб ва: кечқурун бўлиш шарти билан ўн кун қорнингни тўйгазгин!)- деб айтса: ҳам мақбул бўлади. Агар фақир қорнини ўн кун тўйгазмасдан туриб пулни қаҳва, газета: ва: шунга: ўхшаш майда: чуйдаларга: сарфласа, жоиз бўлмайди. Энг яхшиси, бир ошпаз дўкондор билан келишиб, ўн кунлик пулни ошпазга: бериб, фақир ҳам ўша: дўкондан ҳар куни икки марта: эрталаб ва: кечқурун қорнини тўйгазиши керак.

Нийятлангандан кейин бузилган рўза: ва: зиҳор каффоратлари ҳам мана: шундай бўлиб, бу иккаласида: бир кунлик каффорати учун, олтмиш фақирга: бир кун ёки бир фақирга: олтмиш кун ярим саъ бугдой ёки айни қийматга: тенг бўлган бошқа: мол бериш ёки бўлмаса: ҳар куни икки марта: қорнини тўйгазиш лозим.

Васият қилинмаган закотнинг каффорати учун, исқот қилмоқ лозим эмас. Аммо, ворислардан бирининг закот исқотини ўз хоҳиши билан давр қила: олишига: олимлар тарафидан фатво берилган.

Давр қилинаётганда: валий, фақирларга: олтинни ҳар садақа: қилишида, кўнглидан “намоз ёки рўза: исқоти учун” деб нийят қилмоғи даркор. Фақир ҳам қайтариб бераётганда: “ҳадия ёки совға: қилдим”- дейиши керак ва: валий ҳам “қабул қилиб олдим”- дейиши лозим.

Валий исқот қила: олмайдиган аҳволда: бўлса, марҳумнинг исқотини қилиш учун бирини вакил сайлаб,

вазифа; берилади. Исқот ва даврни ўша; вакил амалга; оширади.

Имоми Биргивий ҳазратларини “Васийятнома” деган китобларида; ва; шу китобнинг Қозизода; Аҳмад афанди тарафидан ёзилган шарҳида; айтиладики: (Фақирлар, ҳисобга; молик бўлмаслиги шарт. Марҳумнинг қариндош-уруғларидан бўлса; жоиздир. Фақирга; каффоратни бераётганда; (фалончанинг шунча; намозининг исқоти учун шуни сенга; бердим)- дейиш керак. Фақир эса; (қабул этдим)- дейиши лозим ва; олтинларини олгач, бу олтинлар энди ўзиники бўлганини билиши керак. Агар билмаса; аввалдан ўргатиш керак. Ўша; фақир ҳам лутф этиб ўз хоҳиши билан (фалончанинг намозининг исқоти учун бадал сифатида; шу олтинларни сенга; бердим)- деб бошқа; фақирга; беради. У фақир ҳам олтинларни олиб; (қабул этдим)- дейиши керак. Олтинларни олганида; энди бу олтинларнинг, ўз мулки бўлганига; ишониши ва; билиши керак. Агар буни амонат совға; деб оладиган бўлса; давр қабул бўлмайди. Ўша; иккинчи фақир ҳам (олдим қабул этдим)- дегандан кейин ўз истаги билан: (ўша; мақсад ва; ўша; важҳ билан сенга; бердим)- деб учинчи фақирга; беради. Мана; шундай қилиб намоз, рўза; закот, қурбон, садақаи фитр, назр ва; қул ҳақлари, ҳайвон ҳақлари учун давр қилиниши керак. Фосид ва; ботил бўлган савдо-сотиқ ҳам қул ҳақларига; киради. Қасам ва; рўза; каффоратлари учун давр қилмоқ жоиз эмас.

Энг охирида; олтинлар қайси фақирда; қолса; ўша; фақир лутф этиб, орзуси ва; ризоси билан олтинларни валийга; совға; қилади. Валий олиб (қабул этдим) дейди. Агар фақир совға; қилишни хоҳламаса; зўравонлик билан тортиб олишга; бўлмайди. Чунки олтинлар шариятга; кўра; ортиқ фақирнинг моли бўлиб ҳисобланади. Фақир совға; қиладиган бўлса; валий уларга; бирор нарса; бериб севинтириши мақбулдир. Валий маълум миқдор олтинини ёки қоғоз пулидан бир қисмини ёки бўлмаса; марҳумнинг ашёсидан бир қисмини ўша; фақирларга; бериб, ҳосил бўлган савобни ҳам, марҳумнинг руҳига; совға; қилади. Қарздор бўлган фақир ва; балоғат ёшига; етмаган бола; давр ишига; қатнашмаслиги керак. Чунки ундай фақирга; қўлига; кирган олтин билан аввало қарзларини тўлаб қутилиши фарз бўлади. Унинг ўша; фарзни ишламасдан, олтинларни

марҳумнинг каффорати учун ёнидаги фақирга бериши жоиз бўлмайди. Давр қабул бўлса; ҳам, ўзи савоб ололмайди. Ҳатто аксига; гуноҳкор бўлади.

Мол-мулки бўлмаган маййит, давр қилишни васият қилиб кетган бўлса; валийга; давр қилиш вожиб бўлмайди. Маййитга; яъни марҳумга; каффоратларини исқот қиладиган пулнинг миқдори, мероснинг учда; бирини ошмайдиган қилиб васият қилиш вожибдир. Ана; шу тақдирдагина; даврга; ҳожат қолмасдан, исқот иши амалга оширилади. Агар маййит, меросининг учда; бири исқотга; етиб турган ҳолда; ундан ҳам камроқ пул билан давр қилинишни васият қилса; гуноҳкор бўлади.”

Ибни Обидин ҳазратлари “Радд-ул-мухтор” китобининг 5-жилд 273- саҳифасида; айтадиларки:

(Гўдак фарзандлари бўлган ёки фақир бўлиб, меросга; муҳтож, солиҳ ва; болиғ ўғил-қизлари бўлган касалнинг, мол-мулкини нофила; ибодат бўлган хайр ва; ҳасанот ишларга; сарфлашни васият қилмасдан, молини солиҳ фарзандларига; ташлаб кетиши афзалроқдир.)

Муътабар “Беззозия” китобида; совға; мавзуси баён қилинаркан айтиладики: (Мол-мулкни хайр-ҳасанот ишларига; сарфлаб, фосиқ бўлган фарзандларга; мерос қилиб ташлаб кетмаслик керак. Чунки фосиқ кимса; бу пул билан гуноҳ ишлайди. Берилган мерос ҳам ўша; гуноҳ ишга; ёрдамчи ва; шериклик қилган бўлади. Фосиқ фарзандга; нафақадан ортиқча; мол бермаслик керак.)

Жуда; кўп миқдорда; намоз, рўза; закот, қурбон ва; қасам қарзлари бўлган кимса; булар учун мероснинг учда; биридан кам мол билан давр қилинишини ва; қолган мол билан Қуръони карим, хатми таҳлил ва; мавлид ўқити-лишини васият қилса; бу жоиз бўлмайди. Чунки, буларни ўқиш ёки ўқитиш учун пул олиб-берадиган кимсалар, гуноҳкор бўлишади. Қуръони каримни ўргатиш учун пул-олиб бериш жоиздир. Ўқиш ёки ўқитиш учун эса; жоиз эмас.

Маййитнинг қазога; қолган намозларини ва; рўзаларини, вориси ёки бошқа; бир кимсанинг қазо қилиши, жоиз эмас. Лекин ўзи, нофила; намоз ўқиб, рўза; тутиб савобини, маййитнинг руҳига; ҳадия қилиши жоиз ва; яхши бўлади.

Маййитнинг қарзи бўлмиш ҳаж ибодатини, васият қилинган кимсанинг қазо қилиши жоиздир. Яъни маййитни қарздан қутқаради. Чунки ҳаж, ҳам бадан билан, ҳам мол билан бажариладиган ибодатдир. Нофила: ҳаж ибодатини бошқаларининг ўрнига: ҳамма: вақт адо этса: бўлади. Фарз бўлган ҳаж ибодати эса; ёлғиз умрида: ҳажга: боролмайдиган кимсанинг ўрнигагина: вакили тарафидан адо этилади.

“Мажма’ул-анҳур” ва: “Дурр-ул-мунтақо” китобларида: айтилишича: (Маййитнинг исқотини дафндан аввал бажо келтириш керак). Дафндан кейин ҳам исқот қилиниши жоиз эканлиги “Куҳистоний” китобида: мавжуддир.

Маййитнинг намоз, рўза; қурбон каффоратларининг исқоти асносида; бир фақирга: нисоб миқдоридан кўп мол берилиши мумкин. Ҳатто, олтинларнинг ҳаммаси бир фақирга: берилиши ҳам мумкин.

Ўлим тўшагида: ётган кимсанинг ўқий олмаган намозлари учун фидя бериши жоиз эмас. Рўза: тутолмайдиган даражада: қари бўлган кимсанинг, тутолмаган рўзалари учун фидя бериши жоиздир. Касал ётган кимса; намозларини боши билан имо қилиб ўқиши керак. Мана: шундай имо билан бир кундан кўп намоз ўқиёлмайдиган касалнинг адо этилмаган намозлари, кечирилади. Касал тузалган пайтида; уларни қазо қилиши шарт эмас. Лекин тутолмаган рўзаларни, тузалганида: тутиши керак бўлади. Тузалмасдан вафот этса; бу рўзалар ҳам кечирилади.

## Саккизинчи Бўлим

### ЎТТИЗ ИККИ ВА ЭЛЛИК ТЎРТ ФАРЗ

Болиғ бўлган бир бола ёки бир кофир, (Калима-и тавҳид) айтса, яъни (Ло илоҳа: иллоллоҳ Муҳаммадун расулуллоҳ) деса ва бунинг маъносини билиб ишонса, (Мусулмон) бўлади. Бу калимани айтиб мусулмон бўлган кофирнинг гуноҳлари ўша заҳотиёқ афв қилинади. Лекин у одам, ҳар бир мусулмон каби, имкон топган заҳоти имоннинг олти шартини, яъни (Оманту)ни ёдламоғи ва: маъносини ўрганиб, уларга: ишонмоғи ва: (Исломиятнинг тамомини, яъни Муҳаммад “алайҳиссалом” ҳазратлари келтирган амр ва: таъқиқларнинг барчасини, Оллоҳу таолонинг амри деб, ишондим) дейиши керак. Кейин кун сайин даража-даража: қаршилашадиган бутун ишлардан фарз бўлганларини, яъни амр қилинганларни ва: ҳаромларни, яъни таъқиқланганларини ўрганиши ҳам фарздир. Агар буларни ўрганишнинг ва: фарзларни ишлаш ва: ҳаромлардан тийилишнинг фарз эканлигини инкор этса, яъни ишонмаса, имони кетади. Агар ўша: ўрганганларидан биттасини ёқтирмаса, қабул қилмаса: муртад бўлади. Муртад ўзини мусулмонман деб ўйлайди. Лекин муртад бўлганлар (Ло илоҳа: иллоллоҳ) дейишса: ҳам ёки исломиятнинг баъзи амрларини бажо келтиришса: ҳам, масалан намоз ўқишса; рўза: тутишса; ҳажга: боришса; хайр-ҳасанот қилишса; ҳам, мусулмон бўлолмайдилар. Муртадларнинг садақалари, ибодатлари ва: яхшиликлари худди кофирнинг яхшиликларига: ўхшаб, охирагда: ҳеч қанақа: фоида: бермайди. Муртадлар минг йил ибодат қилса: ҳам, кофир ҳукмида: бўлишади ва: абадий дўзахда: қолишади. Уларнинг мусулмон бўлишлари учун, ўша: ёқтирмаган ёки ишонмаган Исломнинг ҳукми учун тавба: қилишлари, пушаймон бўлишлари керак ва: шартдир.

Ислом олимлари, ҳар бир мусулмонга: ўрганиши, ишониши ва: тобе' бўлиб амал қилиши лозим бўлган фарзлардан ўттиз икки ва: яна: эллик тўрт донасини танглаб чиқарганлар.

### ЎТТИЗ ИККИ ФАРЗ

Иймоннинг шарти: олти (6)

Исломнинг шарти: беш (5)

Намознинг фарзи: Ўн икки (12)

Таҳоратнинг фарзи: тўрт (4)

Ғуслнинг фарзи: уч (3)

Таяммумнинг фарзи: икки (2)

Таяммумнинг фарзига: учта: деган олимлар ҳам бор. Бу олимларга: кўра: бутун бу фарзлар ўттиз учта: бўлади. Иккаласиям тўғридир.

### ИЙМОННИНГ ШАРТЛАРИ (6)

1. Оллоҳу таолонинг борлигига: ва: бирлигига: ишониш.
2. Малакларга(фаришталарга:) ишониш.
3. Оллоҳу таоло тарафидан юборилган китобларга: ишониш.
4. Оллоҳу таолонинг бутун Пайғамбарларига: ишониш.
5. Охират кунига: ишониш.
6. Тақдирга; яъни хайр ва: шарр (яхшилик ва: ёмонликлар)нинг Оллоҳу таолодан эканлигига: ишониш.

### ИСЛОМНИНГ ШАРТЛАРИ (5)

7. Калима-и шаҳодат келтириш.
8. Ҳар кун беш марта: вақти кирганида: намоз ўқиш.
9. Молининг закотини бериш
10. Рамазон ойида: ҳар куни рўза: тутиш
11. Кучи етадиган одамнинг умрида: бир марта: ҳажга: бориши.

### НАМОЗНИНГ ФАРЗЛАРИ (12)

А) Ташқи фарзлари еттита: бўлиб, уларга: "шартлари" ҳам дейилади.

12. Ҳадасдан таҳорат.

13. Нажосатдан таҳорат.

4. Беш вақт намоз ўқиш.
5. Жунубликдан гусл олиш.
6. Ризқнинг Оллоҳу таолодан эканлигига ишониш.
7. Ҳалол ва тоза либос кийиш.
8. Оллоҳу таолога таваккул қилиш.
9. Қаноаткор бўлиш.
10. Берган неъматларининг муқобилида Оллоҳу таолога шукр қилиш.
11. Қазога розилик кўрсатиш.
12. Бало-қазоларга сабр қилиш.
13. Гуноҳлардан тавба қилиш.
14. Оллоҳу Азимушшоннинг розилигини кўзлаб ибодат қилиш.
15. Шайтонни душман деб билиш.
16. Қуръон-и каримнинг ҳукмига рози бўлиш.
17. Ўлимни ҳақ деб билиш.
18. Оллоҳнинг дўстларига дўст, душманларига душман бўлиш.
19. Отага ва онага яхшилик қилиш.
20. Амри маъруф ва наҳий анил-мункар қилиш. (Яхшиликни амр қилиш, ёмонликни ман этиш.)
21. Қариндошларни зиёрат қилиш.
22. Амонатга ҳиёнат қилмаслик.
23. Доимо Оллоҳу таолодан қўрқиб, фароҳни (эркалик ва осийликни) тарк этиш.
24. Оллоҳга ва Расулига итоат этиш.
25. Гуноҳлардан қочиб, ибодатлар билан машғул бўлиш.
26. Мусулмон амирларга итоат қилиш.
27. Оламга ибрат назари билан қараш.
28. Оллоҳу таолонинг борлигини тафаккур қилиш.
29. Тилини фуҳуш сўзлардан муҳофаза қилиш.
30. Қалбини (юрагини, кўнглини) тоза тутиш.
31. Ҳеч кимни масхара қилмаслик.
32. Ҳаром нарсага қарамаслик.
33. Муъмин кимсанинг, ҳамма вақт сўзига содиқ бўлиши.
34. Қулоғини мункарот (ман қилинган нарсаларни) тинглашдан тийиш.
35. Илм ўрганиш.

36. Тарози ва: ўлчов асбобларини ҳақ узра: қўлланиш.

37. Оллоҳнинг азобидан амин бўлмасдан, (омон қоладиганига: ишонмасдан) доимо қўрқиш.

38. Мусулмон фақирларга: закот бериш ва: ёрдам этиш.

39. Оллоҳнинг раҳмат ва: марҳаматидан умид узмаслик.

40. Нафсининг истақларига: бўйсунмаслик.

41. Оллоҳ розилиги учун ош бериш.

42. Кифоят миқдори (етарли даражада:) ризқ топиш учун меҳнат қилиш.

43. Молининг закотини, хирмони(мева; сабзавот) нинг ушрини бериш.

44. Ҳайзли ва: нифосли бўлган хонимига: яқинлашмаслик.

45. Қалбини гуноҳлардан тозалаш.

46. Кибрли бўлишдан тийилиш.

47. Балоғатга: етмаган етимнинг молини муҳофаза: қилиш.

48. Ёш ўғлонларга: яқинлик қилмаслик.

49. Беш вақт намозни ўз вақтида: ўқиб, қазога: қўймаслик.

50. Зулм билан ҳеч кимнинг молини тортиб олмаслик ва: емаслик.

51. Оллоҳу таолога: шерик(ширк) қўшмаслик.

52. Зинодан қочиниш.

53. Шаробни ва: спиртли (алкаголь) ичимликларни ичмаслик.

54. Бекордан бекорга: ва: ёлгон жойга: қасам, онт ичмаслик.

## КУФР БАҲСИ

Дунёда: бадбахтликларнинг энг ёмони, Оллоҳу таолони инкор этиш, яъни атеистликдир. Ишониши керак бўлган хусусларга: ишонмаслик, куфр (кофирлик) бўлади. Муҳаммад алайҳиссаломнинг, Оллоҳу таолодан келтириб билдирган нарсаларининг барчасига: қалб билан ишониб, тил билан тасдиқлашга:



(Иймон) дейилади. Агар тил билан айтишга: бирор моне'лик бўладиган бўлса; ёки гапиролмаслик каби узрлар бўлса; ундай ҳолда: бу узр қабул қилинади. Иймоннинг ҳосил бўлиши учун, Ислом дини куфр деб билдирган нарсаларни айтишдан ва: ишлатишдан тийилиш ва: улардан узоқ туриш керак. Ислом аҳкомидан, яъни буйруқ ва: таъқиқларидан бирортасини менсинмаслик, Қуръони Карим билан, Пайғамбарлардан бирортаси билан "алайҳимуссалавоту ваттаслимот" алоқали латифалар, аскиялар тўқиб, уларни масхара: қилиш кофирлик аломатларидандир. Инкор - деб, эшиттандан кейин ишонмасликка: ва: тасдиқ этмасликка: айтилади. Шубҳаланиш ҳам инкор ҳисобланади.

Куфр уч турлидир: Жаҳлий, Жухудий ва: Хукмий

1. Эшитмагани, тингламагани ва: ўйламагани сабабли кофир бўлганларнинг ҳукмига: Куфр-и жаҳлий дейилади. Жоҳиллик эса: икки хил бўлиб, биринчиси оддий жоҳилликдир. Бу тоифадагилар, ўзларининг жоҳил ва: илмсиз эканликларини билишади. Буларда: бузуқ эътиқод бўлмайди. Худди ҳайвон каби дирлар. Чунки, инсонни ҳайвондан ажратиб турадиган нарс: илм ва: идрокдир. Буларнинг даражалари ҳайвондан ҳам паст бўлади. Чунки, ҳайвонлар яратилган табиатларида: яъни ўзига: хос дунёларида: актив бўлишади.

Жоҳилликнинг иккинчи хили, мураккаб жоҳиллик бўлиб, бузуқлик, тўғри йўлдан айрилган эътиқодни ўз ичига: олади. Юнон (Грек) файласуфлари ва: мусулмонлардан етмиш иккита: бузуқ бидъат фирқаларининг очиқча: билдирилган хусусларгахилоф бўлган эътиқодлари мана: шу тоифага: киради. Бу жаҳолат, аввалги оддий жаҳолатдан минг марта: ёмонроқ бўлиб, давоси бўлмаган бир касалликдир.

2. Билиб туриб, ўжарлик қилиб кофир бўлганларнинг куфрига: Куфр-и жухудий дейилади. Бунга: куфри инодий, яъни ўжарлик куфри ҳам дейилади. Ўжарлик куфри, кибрдан, мансабпарастликдан ва: ноҳақ бўлган ҳолда: танқид қилганларни

еқтирмаслик ва: танқидга: чидай олмасликдан ҳосил бўлади. Фир'авн ва: йўлдошлари билан Византия императори Ҳераклиус [Геракл]нинг куфрлари ҳам, ўжарлик ва: кибрдан бўлган.

3. Куфрнинг, кофирликнинг учинчи тури “Куфр-и ҳукмий” дир. Исломиятнинг ҳукмига: кўра: “иймонсизлик белгилари” деб билдирилган гапларни айтган ва: амалларни қилганлар, қалбларида: тасдиқ қилсалар ҳам ва: иймонли эканликларини айтсалар ҳам кофир бўлишади. Чунки, Исломият, ҳақорат қилишни амр қилган нарсаларни эъзозлаш, мақташ ва: таъзим қилишни амр қилган нарсаларга: ҳақорат қилиш, тил текказиш куфр дир.

- Оллоҳу таоло Аршдан ёки Осмондан бизга: қараб турибди, дейиш куфр дир.

- Менга: зулм қилганингдек, энди Оллоҳу таоло ҳам сенга: зулм қиляпти,- дейиш куфр дир.

- Фалон мусулмон, менинг кўзимда: худди яҳудийдек,- дейиш куфр дир.

- Ёлгон гап учун, Худо ҳаққи рост айтяпман,- дейиш куфр дир.

- Малаклар (фаришталар)га: ярашмайдиган ва: уларни аския қиладиган гаплар айтиш- куфр дир.

- Қуръони каримга: лойиқ бўлмаган, ҳатто битта: ҳарфига: ярашмайдиган гаплар айтиш, ва: атиги битта: ҳарфига: бўлсаям ишонмаслик- куфр дир.

- Чолғу чалиб Қуръони карим ўқиган одам кофир бўлади.

- Ҳақиқий бўлган Таврот ва: Инжилга: ишонмаслик, уларни ёмонлаш, кофир бўлишга: сабаб бўлади. [Нозил бўлган пайтдаги ҳоли назарда: тутилган. йўқса: ҳозирги замонда: ҳақиқий Таврот ва: Инжил йўқ.]

- Қуръон каримни шоз бўлган ҳарфлар билан ўқиб, ундан кейин “мана: шу Қуръон бўлади” дейиш- куфр дир.

- Пайғамбарлар ҳақида: латифа: уйдириш, уларни ҳазил қилиш инсонни дарҳол диндан чиқаради.

- Қуръони каримда: исмлари билдирилган йигирма: бешта: Пайғамбардан “алайҳиссалавоту ваттаслимот” бирортасига: ишонмаслик - кофирликдир.

- Кўп яхшилик қиладиган бир одамга: “Пайғамбардан ҳам яхши экан” деган одам дарҳол диндан чиқади.

- “Пайғамбарлар бечора: ва: муҳтож эди.”- дейиш куфрдир. Чунки улар камбағалликни Оллоҳу таолодан ўзлари тилаб олишган.

- Биттаси чиқиб ўзини пайғамбар эканлигини айтса; айтган ҳам унга: ишонган ҳам кофир бўлади.

- Охирагда: бўладиган ҳодисаларни латифа; аскияга: қўшиб ўйин-кулги қилиш кофир бўлишга: сабаб бўлади.

- Қабрдаги ва: қиёматдаги азобларга: “булар ақлга; фанга: тўғри келмайди” деб ишонмайдиганлар кофир бўлишади.

- Жаннатда: Оллоҳу таолонинг кўринишига: ишонмайдиганлар, “мен жаннатни истамайман, Оллоҳу таолони кўришни истамайман”- дейдиганлар диндан чиқишади.

- “Фан илми ёки Исломиятга: ишонмасликни тарғиб қиладиган илмлар дин илмларидан хайрлироқдир,”- дейиш куфрдир.

- Намоз ўқисам ҳам ўқимасам ҳам барибир (эмасми)- дейиш диндан чиқаради.

- “Закот бермайман”,- дейиш куфрдир.

- “Қани энди фоиз (процент) олиш ҳалол бўлса: ёки бўлсайди” дейиш кофир бўлиш учун етади.

- “Қани энди зулм ҳалол бўлса:..”,- дейиш куфрдир.

- Ҳаромдан (йўлдан) пул топилса:ю, топган одам буни билиб туриб тиланчига: ёки камбағалга: садақа: нийятида: бериб савоб олишни умид қилса: ва: камбағал ҳам пулнинг ҳаром эканлигини била: туриб, берган одамга: хайр дуо қилса; ўша: заҳоти иккаласиям кофир бўлишади.

- Имоми Аъзамнинг қиёс қилиб чиқарган ҳукмлари ҳам, қиёси ҳам тўғри эмас”- деган одам

аллақачон кофир бўлиб, ўзига жаҳаннамдан жой тайёрлаган бўлади.

- Машҳур суннатлардан биттасини ёқтирмаслик, куфрдир.

- “Қабрим билан минбаримнинг ораси [Ровда-и мутаҳҳара] жаннат боғларидан бир боғдир”- деган ҳадиси шарифни эшитган одам: “Мен минбар ва қабрдан бошқа ҳеч нарса кўраётганим йўқ-ку” деса кофир бўлади.

- Исломий илмларга ишонмаслик, буларни ва ислом олимларини менсинмаслик ҳам, куфр бўлади.

- Кофир бўлишни истаган кимса, буни нийят қилган пайтидан бошлаб кофир бўлади.

- Бошқа бирининг кофир бўлишини истайдиган кимса, агар кофир бўлишни ёқтиргани учун истаётган бўлса, ўзи кофир бўлади.

- Куфрга сабаб бўлишини билиб туриб ва ўз орзуси билан куфр калималарни айтадиган кимса, кофир бўлади. Агар куфрга сабаб бўлишини билмасдан айтса, олимларнинг кўпчилигига кўра яна кофир бўлади.

- Куфрга сабаб бўладиган бирор ишни билиб туриб ишлаш куфр бўлади. Билмасдан ишласа ҳам куфр бўлади, деган олимлар кўпчиликни ташкил қилади.

- Белга зуннор дейиладиган христиён папалар ва роҳиблар боғлайдиган белбоғ ёки ипни боғлаш ва гайри динларнинг ўз динларида ибодат қилиш мақсадида киядиган кийимларини кийиш куфрдир. Мусулмон савдогарнинг кофир мамлақатида юрганда ҳам улардан кийиши куфр бўлади. Бу кийимларни масхарабозлик қилиш учун ёки бошқаларни кулдириш учун ёхуд роль ўйнаш учун киядиганлар ҳам, кофир бўлишади.

- Кофирларнинг, яъни гайри динларнинг байрам кунларида, ўша кунга тегишли бўлган одатларни худди кофирлардек ижро этиш ўша кунлар муносабати билан кофирлардек сайл қилиш, бирбирларига совға-

салом юбориш мусулмонларнинг иймондан айрилишига сабаб бўлади.

- Ақлли, билимдон эканлигини кўрсатиб қўйиш учун ёки инсонларни ҳайрон қолдириш, кулдириш, севинтириш ёхуд масхара, аския қилиш учун айтиладиган гапларда: куфр-и ҳукмий бўлиш хавфи бор. Шунинг учун бунақа: мажлислардан ва: гаплардан узоқ туриш керак. Ғазаб, алам ва: жаҳл билан айтиладиган гаплар ҳам мана: шу категорияга: киради.

- Бирини гийбат қилган одам: "Мен гийбат этмадим, фақатгина: ундаги камчиликларни айтдим." - деса: кофир бўлади.

- Кичиклигида: никоҳ қилинган қиз булуғ ёшига: етганда: иймонни, исломни билмаса; сўралганда: айтиб беролмаса; никоҳ бузилади ва: ўзи ҳам муртад бўлади. Ўғил бола: учун ҳам мана: шу ҳукм ўтади.

- Бир муъмин инсонни [ноҳақдан] ўлдирган ёки ўлдирилишини амр этган одамга: "Яхши қилдинг" деган кимса; кофир бўлади.

- Қатли вожиб бўлмаган кимса: учун "ўлдирилиши керак" дейиш куфрдир.

- Бир кимсани ноҳақ калтаклаган ёки ўлдирган золимга: "яхши қилибсан, ўзи шунга: лойиқ одам эди" - дейиш куфрдир.

- Ёлгондан, "Оллоҳу таоло билиб турибдики сени фарзандимдан ҳам яхши кўраман" - каби гапларни айтиш куфрдир.

- Мансабдор бир мусулмон аксирганда: "ярҳаму-каллоҳ" деган одамга; "Катталарга: унақа: дейилмайди" - деган кимса; кофир бўлади.

- Вазифа: эканлигига; бўйнининг қарзи эканлигига: ишонмасдан, менсинмасдан намоз ўқимаслик; рўза: тутмаслик ва: закот бермаслик куфрдир.

- Оллоҳнинг раҳмати (марҳамати)дан умид узиш куфрдир.

- Асли ҳаром бўлмаган, кейинроқ ҳосил бўлган бир сабаб натижасида: ҳаром бўлган молга; пулга: (ҳаром-и ли ғайриҳи) дейилади. Ўғирлик ва: ҳаром йўллардан топиладиган моллар ҳаром ли ғайриҳидир.

Буларга: ҳалол дейиш куфр бўлмайди. Ўлакса, тўнғиз(чўчқа), шароб каби асли ҳаром бўлган нарсаларга: (ҳаром-и ли айниҳи) дейилади. Буларга: ҳалол дейиш куфр бўлади.

- Ҳаром эканлиги қатиян билинадиган нарсаларга: “ҳалол” дейиш кофир бўлишга: сабаб бўлади.

- Азон, фиқҳ китоблари, масжид каби динимиз эъзозлаган нарсаларни ерга: уриш, куфрдир.

- Таҳоратсиз эканлигини билиб туриб, намозга: киришиш, куфрдир.

- Билиб туриб Қибладан бошқа: тарафга: қараб намоз ўқиш, куфрдир. “Намозни Қиблага: қараб ўқиш шарт эмас”- деган кимса; кофир бўлади.

- Бир мусулмонни ёмонлаш нийяти билан “кофир” дейиш куфр эмас, балки ўша: мусулмоннинг кофир бўлишини хоҳлаган ҳолда: “кофир” деса: ўзи кофир бўлади.

- Гуноҳ эканлигига: аҳаммият бермасдан гуноҳ иш ишлаш, куфрдир.

- Ибодат қилишнинг керакли эканлигига: ва: гуноҳдан тийилиш кераклигига: ишонмаслик куфрдир.

- Олинган солиқларни султоннинг мулки бўлди деб билиш ва: ишониш, куфрдир.

- Кофирларнинг диний байрамларини ёқтириш, зарурат бўлмасдан туриб зуннор деган белбоғ боғлаш куфр аломатларини ишлаш ва: уларга: муҳаббат қўйиб, қўл қовуштириш ҳам куфрдир.

- Гапига: инсонларни ишонтириш мақсадида; масалан: “Фалон нарсани фалон киши олди. Ёлгон айтаётган бўлсам кофир бўлай ёки яҳудий бўлай”- деб ўз ризоси билан қасам ичадиган одам, рост гапираётган бўлса: ҳам, ёлгон гапираётган бўлса: ҳам кофир бўлади. Чунки ўз хоҳиши билан кофир бўлишга: розилик қилган бўлади.

- Зино, ливота; фоиз, ёлгон гапириш каби бутун самовий динларда: ҳаром қилинган нарсалардан бири учун: “Қани энди ўша: нарса: ҳалол бўлса-ю мен ҳам ишласам”,-деб орзу қилиш, куфр бўлади.

- Бутун Пайғамбарларга: “алайҳиссалавоту ват-таслимот” ишондим, фақат Одам “алйҳиссалом” пайғамбарми ёки йўқми ўшани билмайман” дейиш куфр бўлиб ҳисобланади.

- Муҳаммад алайҳиссаломнинг охир замон Пайғамбари эканликларини билмайдиган одам, кофир ҳисобланади.

- Бир кимса: “Агар Пайғамбарларнинг айтганлари тўғри бўлса, биз қутулдик,”- деса: кофир бўлади. [Бу гапни шубҳаланиб айтса: ҳам кофир бўлади]

- Бир кимсага: “Кел, намоз ўқиймиз”- дейишганда; “Йўқ ўқимайман,”- деса: кофир бўлади. Лекин нийяти, сенинг айтганинг билан ўқимайман, Оллоҳу таолонинг амри билан ўқийман,- дейиш бўлса; кофир бўлмайди.

- Бир кимсага: (сақолнинг бир тутамдан узунини қирқ ёки бир тутамдан қисқа: қилиб қўйма; тирноқларингни ол; чунки, Расулуллоҳнинг “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” суннатлари бўлади)- дейишганда; “қирқмайман ёки олмайман”- деса: кофир бўлади. Бошқа: суннатларда: ҳам мана: шундай бўлади. (Сенинг гапинг билан ишламайман, аммо Расулуллоҳнинг суннати бўлгани учун ишлайман,- дейиш куфр бўлмайди. Агар инкор мақсади билан айтса: куфр бўлади).

- Бир кимса: мўйловини қирқиб қисқартса-ю, ёнидагиси “яхши бўлмади”, ёки “нима: бало қилдинг”,- деса; ўша: гапни айтган одамнинг кофир бўлиб қолишидан қўрқилади. [Чунки, мўйловни қисқартириб туриш суннатдир. Суннатни менсинмаган бўлади]

- Бир эркак киши бошдан-оёқ ҳарир(ипак) либос кийса; уни кўрган бири унинг бу қиёфатига: “муборақ бўлсин, буюрсин” деса; куфридан қўрқилади.

- Бир кимса; қиблага: оёқ узатиш, қиблага: қараб туфлаш ёки қиблага: қараб ҳожат чиқариш каби макруҳ ишлардан биттасини ишлаганда; ўша: кимсага: қилаётган нарсасининг макруҳ эканлиги айтилса-ю, у бўлса: “Э, нима: қилибди. Бир макруҳ билан осмон ўпирилиб ерга тушибдими?”- деганга: ўхшаш эътироз билдирувчи

гаплар айтса, кофир бўлади. Чунки, макруҳдай бир ҳукмни менсинмаган бўлади.

- Бир кимсанинг хизматкори уйга кириб, хўжайинига салом берса, хўжайиннинг ёнидаги одам эса: “Э, ўчир! Ҳечам, ўз хўжайинига салом бериладими?” - деса, ўша гапирган одам кофир бўлади. Лекин нийяти қандай салом беришни, яъни муносабат одобини ўргатиш бўлиб, “саломни ўлик одамга ўхшаб эмас, балки чин кўнгилдан бериш керак эди.” - деса, кофир бўлмайди

- “Иймон кўпаяди ва: озаяди” - дейиш куфрдир. Лекин камолоти, мукаммалияти назарда тутилса, куфр бўлмайди.

- “Иккита: Қибла: бор. Бири Каъба, иккинчиси Қудусдаги Масжид-ул-Ақсо”, - деган одам кофир бўлади. “Ҳозирги кунда: иккита: қибла: бор” - дейиш куфрдир. Лекин “Байт-ул-муқаддас” яъни Масжид-ул-Ақсо аввалари қибла: эди, кейин Каъбаи шариф қибла: бўлди”, - дейилса, куфр бўлмайди.

- Бир кимса: бир Ислом олимига: сабабсиз буғз қилса, нафратланса, гина: қилса, ёки сўкса, ёмонласа: ўша: кимсанинг кофир бўлиб қолишидан қўрқилади.

- Бир кимса: “Овқат ейилаётганда: гапирмаслик мажусий (оташпараст)ларнинг ёки русларнинг яхши одатларидандир” - деса: ёхуд “ҳайзли ва: нифосли бўлган жуфти ҳалоли билан бирга: ётмаслик мажусийлар ёки яҳудийларнинг яхши одатларидан бўлади.” - деса: кофир бўлади.

- Бир кимсадан: “Сен мусулмонмисан?” - деб сўрашганда: “Худо хоҳласа:..” - деб жавоб берса:ю изоҳ этолмаса, кофир бўлади.

- Бир кимсанинг ўғли ўлса:ю, биттаси келиб отаси ё онасига: “Сенинг ўғлинг Оллоҳу таолога: керак экан, мана: олди” - деб тасалли берса, кофир бўлади.

- Бир хотин белига: қора: ип боғласа:ю, “бу нима?” - деб сўраганларга, “бу зуннор” деб жавоб берса, ҳоҳ жиддий айтган бўлсин, ҳоҳ ҳазил, барибир кофир бўлади.



- Бир кимса; ҳаром нарса; ейишдан аввал “бисмиллоҳ” деса; кофир бўлади. Бу ердаги ҳукм, ҳаром ли айниҳи бўлган, яъни ўлакса; тўнғиз, шароб каби асли ҳаром бўлган нарсалар учундир. Асли ҳалол бўлган, ҳаром ли ғайриҳи учун юқоридаги ҳукм ўтмайди. Ўзи ҳалол бўлган нарсани, масалан олмани ўғирлаб келиб “Бисмиллоҳ” айтиб ейиш куфр бўлмайди. Чунки олманинг асли ҳаром эмас, балки қўлга киритиш йўли, ўғирланиши ҳаромдир.

- Бир кимсанинг кофир бўлишига; розилик кўрсатиш, куфрдир. Бир кимсага; баддуо қилиб: “Оллоҳ, сенинг жонингни куфр билан олсин”-деса; айтган одамнинг кофир бўлиши, ҳақида; олимлар ихтилоф қилишди. Яъни баъзилари “кофир бўлади” дейишди. Баъзилари эса: “бўлмайди” дейишди. Куфрга; ризо- куфрдир. Лекин, зулмидан ва; фисқидан “азоби доим ва; шиддатли бўлсин”- деган нийят билан айтиш куфр бўлмайди.

- Бир кимса: “Оллоҳу таоло гувоҳимдир, мен фалон ишни ишладим”,- деса; лекин ишламаганини жуда; яхши билиб турган бўлса; кофир бўлади. Чунки Оллоҳу таолога; жоҳиллик иснод қилган бўлади.

- Бир кимса; бир хотинни гувоҳсиз никоҳга; олса; ва; сўралганда; ёки бирбирларига: “Оллоҳу таоло ва; Пайғамбар бизга; гувоҳдир!- десалар, ҳар иккаласи ҳам кофир бўлади. Зеро, Пайғамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва; саллам” ҳаётларида ғойибни билмасдилар. Уларга ғойибни билладилар, дейиш куфрдир. [Ғойибни Оллоҳу таоло ва; У кимга; билдирган бўлса, ўшаларгина билишади.]

- Бир кимса: “Мен ўғирланган ва; йўқолган нарсаларни биламан”- деса, ўша гапни айтган ҳам, унга ишонган ҳам кофир бўлади. Пайғамбарлар ва; жинлар ҳам ғойибни билишмайди. [Ғойибни Оллоҳу таоло ва; Унинг билдирганларигина билишади.]

- Бир кимса Оллоҳу таоло номига қасам ичмоқчи бўлса-ю, бошқа биттаси унга: “Мен сенинг Оллоҳу таоло номи билан қасам ичишингни хоҳламайман, талоқ учун, шарафинг учун, номусинг учун ёки калланг учун қасам

ич!”- деса, кофир бўлишини ислом олимлари билдиришган.

- Бир кимса: “Оллоҳу таоло, осмонда менинг гувоҳимдир”,- деса, кофир бўлади. Чунки, Оллоҳу таолога макон, жой иснод қилган бўлади. Ҳолбуки, Оллоҳу таоло макондан муназзаҳдир.

- “Худо(й) бобо,”- деган кимса, кофирдир.

- Бир кимса: “Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” овқатдан кейин қўлларини ялардилар”,- деса, бунни эшитган одам: “Бу тарбиясизликку”- деса, кофир бўлади.

- Бир кимса: “Пайгамбар “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” қоп-қора эди”- деса, кофир бўлади. [Қора итларга “араб” деб от қўйиш, уларни араб деб чақириш, қора қўнғизларга - Қора Фотма дейиш, баъзи ўсимликларнинг мевасига Худо(й) бобонинг нони, баъзи ялтироқ қўнғизларга ёки ойга “Худонинг қизи” дейиш кўпгина ўлкаларда одат ҳолига келганки, булардан тийилиш керак. Чунки буларнинг ҳаммаси, кофир бўлишга сабаб бўлади].

- Бир кимса ёмон кўрадиган одамига: “Сенинг башарангга қараш менга, жон олаётгандай бўлиб туюлиди”,- деса ёки шеър, қўшиқ, адабиёт учун “жонимни оласан”, “маъбудам”, “тангрим” каби калималарни ишлатиш, инсоннинг иймонини кетгазиши ва кофир бўлиш учун энг қисқа йўллардан ҳисобланади. (Чунки, жон олиш иши Азроил “Алайҳиссалом”дек, улуғ мавжудотга хос. Уни баъзи хунук инсонларга ўхшатиш хавфли ишдир.)

- Бир кимса: “Намоз ўқимаслик қандай яхши, қандай роҳат иш”- деса кофир бўлади. Бир кимсага “Кел намоз ўқиймиз дейилганда, “Мен учун намоз қийин иш”,- деса кофир бўлишини ислом олимлари билдиришган.

- “Ризқ Оллоҳу таолодандир. Лекин қулдан ҳам ҳаракат керак”,- дейилса, бу сўз ширк бўлади. Чунки қулнинг ҳаракати ҳам Оллоҳу таолодандир.

Бир кимса: “Христиён бўлиш, яҳудий бўлишдан, Американ кофири бўлиш коммунист бўлишдан яхшироқдир, афзалроқдир.”- деса кофир бўлади. Бир

кофирни бошқа: бир кофирдан яхшироқдир дейиш иймоннинг кетишига; кофир бўлишга; сабаб бўлади. Чунки “кофир бўлиш афзалдир”,- дейиш куфрдир. Кофирларни қиёслаётганда: яхши, афзал каби калималарни ишлатмаслик керак. Масалан: “Яҳудий христиёндан, коммунист эса: Американ кофиридан баттарроқдир.”,- дейиш керак.

- “Кофир бўлиш ҳиёнат қилишдан яхшироқдир”- деган одам кофир бўлади.

- “Илм мажлисида: (суҳбатида) нима: ишим бор?” ёки “Ўша: олимларнинг айтганини ишлагга: кимнинг ҳам кучи етарди” ёхуд фатвони ерга: ташлаган ва: “дин олимларининг гапи кимга: керак”, ёки “уларнинг гапларидан нима: фойда?”- деган киши мусулмонликдан чиқади, иймони кетади.

- Бир киши куфр гап айтса; уни эшитган одам кулса; айтганнинг ҳам кулганнинг ҳам иймони кетади, иккаласиям кофир бўлишади. Агар кулишга: мажбур қолган бўлса: куфр бўлмайди.

- Бир киши “Машоихлар ва: авлиёларнинг руҳлари ҳар жойда: ҳозир бўлишади ва: билишади”,- деса: кофир бўлади. Фақатгина: “ҳозир бўлишади деса: куфр бўлмайди. [Авлиёларнинг руҳлари Оллоҳу таоло каби ҳар жойда ҳозир бўлиша олмайди. Улар фақатгина ҳурмат билан тилга олинган, ёд этилган жойлардагина ҳозир бўлишади. Ёдга олинмасдан аввал ўша жойда йўқ эдилар.]

- “Исломиятни билмайман ёки истамайман”,- дейиш куфрдир.

- Бир кимса: “Одам “алайҳиссалом” таъқиқланган мевани емаса эди, биз ҳам ҳозир шақий бўлмасдик,- деса кофир бўлади. Бироқ, “...биз дунёда бўлмасдик”,- деса унинг куфр эмаслиги ҳақида олимлар орасида бир қат’ийлик кўрилмаган.

- “Одам алайҳиссалом бўз тўқир эди”- дейилганда, “Ундай бўлса, биз тўқувчининг ўғиллари эканмизда”- деса, бу гапни айтган одам кофир бўлади.

- Бир кимса, кичик бир гуноҳ ишласа-ю, енидаги одам “Тавба қил”- деганида, “Нима қилибманки, тавба қиладигандек”- деса кофир бўлади.

- Бир киши бошқа бирига: “Кел ислом олимнинг суҳбатига борайлик, ёки ҳақиқий олимларнинг фикҳ, илмиҳол китобларидан ўқиб, илм ўрганайлик”- деса, у: “Мен нима қиламан илмингни”- деса кофир бўлади. Зеро илмни ерга уриш, менсинмаслик куфрдир.

- Ҳақиқий тафсир ва фикҳ китобларига ҳақорат қиладиган, буларни ёқтирмайдиган, ёмонлайдиган кимса кофир бўлади.

- Бир кимсадан кимнинг зурриётидансан, кимнинг миллатидансан, эътиқодда мазҳаб имоминг ким?, амалда мазҳаб имоминг ким?- деб сўралганда билмаса, кофир бўлади.

- Ҳаром эканлиги аниқ бўлган нарсага “ҳалол” деган кимса кофир бўлади. [Тамакига ҳаром дейиш хавфлидир.]

- Зино, ливота, қорни тўйгандан кейин овқат ейиш, фоиз олиб-бериш каби бутун динларда ҳаром бўлган ва ҳалол қилиниши ақлга, ҳикматга ҳам тўғри келмайдиган нарсаларнинг ҳалол бўлишини орзу қилиш куфрдир. Фақат шаробнинг ҳалол бўлишини орзу қилиш куфр бўлмайди Чунки шароб, бутун динларда ҳаром эмасди.

- Қуръони Озим уш-шонни лоф ва латифа орасида исте’мол қилиш [қўлланиш, ўқиш] куфрдир.

- Яҳё исмли бир кимсага: “Ё Яҳё! Ҳуз-ил-китоба” деган кофир бўлади Қуръон-и Карим билан ўйнаган бўлади. Чолғу, ўйин, қўшиқ орасида Қуръон-и Карим ўқиш ҳам куфрдир.

- “Ҳозир келдим, Бисмиллоҳи”- дейиш бошга офатдир. Бирор нарсани кўп кўрганида “Моҳалақоллоҳ”-деган одам ма’носини билмаса кофир бўлади.

- Бир кимса: “Ҳозир сени сўкмайман, сўкишга гуноҳ деб исм қўйишган”- деса, офатдир.

- Бир кимса: “Нима бу, Жаброилнинг бузогидек яланғоч бўлиб олибсан”- деса кофир бўлади. Чунки, малак билан ҳазил қилган масхара қилган бўлади.

- Валлоҳий, биллоҳий каби Оллоҳу таолонинг отига ичиладиган қасамларни жоиз бўлмаган қасамларга қўшиб айтиш, масалан: “Валлоҳий ўғлимнинг боши учун”- деса, куфр содир бўлишидан қўрқилади.

- Қуръони Каримни, мавлидни, ҳикматларни, илоҳий шеърларни чолғу чалиб ўқиш, куй басталаб айтиш ёки чолғу чалинаётган жойда, мусиқа янграб турган жойда ўқиш куфрдир.

- Қуръони Каримни, мавлидни, ҳикматларни, салавати шарифларни ва илоҳий шеърларни фиксқ, яъни гуноҳ ишланаётган мажлисда ҳурмат билан ўқиш ҳаром бўлади. Кўнгил кўтариш учун, кайф учун, қизиқ бўлсин деб ўқиш, куфр бўлади.

- Суннатларга уйғун ўқиладиган Азон-и Муҳаммадийни тингламасдан, қиймат бермаган одам дарҳол кофир бўлади.

- Қуръони Каримга ўз ақли билан маъно берадиган кимса, кофир бўлади.

- Қуръони Каримда ва ҳадис-и шарифларда очиқча билдирилган ва мужтаҳид имомларнинг фикр бирлиги билан билдирилган масалаларга ва мусулмонлар орасида ёйилган иймон масалаларига уйғун равишда ишонмайдиган, эътиқод қилмайдиган одам кофир бўлади. Бу турдаги куфрга (Илҳод), мана шундай бузуқ йўл тутиб янглиш ишонадиганларга (Мулҳид) дейилиб, бошқача исми кофирдир.

- Кофирга ҳурмат билан салом берган одам, кофир бўлади.

- Кофирга ҳурмат-эҳтиром билдирадиган гаплар айтиш, масалан “устодим”- дейиш куфрдир.

- Бир инсоннинг кофир бўлишига рози бўлган одам кофир бўлади.

- Қуръони карим ёзилган видео тасмалар, кассеталар, дисклар худди мусҳафи шарифдек қийматли бўлиб, уларга ҳурматсизлик қилиш куфр бўлади.

- Жин билан танишадиган фолбинлар ва юлдузномага қараб сўралган нарсаларга жавоб бериб ўтирадиганлар ва сеҳргарларнинг ҳузурига бориб,

айтганларига, қилаётганларига ишониш баъзан тўғри чиқса ҳам, Оллоҳу таолодан бошқасининг ҳар нарсани билишига ва ҳар истаганини қилишига ишонилган бўлиб куфрдир. [Фан илмига ишонмаслик бунга кирмайди.]

- Суннатни менсинмасдан, аҳаммият бермасдан тарк этиш куфрдир.

- Зуннор деган папаслар белбоғини боғлаш, бутларга яъни ҳочга(крест), салиб деган тикка кесишган иккита новдага, ҳайкалларга ва уларнинг расмларига сиғиниш, таъзим қилиш, шариатни билдирадиган китоблардан бирортасига ҳақорат қилиш, ислом олимларидан бирортасини масхара қилиш, куфрга сабаб бўладиган бирор гап айтиш ёки ёзиш, таъзим қилишимиз амр қилинган нарсаларни таҳқир қилиш ва таҳқир (ҳақорат) қилишимиз амр қилинган нарсаларга таъзим қилиш куфрдир.

- “Фалон сеҳргар, сеҳр билан ҳоҳлаган нарсасини ишлай олади, сеҳри ҳам албатта таъсир қилади”- деган ва бунга ишонадиган одам кофир бўлади.

- Бир мусулмон ўзига “кофир” деган одамга “тақсир”, “домла”, “лаббай” каби қабул билдирадиган калималар билан жавоб берса, кофир бўлади.

- Ҳаром йўл билан топилгани аниқ бўлган бир мол-дунё билан масжид қурдириш, садақа бериш, бошқа хайр иш ишлаш ва буларнинг эвазига савоб умид қилиш куфрдир.

- Бир кимса қўлидаги ҳаром эканлиги аниқ бўлган пулдан садақа берса, оладиган фақир ҳам олган садақанинг ҳаром эканлигини била туриб: “Оллоҳ рози бўлсин”, “Худо хайрингни берсин” каби гаплар айтса, берган одам ҳам: “омин” ёки “айтганингиз келсин” деса, ҳар иккаласи ҳам кофир бўлишади.

- “Никоҳига олиши ҳаром бўлган хотин-қизлардан бири билан уйланиш ҳалолдир”,- деган одам кофир бўлади.

- Майхоналарда, ўйин-кулгу ерларида, гуноҳ ишланаётган мажлисларда, бозор-ўчарда радио билан ёхуд микрофон билан Қуръони Карим ва мавлид ўқиб ёки тинглаб кайфланадиган одам кофир бўлади.

- Қуръони Каримни куй билан, чолғу чалиб ўқиш куфрдир.

- Қуръони Каримнинг радиода ва микрофонда ўқиладиган ўхшашларига ҳам ҳурмат кўрсатмаслик куфр бўлади.

- Оллоҳу таолодан бошқаларига қандай нийят айтилишдан қат'ий назар "Яратувчи" ёки "яратди" калималарини ишлатиш, куфрдир.

- "Абдулқодир" дейишнинг ўрнига "Абдулқуйдир" дейиш, агар қасд қилиб айтилса, куфр бўлади. "Абдулазиз" ўрнига "Абдулузайз", "Муҳаммад" ўрнига "Мамай" ёки "Муха", "Ҳасан" ўрнига "Ҳасо" ёки "Хасёк", "Иброҳим" ўрнига "Ибо", "Абдулҳайй" ўрнига "Алёш" дейиш ҳам ана шулар жумласига киради. Бу исмларни оёқ кийим, шиппакларга ёзадиганларнинг ва устига босадиганларнинг иймондан ажраб қолишларидан қўрқилади.

- Таҳоратсиз эканлигини била туриб намозга киришиш ва суннат бўлган бирор ишни ёқтирмаслик куфрдир. Суннатга аҳаммият бермаслик ҳам кофир бўлишга сабаб бўлади.

- "Жоҳил кимсалар, авлиёларни яратувчи деб ўйлаб ўшаларга сигиниб кетмасин деб мақбараларни, турбатларни бузямиз",- дейиш кофирликнинг ўзгинасидир.

- Бошқа инсонлар ва ўз фарзандининг кофир бўлишига сабаб бўлиш, куфрдир.

- Зинога, ливотага "Жоиз"- дейиш куфрдир.

- Носс билан (оят ва ҳадис билан) ва ижмо' билан очиқланиб билдирилган ҳаромларга аҳаммият бермаслик куфрдир.

- Катта гуноҳларни ишлаганга давом этиш, тийилмаслик инсонни куфрга судрайди. Намозга аҳаммият бермаслик куфрдир.

- Устига Ислом ҳарфлари билан ёзилган ёзув, ҳатто битта ҳарф бўлган қоғозни, дастурхонни, жойнамозни ерга ёйиш [ҳақорат учун ёйиш ёки ишлатиш] куфр бўлади.

- “Абу Бакр Сиддиқ билан Умар-ул-Форук “родияллоҳу таоло анҳум”нинг хилофатга (халифаликка) ҳақлари йўқ эди,”- дейиш куфрдир.

- Оллоҳу таолодан бошқа, бирор ўликдан мадад ёки бирор нарса кутиш куфрдир.

- Оллоҳу таоло учун “Оллоҳ қозон ош бобо” ёки “Тез берадиган бобо”- дейиш жудаям чиркин бир куфрдир.

- Майитни тупроққа кўмиш фарз бўлгани учун, ўша фарзга аҳаммият бермай хизматдан, дафндан бош тортадиган одамнинг илми, фанни баҳона қилиб “Ўлганларни кўмиш ибтидоийликдир. Будда, брахман ва коммунист кофирларидек ўликни ёқиш керак. Ёқиш кўмишдан яхшироқ бўлади”,- деса иймони кетади, муртад бўлади.

- Оллоҳу таолонинг авлиёларидан бирини тил ёки қалб [кўнгил] билан инкор қилиш куфрдир.

- Авлиёларга ва илми билан амал қиладиганларга душманлик қилиш куфрдир.

- “Авлиёларда исмат сифати бўлади”,- деган одамнинг иймони кетади. [Исмат сифати фақатгина пайгамбарларда бўлади].

- Ботиний илмдан насиби бўлмаганларнинг иймонсиз кетишларидан қўрқилади. Бу илмдан насибини олишнинг энг қуйи даражаси бу илмнинг ҳақ эканлигига ишонидир.

- Қуръони Каримни ислом олимларининг ҳеч қайсиси ўқимаган усулда ўқиш, маънони ва калималарни ўзгартирмаса ҳам куфрдир.

- Папасларнинг ибодатларига махсус бўлган, кийим ва ашёларни, ҳар не мақсадда бўлсин, қўлланиш куфрдир.

- Хоҳлаган бир ҳодисанинг ўз ўзидан жараён этганлигига ишониди, жонзотларнинг бир ҳужайрадан кўп ҳужайрали организмларга ва ўз навбати билан янаям мураккаб тузилишли организмларга айланиш йўли билан ниҳоят бугунги кўринишларини олганлигига ишониди, инсон ҳам, ривожланиш назариясига кўра шаклланган



ҳайвондан, яъни маймундан пайдо бўганига ишониш куфрдир.

- Намозни била туриб ўқимайдиган, қазосини ўқиш ҳақида ўйлаб ҳам кўрмайдиган, бунинг учун азоб чекишдан қўрқмайдиган бадбахтлар Ҳанафий мазҳабида кофир ҳисобланади.

- Кофирларнинг (ғайри муслимларнинг) ибодатларини, ибодат сифатида ишлаш, масалан: черковларида чалинадиган пианога ўхшаган чолғуларни, қўнғироқларни масжидда чалиш ва шари'атнинг кофирлик белгиси деб ҳисоблаган нарсаларни, зарурат ва жабр бўлмасдан ишлаш, қўлланиш куфр бўлади.

- Асҳоби Киромдан бирортасига душманлик қилган ёки ёмонлаган ёхуд бирортасини лаънатлаган ва сўккан бадбахт, Мулҳид бўлади. Мулҳид дегани кофирдир.

- Кофирларнинг расмларини баланд жойларга осиб уларга таъзим қилиш, ҳурмат кўрсатиш куфрдир.

- Бирорта расмнинг, суратнинг, ҳайкалнинг эгасида ва салибда [ҳочда] ёки юлдуз, қуёш, сигир каби хоҳлаган бир нарсада улуҳийят сифати, яъни илоҳлик сифати борлигига ишониб, масалан: "Хоҳлаган нарсасини яратади, хоҳлаган ишини ишлайди, касалга шифо беради ёки менга мадад беради"- деб унга таъзим қилиш ва бир дақиқа сукут сақлаб туриш куфр бўлади.

- Ҳазрати Оиша онамизни қазф этадиган ["фоҳиша" деб ҳақорат қиладиган] ва уларни оталарининг Саҳобий эканликларига ишонмайдиган одам кофир бўлади.

- Қуръони Каримда ва ҳадиси шарифда жаннатга киришлари муждаланган кимсаларга "кофир"- дейиш, куфрдир. [Асҳоби Киром буюкларимизнинг барчалари, Жаннат билан муждаланишган]. /Саодат-и Абадийя/

- Исо "алайҳиссалом"нинг осмондан тушиши ҳам зарурий билиниши керак бўлган нарсалардан ҳисобланади. Бунга ишонмайдиган кимсалар, кофир бўлишади.

- Фан ва тажриба билан алоқаси бўлмаган ояти карималарни тафсир қилаётганда фан илмларига уйдириш учун ҳаракат қилиш, Салаф-и солиҳийн [Асҳоби киром, тобеъин ва таба-и тобеъин деган буюклар

рига ўзгартириш киритиш катта жинойт бўлиб, мана шунақа тафсир ва таржима ёзадиганлар кофир бўлишади.

- Мусулмон деб билинадиган бир қиз бола, оқил ва болиғ бўлганида мусулмонликни билмаса, кофир бўлади. Ўғил бола ҳам ана шу ҳукмга тобеъ.

- Мусулмон аёлнинг боши, қўллари ва оёқлари очиқ ҳолда кўчага чиқиши, эркакларга кўтсатиши ҳаромдир, гуноҳдир. Агар бир гуноҳга аҳаммият бермаса, писанд қилмаса иймони кетиб, кофир бўлади.

- Пайгамбаримиз тарафидан билдирилган фарзлар ва ҳаромлар ҳам худди Қуръони каримда билдирилган фарз ва ҳаромлар каби муътабардир, яъни аҳаммиятлидир. Уларга ҳам ишонмайдиган, эътибор қилмайдиган ёхуд қабул этмайдиган одам диндан чиқиб кофир бўлади.

- Рукуъ тасбиҳида (Зы) билан “Озийм” демоқ- “Раббим буюкдир”, - деганидир. Агар юмшоқ (Зе) ҳарфи билан “Азим” дейилса, - “Раббим менинг душманимдир”, - деган маънога келади ва намоз бузилади. Бу ерда маъно ўзгаргани учун куфрга сабаб бўлади.

- Қуръон-и Каримни тағонни билан [яъни товушларни мусиқа пардаларига, ноталарга солиб, ашулага ўхшатиб маъноларни бузадиган қилиб] ўқиган қорига “Қандай яхши ўқидингиз!” - деган кимсанинг иймони кетади. Ҳар тўрт мазҳабда ҳаром қилинган нарсага “яхши” деган одам кофир бўлади. Бўлмаса, “овозингиз яхши экан” - демоқчи бўлган одамнинг иймони кетмайди, кофир бўлмайди.

- Малаклар ва жинларнинг борлигига ишонмайдиган одам кофир бўлади.

- Қуръони Каримнинг оятларига, ўша оятдаги калималарнинг энг очиқ ва энг машҳур маънолари берилади. Бу маъноларни ўзгартириб, ботинийларга (Исмоилий фирқасидагиларга) ўхшаганлар кофир бўлади.

- Сеҳр қилинаётганда, куфрга сабаб бўладиган калима ёки иш зоҳир бўлса, куфр бўлади.

- Бир мусулмонга “Эй, кофир”, - деган одам [Ёки мусулмонга масон, коммунист деган одам] агар ўша мусулмонни кофир деб эътиқод қилса, ўзи кофир бўлади. [Бўлмаса, мусулмон эканини билиб туриб, унга ҳақорат қилиш учун “кофир, масон, коммунист”, - деган бўлса иймони кетмайди-ю, лекин бу қилиғи ҳам яхши эмас.]

Ибодатларини оқсатмай бажо келтириб юрадиган бир кимса, иймонининг бузилишида шубҳаланса, ва “Гуноҳим кўп, ибодатларим мени қутқара олмайди” - деб ўйлайдиган бўлса, бу иймонининг қувватли эканлигига далолат қилади. Агар иймонининг давом этишидан шубҳаланса, кофир бўлади.

- Пайғамбарларнинг сонини аниқ бир рақам билан айтиш, пайғамбар бўлмаганларга пайғамбарлик иснод қилиш ёхуд пайғамбар бўлганлардан баъзиларини инкор этиш бўлиб ҳисобланиши мумкин. Бу эса, куфрдир. Чунки, пайғамбарлардан бирортасини танимаслик яъни инкор этиш, улардан ҳеч қайсисини танимаслик деганидир.

- Эркак ёки аёл бир мусулмон олимлар тарафидан сўз бирлиги яъни бир овоздан бидирилган куфрга сабаб бўлгучи калималар ёки ишлардан бирортасини куфрга сабаб бўлишини била туриб ҳеч қанақа зарурутсиз, қийноқсиз ва таҳдидсиз жиддий вазиятда ёки ҳазил билан, кулдириш учун айтса ва ишласа, маъносини ўйлаб кўрмаган бўлса ҳам иймони кетади (Муртад) бўлади. Бунга (куфр-и инодий) дейилади. Куфр-и инодий билан муртад бўлган одамнинг аввалги бутун ибодатларининг савоблари йўқ бўлади. Тавба қилса ҳам қайтиб келмайди. Агар ўша одам бой бўлса, яна ҳажжга бориши керак бўлади. Муртад бўлган пайтларидаги ўқиган намозларини тутган рўзаларини ва берган закотларини қазо этмайди, Фақат муртад бўлгунга қадар қилмаган ибодатлари, яъни қазога қолган ибодатларини қазо этади.

Тавба қилган бўлиб ҳисобланиш учун, ёлғиз калимаи шаҳодатни айтиш кифоя қилмайди. Тавба этган бўлиш учун, ўша куфрга сабаб бўлган гапи ёки иши учун ҳам тавба қилиш лозимдир. [Исломиятда қайси эшикдан

чиқилган бўлса, ўша эшикдан қайта кириши керак. Бошқа эшиклардан кириб бўлмайди.]

Агар, куфрга сабаб бўлишини билмасдан айтиб қўйса, ишласа ёки куфрга сабаб бўлиши олимлар орасида ихтилофли бўлган гапни билмасдан айтиб қўйса, иймоннинг кетиши ва никоҳнинг бузилиши шубҳаси бордир. У тақдирда ҳар эҳтимолга қарши эҳтиётан таждид-и иймон ва никоҳ дуоларини ўқиб иймонини ва никоҳини янгилаш, мақсадга мувофиқ бўлади.

Билмасдан айтиб қўйишга. (Куфр-и жаҳлий) дейилади. Билмаслик узр эмас, катта гуноҳдир. Чунки ҳар бир мусулмоннинг, билиши керак бўлган нарсаларни ўрганиши фарздир. Куфрга сабаб бўладиган гапни хато қилиб, янглишиб ёхуд таъвилли, яъни изоҳ эта оладиган қилиб айтган одамнинг иймони ва никоҳи бузилмайди. Лекин, тавба-истигфор, яъни таждид-и иймон этмоғи яхшироқ бўлади.

Бир кофир, бир калимаи шаҳодатни айтиш билан мусулмон бўлганидек, бир мусулмон ҳам бир гап билан ҳатто бир сўз билан диндан чиқиб, кофир бўлиши мумкин.

Бир мусулмоннинг бир гапида ёки бир ишида юзта маъно бўлса, яъни юзта нарса тушиниладиган бўлса, улардан фақатгина биттаси ўша кимсанинг иймонли эканлигини кўрсатиб турса-ю, қолган тўқсон тўққизи кофир эканлигига далолат бериб турса, ўша одамнинг мусулмон эканлигини айтиш ва ишониш керак. Яъни, куфрни кўрсатиб турган тўқсон тўққизта маънога эътибор қилинмайди. Иймонни кўрсатиб турган бир маънога қаралади. Бу гапни тўғри тушуниш керак. Бунинг учун иккита нуқтага диққат қилиш керак. Биринчиси, гап ёки иш эгасининг мусулмон бўлиши лозим. Бир француз Қуръони Каримни мақтаса, бир инглиз, “Оллоҳу таоло бирдир!” деса, буларнинг мусулмон эканликларига ишонмаслик ва айтмаслик керак. Иккинчиси, бир гап ёки ишнинг юзта маъноси бўлса, дейилди. Йўқса, юзта сўздан ёки юзта ишдан биттаси иймонни кўрсатиб турса-ю, қолган тўқсон тўққизи куфрни билдириб турса, бунинг эгасига мусулмон дейиш билдирилмади.

- Ҳар бир мусулмон, эрталаб ва кечқурун қуйидаги шу иймон дуосини ўқиш керак:

“ОЛЛОҲУММА ИННИЙ АЪУЗУ БИКА МИН АН УШРИКА БИКА ШАЙ-АН ВА АНА АЪЛАМУ ВА АСТАҒФИРУКА ЛИМО ЛО- АЪЛАМУ ИННАКА АНТА АЛЛОМУЛ-ҒУЮБ”

“ОЛЛОҲУММА ИННИЙ УРИДУ АН УЖАДДИДАЛ ИЙМОНА ВАН-НИКОҲА ТАЖДИДАН БИ ҚАВЛИ ЛО ИЛОҲА ИЛЛОЛЛОҲ МУҲАММАДУН РАСУЛУЛЛОҲ” деб тавба қилиш, таждиди иймон ва никоҳ янгилаш керак.

### ИЙМОННИНГ БИЗДА ҲАММА ВАҚТ БЎЛИШИ УЧУН ЯЪНИ ИЙМОНСИЗ БЎЛИБ ҚОЛМАСЛИК УЧУН:

1. Ғойибга иймон этиш керак.
2. Ғойибни, Оллоҳу таоло ва фақатгина У кимга билдирган бўлса, ўша одамларнинг билишига ишониш керак.
3. Ҳаром нарсага ҳаром - деб эътиқод қилиш керак.
4. Ҳалол нарсага ҳалол - деб эътиқод қилиш керак.
5. Оллоҳу таолонинг азобидан амин бўлмасдан доимо қўрқиш керак.
6. Оллоҳу таолодан умидни узмаслик керак.

Бир инсон муртад, яъни кофир бўлган бўлса, Муртад бўлишига сабаб бўлган нарсани (гап ёки ишни) инкор қилса, тавба этган бўлиб ҳисобланади. Муртад киши тавба этмасдан ўлса, жаҳаннам оташида абадий қолиб азоб чекади. Шунинг учун куфрдан жудаям қаттиқ қўрқиш ва тийилиш керак. Оз гапириш керак. Ҳадиси шарифда (Ҳамма: пайт фойдали ва: хайрли нарсалардан гапирингиз. Ёхуд сукут сақлангиз!)- деб марҳамат қилинди. Жиддий бўлиш керак, латифачи, ўйинчи бўлмаслик керак. Ақлга, инсонликка тўғри келмайдиган ишларни ишламаслик, гапларни гапирмаслик даркор. Ўзини куфрдан муҳофаза қилиш учун Оллоҳу таолога кўп-кўп дуо қилиб, ёлвориш керак.

Ҳозир иймони бўлган ҳолда,  
келажақда иймоннинг кетишига  
сабаб бўладиган нарсалар:

1. Аҳли Бидъат бўлиш. Яъни бузуқ эътиқодда бўлиш. [Аҳли суннат олимлари тарафидан билдирилган эътиқоддан зарра қадар ажралган одам, ё бузуқ эътиқодли яъни бидъатчи ёки кофир бўлади.]
2. Заиф [шубҳали бўлган] имон.
3. Тўққизта аъзосини тўғри йўлдан чиқариш.
4. Катта гуноҳларни ишлашга давом этиш.
5. Ислом неъматларига шукр қилишни йиғиштириб қўйиш.
6. Охиратга иймонсиз кетишдан қўрқмаслик, бепарволик.
7. Ноҳақлик ва зулм қилиш.
8. Суннатларига риоя қилинган ҳолда, ўқиладиган азони Муҳаммадийни тингламаслик.
9. Отага ва онага осий, яъни оқ бўлиш.
10. Тўғри бўлса, ҳақ бўлса ҳам кўп қасам ичиш.
11. Намозда таъдили арконни тарк этиш.
12. Намозни аҳаммиятсиз деб билиб, яхшилаб ўрганишга ва бола-чақасига ўргатишга аҳаммият бермаслик.
13. Спиртли ичимликлар ичиш [пиво ҳам спиртлидир]
14. Муъминларга азият бериш.
15. Ёлғондан авлиёлик қилиш, ўзини авлиё деб танитиб, инсонларга пул учун, шуҳрат учун дин илмини сотиш.
16. Қилган гуноҳларини унутиш ёки кичкина деб эътибор бермаслик.
17. Кибрли бўлиш, ўз ўзини ёқтириш, катталик қилиш.
18. Ужб, илм ва амалим кўп деб гурурланиш.
19. Мунофиқлик, икки юзламачилик.
20. Ҳасад қилиш, дин қардошини кўролмаслик.
21. Ҳукуматнинг ва устодининг исломиятга терс тушмайдиган амрларини бажо келтирмаслик.

22. Бир инсонга уни синаб, тажриба қилиб кўрмасдан туриб “яхши”- дейиш.

23. Ёлғон гапиришга давом этиш.

24. Уламодан узоқ юриш, қочиш.

25. Мўйловларини суннат миқдоридан кўп ўстириш.

26. Эркакларнинг ипак кийиши.

27. Ёйбат қилишдан тийилмаслик.

28. Кофир бўлса ҳам қўшнига азият қилиш.

29. Дунёлик учун қаттиқ ғазабланиш, жаҳли чиқиш.

30. Фоиз[процент] олиб-бериш. Судхўрлик.

31. Мақтаниш ва гурурланиш учун либосининг энгларини ва этакларини узунроқ қилиш.

32. Сеҳрбозлик қилиш, сеҳр-жоду билан машғул бўлиш.

33. Мусулмон ва солиҳ бўлган яқин қариндош-уруғларни зиёрат қилишни тарк этиш.

34. Оллоҳу таолонинг суйган қулларини севмаслик, Исломиятни бузмоқчи бўлиб юрган хоинларга ҳурмат кўрсатиш.

35. Мусулмон қардоши билан уч кундан кўп аразлашиш.

36. Зинога давом этиш.

37. Ливота қилиб, тавба этмаслик.

38. Азонни фиқҳ китобларида билдирилган вақтларда ва суннатига риоя қилган ҳолда ўқимаслик ва суннатга уйғун ўқиладиган азонни эшитганда ҳурмат билан тингламаслик.

39. Мункарни [ҳаром ишлаётган] қилаётган одамни кўрганда, кучи етиб турган ҳолда уни ширин сўз билан қайтармаслик, келажакда иймоннинг кетишига сабаб бўлади.

40. Келинининг, қизининг ва насиҳат бериш ҳаққига эга бўлган қўл остидаги хотин-қизларнинг бошлари, қўллари, оёқлари очиқ, безаниб, атир сепиб кўчага чиқишларига ва ёмон инсонлар билан кўришишларига рози бўлиш ҳам иймоннинг кетишига сабаб бўлади.

## КАТТА ГУНОҲЛАРДАН ЕТМИШ ИККИТАСИ

1. Ноҳақ жойга одам ўлдириш.

2. Зино қилиш.

3. Ливота қилиш.

4. Шароб ва ҳар турли спиртли ичимликлар

ичиш [пиво ичиш ҳам ҳаромдир.]

5. Ўғирлик қилиш

6. Кайф учун гиёҳванд ва наркотик моддаларни

ейиш ва ичиш.

7. Ўзганинг молини зўрлик билан олиш, ғасб этиш.

8. Ёлгон шоҳидлик (гувоҳлик) бериш.

9. Рамазон рўзасида узрсиз мусулмонларнинг

олдида овқат ейиш.

10. Фоиз олиб-бериш.

11. Кўп қасам ичиш.

12. Ота-онасига осий бўлиш, қарши чиқиш.

13. Маҳрам ва солиҳ ақрабога, қариндош-уругга

сила-и раҳмни (зиёратни) йиғиштириб қўйиш.

14. Муҳорабада, жангда, жанг майдонини тарк

этиб душманнинг олдига тушиб қочиш.

15. Ноҳақ, етимнинг молини ейиш.

16. Тарози ва бошқа ўлчов асбобларидан заррача

бўлса ҳам уриб қолиш.

17. Намозни ўз вақтидан аввал ёки кейин ўқиш.

18. Муъмин биродарининг кўнглини ранжитиш

[Кўнгил ранжитиш Каъбани етмиш марта йиқитишдан

ҳам каттароқ гуноҳдир]. Оллоҳу таолони энг кўп

ранжитадиган, куфрдан сўнгра энг катта гуноҳ- бир

муъминнинг кўнглини ранжитишдир.

19. Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”

ҳазратларининг айтмаган гапларини айтиш ва унга “ҳа-

дис” деб, пайғамбаримизга иснод қилиш жудаям катта

гуноҳлардандир.

20. Пора олмоқ. (Порани олган ҳам, берган ҳам,

ўр-тада турган ҳам гуноҳкордир).



21. Ҳақ нарсага шаҳодат (гувоҳлик) беришдан қочиниш.
22. Мулкининг закотини ва ушрини бермаслик.
23. Кучи етган ҳолда мункарни, гуноҳ ишлаётган одамни кўрганда ман этмаслик.
24. Жонли ҳайвонни ўтда ёқиш.
25. Қуръони каримни ўргангач, уни ўқишни унутиш.
26. Оллоҳу таолонинг марҳаматидан умидни узиш.
27. Ҳоҳ мусулмон бўлсин, ҳоҳ кофир, инсонларга ҳиёнат қилиш.
28. Хинзир (чўчқа) этини ейиш.
29. Расулуллоҳнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” асҳобларидан “ридвануллоҳи таоло алайҳим ажмо’ин” бирортасини севмаслик, ҳурмат қилмаслик ва сўкиш.
30. Қорин тўйгандан кейин ҳам ейишга давом этиш.
31. Аёллар эрининг тўшагидан қочса, катта гуноҳ бўлади.
32. Аёлларнинг эрларидан рухсатсиз бирор жойга зиёратга кетишлари.
33. Бир номусли, иффатли аёлга ёки қизга “фоҳиша” дейиш.
34. Намима, яъни мусулмонлар орасида гап ташиш.
35. Оврат жойини ўзгага кўрсатиш. [Эркак кишининг киндик билан тизза ораси, хотин кишининг сочи, қўллари, оёқлари ҳам овратдир.] Ўзганинг оврат жойига қараш ҳам ҳаромдир.
36. Ўлакса: ейиш ва инсонларга едириш. [Исломий усулга кўра сўйилмаган бутун ҳайвонлар ўлаксадир. Электр токи билан ўлдирилган ҳайвон ҳам ўлакса бўлиб, ейиш ҳаромдир.]
37. Омонатга ҳиёнат қилиш.
38. Мусулмонни гийбат қилиш.
39. Ҳасад қилиш.
40. Оллоҳу таолога ширк келтириш.
41. Ёлғон гапириш.

42. Кибр, ўзини бошқалардан катта ва устун кўриш.
43. Ўлим тўшагида ётган одамнинг, мулкини ворисларидан яшириши.
44. Бахиллик қилиш, хасис бўлиш.
45. Дунёга, молга муҳаббат қўйиш.
46. Оллоҳу таолонинг азобидан қўрқмаслик.
47. Ҳаром нарсага, ҳаром деб эътиқод қилмаслик.
48. Ҳалол нарсага, ҳалол деб эътиқод қилмаслик.
49. Фолбинларнинг фолига, ғойибдан хабар беришларига ишониш.
50. Динидан қайтиш, муртад бўлиш.
51. Узрсиз, бегонанинг хонимига, қизига қараш.
52. Хотинларнинг эркак либоси кийиши.
53. Эркакларнинг хотин либоси кийиши.
54. Каъбада гуноҳ қилиш.
55. Вақти кирмасдан туриб азон айтиб, намоз ўқиш.
56. Давлат одамларининг амрларига, қонунларига қарши чиқиш, исён қилиш.
57. Хонимининг маҳрам жойларини онасининг маҳрам жойларига ўхшатиш.
58. Хонимининг онасини сўкиш.
59. Пичоқ, милтиқ каби қуроллар билан ҳазиллашиб бўлса ҳам бирбирини нишонга олиш, ўқталиш гуноҳдир.
60. Итдан қолган сарқитни еб-ичиш.
61. Қилган яхшиликларини миннат қилиш.
62. Эр кишиларнинг ипак либос кийишлари.
63. Жоҳилликда оёқ тираб туриш. [Аҳли суннат эътиқодини, фарзларни, ҳаромларни ва керакли бўлган маълумотларни ўрганмаслик.]
64. Оллоҳу таолодан ва Исломиятнинг билдирган исмлардан бошқа нарсалар билан қасам ичмоқ.
65. Илмдан қочиш.
66. Жоҳилликнинг мусибат эканлигини тушунмаслик.
67. Кичик гуноҳларни қайта қайта ишлашга давом этиш.

68. Заруратсиз қаҳқаҳа билан куп кулиш.

69. Бир намоз вақти ўтказадиган муддат қадар жунуб ҳолда бўлиш.

70. Ҳайз ва нифос ҳолларида хонимига яқинлик қилиш.

71. Тағоний қилиш, ахлоқсиз ашулалар айтиш, муסיқа ва чолғу асбобларини чалиш.

72. Интиҳор этиш, яъни ўз жонига қасд қилиш.

Мутъа никоҳи дейиладиган вақтинчалик никоҳ қати'ян ҳаромдир. Хотин-қизларнинг боши, сочи, қўллари, оёқлари ва болдирлари очиқ ҳолда кўчага чиқишлари ҳаром бўлганидек, шаффоф, юпқа, безакли, тор, ҳушбўй либослар билан кўчага чиқишлари ҳам ҳаромдир.

Қўпол овраг жойлари торгина либос билан беркитилган хотин-қизларга, шаҳватсиз қараш ҳам ҳаромдир. Бегона аёлнинг ич кийимларига шаҳват билан қараш ҳаромдир. Қўпол бўлмаган овраг жойлари ҳам, тор либос билан беркитилиб таранг тортилиб турса, ўша жойларга шаҳват билан қараш ҳаром бўлади. Шаҳватга, ҳаромга сабаб бўладиган расмлар чизиш, суратлар олиш, фильм тўлдириш, овозлар ва товушларни тасмага қайд қилиш, шеър, роман, ҳикоя, китоб, қўшиқ ёзиш ва уларни босиб чиқариш ҳаром бўлади. (Ҳаром бўлган бирор нарсага “Эй, нима қипти?”- дейиш куфр бўлади.

Таҳорат ва ғуслда керагидан ортиқча сув ишлатиш исроф бўлиб, ҳаромдир.

Ўтган-кетган авлиёларга тил текказиш, орқаларидан ёмонлаш, уларга илмсиз, жоҳил,- дейиш, уларнинг айтган гапларидан шариятга тўғри келмайдиган маънолар чиқартиш, вафотларидан кейин каромат кўрсатишларига ишонмаслик ва вафот этганларида авлиёликлари ҳам тугайди, деб ўйлаш ҳаромдир. Уларнинг қабрлари билан баракатланадиганларга тўсқинлик қилиш, мусулмонларга су-и зан, яъни ёмон гумон қилиш, зулм қилиш, мол-мулкларини талон-тарож қилиш каби ва ҳасад, ифтиро, бўҳтон ва ёлгон гапириш ва ғийбат қилишдек ҳаромдир.

## ЎНТА НАРСА ОХИРГИ НАФАСДА ИЙМОНСИЗ КЕТИШГА САБАБ БЎЛАДИ:

1. Оллоҳу таолонинг амр ва таъқиқларини ўрганмаслик.
2. Иймонини Аҳли суннат эътиқодига кўра тузалтмаслик.
3. Дунё молига, мартабасига, шуҳратига тушкун бўлиш.
4. Инсонларга, ҳайвонларга ва ўзига зулм, азият қилиш.
5. Оллоҳу таолога ва яхшиликнинг келишига сабаб бўлганларга ташаккур этмаслик.
6. Иймонсиз бўлишдан қўрқмаслик.
7. Беш вақт намозини ўз вақтларида адо этмаслик.
8. Фоиз (процент) олиб-бериш. Судхўрлик.
9. Динига боғли бўлган диндор, тоза мусулмонларни “фундаменталист, босмачи, хурофатчи”- деб одам қаторида кўрмаслик ва уларга озор бериш.
10. Фуҳш сўзларни, ёзувларни ва расмларни: айтиш, ёзиш ва чизиш.

## АҲЛ-И СУННАТ ЭЪТИҚОДИДА БЎЛИШ УЧУН . ҚЎЙИДАГИ ХУСУСЛАРГА ДИҚҚАТ ҚИЛИШ КЕРАК :

1. Оллоҳу таолонинг сифатлари бор ва зотидан айридир.
2. Иймон кўпаймайдиям, камаймайдиям.
3. Катта гуноҳ ишлаш билан иймон кетмайди.
4. Динда ғойибга иймон этиш асосдир.
5. Иймон бобида қиёс бўлмайди.
6. Оллоҳу таоло Жаннатда кўринади.
7. Таваккал иймоннинг шартидир.
8. Амаллар (ибодатлар) иймоннинг бир бўлаги эмас.
9. Тақдирга ишониш, иймоннинг шартидир.
10. Амалда тўртта мазҳабдан биттасига тобеъ бўлиш шартдир.

11. Асҳоби киромнинг, Аҳли байтнинг ва Пайғамбаримизнинг хонимларидан ҳаммасини яхши кўриш, ҳурмат қилиш шартдир.

12. Тўртта халифанинг бир биридан буюкликлари, хилофат тартибига кўрадир.

13. Намоз, рўза, садақа каби нофила ибодатларнинг савобини ўзгаларга ҳадия қилиш жоиздир.

14. Мерож ҳодисаси, ҳам руҳан, ҳам баданан рўй берганига ишониш.

15. Авлиёнинг каромати ҳақдир.

16. Шафо'ат ҳақдир.

17. Маҳси устига масҳ тортиш жоиздир.

18. Қабр саволи бордир, ҳақдир.

19. Қабр азоби руҳ ва баданга берилади.

20. Инсонларни ҳам, уларнинг ишларини ҳам Оллоҳу таоло яратади. Инсонда ирода-и жуз'ия деган нарса бор.

21. Ризқ ҳалолдан ҳам, ҳаромдан ҳам бўлади.

22. Авлиёларнинг руҳлари восита қилиниб, дуо қилинади ва уларнинг ҳурмати учун тилаклар, орзулар тиланиши мумкин.

Овоз бериб муъаззин, турди қомат айлади,  
Каъбага: ўгирди юзин, ҳам-да: нийят айлади.  
Эшитиб аҳл-и иймон, ҳурмат билан тинглади,  
Сўнгра: намозга: туриб, Ҳаққа: қуллик айлади.

## ЁМОН ХУЛҚ-АТВОР

1. Куфр.

2. Жаҳолат.

3. Танқид қилинишдан қўрқиш. [Инсонларнинг ёмонлаганларига, танқид қилганларига, айблаганларига хафа бўлиб, ўжарлик билан ҳақ гапни, хатоларни қабул қилмаслик].

4. Мақталишни ёқтириш. [Ўзини яхши деб билиш, мақталишни севиш]
5. Бидъат эътиқод. [Бузуқ иймон]
6. Ҳаво-и нафс. [Нафснинг истакларига, лаззатларига, шаҳватларига бўйин эгиш]
7. Тақлид билан иймон этиш. [Билмаган, танимаган инсонларни тақлид қилиш]
8. Риё [Хўжа кўрсинга, дунёда яхши мансабларни қўлга киритиш, инсонларга яхши кўриниш учун, охираат амалларини, ибодатларини бажо келтириш]
9. Тул-и амал. [Завқ ва сафо суриш учун узун умр кўришни орзу қилиш]
10. Тамаъ. [Дунё лаззатларини ҳаром йўлда ахтариш]
11. Қибр. [Ўзини бошқалардан устун кўриш.]
12. Тазаллул. [Ҳаддан ташқари камтарлик, тавозе кўрсатиш.]
13. Ужб. [Қилган ибодатларини ёқтириш ва уларга орқа суяш.]
14. Ҳасад. [Қизғониш, кўролмаслик, неъматнинг бошқалардан кетишини хоҳлаш. Абулайс-и Самарқандий ҳазратлари айтдиларки: (Уч кимсанинг дуоси қабул бўлмас: Ҳаром ейдиганнинг, гийбат қиладиганнинг ва ҳасадгўйнинг).]
15. Ҳиқд. [Бошқаларни хўр кўриш.]
16. Шамотат. [Ўзгаларга келадиган бало ва зарарларга севишиш.]
17. Ҳижр. [Дўстлигини бузиб, араз қилиш.]
18. Жубн. [Кўрқоқлик, шижоатнинг оз бўлиши.]
19. Таҳаввур. [Ғазабнинг ва қаттиққўлликнинг ҳаддидан ошиши ва зарарли бўлиши.]
20. Ғадр. [Аҳдида ва берган сўзида турмаслик]
21. Ҳиёнат [Мунофиқлик белгиси; Ишончни бузадиган сўз ва иш.]
22. Ваъдасини бузмоқ. [Берган сўзини бузмоқ. Ҳадиси шарифда: (Мунофиқликнинг белгиси учтадир: Ёлгон

гапириш, ваъдасини адо этмаслик ва: омонатга хиёнат қилиш)- дейилди.]

23. Су-и зан. [Ёмон гумонда: бўлиш ҳаромдир. Гуноҳларининг кечирилмаслигини гумон қилиш.-Оллоҳу таолога: қарши суи зан бўлади. Муъминларни гуноҳ ишлағучи, яъни фосиқ деб гумон қилиш су-и зан бўлади.]

24. Мол-мулкка; дунёга; муҳаббат қўйиш.

25. Тасвиф. [Хайрли иш ишлашни кечиктириш.] Ҳадиси шарифда; (Бешта: нарса келмай туриб беш нарсанинг қийматини билингиз: Ўлмасдан аввал ҳаётнинг қийматини, касалликдан аввал саломатликнинг қийматини, дунёда: охиратни қўлга: киритишнинг қийматини, қаримасдан аввал ёшликнинг қийматини, фақирликдан аввал бойликнинг қийматини),- деб марҳамат қилинди.

26. Фосиқларга: ҳурмат кўрсатиш, уларни яхши кўриш. [Фосиқнинг энг ёмони зулмдир. Ҳаром ишлайдиганларга: фосиқ дейилади.]

27. Олимларга: душманлик қилиш. [Ислом илмлари ва олимларини мазоҳ қилиш куфрдир.]

28. Фитна. [Инсонларни ёмон аҳволга; балога: гирифтор қилиш. Ҳадиси шарифда: (Фитна: уйқудадир, уйғотадиганларга: лаънат бўлсин!)- дейилди.

29. Мудоҳана: ва: мудора: [Кучи етиб турган ҳолда; ҳаром ишлаётганларга: монеъ бўлмаслик ва: дунёси учун, роҳати учун динини бериш мудоҳанадир. Дини учун дунёсини бериш эса: мудорадир.]

30. Инод ва: муқобара: [Ҳақ нарсани, тўғрини эшитса: ҳам қабул этмаслик. Ўжарлик.]

31. Нифоқ. [Мунофиқлик. Ўзи бошқа сўзи бошқа бўлганлар.]

32. Тафаккур қилмаслик. [Гуноҳларини, махлуқларни ва ўзини ўйламаслик. Олам ҳақида Оллоҳу таолонинг буюклиги ҳақида фикр юритмаслик.]

33. Мусулмонларга: баддуо қилиш.

34. Мусулмонларга: ёмон от тақиш, лақаб қўйиш.

35. Узрни рад этиш.

36. Қуръон-и Каримни янглиш тафсир қилиш.

## Тўққизинчи Бўлим

### НАМОЗ СУРАЛАРИ ВА ДУОЛАРИ

Сура ва Дуоларни Кирил ва Лотин

Ҳарфлари Билан Ёзса Бўладими?

Сураларни ва дуоларни лотин ва кирил ҳарфларида тўғри ёза олиш учун ҳар қанча ҳаракат қилсак ҳам бўлмади. Лотин ёки кирил ҳарфларига қанақа ишорат қўйишдан қатъи назар, сура ва дуоларни ўзи бўйича тўғри ўқиш, ҳеч ҳам мумкин эмас. Буларни Қуръон-и каримдаги ҳарфлар каби ўқий олиш учун, бир биладиган одамнинг ўқитиши ва қайта-қайта такрорлатиб тилни кўниктириш, ўргатиш керак. Бу кўниктириш иши албатта шарт бўлганига кўра, биладиган одам учун, ўқувчига тўғридан-тўғрига Қуръон-и карим ҳарфларини танитиш ва ўргатиш имкони ва неъматни туғилади. Бу неъматнинг аҳаммиятини, дунёдаги ва охирадаги фойдаларини ҳадиси шарифлар ва фикҳ китоблари узун-узун изоҳ этиб, савобининг кўплигини билдирмоқдалар.

У ҳолда, ҳар бир мусулмон фарзандини масжидларга, Қуръон-и карим дарсларига юбориши лозим, фарзандларига Қуръон-и каримнинг ҳарфларини ва буларнинг қандай ўқилишини яхшилаб ўргатишлари ва ўша катта савобга эга бўлиш учун ҳаракат қилишлари керак. Бир ҳадиси шарифда:

(Фарзандларига Қуръони Карим ўргатадиганларга ёхуд Қуръони Карим муаллимига юборадиганларга, ўргатилган Қуръоннинг ҳар бир ҳарфи учун, ўн марта Каъба-и муаззама зиёратининг савоби берилади ва қиёмат куни бошига давлат тожи кийдирилади. Бутун инсонлар кўриб ҳавас қилишади.), - деб марҳамат қилинди. Бошқа бир ҳадиси шарифда эса:

(Фарзандларига динини ўргатмайдиганлар албатта жаҳаннамга кетишади)-дейилди.



## Намоз Сураларининг Маънолари

### ФОТИҲА СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Ҳамд, Оламларнинг Рабби, Раҳмон, Раҳийм ва дин куни (қиёмат куни)нинг соҳиби бўлган Оллоҳга махсусдир. Ёлғиз Сенга ибодат қилиб, ёлғиз Сендан ёрдам истаймиз. Бизни тўғри йўлга, ўзларига неъмат берган қулларингни йўлига туширгин. Ғазабингга дучор бўлганларнинг, (бидъатчилар), бузуқларнинг йўлига эмас. [Қаранг: 253-бет]

### ФИЛ СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

(Эй Расулим!). Раббингни, фил соҳибларига нима қилганини кўрмадингми? У, ўшаларнинг ёмон нийятларини бўшга чиқармадими? У, ўшаларнинг устига гала-гала қуш(лар) юборди. Ки бу (қуш)лар ўшалар (фил соҳиблари)га пишган гиштдан (ясалган) тош(лар) отишаётган эди. Шу тариқа (Оллоҳ) ўшаларни куя еган экин япрогидек қилиб юборди. [Қаранг: 251-бет]

**ФИЛ ВОҚЕАСИ:** Ҳабаш ҳукмдори Нажошийнинг, Яман ҳокими бўлган (Абраҳа) деган бир одами бор эди. Абраҳа инсонларни Макка-и мукаррамадаги Каъбани зиёрат қилишдан воз кечириш учун, Санъа шаҳрида баланд ва безакли бир черков қурдирди. Лекин, мақсадига етолмади Каъбани зиёрат қиладиганларнинг бирортаси ҳам ўша черковга қадам босишмади. У ҳам етмагандай, Фуқойм қабиласидан бўлган Нуфайл исмли бир йигит кечаси яширинча, келтирган тезак ва ахлатлар билан черковнинг ҳамма ёғини кирлатиб кетарди. Буни баҳона қилган Абраҳа, катта бир қўшин тўплаб Маккага юриш қилди. Қўшиннинг энг олдида Нажошийдан олган катта, баҳайбат фил бор эди. Абраҳа, фил қўшиннинг энг олдида юрса, қўшини галаба қозонади, деб ўйларди.

Мана шундай қилиб Маккага қараб шовқин-сурон билан йўлга тушдилар. Шаҳарга кираверишда фил чўкди ва ундан кейин ҳечам илгарига юрмади. Бутун

уринишлари, филни Макка томонга юргизолмади. Фил бошқа томонларга лўкиллаб кетади-ю, Макка тарафга бир қадам ҳам босмади. Ана шу пайтда Оллоҳу таоло Абобил деган қушларни юборди. Тумшуқларида ва панжаларида олиб келган тошларни Абраҳанинг қўшини устига ёмғирдай ёғдирдилар. Ояти каримада ҳам айтилганидек, қўшин "куя еган экин барги" каби толқон бўлди.

Бу ҳодиса рўй берган йилга Араблар, "Фил йили" дейишарди. Бу воқеадан 50-55 кунча кейин Пайғамбаримиз "саллоллоҳу алайҳи ва саллам" дунёга ташриф қилдилар.

### ҚУРАЙШ СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Қурайшни омонлик ва саломатликка, қиш ва ёз уларни бориш ва келишлар<sup>(1)</sup>да роҳатликка қовуштириб тургани учун (ҳеч бўлмаса) ўша Байт (Каъба)нинг Раббига ибодат қилинглари. У, уларни очликдан (қутқариб) тўйгазган, қўрқувдан омонлик берган (Оллоҳ)дир.

[Қаранг: 251-бет]

### МОУН СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Динни (мусулмонликни) ёлгон (деб) ҳисоблайдиганларни кўрдингми? Етимни<sup>(2)</sup> шиддат билан итариб ташлайдиган камбағалларга ош беришни ташвиқ қилмайдиган ана ўша<sup>(3)</sup> бўлади. Мана (шунга ўхшаш қилмишлари билан) намоз ўқийдиган (мунофиқ)ларнинг ҳолига вой (бўлсин)ки, улар (ўз) намозларидан гофилдирлар. Улар риёкорларнинг то ўзгинасидирлар. Улар закотни<sup>(4)</sup> ҳам ман қиладилар. [Қаранг: 251-бет]

(1) Қурайшликлар қишда: Яманга, ёзда: эса: Шомга: саёҳат ва: тижорат мақсадида: борардилар.

(2) Бир ривоятга: кўра; Абу Жаҳлнинг вориси бўлган бир қул.

(3) Абу Жаҳл

(4) Моун, закот ва: садақа: маъносига: келиши билан бирга, бир кишининг бошқа: биридан қарзга: олган нарчасига: ҳам айтилади.

## КАВСАР СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

(Ҳабибим) Тўғриси, биз сенга Кавсарни<sup>(1)</sup> бердик. У ҳолда Раббинг учун намоз ўқи ва қурбонлик қил. Тўғриси, сенга (насли кесик деб) тил текказидиганлар(нинг ўзлари) хайрсиз насли кесикдир. [қаранг: 250-бет]

ИЗОҲ: Ушбу муборак сура, Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ноил бўлган неъматларига ва уларнинг иккита муқаддас вазифаларини билдирмоқдадир. Ояти каримадаги “Кавсар” лафзи учун, Ислом олимлари турли хил маънолар беришган. Жумҳур (кўпчилик) уламога кўра, кавсарнинг маъноси:

а) Жаннатда бир ирмоқ ёки бир ҳовуз бўлиб суви бол-асалдан ширин, сутдан ҳам оқ ва қордан совуқдир.

б) Қуръон-и Озиймдирки: У дунёвий ва ухровий хайирларни ўзида мужассам қилган бир китобдир.

в) Расули Акрамнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” соҳиб бўлган шараф-и нубувватларидир (набийлик шарафи).

г) Кўкда ва ерда Расулулоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” учун айтилаётган кўп зикр ва санодир.

д) Расулуллоҳнинг авлодлари ва унга тобеъ бўлганлардир.

е) Расулуллоҳнинг Асҳоб ва Уламо-и умматларидир.

Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ўғиллари Қосим вафот этганларида Ос бин Воил: (Муҳаммаднинг “алайҳиссалом” насли кесилди, энди ундан хотира ташийдиган авлоди қолмади)- деди. Бу гапни бошқа мушриклар айтишди. Мушриклар, мусулмонларнинг бошига иш келганда, уларга бир шиддат ёки бир торлик арз бўлганда, бу билан севинишарди. Бу сура-и жалила мана шу кофирларнинг ботил тушунчаларини, фикрларини рад этди. Жудаям қисқа сура бўлишига қарамай кўпгина ҳақиқатларга ишорат қилиб турибди.

---

(1) Ислом олимларига кўра:

## КОФИРУН СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Ё Ҳабибим! Уларга айт<sup>(1)</sup>. Эй кофирлар мен сизнинг сиғинаётган (бут)ларингизга сиғинмайман. Менинг ибодат қилаётганимга ҳам (Оллоҳу таолога) сизлар қуллик қилувчилар эмассиз. Мен сизнинг сиғинаётганларингизга ҳеч қачон сиғинган эмасман. Сизлар менинг қуллик қилаётган (Раббимга) исмга (ҳеч қачон) қуллик қилувчилар эмассиз. Сизнинг динингиз сизга, менинг диним менга (бўлсин). [Қаранг: 250-бет]

## НАСР СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Оллоҳнинг ёрдами ва фатҳлар келганида, сен ҳам инсонларнинг гуруҳ-гуруҳ Оллоҳнинг динига (мусулмонликка) киришларини кўрганигда, дарҳол Раббингни ҳамд билан тасбиҳ қилгин. Унинг авф этишини истагин. Шубҳасизки У, тавбаларни ҳам қабул этгучидир<sup>(2)</sup>. [Қаранг: 250-бет]

## ТАББАТ СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан.

Абу Лаҳабнинг икки қўли қурисин. (Ўзи ҳам) қуриди. (ҳалок бўлди-ку). Унга на мол-мулки (Отасидан мерос қолган моли), на топгани фойда келтирди. У оловли

---

(1) Макка: мушрикларидан Абу Жаҳл, Ос бин Воил, Асвад бин Абдулмутталиб, Валид, Умайя бин Халаф ва: бошқалари, Аббос “родияллоҳу анҳ” воситаси билан Пайғамбаримизга: “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” хабар юбориб, қуйидаги фикрларни таклиф қилишди: “Бир йил у бизнинг илоҳимизга: ибодат қилсин. Бир йил эса: биз унинг Оллоҳига: ибодат қилайлик”. Бу воқеанинг устига: юқоридаги ояти карима: нозил бўлди.

(2) Бу сурада; Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи ва: саллам” вафотларига: ишорат бор. Бу сурани Пайғамбаримиз ўқиганларида; Аббос “родияллоҳу анҳ” йиғладилар. Расулуллоҳ ундан нима: учун йиғлаганларини сўраганларида: Аббос “родияллоҳу анҳ”: “Бу сурада: сизнинг вафотингизга: ишорат бор экан”- дедилар. Расул “алайҳиссалом”: (Худди атганидек),- деб марҳамат қилдилар

бир оташга киражак, хотини ҳам ўтин ташувчи каби Бўйнида бир ип бўлган ҳолда (киради). [Қаранг: 250-бет]

**ИЗОҲИ:** Бу сура-и жалила, Расул-и Акрамга “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” азо ва жафо чектирган Абу Лаҳаб ва унинг аёлининг ҳалок бўлиб, шиддатли бир азобга тушажакларини, хабар бермоқда. Пайғамбар “алайҳиссалом” “ақрабонгни (қариндошларингни) қўрқит!” -деган амри илоҳийни олгач, Сафо тепалигига чиқиб, яқинларини чақириб, уларни ислом динига даъват этгандилар. Абу Лаҳаб ўша ердагиларга монеълик қилган ва Пайғамбиримизга ҳақорат қилиб ўгирилиб кетган эди. Абу Лаҳабнинг аёли ҳам Расул “алайҳиссалом”нинг ўтадиган йўлларига кечалари тиконли ўсимликларни келтириб, сочиб чиқарди. Ундан ташқари Пайғамбаримизнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” орқаларидан гап ташир ва асилсиз миш-мишлар чиқарарди.

Абу Лаҳаб, ҳижратнинг иккинчи йили Бадр жангида Ислом мужоҳидларининг муваффақиятларига чидаёлмасдан етти кундан кейин вужуди илма-тешик бўлиб, фарзандлари ҳам ёнига яқинлашолмадилар. Уч кундан кейин зўрға кўмишди. Бил охира, аёли ҳам ўлиб, лойиқ бўлган жазога эришди.

## ИХЛОС СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан Ё Муҳаммад “саллоллоҳу алайҳи ва саллам”! Деки: У, Оллоҳ бирдир, Сомад<sup>(1)</sup>дир. У туғмаган, туғилмагандир. Ҳеч нарса Унинг тенги (ва ўхшаши) эмас. [Қаранг: 249-бет]

## ФАЛАҚ СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳмон бўлган Оллоҳнинг исми билан (Ё Муҳаммад “алайҳиссалом”) Яратган нарсаларнинг шарри (ёмонлиги)дан, зулмати ҳар тарафни қоплаганда туннинг шарридан, тугун(сеҳрбозлар,

---

(1) Бутун маҳлуқотнинг ўзига қайтадиган ва сиғинадиган зот-и аҳодиятдир. Бошқана айтганда бу калима бир сифати аҳодиятдир.

жодугарларнинг иплари ва арқонларига отган (тугун)ларга уфлайдиган (нафас)ларнинг жодугар ва куфр қилгучиларнинг шарридан ва ҳасадчиларнинг ҳасад қилган пайтдаги шарридан, тонгнинг Раббига сиғинаман,- дегин<sup>(1)</sup>. [Қаранг: 249-бет]

## НОС СУРАСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан (Ё Муҳаммад! “алайҳиссалом”). Инсонларнинг Раббига, инсонларнинг маликига, инсонларнинг маъбудига, инсонларнинг кўксига тинмай васваса бериб турадиган, ҳоҳ жин ҳоҳ инсондан (бўлсин), ўша ҳийлагар шайтоннинг шарридан сиғинаман<sup>(2)</sup>- дегин. [Қаранг: 249-бет]

## ОЯТАЛ КУРСИ

Раҳмон ва Раҳийм бўлган Оллоҳнинг исми билан. Оллоҳ(нинг), ўзидан бошқа ҳеч бир илоҳ йўқдир. (У), Ҳайй ва Қайюмдир. У на уйқисирайди, на ухлайди. Кўкларда ва ерда нимаики нарса бўлса, ҳаммаси Унга оид. Унинг изни бўлмасдан (туриб), Унинг даргоҳида ким шафоат қила олади? У (яратикларнинг) олдиларида ва орқаларидаги яширин ва ошкор (бўлган) ҳар нарсани билгучидир. (Махлуқоти) Унинг илмидан, ёлғиз Унинг тилаганидан бошқа ҳеч нарса олишолмайди. Унинг курсиси кўкларни ва ерни қопламишдир. Буларнинг (ер ва кўкларнинг) соқчилиги Унга ҳеч ҳам оғир келмайди. У жудаям улуғ (ва) жудаям буюкдир. [Қаранг: 252-бет]

---

(1) Лабид бин Осом деган бир яҳудий, Расулул-лоҳнинг “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” соҳларидан ўн бир толасини тугиб жоду қилган ва қудуққа отган эди. Бундан Пайгамбаримиз “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” ҳолсизландилар. Сўнгра: Жибрил-и Амин, Расул “алайҳиссалом”га жодуни билдирди. Тугилган ипларни ҳазрати Али “родияллоҳу анҳ” воситаси билан қудуқдан чиқаришди. Шундай қилиб Расул “алайҳиссалом” аввалги сиҳҳатларига қовушдилар. Муоввизатайн сураларининг ўн бир оятдан иборат бўлиши шунга ишоратдир.

(2)- “Тафсир-и Лубоб”га кўра: бу сурада кечадиган беш дона: “Нос” калимаси беш синф инсонни билдиради:

1. Болалар,
2. Ёшлар,
3. Қарилар,
4. Солиҳ (Яхши)лар,
5. Инсон шайтонлардир.

## НАМОЗ ДУОЛАРИНИНГ МАЪНОЛАРИ

### СУБҲОНАҚА

Эй Оллоҳим! Сени нуқсонликлардан танзиҳ ва бутун камол сифатлари билан тавсиф қиламан. Сенга ҳамд этаман. Сенинг исминг улуғдир (ва: Сенинг шонинг барча нарсанинг устидадир)<sup>(1)</sup>. Сендан бошқа илоҳ йўқдир.

### АТТАҲИЁТУ

Ҳар турли ҳурмат, салавот ва бутун эзгуликлар Оллоҳга махсусдир. Эй Набий! Оллоҳнинг саломи, раҳмати ва баракати сизнинг узарингизга бўлсин. Салом, бизнинг ва Оллоҳнинг солиҳ қулларининг узарига бўлсин. Шоҳидлик (гувоҳлик) қиламанки, Оллоҳ бирдир ва яна шоҳидлик қиламанки, Муҳаммад “алайҳиссалом” Унинг қули ва расулидир.

### ОЛЛОҲУММА СОЛЛИ

Эй Оллоҳим! Иброҳимга “алайҳиссалом” ва оли (оила, асҳоб, уммати)га раҳмат этганинг каби, Муҳаммадга “алайҳиссалом” ва оли(оила, асҳоб ва уммати)га ҳам раҳмат айла. Муҳаққақ сен ҳамид ва мажидсан.

### ОЛЛОҲУММА БОРИК

Эй Оллоҳим! Иброҳимга “алайҳиссалом” ва оли (оила, асҳоб, уммати)га барокатлар берганинг каби, (жанобимиз) Муҳаммадга “алайҳиссалом” ва олига ҳам барокатлар эҳсон айла. Муҳаққақ сен ҳамид ва мажидсан.

---

(1) Бу қисм жаноза намози ўқилаётганда илова қилинади.

## РОББАНА ОТИНА

Ё Рабби! Дунёда ва охиратда бизга эзгуликлар бергин ва бизни нор (оташ)нинг азобидан сақлагин. Эй раҳмлиларнинг энг раҳмлиси, сенинг раҳматинг бирла..

[Қаранг: 247-бет]

## ҚУНУТ ДУОСИ

Эй Оллоҳим! Биз сендан ёрдам тилаймиз. Сенга истиғфор айтамиз. Сендан ҳидоят иштаймиз. Сенга иймон этамиз. Сенга тавба ва сенга таваккал қиламиз. Бутун хайрлар билан сени мадҳу сано қиламиз. Сенга (неъматларинга) шукр қиламиз, куфрон-и неъмат (неъматга нонкўрлик) қилмаймиз. Сенга қарши фисқу фужур (гуноҳ) қиладиганларни ҳайдаймиз ва тарк этамиз.

Эй Оллоҳим! Ёлғиз сенга ибодат этар, намоз ўқир, сажда қилар, сенга томон чопар ва илтижо қиламиз. Раҳматингни (марҳаматингни) ражо (умид) қилар ва азобингдан қўрқамиз. Чунки сенинг азобинг ҳақиқатни яширмоқчи бўлган кофирларга албатта етиб боради.

[Қаранг: 247-бет]



## ИСТИҒФОР ДУОСИ

Муҳаммад Маъсум ҳазратларига оид “Мактубот” китобининг 2чи жилд, 80-мактубидаги ҳадиси шарифда марҳамат қилиндики: (Истиғфор дуосини ўқишга давом этадиганни, Оллоҳу таоло дардлардан фориғ қилади ва кутмаган жойлардан ризқлантиради). Камина, фарз намозлардан кейин, уч мартаба ушбу дуони ўқияпман. Дуо қуйидагича:

Астағфируллоҳал-озыйм аллазий ло илоҳа илло ҳув ал-ҳайял қайюма ва атубу илайҳ

Бу дуони ўқигач, ёлғиз (Астағфируллоҳ) калимасини такрорлаб, етмишда тамомлаяпман. Бу дуо. ўлимдан бошқа ҳар дарддан қутқаради. Ажали етган кимсага эса, оғриқсиз, қийноқсиз жон таслим қилишда ёрдамчи бўлади.

Шайх-ул-ислом Аҳмад Номиқий Жомий ҳ.536, м.1142 йилда вафот этдилар. (Мифтоҳ-ун-нажот) исмли китобларида айтадиларки:

Бир кимса тавба қилса ва тавбанинг шартларини ҳам бажо келтирса, ҳар ўтган-кезган кўчаси ва ҳар ўтирган, қўнган макони у кимса билан ифтиҳор қилади. Ой, қуёш, юлдузлар ўша кимса учун дуо қилишади. Қабри жаннат боғчаси бўлади. Мана шундай тавба қилиш насиб бўлмаган кимса, ўшандай тавбага муяссар бўлганлар билан бирга бўлишга ҳаракат қилиши керак. Ҳадиси шарифда: (Ибодатларнинг энг қийматлиги, авлиёга бўлган муҳаббатдир),- деб марҳамат қилинди.

Аъзу биллоҳи минашшайтониррожим  
Бисмиллоҳирраҳмонирраҳим

Расулуллоҳ “саллоллоҳу алайҳи ва саллам” марҳамат қилдиларки: (Умматим орасида: фисқ-у фасод ёйилган замонларда, суннатимга ёпишадиган кимсага юзта шаҳид савоби берилади). Мавжуд тўрт мазҳабдан, хоҳлаган бирининг олимларига: (Аҳл-и суннат олими) дейилади. Аҳли суннат олимларининг райиси, Имоми Аъзам Абу Ҳанифадир. Бу олимлар, китобларига: Асҳоб-и киромдан ўрганганларини ёзганлар. Асҳоби киром ҳам, буларга: Расулуллоҳдан эшитганларини баён этганлар.

Бугун ер юзидаги бутун инсонлар уч тоифага ажралишган:

1.Кофирлар. Булар мусулмон эмасликларини ҳеч кимдан яширмайдилар. Яҳудийлар ва Христиёнлар бу тоифадандир.

2.Аҳл-и суннат, яъни тўрт мазҳабдан бирига тобеъ бўлган (Сунний) мусулмонлардир. Булар, барча мамлакатларда бор ва кун сайин сафлари кенгаймоқда.

3.Мунофиқлар. Мусулмон эканликларини рўкач қиладиган, иймонлари ва баъзи ибодатлари Аҳли суннатга тамоман хилоф бўлган бир тоифадир. Бу мазҳаб танимас бечораларнинг, ҳақиқий мусулмончилик билан алоқалари йўқдир.